

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL HAREKETLERİN MEKÂNSAL DÖNÜŞÜME
ETKİLERİ: İSTANBUL BEYOĞLU ÖRNEĞİ**

CUMHUR OLCAR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Tefvik ERDEM

DOKTORA TEZİ

AMME İDARESİ ANABİLİM DALI

SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

AĞUSTOS - 2020

**KENTSEL HAREKETLERİN MEKÂNSAL DÖNÜŞÜME ETKİLERİ:
İSTANBUL BEYOĞLU ÖRNEĞİ**

CUMHUR OLCAR

DOKTORA TEZİ

AMME İDARESİ ANABİLİM DALI

SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

AĞUSTOS 2020

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Cumhur OLCAR

28.08.2020

KENTSEL HAREKETLERİN MEKÂNSAL DÖNÜŞÜME ETKİLERİ: İSTANBUL BEYOĞLU ÖRNEĞİ

(Doktora Tezi)

Cumhur OLCAR

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2020

ÖZET

Kent insanların yaşamlarını çeşitlendirecek ve bu çeşitlilik arttıkça gelişim gösterecek ilk muktadir girişimlerden kent. İnsanlığın ilk ve günümüze değin süren ender icatlarından biri olan kent yaşamı ne yazık ki kuruluşundaki kadar hakkaniyet ve özgürlük içermeyen dünya geneline yayılmıştır. Artan sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik eşitsizlikler ve ayrıcalıklar kentlilerin tepkisine neden olmuştur. Dünya üzerinde kentlerde yaşayan nüfusun sayısı arttıkça tepkiler de artmaktadır. Bu nedenle kentlilerin verdikleri tepkilerin temelinde kentsel sorunların ve endişelerin rolü başatır. Bu tepkiler dünya tarihinde çok erken dönemlere kadar giden yıllarda görülebileceği gibi Aydınlanma Devrimi öncesinde Avrupa’da başlayan yoğun kentleşme ile bugünkü retoriğine kavuşmuştur. Ancak Sanayi Devrimi ve son olarak 21. yüzyıl içerisinde yapısal ve söylemsel değişimler olmakla beraber daha fazla kentsel öğelere yer veren daha kültür ve kimlik odaklı hareketler haline gelmiştir. Çünkü artık kentte yerleşerek değil kentte doğarak kentli olan sayısı artmıştır. Bu gelişim çizgisi izlenerek kentlilerin verdikleri tepkilere niçin kentsel hareketler dememiz gerektiği bu çalışmada ele alınacaktır. Bu hareketlerin oluşum sürecinde kendine liman olarak seçtiği mekânlar ve bu mekânların eylem haline dönüştüğü üst mekânları nerelerdir ayrıca bu çalışmada incelencektir. Kentsel hareketlerin mekânlarının nasıl belirlendiğini ve nasıl değiştiğini daha yakından incelemek için İstanbul’un Beyoğlu ilçesi örnek olay olarak araştırılacaktır.

Bilim Kodu : 117108
Öğrenci ORCID ID : 0000-0003-3020-4875
Anahtar Kelimeler : Kentsel hareketler, sosyal hareketler, kentsel mekân, mekânsal dönüşüm
Sayfa Adedi : 271
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Tefik ERDEM

URBAN MOVEMENTS AND THEIR IMPACT ON SPATIAL TRANSFORMATION

(Ph. D. Thesis)

Cumhur OLCAR

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

MAY 2020

ABSTRACT

The city is one of the first attempts to diversify people's lives and develop as this diversity increases. Urban life, which is one of the rare and inventions of mankind that continues until today, has unfortunately spread throughout the world without including justice and freedom as much as its establishment. Increasing socio-cultural and socio-economic inequalities and privileges caused the reaction of the citizens. As the number of population living in cities around the world increases, the responses increase as well. Therefore, the role of urban problems and concerns is the basis of the reactions of the citizens. As these reactions can be seen in the years leading up to very early periods in the world history, it gained its rhetoric today with the intensive urbanization that started in Europe before the Enlightenment Revolution. However, in the Industrial Revolution and, finally, in the twenty-first century, there have been structural and discursive changes, and more cultural and identity-oriented movements that included more urban elements. Because the number of urban residents increased by not being settled in the city anymore. Following this line of development, why we should say urban movements to the reactions of the citizens will be discussed in this study. The places that these movements have chosen as a port in the process of their formation and the major spaces where these spaces turn into action will also be examined in this study. Beyoğlu district of Istanbul will be investigated as a case study to get a closer look at how the locations of urban movements are determined and how they change.

Science Code : 117108
Student ORCID ID : 0000-0003-3020-4875
Key Words : Urban movements, social movements, urban space, spatial transformation
Page Number : 271
Supervisor : Prof. Dr. Tevfik ERDEM

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
1. GİRİŞ	1
2. KENTİ ANLAMAK.....	9
2.1. Kentlerin Doğuşu ve Gelişmesi.....	9
2.2. Çöküş mü İlerleme mi	24
3. KENTSEL HAREKETLERİ ANLAMAK	29
3.1. Neden Kentsel Hareket Demeliyiz	37
3.2. Kentsel Hareketler Sosyolojisi	57
3.3. Çatışma ve Müşterek Hareket	63
3.4. Siyasal Süreçler	69
3.5. Küreselleşme	76
3.6. Kentsel Hareketler Nasıl ve Neden Meydana Gelmektedir.....	84
3.7. Kentsel Hareketler Nasıl Teşkilatlanmaktadır?	89
3.8. Müşterek Eylem	94
4. KENTSEL HAREKETLERİN MEKÂNI.....	101
4.1. Kent, Mekân ve Zaman	101
4.2. Kent, Mekân ve İnsan.....	114
4.3. Ayaklanan Kentler.....	129
4.4. Sokağın Sesi	144
4.5. Dijital Mekân.....	151
4.6. Mekânın Evrimi.....	160
5. ÖRNEK-OLAY İNCELEMESİ: BEYOĞLU, İSTANBUL	191
6. SONUÇ	219
KAYNAKLAR.....	227

EKLER.....	241
EK 1. Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler	242
ÖZGEÇMİŞ	269

1. GİRİŞ

Tezin Konusu

Kent çalışmalarını yapmak üzere birleşen disiplinler ilerleyen yıllarda kentsel hareketleri daha iyi anlayabilecek ve iyileştirici (resilience) planları politikalar, stratejiler ve modeller ile uygulayabileceklerdir. Fakat yeni kentsel çalışmalar günümüzde gelişmekte olan coğrafyalarda meydana gelen şehirleşme hızının gelişmiş coğrafyalarda meydana gelen şehirleşme hızından daha fazla olduğunun ve yoğun gerçekleştiğinin farkına varmalıdır. Günümüzün şehirleşme süreci ayrıca geçmiş serüvenine göre küresel dünya ile daha iç içe ve bağlantılı gerçekleşmektedir (Davis, 2011). Dahası, bu şehirleşme deseni kentsel çevreyi doğrudan etkileyen hızlı kültürel, ekonomik, çevresel, finansal, fiziksel, politik, sosyal ve teknolojik değişimlerin arkasındaki merkezi kuvvettir (Brenner and Keil, 2006). Küresel ve yerel düzeyde meydana gelen bu değişikliklerin etrafında, kentsel hareketler kent ve kentin esnekliği üstüne doğrudan bir dizi etkisi olan bir konsept ve realitedir (Wheeler ve Beatley, 2009). Milenyumdan sonra artarak meydana gelen protestoları dikkate aldığımızda, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kentsel hareketler kentte gebe olan değişimlerin ana sebebi ve lokomotifidir. Kentsel hareketler büyük, devasa ve hızlı değişimlere ait sürecin bir seviyeden bir başka dengeli seviyeye ulaşmasını yapısal olarak tetikleyen bir gelişmedir (Leitman, 1999; Scott, 2002). Ancak içinde bulunduğumuz çağ olan *Kentler Çağı*'nda yeni bir paradigma doğmuştur. Bu paradigmaya göre artık kentleşen dünyada göçler eskiden olduğu gibi kırdan kentte değil aksine kentten kentte yahut kentten metropollere doğru yönelmektedir. Bu gelişim kentsel hareketlerin neden kentlerin gelişiminden kaynaklandığını ve giderek arttığını bizlere açıklar. Kentleşmenin geçmiş izlerine baktığımız zaman bu bağlantıyı yanlış değerlendirmiş anlayışlar ve ideolojiler bulunmaktadır. Örneğin *commune* şehir demektir. Kentin yönetim erkini ve yaşam alanını temsil etmektedir. Bu nedenle *communism* ideolojisi kurucu babalarının anladığı ve anlattığı gibi sadece siyasi bir ideolojiden oluşmamakta aksine bizatihi kentin kendi değerlerini ilgilendiren ve kentlinin her açıdan özgürleşmesini ve gelişmesini amaçlayan bir dizi kentsel hakların bütünüdür.

Günümüzde gerçekleşen ve mülk (emlak) temelli ilerleyen gelişmeler kentsel işlevleri, arazi kullanımlarını, merkezi ve tarihi alanlarda gerçekleşen değişimleri ve imar planlarını değiştiren ve şekillendiren ana güç olarak kentsel hareketlerin artmasına neden olmaktadır. Artan kentsel hareketler kentli katılımını canlandırırsa da sosyal esnekliğe çok fazla katkı

yapamamaktadır. Daha katılımcı bir kent yönetimine dair şansın yoksunluğunda kentsel protestolar kentsel hareketlerin etkisini sınırladığı gibi yeni hareketler için de alanlar yaratmaktadır. Kent toplumu seslerinin duyulması ve ihtiyaçlarının yerine getirilmesi için arayış içerisindeyken, kentsel hareketler değişime karşı yaratılacak esnekliği yahut tepkiyi kendi içinde organize ederek yeni bir inşa sürecine odaklanabilir. Gerçek o ki, kâr amacı gütmeyen vakıflar, yerel aktörler ve sivil dernekler kentin ihtiyacı olan esnekliği kentin çeperlerine kadar yayılarak derin köklere inen dezavantajları yok etmek için yerel cemaatlere, faaliyetlere ve etkinliklere müdâhil olarak onları teşvik edebilir ve etkinliklerini şekillendirebilirler (Zagorin, 1982; Herrschel, 2013; Tilly and Wood, 2013).

Küreselleşmenin zirve yaptığı bu çağda, kentin revize edilen karargâhı ve çevresi şüphesiz yeni bir coğrafya şehirleşme açısından. Bu yeni koruma alanı ölçüsünde, yoğunluğunda ve bağlantılarında çeşitlenmekte ve farklılaşmakta. Bu gelişme titizlikle sipariş edilen bedene özel dikilmiş gittikçe yerelleşen küreselleşmenin bir eseri (Swyngedouw vs., 2003: s. 3). Belirginleşen yeni kent bölgesi ile şehirler farklı nüfus, karışık ticari ekonomi, kümeleşmiş ve büyümüş sanayi, uzmanlaşmış servis, ileri teknoloji ve yoğun ulaşım imkânları, yerleşmiş sosyal, kültürel ve politik kuruluşlar ve yaratıcı merkezler ile kendi alanlarından daha uzak bölgelere elini uzatmakta, nüfuz etmektedir. Bahsedilen bu süreç dönüşmekte olan şehirler için küresel kent bölgesi içerisinde bir kentsel birleşme olarak adlandırılabilir. Bu yeni gelişme yeni çatışmaları ve avantajları beraberinde getirerek düzenlemelerin çoğalmasına, masrafların artmasına ve eşitsizlik uçurumun daha da açılmasına neden olabilir (Fainstein, 1995; s. 9; Hall, 2002: s. 72-4).

Geçiş sürecinde olan şehirler dikkate alındığında, yeni kent coğrafyası kaynak, üretim ve tüketim ile kaynaşmış bir mekân olarak görülebilir. Bu yeni düzeni ortaya çıkan küresel rekabete karşı ekonomik büyümeyi geliştirmek için dönüşen kentsel ekonomi olarak düşünebiliriz. Fakat bu yeni mekân ve rekabet ortamı ayrıca sosyo-kültürel kimlik ve vatandaşlık üzerine yapılan tartışmaları kızıştıran, kentsel alanda ayrıcalık yaratan ve çevresel endişeleri arttıran bir gelişme olarak da ele alınabilir. Kent merkezinden çeperlerine doğru kentsel hizmetlerde artan oranda uçurumlaşan eşitsizlik kentsel dönüşümün neden çoğunluk yerine azınlık için yapıldığı sorgusunu gündeme getirmektedir. Bu meydan okuma dilemma olarak karşımıza çıkmakta ve bir dönüşüm sendromu yaratmaktadır (Fainstein, 1995; Lloyd-Evans ve Potter, 1998; Scott, 2002; Wallerstein, 2004; Clark, 2005).

Dönüşmekte olan şehirler için kentsel yönetim ne yazık ki günümüz kentsel endişeleri için zayıf kalmaktadır. Altyapıdan, gelirden ve uzman personelden mahrum olan yönetimler emlak maliyetleri, ödenebilir konut, evsizlik, yatırım, işsizlik, çevresel bozulma, trafik, kirlilik, temiz su, atık yönetimi, enerji verimliliği ve ulaşım gibi konuları başarıyla tamamlayamamaktadırlar. Esasında bu tür ihtiyaç ve endişelere yanıt verebilmek için şeffaf bir yönetimin teşkili ve faydalı işbirliklerinin inşası dönüşmekte olan kentler için şarttır. Bu işbirliği ve katılım sağlanmadıkça açıkta kalan alan ne yazık ki istenmeyen gruplar tarafından doldurulacak ve kentlinin tepkisi kente zarar verecek şiddet eylemleri ile dolu bir dizi maceraya dönüşecektir. Oysa kentsel hareketler daha faydalı bir gelişim çizgisine ve katılımcı bir eyleme hem yöneten hem de yönetilenler tarafından şekillendirilebilir (Satterthwaite, 1999: s. 13-4; Friedmann, 2000b: s. 127-8; Tallon, 2010: s. 9).

Kentsel habitatın yok edilişi dikkate alındığında, vatandaşlar arasında büyüyen ekonomik aralık, yapılı kentsel çevrede ve hizmetlerdeki tutarsızlık, kentsel ortamda artan kirlilik ve yaş, cinsiyet ve etnik ayrımı olmaksızın artan eşitsizlik şehirler için geçerli olan sürdürülebilirlik krizinin sadece çevresel nedenlerle değil kurulmakta olan ve yeniden formatlanan yeni küresel ve bölgesel kentler arası ağın bir ürünü olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yeni formasyonun ışığında, kent içi ve kentler arası yeni gelişen bu bağlantılar kentsel hareketlerin neden meydana geldiğine ve arttığına dair yapılacak araştırmaların nüvesini oluşturacaktır (Lloyd-Evans ve Potter, 1998; Amin vs., 2000; Sassen, 2001; Sassen, 2002; Friedmann, 2002a; Moulaert vs., 2003; Sassen, 2006).

Kentte meydana gelen her görünür ve net algılanmayan hareketler bu çalışma ile ayrıştırılacak ve değerlendirilecektir. Kentsel hareketleri iyi analiz edebilmek amacıyla kentsel karakterler ile doğrudan ilişkili sürdürülebilir kentsel ajandanın tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat kentsel hareketlerin incelenmesi esnasında her bir kentin kendine has özelliklerinin olduğu ve bu özellikler etrafında sürdürülebilirlik için kendi dönüşüm çizgisine sahip olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu farkındalık 21. yüzyıl kent yönetiminin yeni kültürel, ekonomik, çevresel, politik ve sosyal vizyonlar dâhilinde oluşturacağı strateji birleşkelerinin temel nüvesi olarak kentsel hareketlerin ardındaki sebepleri ve etkileri anlamasına da imkân tanıyacaktır (Lefebvre, 1991; Leitman, 1999; Satterthwaite, 1999; Larice ve Macdonald, 2007; Wheeler ve Beatley, 2009; Lees vs., 2010).

Kentler kendilerini her bir kentliye verdiği hizmeti aynı kalitede ve yaşanabilir ölçüde vermek için değiştirmeli ve geliştirmelidir. Bu değişim ihtiyacı geçmişte olduğundan daha fazla

sayıda kentliyi etkileyecek ve geçmiş ile mukayese edildiğinde küresel gelişmeleri daha yakından takip ederek tepkisini esirgemeyen bir grup için şekillenecektir. Gün geçtikçe yerleşen ulusal ve küresel kurum ve bu kurumların NGO'lar ve sivil toplum ile sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel ve politik bağlantıları kentsel hareketlerin yönetim stratejileri için niçin incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yeni vatandaşlığı, kentliyi ve kamusal ekolojiyi yeniden gözden geçirmek sürdürülebilir kent yönetimi için elzemdir (Zukin, 1991; Leitman, 1999; Scott, 2002; Clark, 2005). Burada kamusal ekolojinin yeni bir kavram olarak önerildiğini belirtmek gerekir. Kamunun yürüttüğü ekolojik politikaların tamamını daha sürdürülebilir bir çevre oluşumu açısından ele alması mühim ve elzemdir. Ve tabiri caizse bu tür politikaların bütünü kamusal ekoloji olarak adlandırabiliriz. Bu politikaların içerisinde cemaat yükümlülüğü ve katılımı vurgulanmalı ve bunun yanı sıra yerel karakterler ve ihtiyaçlar küresel hedeflerle uyuşturulmalıdır. Bu esnada, kentsel hareketler ve gelişmeler kentsel yönetim organlarının daha toparlayıcı, interaktif ve katılımcı bir yönetim anlayışını STKlar, kuruluşlar ve cemaatler ile inşasına yardımcı olabilir ve sürecin analizi için faydalı olabilir (Goldstone, 2003; Cornwall, 2011; Hall, 2012).

İstanbullular birçok şeyi ilk defa Pera'da tecrübe etmiştir. Beyoğlu, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını takip eden gelişim sürecine sahiptir. Ülke içerisinde yaşanan siyasi istikrarsızlıklar ve ekonomik krizler Beyoğlu'nun kalbi İstiklal Caddesini etkilemiştir. İlk sokak aydınlatması Beyoğlu'nda kullanılmıştı. İlk apartman Beyoğlu'nda yükselmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşmesinin ilk nüvesi Beyoğlu idi. Bu gelişim devam ettikçe modernleşme karşıtı gruplarda harekete geçmekteydi. Bu kentsel hareketin karşısında yer alan batı tarzı yaşamı savunanların adresi Beyoğlu idi. Dolayısıyla Beyoğlu kentsel hareketlerin doğmasına neden olan ve bu harekete yuvalık eden bir bölgeydi. Beyoğlu'nda bulunan kahvehaneler ve meyhaneler sarayın iç işleri için atılacak adımların konuşulduğu yerler olmakla beraber toplumsal sorunlara karşı çözüm aranan yerler haline de dönüşmüştü. Beyoğlu 20. yüzyılın başında ve ortasında meydana gelen acı olaylar nedeniyle bir süreliğine canlılığını yitirse de öneminden hiçbir şey kaybetmedi. Özellikle 60'lı yılların içerisinde gelişen öğrenci hareketleri Beyoğlu'nun ve ekseriyetle İstiklal Caddesi'nin çehresini değiştirdi. Öğrenci hareketlerine ek olarak gelişen işçi hareketleri de özellikle Taksim Meydanı'nın canlılığını arttırmaktaydı. Beyoğlu artık sunduğu mekânlar ve meydanlar nedeniyle kentsel hareketlerin merkezi noktasıydı.

Kentsel hareketler 21. yüzyıl için gelecekte daha öte bir mana içermekte. Daha uzun, orta ve kısa dönem değişimleri vurgulamaktadır. Bu değişimler daha fazla yerelleşen planlı koordinasyona ve işbirliğine ihtiyaç duymaktadır. Kentsel alan içerisinde istenen ve hedeflenen her bir sürdürülebilirlik kavramını sahiplenmek için yerel işbirliği ve koordinasyon cemaatlara yönelmeli, mahalle düzeyinde katılım sağlamalıdır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde konuşlanmış kentler her bir sürdürülebilirlik aşaması için ne hazırlar ne de bağlantıları mevcut. Bu nedenle kentler için uzun dönem planlar ve vizyonlar yapmak yerine kısa dönem ve orta dönem geçerli olacak ayarlamalar ve düzenlemeler yapmak daha yerinde olabilir. Değişimin esas olduğu ve çok yoğun olarak yaşandığı bu kentlerde gelecek vizyonu yeni kısıtlamalara neden olabilir. Gelişmekte olan kentlerin koşulları dikkate alındığında, acil eylem planları ve öncelikli konular uzun dönem faaliyetlere kıyasla daha etkili ve verimli olabilir. Bu şekilde kentli üzerindeki hareketler, fikirler ve tepkiler ölçülebilir ve kentsel hareketler takip edilebilir. Kent ve kentli için gelecek kararları almak ve bu planları sonraki nesillerden habersiz ve danışmadan yapmak kentsel hareketlerin daha şiddetli ve faydadan uzak bir seyrinde doğmasına ve yayılmasına neden olacaktır.

O halde kentsel hareketler kent, kentli ve kentsel mekânı etkileyen yerel, ulusal ve küresel etkileşimlerden uzak düşünülemez. Özellikle 21. yüzyıl koşullarında kentsel hareketler her bir kent karakteri üzerinden şekillenmekte ve değişime uğramaktadır (Harvey, 2013). Maneviyatının ve içeriğinin nasıl değiştiği ve kenti yaşanabilir kılmak için ne gibi bir katkı ile serüvenine devam edeceği kentlerin çağı olacak 21. yüzyıl için önem arz etmektedir. Bir nevi vücudun kalp atışı olan kentsel hareketler kenti canlı tutmak ve yaşatmak için ne gibi şekillerde ve hallerde oluşmaktadır ve ne gibi etmenler onu tetiklemektedir bu araştırmanın konusu olacaktır (Sennett, 2013). Kentsel hareketlerin daha katılımcı ve sürdürülebilir kent inşası için rolü ve önemi de ayrıca araştırma esnasında sorgulanacaktır. Kentsel mekânın dönüşümü ve değişim sürecinde gerçekleşen etkiler kentsel hareketlerin bu çalışma içerisinde araştırılmasını gerekli kılmaktadır (Lefebvre, 1991).

Araştırma Soruları

Kentsel hareketler 21. yüzyılda artan şehirleşme ve topluluklar arasında açılan gelir ve hizmet uçurumu nedeniyle artmakta ve kentin mevcut dokusuna yönelik müdahalelere tepki vermektedir. Kentsel hareketler öyleyse kentin yeniden kurulumu için bir protesto olmaktan çok tetikleyici ve yönlendirici bir lokomotif dönüşebilir ve kentlinin yaşam alanı için tahayyüllerinin uygulamaya geçmesi için bir araca dönüştürülebilir. Bu halde kentsel hareketleri incelemek için sorulacak sorular aşağıdaki gibi olabilir;

- Kentsel hareketler nedir ve sosyal hareketler ile bağı nelerdir?
- Kentsel hareketlerin belirgin karakterleri nelerdir?
- Kentsel hareketlerin meydana geldikleri toplumlara göre farklılıkları nelerdir?
- Kentsel hareketlerin doğdukları hızla kaybolmalarındaki sebepler nelerdir?
- Kentsel hareketler kentsel evrim içerisinde ayrık bir tip ya da bir adım mıdır? Yahut birisinin bir diğerine tepkisi midir?
- Kentsel hareketlerin kentsel mekanın değişimine etkileri ve kentsel mekanın daha sürdürülebilir olması için geliştireceği stratejilere ve dönüşüme etkisi nelerdir?
- Beyoğlu'nda kentsel hareketlerin görüldüğü mekânlar nerelerdir ve tarihsel önemleri ve değişimleri nasıl değişmiştir?

Kavramsallaştırma (Hedefler)

Bu araştırmanın amacı 21. yüzyılda meydana gelen kentsel hareketlerin benzerlik ve farklılıklarını irdelemek ve analiz etmektir. Kentsel hareketlerin karmaşık yapısını anlamak ve gelişimine dair fikir edinmek araştırmanın hedefleri arasındadır. Kentlerin gün geçtikçe daha çok şehirleşen ve çok kültürlü bir yapıya dönüşen bağlamını inceleyerek kentsel hareketlerin derin köklerine bakmak ve gelişimini takip etmek amaçlardan bir diğeridir. Elde edilen verilerin teyidini, bulunan sonuçların geçerliliğini ve geliştirilen hipotezin verimliliğini ölçmek üzere 2014 yılına dek İstanbul'da meydana gelen kentsel hareketler ve Beyoğlu özelinde mekânları örneklem olarak seçilecek ve irdelenecektir.

Gelişmekte olan bölgelerde bulunan kentlerin daha sürdürülebilir bir kent ortamına geçişi esnasında geçirdikleri dönüşüme tepki olarak doğan kentsel hareketlerin arkasındaki dinamikleri incelemek ve kent yönetiminin bu sürece etkisini incelemek araştırmanın

hedefleri arasındadır. Araştırma bahsedilen hedeflere ulaşmak için kritik ve karşılaştırmalı bir değerlendirme etrafında şekillenecektir. Yapılacak değerlendirme için gerekli olan özel objektifler ise aşağıda sıralandığı gibi olacaktır.

- Dönüşmekte olan kentleri inceleyerek meydana gelen kentsel hareketlerin ardındaki talepleri soruşturmak.
- Kentlerde meydana gelen değişimlere kentsel hareketlerin etkisini bulmak ve değişime olan yönelişin hareketlere olan etkisini irdelemek.
- Daha etkin ve katılımcı kent yönetiminin elde edilmesinde kentsel hareketlerin alacağı roller tespit etmek ve bu yönde atılması gereken adımları ortaya koymak.
- Araştırma esnasında elde edilen bulgu ve verileri seçilen örneklem üzerinde uygulayarak geliştirilecek hipotezin tutarlılığını ölçmek.

Araştırma Metodolojisi

Araştırmacının kentsel hareketler, sürdürülebilirlik ve kent yönetimi konularına ilgisi nedeniyle bu araştırma kentsel hareketlerin dönüşmekte olan kentler içerisinde sürdürülebilirliğe ulaşmak için verdiği tepkinin farklılaşan ve çeşitlenen yönlerini araştıracağı için bir dizi araştırma yöntemlerinden faydalanacaktır. İstanbul kozmopolitan ve çok kültürlü yapısı ile araştırmaya konu olacak kentsel hareketleri doğurmuş ve neticesinde araştırmaya konu olacak bir dizi veri ve bulgu ağı açığa çıkmıştır. Araştırma bu olaydan elde edeceği veri ve bulgular ile hipotezini sınayabilecek ve diğer eylemler için bir tabaka oluşturabilecektir.

İstanbul'un kültürel, ekonomik, sosyal, politik, etnik, teknolojik, çevresel, iklimsel ve diğer kentsel dinamikler ele alında ortaya çıkan çok kültürlü ve dinamik yapısı, kentsel hareketlerin karmaşık ve değişen yapısını incelemek için bulunmaz bir fırsat sunmakta araştırmacı için. Bu kapsamda araştırmacının güvenilir ve olası en doğru verilere ulaşabilmesi için izlediği yöntemler şunlardır.

Kent çalışmaları hakkında ve sosyal hareketler konusunda yapılan çalışmalar dikkatle incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Ayrıca kentsel hareketler hakkında yapılan araştırmalar titizlikle takip edilip araştırmanın benzerlikleri ve farklılıkları ele alınacak. Farklı kent ve coğrafyalarda meydana gelen hareketlerin doğası, karakterleri, dinamikleri, nedenleri ve sonuçları araştırma esnasında kritik bir anlayış ile irdelenecek ve literatür taraması yapılacaktır.

Araştırmanın metodolojisi kentsel hareketlerin doğasını ortaya koymayı hedefleyen nitel araştırma deseni üzerine kuruludur. Nitel araştırma, bu hareketleri tavr edici bir tarzda ortaya koyma hedefini gerçekleştirmek için uygun bir yöntem olarak görülebilir. Nitel yönteme ait derinlemesine mülakat tekniği ile toplanacak veriler bu hareketlerin sınırlarını, kaynaklarını ve hedeflerini ortaya kymak amacıyla oldukça işlevsel bir özelliğe sahiptir. Bu bağlamda Beyoğlu ilçesi içinde gerçekleşmiş kentsel hareketlerin mekân kullanımları farklı amaç ve hedefler doğrultusunda örgütlenmiş STK'larla yapılan mülakatlar dolayısıyla araştırılmıştır. Araştırmanın farklı aşamalarına farklı mekanlarda yapılan aracılığıyla Beyoğlundaki mekânsal ve sosyal değişim bizzat aktörlerin gözünden değerlendirmeye dahil edilmek istenmiştir.

Bu çerçevede derinlemesine mülakatlar aracılığıyla, mekânların kentsel hareketler tarafından nasıl kullanıldığı ve ne şekilde değişim yaşadığı dernek ve meslek örgütlerine üye yahut bu dernek ve örgütlerin faaliyetlerine katılmış 12 adet katılımcıya yöneltilen sorulara alınan yanıtlar doğrultusunda incelenmiştir.

Sonuç ve Beklentiler (Araştırmanın Yapacağı Katkılar)

Bu araştırma ile kentsel çalışmaların kenti şekillendiren yeni şehir peyzajının ve yükselen kentli kavramının arkasındaki talepler, ihtiyaçlar ve mücadele motivasyonu açığa çıkarılacaktır. Kentsel hareketlerin geçmişe nazaran neden artık daha hızlı ve sık bir şekilde kent içerisinde meydana geldiği irdelenecek, 21. yüzyılda daha fazla kentlinin bulunacağı şehirlerin ne gibi gelişmelere gebe olacağı araştırılacaktır. Kentsel hareketlerin sadece bir çatışma aracı olarak değil de bir katılım ve paylaşım olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği araştırma ile sorgulanarak dönüşmekte ve gelişmekte olan kentlerin sivil toplum olgusu incelenecektir. 21. yüzyıl kentli hakkının ve mücadelesinin ne gibi ortam ve mesuliyetler ile süreceği ve kent için bir fırsat olup olmadığı bilim dünyası ile paylaşılacaktır. Sosyal hareketler bilim dünyası tarafından kabul görülen ve etkin incelenen bir kavram olarak günümüze ulaşmıştır. Fakat sadece kent hakkı ve sebepli eylemler, olaylar ve hareketler 21. yüzyılın yaşam şekline dair ipucular vermekte ve kentsel hareketler artık daha bireysel temelli fakat toplumsal çıkışlı bir hal almaktadır. Bu tespitin sebepleri ve farklılıkları bilim dünyası açısından bir takım yenilikleri barındırabilecek bilgi ve bulguları içerecek bu araştırmanın katkıları arasında ele alınabilir.

2. KENTİ ANLAMAK

2.1. Kentlerin Doğuşı ve Gelişmesi

Kent kavramına baktığımızda medeniyet kavramına ulaştığımızı görürüz. İngilizce *civilisation* olan medeniyet Latince bir kelime olan *civitas* ile bağlantılı olarak günümüze kadar gelmiştir. Kelime manası olarak topluluk yahut cemaat manasına gelen *civitas* günümüzde kent olarak andığımız *city* kelimesine hayat vermektedir. Fakat topluluk, kültür ve medeniyet ile kenti kelime olarak birbirine bağlayan ve kavramlaştırmış ilk medeniyet Romalılar değildir. Mezopotamya medeniyetinden başlayarak bu etkileşim başlamış, kent kültürü medeniyet ile eşdeğer görülmüştür (Cartledge, 2009: s. 2).

Kent yani *city* kelimesinin Romalılarda bir başka kelime ile de bağlantısı bulunmaktadır. Latince *Urbis* kelimesi *urban* kelimesine hayat vermiştir. *Urbis* kelimesi ve Almanca karşılığı olan *burg* kelimesine baktığımızda kelimenin bir mekan olmaktan çok yaşayanların toplandıkları bir yer anlamına geldiğini görmekteyiz. Tıpkı *city* kelimesinde olduğu gibi *urban* kelimesi de mekânsal bir vurgudan ziyade yaşayanların toplanma alanına yani mekânına vurgu yapmaktadır. Asıl olan cansız mekânlar değil canlıların aralarındaki iletişimi sağlayan mekânların tümü olarak tanımlanmış kentler. Kent için nüfus o nedenle önemli. Ayrıca kentlerin bir amacı da olmalı. Bu şekilde baktığımızda kent bir lokasyon değil bir fenomen. Mekânlar oldukları yerde kalabilirken kentler yüksek sayıda canlının kümeleştiği ve bulunduğu yerler. Ve kentler kentliler olmadan bir hiç (Kennedy, 1996: s. xiii).

Siyasal antik Yunan kentlerinin adı olan *Polis*'ten ileri gelen bir kavram ve düşünce tarzıdır. Kent yaşamının devam etmesi için gerekli olan önerilerin ve çözümlerin tartışıldığı yer olan kent bütünleşik olarak hayatına devam etmekte ve yaşamı için gerekli olan işlemlerin tamamına *policy* yani siyasal denmektedir. Tıpkı medeniyet kavramının Roma'da *civitas* kelimesi ile olan ilişkisi gibi vatandaş *civis* yani kentli ile arasındaki ilişki önemlidir. Çünkü kent kentlilerin toplanma mekânıdır ver kent kentlisiz düşünülemez. Bir topluluk halinde yaşayan kentliler kentlerinin sorunları ve geleceği hakkında endişelenirler ve umutlanırlar. Bu nedenle siyasal aşamalara katılımları elzemdir. Bu katılımdır ki Aristo'ya "insan siyasal bir hayvandır" cümlesini kurdurmuştur. Aristo'ya göre insan doğası gereği bir kentte yani *Polis*'te yaşamaya eğilimli bir hayvandır (Aristo, 2009: s. xi).

Aristo'ya göre kent savunulabilir güvenli bir sınır içerisinde kurulu olan ve halk toplantıları teşkiline izin verecek boyutlarda yaşamını sürdürecektir bir mekândır. Aristo herhangi bir yardımcı unsur olmadan bu ihtiyaçların kent içinde giderilmesini elzem kabul etmiştir. Bugün bu ihtiyaçlar ve endişeler halen geçerlidir fakat ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişimler kentin boyutlarını ve sınırlarını taşımaktadır. Aristo'ya göre kent egemen bir kuvvet kabul etmez. O günün koşullarında sadece erkekler bugün ise cinsiyet ayırt etmeksizin her kentli kamusal yaşama katılabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında kentler zorbaların yahut diktatörlerin mekânı yani korkunun ve dehşetin hüküm sürdüğü topraklar değil aksine özgürlüğün hakim olduğu hürriyet fikrinin hayat bulduğu alandır (Aristo, 2009: s. xi).

Medeniyet kentlinin mekânı yaşamına göre şekillendirmesinden doğmaktadır. İnsan medeniyeti meydana getirmede özne rolündedir. Fakat medeniyetin öznesi olan insanın ürettiği medeniyete bir aidiyeti olduğu gibi yaşam alanına dönüştürdüğü mekâna da aidiyeti bulunmaktadır. Bu sayede medeniyetin kurulumunda özne olan kentli ile mekân arasında kopmaz kuvvette bir bağ oluşmaktadır. Böylece medeniyetin nüvesi olan kentin görünür kısmı olan mekân pasif bir nesne olmaktan çıkmaktadır. Kentlinin ilişkilerine ev sahipliği yaparak canlılık kazanmakta ve kendini oluşturan insanın değişimine yön verdiği için bizzat kendisi bir diğer özneye dönüşmektedir. Özellikle doğu medeniyetlerinde mekânın insanla yani yaşayanla ilişkisi daha kuvvetli olmakta; mekân bir nesne olarak varlığını sürdürürken hem insanın değişimine hem de kentin değişimine yön vermekte ve ev sahipliği yapmaktadır (Söylemez, 2011: s. 7).

Medeniyet ve yaşayan arasındaki bağ olan kent tıpkı batı toplumlarında olduğu gibi doğu toplumlarında da kelimelere yansımıştır. Medeniyet ve kent kelime olarak aynı köklerden gelmektedir. *Medine* kelimesi şehir manasına gelirken kentin oluşturduğu kültür ağını ortaya koyan kavram *medeniyet* olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağın sonucunda birçok kavram aynı kökten türetilmiştir (Söylemez, 2011: s. 15).

Böylelikle kentin medeniyetin kalbi olduğunu görmek çok da zor olmayacaktır. Munford böyle görmüştür. Kentlerin oluşturduğu birlikler ve bizzat kentin kendisi yaşayanların bir kültür etrafında hayat bulmalarına yardımcı olmaktadır. Yaratılan bu kültür gün geçtikçe değişmekte ve gelişmektedir. Zamanla olgunlaşan kültür kentin çeperlerini genişletmekte ve nüfuz alanını yaymaktadır. Sonucunda farklı şehirlerin ve kültürlerin meydana getirdiği bir birliktelik oluşur ki modern devletlerin kökeni bu beraberlikten gelmektedir. Hükümdarlığın yarattığı etki kentin havasından ileri gelir ve diğer kentler ile kurduğu ağ ile yayılır, büyür ve

gelişir. Her bir yaşayan kendini bu kültüre bağladığı gibi tahayyülleri ve yetenekleri ölçüsünde aidiyet duyduğu kültürün gelişmesine de yardımcı olmaktadır. Kent böylelikle gelişimin merkezi, aidiyetin evi ve geleceğin yuvası olmaktadır (Sit, 2010: s. 285). İslam ele alındığında görürüz ki din dahi kentte doğar, büyür ve gelişir. Kentin kentlerle kurduğu antik birlikteliği kullanarak yayılır.

Toynbee kent tarihinin yaşayanların aralarında kurduğu ilişkilerin bir parçası olduğunu görmüştür. Kent yaşamı kentlinin politik ekonomi ve kültür çerçevesinde sınırladığı ve özgür bıraktığı süreç ve kuvvetler tarafından belirlenmiş olayların tümüdür. Kentin bölünmez bütünlüğü kent öncesi yerleşkelerin geçici ilişkilerinden tutun da günümüzün değişmez bilişim ve iletişim ağına varana dek ortaya çıkan deneyimlerin tamamının bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyleyse kenti anlamımızda bazı öncelikler öne çıkmaktadır. Kentte meydana gelen sosyal ilişkilerin zamanla ve mekâna göre nasıl değiştiği çağımıza değin önemlidir. Bu değişimin meydana getirdiği farklılıklar esas alındığında kentin değişen faaliyet yapısının ne olduğu önemlidir. Kent içerisinde ve kentler arasında gerçekleşen faaliyetlerin neticesinde karşımıza çıkan üretim ve sosyal ilişkilerin neler olduğu ayrıca önemlidir (Rivet, 1973: s. 41). Bu öncelikler sonucunda meydana gelen değişimler araştırıldığında görülecektir ki kent sosyal ilişkileri meydana getiren insanların mekân içerisinde meydana getirdiği cemaat duygusu ve heyecanıdır. Ve kenti meydana getiren ve güncelleyen bu duygu ve heyecan bütünlüğünün ta kendisidir (Geddes, 1949: s. 123).

Kenti oluşturan nüvenin desteklediği keskin değişimler insan yaşamının mihenk taşlarını ortaya koymaktadır. Gordon Childe ve savunduğu ‘Neolitik Devrim’ insanlığın hangi aşamaları tamama erdirerek günümüze hayat veren kent ortamını oluşturduğunu bizlere gösterir. Kenti meydana getiren duygu ve heyecanın bizleri nasıl avcı-toplayıcı bir cemaatten tarımsal bir oluşuma dönüştürdüğünü ve sonrasında yaratıcılığımızı kullanarak nasıl üreten bir topluma evrildiğimizi anlamamız gerekmektedir. Çatal-Höyük ve öncesinde Göbekli Tepe’de karşımıza çıkan bulgular cemaat birlikteliğinin ve toplumsal heyecanın kentin oluşumu ve gelişimi için ne kadar önemli olduğunu bizlere göstermektedir (Schmidt, 2012: s. 11).

Kent tarihi içerisinde gerçekleşmiş evrimsel süreç insanların ilişkilerinin birbirine bağlandığı ve kültürel değişimlerin içerisinde gerçekleşmiş bir döneme işaret etmektedir. İnsanlar düşünsel yetilerini kullanarak zamanla bedensel faaliyetlerine yeni görevler yüklemiş ve doğan kültür etrafında yaratıcılıklarına ve üretkenliklerine devam etmişlerdir (Childe, 1948: s.

25). Kent doğanın bir yansıması olarak doğanın içinden doğmuştur. Doğaya hükmetmeyi öğrenmiş insan nasıl kendini idame edeceğine dair faaliyetleri geliştirerek kent yaşamının başlamasını sağlamıştır. Bu idame yeteneği ilk devrimi meydana getirmiştir. İnsanlık gıda zincirini kurmuş ve doğa içerisinde kent ekolojisini oluşturmaya başlamıştır. Canlılarla iletişimini kesmemiş, besin zinciri içerisinde canlılara da yer verirken üretim harici faaliyetler içinde onlardan yararlanmaya başlamışlardır. Bunun adı *neolitik devrim*dir (Childe, 1948: s. 66). İnsanlar yoğun faaliyet içerisine girmiş ve organizasyon yetilerini yükseltmişlerdir. Düzen şehir yaşamının bir parçası haline gelmiştir. Kültürel olarak düzene giren faaliyetler sadece güncel yaşam konuları üstüne değil ayrıca astronomi ile ilgili konulara da değinmeye başlamıştır. Aslında güncel yaşam ile evrenin arasındaki bağlantı çözülmüş ve bu konu üzerine yapılan deneysel yaklaşımlar artmıştır. Kent sadece üretim merkezi olarak değil ayrıca düşünsel ve deneysel manalarda da yaşamın odak noktası olmuştur. Bunun adı *kentsel devrim*dir (Childe, 1948: s. 140).

Kentsel devrim toplumun inşası manasına da gelmektedir. Toplum insan için şarttı. İnsan kendi besinini sadece kendisi üretemezdi. Desteğe ihtiyacı vardı. Dahası üretim için iş bölümüne ve faaliyet planına ihtiyaç duymaktaydı. Tarımsal üretimi var edecek ve kolaylaştıracak sanayi de kurulmalıydı. Bunun yanı sıra korunma ve barınma diğer ihtiyaçlarıydı. Toplum işçi, bekçi, yönetici ve öğrencilerden oluşmak mecburiyetindeydi. Böylece ekonomi oluşur ve artı değer üretimi başladı. İnsan yaşamı gelişmiş ve kolaylaşmıştı. Kent böylece kendi coğrafyasını yarattı. İçinde doğduğu iklim ve coğrafya önemlidir lâkin kendi ekolojisi oluşmaya başladığı anda kentin yaşam çizgisi de değişmişti. Sosyal yapılar kurulmaya başlanmıştı. Cemaat yapısından toplum yapısına bir geçiş söz konusuydu. Gelenekler oluşmuş ve yaratıcılıkla kültür şekillenmeye başlamıştı. Kültürel yapı egemenlik evrelerini şekillendirmiş ve siyasal yapılar kurulmaya başlanmıştı. Devlet kurumu ortaya çıkar sonra. Toplum ve ümran arasındaki bağ kalınlaşır. Toplumsal yaşam ve uygarlık bayındırlık faaliyetleri ile uzun soluk kazanır. *Ümran* kavramı yerini bulur. Kurulan ilişkiler kent içerisinde gerçekleşir ve kentin geleceğine yön verir. Yeni ilişkilerin evi haline gelir. Cemaat içerisinde meydana gelen asabiyet bağı yerini yavaşça kentli ilişkisine, vatandaşlık bağına dönüştürür (İbn-i Haldun, 2013: s. 31).

Kenti kuran toplumun üç evresi vardır. İlkel yaşam dönemi, devlet kurma dönemi ve kentsel yaşam dönemi. İlkel dönemde kent yeni şekillenmekte insan kabile ortamı içerisinde yaşamaktaydı. Gelenekler ve temel gereksinimler oluşmuş fakat yasalaşma gerçekleşmemişti.

Devlet döneminde kent oluşmuş ve gelenekler kültüre dönüşmüştü. Bilim, sanayi ve yaratıcılık gelişmişti. Çevre, kültür ve şehirler ile etkileşim başlamış ve hatta hakimiyet dönemine girilmişti. Yasalar kent yaşamı için temel hale gelmiş, düzen kurulmuştu. Kentsel dönemde ise yerleşik hayat gelişmiş kurumlar oluşmuştu. Kentler sadece kendi kültürlerini değil diğer kültürler ile kurdukları bağ sayesinde başka gelenekleri ve gelişmeleri de izler ve uygular hale gelmişlerdi. Zenginlik artmıştı. Yaratıcılık gelişmişti. Eğlence ve sosyal hayat çeşitlenmişti. Bilim ilerlemiş kültür ziyadesiyle parlamıştı (İbn-i Haldun, 2013: s. 31). İnsan doğuştan uygardır ve bu nedenle kent doğuşundan itibaren yaşayanların bir ürünüdür. Toplumsal yaşam insanlar için kaçınılmaz sondur ve bu nedenle kentsel yaşam yaşayanlar için elzemdir. *Ümran* kent yaşamıdır ve kent bizatihi toplum içerisindeki insanın ta kendisidir (İbn-i Haldun, 2013: s. 121).

Genel olarak kent geniş, yoğun ve kalıcı yerleşkelerin olduğu kamusal mekânların ekonomik, yönetim ve dini amaçlar için kullanıldığı alanlardır. Kentler ayrıca farklı sosyal seviyedeki insanlara çeşitli barınak imkânları sunmaktadır. Kentler çeperlerindeki alanlara egemen olan merkezi bir işlev yüklenmektedir. Ve bu işlevin sürdürülebilmesi için gerekli kaynakların, malların ve insan kaynağının toplandığı alanlardır. Fakat her kent bu tanıma tamamen uymayabilir. Kimi kentler diğerleri üzerinde de çeperlerine olan hakimiyete sahiptirler. Ayrıca kentleri ayıran bölgesel, geçici, kültürel belirli biçimler bulunmaktadır. Ancak kentlerin değişmez iki kritik donanımı bulunmaktadır. Bunlardan ilki kentin biçimi ve kalıcı yapısı, diğeri ise merkezileşmiş konumu nedeniyle elde ettiği işlevidir (Farrington, 2013: s. 9).

Artan ekonomik artı değer doğal olarak tarımsal olmayan meşguliyetlerin artmasına ve sınıf ayrımının ortaya çıkmasına neden olmaktaydı. Ayrıca artı değer girişimleri desteklemekte ve toplum içi ve yerleşke içi ticaret ve el değişiminin şekillenmesine neden olmaktaydı. Verimli topraklar ve elverişli su kaynakları için yapılan mücadeleler ve kavgalar da artı değer bir sonucuydu. Artı değer ayrıca kent içerisinde ortaya çıkan bir elit cemaatin varlığına hayat verirken bu cemaat kimi zaman kentin çeperlerine ve hatta diğer kentlere varan bir üstünlük kurma arayışı içerisinde olmuşlardı. Bu sınıfsal mücadelenin kent içerisinde daha fazla artmasına ve görünür hale gelmesine neden olmaktaydı. Kentte meydana gelen varlık bakımından ayrım mezar kalıntılarından kolaylıkla anlaşılmaktadır. Elit cemaatin bireylerine ait mezarlarda kişisel lüks eşyaların varlığı söz konusu iken daha alt seviyedeki kentlilerin mezarlarında bir eşyaya rastlanmamaktadır (Sit, 2010: s. 17).

Günümüzdeki çalışmalar kentlerin çıkışını dünyanın geniş bir coğrafyasına yaymaktadır. Bu coğrafyaya öncülük yapan Mezopotamya'dır. Ancak Mezopotamya'nın haricinde Orta Amerika, İnka, Maya ve Çin'deki Sarı Nehir kıyıları da kentlerin gelişiminin ilk adımlarını atmışlardır. Bu alanlardaki kentlerin bir dağılmadan daha ziyade birbirinden bağımsız olarak gelişim gösterdikleri görülmektedir. Çevresel, ekonomik ve kültürel koşullar dikkate alındığında, toplumun gelişiminde doğal bir aşama olarak görülebilir kentlerin tarih sahnesine çıkışı. Fakat bölgesel olarak yakın coğrafyalarda kentlerin birbirine etkisi mevcuttur ve etkileşim söz konusudur. Sümerlilerin Akadlılarla ve Mısırlılarla ilişkisi mevcuttur. Ayrıca Yunan şehirlerini de etkilemişlerdir. Yunan şehirlerinin ise Roma kentlerine olan etkisi aşikardır. Kent tarihine baktığımız zaman bu kentlerin ilk meydana geldiği coğrafyalarda kentlerin ortaya çıkışını ekonomik, dini, teknolojik ve sosyal olayların etkisi öne çıkmaktadır. Su tedariki, tahıl üretimi, iklim ve toprak verimliliği gibi unsurlarda kentlerin ilk nerelerde meydana gelmesini etkilediği gibi daha sonra bu şehirlerin etkisinde büyüyen diğer kentlerin tarih sahnesine çıkışlarını da etkilemiştir (Hammond, 1972: s. 9). Bu en açık Akdeniz kentlerinde görülmektedir. Akdeniz kent geleneği ister tarımsal ister askeri ister yönetsel ister siyasal isterse de ticari olsun birbirini takip etmiştir. Yunan şehirleri kendilerine ait yeni kentsel yönetimi ve kent biçimini oluşturlarken Orta Doğu ve Yakın Asya'da ortaya çıkmış medeniyetlerin kentlerinden etkilenmişlerdir. Onun öncesinde Mısır Sümer medeniyetinin şehirlerinden ve kültüründen etkilenmiştir. Anadolu Yunan şehirlerinin beşiği olmuştur. Yunan medeniyetinin ortaya çıkardığı yeni kent yapısı İtalya, Kuzey Afrika ve Avrupa genelinde ortaya çıkan Roma kentlerinin nüvesi olmuştur (Hammond, 1972: s. 153).

Kentler gelişimleri süresince artı değer üretmeye başlamakta, tarımsal olmayan faaliyetlere olan evrimleşme süreci nedeniyle toplum içerisinde üretim fazlası yaratmaktaydılar. Üretimin çeşitlenmesi ve artı değer üretimi sınıfsal yapının başlamasına ve bir çalışan sınıf üzerine hüküm süren bir cemaatin ortaya çıkmasına neden olmaktaydı. Bu süreç daha hızlı ve belirgin bir şekilde tarımsal olarak verimli ve hacim bakımından büyük şehirlerde meydana gelmekteydi. Şehirlerde meydana gelen bu farklı cemaatlerin oluşumu elit grupların kendilerine oluşturdukları koruyucu alanı ve onların alıştıkları yaşamı zenginleştiren zanaatkar, ticaret erbabı, askerler ve köleler ile kurdukları ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Bu yeni alan kurulu kent ortamı içerisinde ortaya çıkan yeni bir yerleşke olarak şekillenmekteydi. Bu yeni yerleşke tıpkı şehrin sahip olduğu gibi bir koruma sistemine ve kentin diğer kısmından kendini ayıran duvarlara sahipti. Bu gelişim çizgisi nerdeyse antik dönem

kentlerinin hepsinde gözükmekte ve sınıfsal ayrım neredeyse hepsinde aynı belirtiler ile meydana gelmektedir (Sit, 2010: s. 24).

Sınıfsal ayrımın ortaya çıktığı ve iş bölümünün gerçekleştiği her yerleşim merkezi gün geçtikçe kentleşmekteydi. Çünkü bu süreç kent ekonomisinin daha karmaşık ve çeşitli olmasına neden olmakta; kentleri köylerden, kasabalardan ve benzeri küçük yerleşkelerden ayırmaktaydı. Bahsettiğimiz kentleşme süreci nedeniyle kentler gerekli olan ekonomik gelişimi ve yayılımı gerçekleştirmekte ve kırsal kalkınmanın önünü açmaktaydı. Açıkçası kentler köylere, kasabalara ve benzeri küçük yerleşkelere göre daha farklı iş bölümüne sahipti. Dahası kentler diğer yerleşkelere göre daha fazla sayıda ve çeşitte işe sahipti. Kent geliştikçe çevresine yayılmakta ve yeni yerleşimcileri kentli olarak kendine çekmekteydi. Tarımsal üretimin sağladığı artı değer ile daha fazla sayıda insanı barındırmaya gücü yeterken farklı sınıfların da ortaya çıkmasına şahitlik etmekteydi. Artı değer ve artan etki alanı kent içerisinde farklı ihtiyaçlar doğurmakta ve artı değer yarattığı refah ortamında yeni iş kollarını ortaya çıkarmaktaydı. Gelişen yeni iş kolları yeni üretim mekanizmalarına dönüşmekte; kent artık geliştirdiği yaratıcılıkla ürettiği artı değeri arttırmakta ve etki alanını genişletmekteydi. Kent artık tamamıyla üretim ve yaşam kültürünü kentleştirmekte ve gelişimini sürdürmekteydi (Jacobs, 1972: s. 56).

Köy ortamı yani ilk yerleşkeler bahsettiğimiz süreç nedeniyle şehirlerden farklıdır. Köy daha çok içine kapalı, kendi olanaklarına sahip ve dış bağlantıları zayıf alanlardır. Küçük yerleşkeler bu zorunlu durum içerisinde varlığını sürdürmüştür. Çünkü bu yerleşkelerin yaşam kaynağı, içinde bulunduğu arazi olup, gıda zincirindeki üretim öncelikle yerleşke sakinlerinin temel gereksinimlerini kendileri yetiştirmelerinden ileri gelmektedir. Fakat kent kendini geçindiremez. Tarımsal olarak kentli geçimini sağlamak için kırsal alandaki yerleşkelere yani kentin nüfuz alanına muhtaçtır. Kent sahip olduğu insan kaynağını başka iş kollarına bölmekte sadece kendi gereksinimleri için çalışmayan zanaatkarlara, üretimi pazarlayan ticaret erbabına, yöneticilere, din görevlilerine ve askeri birimlere hizmet vermektedir. Kentlerin küçük yerleşkelerden ayrışmasından bu yana başına gelen budur. Kendine yetemez bir yerleşke aracından ihtiyacını şehir içinde ürettiği mal ve güç ile sağlayan bir merkez olmaktadır. Başka bir deyimle, kentlerden bahsedebilmek için kentin içinde bulunduğu bölgeye ve yakın çevresi üzerine oldukça nüfuz etmesi gerekmekte ve bunu sağlayacak yüksek bir toplumsal yaşam faaliyetini geliştirmiş olması zorunludur (Kienitz, 2014: s. 60).

Toplumsal yaşamın yüksek bir organizasyon yapısı içerisinde devam ettiği kentlerin şehirleşme süreçleri ele alındığında kentsel yapılar şu şekilde ele alınabilir. Kentler siyasal merkezlerdir. Kentler güçlü kabile yaşantısından doğan ve yükselen bir cemaatin diğerlerine hüküm sürdüğü yerleşkelerdir. Bu hükümdarlık çevre yerleşkelere de sirayet ettiği göz önüne alınırsa devletin merkezi olmaktadır. Kentler hükümdarlıklarını ve bu hakimiyetin devamını hükümet merkezi olan saraya ve dini ilişkilere borçludurlar. Kentlerdeki yüksek faaliyet yapısını ve diğer kentlere olan üstünlüklerini siyasal ve dini ritüeller ve işlevler sağlamaktadır (Sit, 2010: s. 59).

Kentlerin inşası ve sosyal yapı ile paralel gelişen fiziki kütlesi önemlidir. Kentler ana dört yön doğrultusunda gelişmekteydi. Kentler duvarlar eşliğinde kare yahut dikdörtgen olarak şekillenmekteydi. Genelde kentlerin güneyinde önemli yapıların inşa edildiği alanlar bulunurken ana giriş ve neredeyse tüm şehir güneye doğru tasarlanmışlardı. Bu yayılım genelde güney ve kuzey aksı doğrultusunda şehre yayılmaktaydı. Şehirler genelde su kaynaklarına yakın yerlerde zeminden yükseltilerek inşa edilmişlerdi. Yükseltilecek toprak yerleşkeler genellikle politik ve dini yapıların temelleri olarak kullanılmışlardı. Kent belirli bölgeler düşünülerek tasarlanmıştı. Bir kent merkezi bulunmaktaydı ve genellikle surlarla çevriliydi. Bu alanda saraylar ve önemli binalar yer almaktaydı. Merkezi alan dışında ikinci bir alan bulunmakta ve bu alanda genellikle surlarla örtülüydü. Bu alanda zanaatkarlar, sınai yapılar, barınma alanları, ticaret bölgeleri, pazar ve zaman zaman tarım alanları yahut bahçeler bulunmaktaydı. Bu alanın dışında yani surların kıyısında hendekler bulunduğu gözlenmiştir. İnşa sırasına göre bakıldığında ise kentler öncelikle saraylara ev sahipliği yapmaktadırlar. Ardından dini yapılar, ticaret alanları ve konutlar gelmektedir (Sit, 2010: s. 95).

Antik dönemdeki kentlerin tümüne baktığımızda kentler arasında bazılarının bölgelerindeki yerleşkelerin merkezinde oldukları görülmektedir. Bu merkezi konumları sahip oldukları insan kaynaklarının çokluğu, fiziki yapılarının görkemi ve yoğunluğu, dini ilişkilerin kuvveti, ve yönetim merkezinin nüfuz etkisinin yüksek olmasından ileri gelmektedir. Sahip oldukları insan ve üretim kaynakları nedeniyle bu kentler daha nice yaşayanın cazibe merkezi olmakta ve çevrelerinin yönetim merkezi olmaktadır (Farrington, 2013: s. 11). Sonuç olarak antik kentler oynadıkları politik, yönetim ve dini roller nedeniyle kendi bölge alanlarını iş ve kaynak bakımından organize ederek merkezi konumlarını sürdürmek ve üretim faaliyetlerini genişletip dağıtarak karşılığında artı değeri çekme eğilimindeydiler. Bu üretim ve siyasal

yayımlar onların nüfuz alanlarını da genişletmekte ve sahip oldukları kaynakların artmasına neden olmaktadır. Bu başat kentler çevrelerinde merkezi konuma sahip olarak bağlantılarını ekonomik, siyasal ve sosyal bakımdan üstün duruma geçmek için kullandılar. Antik kentlerin bir diğer karakteristik özelliği ise sahip oldukları sosyal çeşitlilikti. Elit ve elit olmayan envai çeşit cemaat ile sosyal ilişkilerini teşkil eden kentler kentsel çerçevelerini ve gelecek yatırımlarını kurdukları sınıfsal yapı üzerinden devam ettirmişlerdi (Farrington, 2013: s. 12).

Kentler merkezi konumlarını devam ettirmek ve yükseltmek için çevrelerinde meydana gelen gelişmeleri takip ederek gelişimin mimarlarını kendi bünyelerine almakla mükelleftiler. Her kentin kendi kültürü olmakla beraber kendilerine ait geleneklere de bağlıydılar. Fakat gelişim gösteren yeni yerleşkelerdeki yenilikleri ve yetenekleri kendi potalarında eritmeleri ve kendi kent çeşnileri arasına katmaları antik kentlerin özelliklerindendir. Verimli toprakları işgal etmekle kalmayıp yetenekli zanaatları ve temsilcilerini kendi bünyelerine kattıkları görülmektedir. Bu takip ve kabul kent kültürünün çeşitlenmesine, büyümesine ve gelişmesine neden olmaktadır. Yaratılan insan çeşitliliği üretilen malların çeşidine de yansımaktaydı. Ayrıca ticari ağların gelişmesi de bu yolla mümkün olmaktadır (Farrington, 2013: s. 19).

Antik kentlerin temel yönlerinden bir tanesi de sembolizmdi. Kentin kendi kültürünü ifade eden semboller kentin kuruluşunda rol oynamaktaydı. Kent ekonomik ve politik işlevlerinin neticesinde yarattığı kültürü ifade eden semboller kuruluşunda ve gelişiminde göstermekteyken dini varlığı da sembolizmin kaynaklarından olmuştu. Değerlendirmeye alındığında kentlerin şehirleşmesini yöneten dört önemli faktörün bulunduğu görülmüştür. Bunlar; fal ve astronomik önlemler, ana yönlendirmeler ve hizalama, merkezin sembolizmi ve makro ve mikro kozmosun paralellikleridir. Özellikle İnka kentlerine baktığımızda bu temel unsurların kentleşme sürecine yön verdiği görülmektedir. Bu unsurlar ayrıca sosyal yaşantıya, sınıf yapısına ve üretim döngüsüne de yön vermişti (Farrington, 2013: s. 366).

Sembolizm sadece şehrin kendisi için değil çevresindeki yerleşkeler için de önemi büyüktü. Daha önce açıkça belirttiğimiz üzere kent kendisini çevreleyen bölgelerle etkileşim halinde olmadan varlığını sürdüremezdi. Her bir kent merkezi, bir yerleşke olarak, etkileşimde olduğu arka bölgeyle beraber mütalâa edilir. Tarımla uğraşan yerleşkelerin bölgelerinden pazara getirdikleri ürün karşılığında mal ve hizmet satın almaları sadece küçük yerleşkeler içerisinde mümkün olamayacak bir alışveriştir. Kentlerin arka bölgeleri ve her birinin sahip olduğu ticari ve idari görevler bir merkeze olan ihtiyacın yansımasıdır. Bu alışveriş esnasında kalabalık bir nüfusa sahip kentlerin geçimini idame edebilmek için büyük arka bölgelere

ihtiyaç duyduğu açıktır. Bu nedenle nüfus, kentlerin varoluşunda ve gelişmesinde mühim bir yere sahipti. Hatta bir kenttin bir diğerine nüfus bakımından oranına baktığımızda ikisini ayıran mesafenin boyutunu da bulmamız mümkündür (Faroqhi, 2010: s. 113).

Kentler antik dönemden itibaren bu değer ve kaideleri esas alarak genişlemeye, çoğalmaya ve gün geçtikçe kendi çağına yaklaştırmaya başlamıştır. Kentlerin oluşturdukları birlikler zamanla devletlere dönüşmüştür. Neticesinde öne çıkan şehirlerin hüküm süren devletlerin hakimiyetinde değişime uğradıkları açıktır. Özellikle askeri ihtiyaçlar kentlerin mimarisinde değişimlere neden olmuştur. 17. yüzyıla gelindiğinde askeri törenler, geçitler ve stratejiler kentlerin tasarımında önemli mihenk taşı olmuştur. Geniş bulvarlar, sokaklar ve merkezinde birleşerek oluşturulan meydanlar şehrin unsurları haline geldiler. Böylelikle kamusal iktidar şehirlerin görünümünde öne çıkmaya başladı. Bu askeri anlayış daha sonra kendini sınıai ihtiyaçlara bıraktı. Artık sanayi kentlerin görünümüne hakim unsur olarak yön vermekteydi (Mackenney, 2004: s. 31).

Antik şehirlerden günümüze değin kentsel büyümenin siyasal nedenleri arasında Adna Weber'e göre şunlar yer almaktadır; ticari serbestiyeti geliştiren yasalar, göç serbestiyetini sağlayan yasalar, şehrin temsilini yansıtacak şekilde merkezi bir yönetim ve toprak reformunun ve toprak üzerindeki özgür tasarruf biçimlerinin siyaseten savunulması. Kentsel büyümenin toplumsal nedenleri ise şunlardır; eğitim-öğretim, eğlence, yüksek yaşam kalitesi, bilimsel kuruluşların cazibesi, kentsel ortam ve şehir yaşamının getirdiği değerlerin ilgi görmesi (Weber, 2012: s. 76).

Kentsel evrim hala devam etmektedir. Kentler inşa edildiğinden bu yana sürdürdüğü macerasına yenilerini eklemektedir. Sanayi devrimi neticesinde değişen kentler yeni çağa ayak uydurmaktadırlar. Beyaz kömür denilen elektrik kentlerin yeni çehresini ve sembollerini oluşturmaktadır. Kömür ve sanayinin kentler üzerindeki etkisine bakarsak yeni çağın nelere kadir olduğunu tahmin etmek zor olmasa gerek. Artık üretim biçimlerinin değişiminden yeni iş bölümlerinin ortaya çıkmasına kadar nice değişimler meydana gelecektir. Enerjinin günümüz şehirlerine olan etkisi çok mühimdir (Geddes, 1968: s. 46). Bu yeni çağ iki döneme ayrılmaktadır tıpkı tarih öncesinde olduğu gibi. *Paleo-technic* ve *Neo-technic*. Bu ayrım tıpkı antik kentlerinin yapısal gelişimini ayırtırdığı gibi günümüz kentlerinin de yapısını değiştirecektir (Geddes, 1968: s. 60).

Çağımızın kentlerini şekillendiren bir diğer özelliği de çeşitliliktir. Elbette daha önce de şehirler çeşitlilik içermiştir. Hatta şehirlerin var olma ve kurulmasının nedeni budur. Fakat

çeşitlilik günümüzde daha belirgin ve keskin hale gelmiştir. Küreselleşmenin ve batılılaşmanın etkisi ile kentler değişmekte ve kendi kültürlerine yenilerini ekleyerek gelişim göstermektedir. Batı kentleri ise batılılaşmanın lokomotifleri olarak yoluna devam etmekte fakat küreselleşmenin getirdiği etkiler ile giderek doğu kültürlerini bünyelerine dâhil etmektedirler. Küresel çeşitlilik giderek günümüz şehrinin ana unsurlardan biri olmaktadır. Örneğin bir batı kenti olan New York kentinin yüzde 37'si göçmen olarak görülmekteyken aynı oran bir doğu kenti olan Dubai'de yüzde 96'dır (Brook, 2013: s. 5).

Kentler çok sayıda insanı barındırmakla kalmaz aynı zamanda çok sayıda farklı insanı da barındırır. Kentte yaşayanlar birbirlerine benzemezler. Kentlerin başlangıcındaki dönemler ele alındığında ise bir benzerlik görülmektedir. Kabile yaşamı içerisinde yaşayanlar birbirine benzemektedir. Yaşayanlar neredeyse aynı düşüncelere sahiptirler. Aynı gelenek ve kültür altında yaşayanların farklılaşması mümkün olmamaktadır. Aynı şey askeri amaçla birleşmiş daha büyük yerleşkeler için de geçerlidir. Birbirine destek olan her insan farklı bir düşünce ya da çeşitliliği kaldıramaz. Ortak amaç yaşayanların birbirine benzemesine neden olmuştur. Fakat insan sayısı ne kadar artarsa ve kent içinde yaşayan kültür sayısı ne kadar artarsa o halde kentleşme süreci de bir o kadar artmış olur. Kent farklı görüşlerin, kimliklerin, kültürlerin ve yaşayanların birleştiği bir yerleşke olarak karşımıza çıkmaktadır (Aristo, 2009: s. 40).

Günümüzde karşımıza çıkan yeni kentsel karışım yaşayanların yapabilecekleri konusunda bir patlamaya neden olmaktadır. Kent iş gücünün hareketlenmesine, uzak kentlere ve bölgelere ulaşım, mekân ve zaman bakımından uzak diyarlarla iletişimin kurulmasına, kent hizmetlerinin mega projelere dönüşecek şekilde ilerlemesine, sosyal hizmetlerin genişlemesine ve tarımsal verimliliğin daha doğrusu besin üretim zincirinin gelişmesine şahitlik etmiştir (Mumford, 1961: s. 30).

Kent, farklı kimlikte, kişilikte ve görünüşte insanlardan oluşur; birbirine benzer yaşayanlar bir şehir meydana getiremezler. Şehirlerde dilin, dinin, rengin ve ırkın bir üstünlüğü bulunmamaktadır; her yaşayan istediği gibi yaşamını devam ettirebilir. Yaşayanlar göçebelik dönemini geçirdikten sonra yerleşik hayata geçerler. Bu aşamadan sonra da kentler kurmak ve kentte yaşamak gelir. Kentler esasında özel kurumlardan meydana gelmiş değillerdir. Toplumun iş ve menfaati için inşa edilmekte olduğundan, kentler büyük yapılar ve binalar vücuda getirir. Fakat bu gelişimin sahibi kentleri süreç içerisinde yönlendiren kimdir? Elbette mimarlar. Mimar kelimesi Arapça 'ümran' kökünden gelmektedir. *Ümran* sözcüğü Türkçe

olarak bayındırlık, ilerleme, refah, saadet ve medeniyet olarak tercüme edilir. Aynı kökten türetilen bir başka kelime ise *mâmur etme* yani bayındır etme manasına gelen *imardır*. O halde *mimar* kelimesinin manasından anladığımız sadece bina inşa eden ve tasarlayan insanlar değildir. Daha geniş anlamıyla mimar kente refah ve saadet getiren, bireylerin ve yaşam çevrelerinin bayındır hale gelmesine katkıda bulunan meslek mensuplarıdır (Bilgili, 2011: s. 294).

Mimarların bir ve imar ettiği kentlere baktığımızda özellikle iki ayrım göze çarpar. Batı kentleri ve doğu kentleri. Doğu kentleri ele alındığında İslam kent tarihçiliği öne çıkmaktadır. Max Weber'in tarifleri arasında yer almasa da bu çalışma alanı hayli etkindir. Kenti şehirde ikamet edenlerin kendilerine özel kolektif bir kimlik ruhuna sahip oldukları bağımsız bir cemaat olarak tanımlayan Weber, bu kimliğin evrimle oluştuğunu ve bu nedenle sadece batı kentlerinde anlamlı bir hale geldiğini savunur. Weber İslami ve diğer Avrupa dışı kentsel alanları, Avrupa kentleriyle zıtlık içerisinde, belirgin kentsel kültür ve geleneğinden yoksun olarak karakterize eder. İslam şehirlerini Avrupalı hatta klasik Yunan ve Roma kentlerinde olduğu gibi siyasi özerklikle değil, emperyal hakimiyetin bürokratik temsilcilerince idare edildiğini öne sürer. Dahası İslam kentlerinde kente ait bir kimlik yaratma çabası içinde ortak bir sivil çıkar dâhilinde birleşmekten çok birbiriyle rekabet eden, farklı aşiret ve kabilelerin yaşadığını vurgular (Eldem, 2012: s. 11).

Kentin mimarları ele alındığında bu eksik bir tanımlama olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam kentinin mimarları elbette batı kentinin mimarlarına nazaran farklı kentler tasarlamışlardır. Fakat unutulmamalıdır ki kentler tıpkı güneş gibi doğudan doğmuştur. Farklı kent kimliklerinin ortaya çıkması birinin diğerine üstünlüğünü yahut birinin yok sayılmasını ortaya çıkarmamalıdır. Mimarlarına baktığımız vakit elbette farklı kent tipleri vardır. Bazıları dinsel hayatı dünyevi hayattan daha çok önemser. Bazıları diğerlerinden daha bağımsız olarak karşımıza çıkar. Bazıları diğerlerine göre daha fazla kent birlikteliğine sahiptir. Bazıları yönetimden daha çok ticareti önemser. Bazıları dini binalar, bazıları pazar alanı ve kent meydanlarının etrafında toplumlar kurarlar. Bazıları diğerlerine göre daha fazla etnik çeşitliliğe sahiptir. Kent tipleri daha da arttırılabilir ancak bir kenti ya da benzer kentleri hiçe sayacak bir değerlendirmeden uzak durmak gerekir. Öyle ya da böyle her kentin mimarları vardır ve bu farklılık nedeniyle her kentin kimliği diğerlerinden ayrılır (Eldem, 2012: s. 17).

Kentin mimarları aynı zamanda kentin yöneticileridir de. Günümüze yaklaştığımızda kent yönetiminde reformların meydana geldiğini görürüz. Özellikle Osmanlı kentlerine

baktığımızda bu esas önem kazanır. İslam dini ve siyaset anlayışına bağlı klasik Osmanlı kent yönetme biçimi, mümin birey, ve cemaati esas alırken tüzel şahısları tanımamıştı. Bu sebeple kent hizmetleri işlevleri tek tek tanımlanmış yönetim birimlerine değil; aksine dini, etnik ve mesleki cemaatlere bırakılmıştı. Kentin mimarlarından olan yöneticiler sadece kent hizmetleriyle ilgilenmiyorlardı. Farklı idari mükellefiyetleri de mevcuttu. Örneğin başkent ve sakinlerinin mutluluk ve refahından sorumlu olan sadrazamın yönetimi ele alındığında hiyerarşik bir idari yapının varlığı görülür. Fakat emlak ile ilgili konular dahil olmak üzere yargı işlerinin yanı sıra kent yönetiminde de gerçek yetki Kadılara bırakılmıştı. Bu açıdan bakıldığında bir yetki paylaşımı söz konusu gibi dururken aynı zamanda bir karmaşadan da bahsetmek mümkündür. İdare kenti ilgilendiren büyük imar faaliyetlerini daha büyük idari yetkiliye bırakırken, daha çok kentlinin yaşantısını ilgilendiren konular daha alt seviyedeki idarecinin sorumluluğuna bırakmıştır. Örneğin binaların yüksekliği ya da sokakların genişliğini belirlemek gibi birçok görev kadıların emrine verilirken kente su taşımak gibi büyük projeler Sadrazamın emri altındaydı (Çelik, 2015: s. 51).

Osmanlı kentleri ele alındığında *Tanzimat* öncesi kentlerde en küçük yönetim birimi mahalle idi. Mahalle sakinlerinin ana toplanma mekânları cami ve mahalle kahvehanesi idi. Yerel konular buralarda ele alınır, tartışılırdı. Kadıyı temsilen mahallede bulunan imam liderliğinde mahalle halkı, sokak temizliği ve güvenlik gibi temel yerel hizmetleri örgütlerlerdi. Gayrimüslim mahallelerde ise mahallenin lideri yine dini cemaat önderi olmaktadır. Ticaret bölgelerinde ise lonca reisleri imamların yerini almaktadır. Belirtildiği üzere klasik Osmanlı sisteminde, belediye örgütlenmelerinin tersine temel belediye hizmetleri mahalle sakinleri tarafından yerine getirilmekteydi. Bunun yanı sıra belediye tüzük ve yönetmeliklerine baktığımızda klasik Osmanlı kentlerinde yasalar ile yönetim mümkün değildi. Daha çok fermanlar, adli hükümler, âdet ve gelenekler gibi kimi yazılı çoğunlukla yazılı olmayan çeşitli kaynaklarla kent yönetimi icra edilmekteydi. Fakat bu yapı *Tanzimat* ile değişmeye başlamıştır. *Tanzimat* felsefesine göre reformlar kanun, sistemleşme ve denetim müesseselerini öne çıkarmaktaydı. Artık her görev yazılı ve belli birimlerce yapılacaktı. Kent hizmetleri kentlilerin talebine göre meslek erbabı tarafından yerine getirilecekti. Artan nüfus ve çeşitlenen toplum yapısı bunu gerektirmekteydi. *Adem-i merkeziyetçi* Osmanlı kent yönetimi yerine merkezileşmiş kamu görevlileri tarafından idare edilen bir yapının ortaya çıkması söz konusu oldu (Çelik, 2015: s. 56).

Kent yönetiminde icra edilen reformlar iktisadi şartların da bir tecellisiydi. Yeni iktisadi şekillenme, kentin gelişmekte olan bölgelerinde biriken her çeşit altyapı değişimleri ve yeni kurumlarla doğrudan alakalıydı. Kapitalizmin artan varlığı kentlerin yeni mekânları açısından yönlendiriciydi. Bankalar, sigorta şirketleri, borsa ve 19. yüzyılın ikinci yarısındaki diğer sayısız küçük ticari girişimlerin tamamı belli bölgelerde yoğunlaşmaktaydı. Tüm bunlar, daha verimli bir örgütlenme ile kentsel alanın daha etkili bir kullanımını gerekli kılıyordu. İstanbul ele alındığında belediye örgütü, toplu taşıma ve kentsel hizmetler ilk olarak Galata'da gelişti. Galata'daki kentsel ve sosyal manzara sistemli olarak yeniden tasarımlardı. Apartmanlar, pasajlar, her çeşit ithal malın sergilendiği mağazalar, oteller, kulüpler, birahaneler, tiyatrolar, sanat galerileri ve okullar Galata'nın yapısını değiştirdi ve sakinlerine yeni davranış ve tüketim kalıplarını dayattı. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Galata ve Pera İstanbul'un diğer semtlerinden uzak bir Avrupa kenti görünümündeydi. Bu iki semt batılılaşma süreci içerisindeki kentin yerel sakinleri dikkate alındığında ihtiyaç duyduğu hizmetleri ancak yeterince sağlayabiliyordu ki esasında birçok eksiklikler bulunmaktaydı. Kent tıpkı Avrupalı muadilleri gibi yeni bir gelişim sürecine giriyordu fakat geçmişi nedeniyle bu süreci etkin bir şekilde yapamamaktaydı. Doğu kenti görünümünde olan ve belli alışkanlıkları olan bu kent ne yazık ki teknolojik ilerlemeleri ve yeni kent sosyolojisini bünyesinde tam gösterememekteydi (Eldem, 2012: s. 244).

Osmanlı yönetiminin son dönemlerinde İstanbul'un kentsel gelişimi konusunda istisnai gözüken gerçek iktisadi, sosyal ve siyasi faktörlerle gelenek bağlamındaki kültürel ve zihinsel bölünmenin kentin fiziksel topografyasına açıkça yansımasydı. Kent sakinlerinin artık nerede ikamet edeceği ve yaşantısını sürdüreceğine karar vermek artık sadece sosyo-ekonomik ölçütlere göre değil, giderek semtlerin kültürel değerlerine göre şekillenmekteydi. Sosyoekonomik bakımdan yeterli bir seviyeye gelmiş Müslüman bir kentlinin kentin Batılılaşmış kesimlerine olan taşınma isteği kültürel bir tercih nedeniyle gerçekleşmekteydi. Kentin çeperlerinde meydana gelen değişimler Batılılaşmış semtler ile etkileşim nedeniyle olmaktaydı. Kültürel olarak belli semtlere yoğunlaşan nüfus giderek sosyal ve kentsel hizmetlerden yararlanırken kentin kalan kısımları ne yazık ki eski sistemin köhneleşmiş yapılarıyla idare edilmekteydi. Kültürel ve sosyo-ekonomik olarak farklılıklar gözüken semtler arasında gerginlikler meydana gelmeye başlamıştı. Her bir yaşayan bir kentli olarak hizmetlerden faydalanmak istemekte fakat kültürel olarak bir ayrımı da kabul etmemekteydi. Bu iki ayrım ve cemaatler arası uçurum o gün kentlerinin aslında ortak bir endişesiydi. Ancak

teknolojik ve ekonomik bakımdan bir çok avantajdan mahrum İstanbul ayrımın keskinleştiği, çaresizliğin arttığı ve gerginliklerin görüldüğü bir şehir haline gelmişti (Altınay, 2011: s. 63).

Kentte var olan *âdâb* kavramı giderek yerini yitirmekteydi. *Âdâb* kavramının kökeni Aristo felsefesine değin gitmektedir. Kentin eski yapılarının yerini yeni yapılar teslim alırken kentte daha önce var olan kurallar ve gelenekler hor görülür olmuştu. Yeni yapılar yeni çağı simgelerken, kent sakinleri giderek geçmişini kaybetmekteydi. Kimlikler ruhlarını kaybetmekte ve varlığıyla kenti simgeleyen yapılar kaybolmaktaydı. İstanbul'da bu süreçten nasibini almıştı. Ancak bu *âdâb* ötesi kentleşme sadece batılılaşma faaliyetlerinin bir yansıması da değildi. Yarımada içerisinde yapılan camilerin mimari unsurları Osmanlı döneminin son zamanlarında yarımada dışına çıkmış, idare binaları ve cemaatleri tarafından başka bir tasarıma evrilmişti. Padişaha ait yapılar eski ihtişamını korurken ceddin yaptıklarını kopyalamaktan öteye gitmemekteydi. Ancak bir saygı mevcuttu. Geçmişe ait bir saygı. Ancak özel yapılaşma bu *âdâb* hassasiyetini giderek yitirmekteydi. Yüksek katlı binalar, morfoloji dışı yapılar ve kimlikten yoksun bir kentleşme. Bu yapılaşma Cumhuriyet dönemi şehirciliğini de yönlendirecekti. Özellikle 1950'li yıllardan sonra artan nüfus ve kent kültürüne yabancı grup nedeniyle İstanbul yeni bir döneme şahitlik etmekteydi. Bu dönem çoğu batılı kentlerin yabancısı olduğu bir süreç değildi. Neredeyse bir yüzyıl öncesinde bu gelişmeler batılı şehirleri baskı altına almıştı. Şimdi sıra İstanbul'daydı. Şehrin ekolojisi, sosyolojisi ve kültürü değişmekteydi. Değişen kurallara ayak uyduramayan kentliler arasında meydana gelen sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel uçurum gerginlikleri arttırmaktaydı (Necipoğlu, 2016: s. 40).

Kentlerin nüfus bakımından eşik değerini aştığı günümüzde bu gerçek her şehir için geçerli değildir. Bu esasında eski şehirler içinde geçerlidir. Şehirlerin oluşturduğu ağ içerisinde bazı kentler merkezi rolü nedeniyle göç alırken bazı şehirler göç vermektedir. Verilen göç kentlerin tenhalaşmasını ve bazı yetilerini kaybetmelerine neden olmaktadır. Göç nedeniyle terk edilen yerler gittikçe gettolaşan bir hale dönüşmekte ve gelen yeni sakinlerinin kültürleri ile yeni bir kimliğe sahip olmaktadır. Büyük kentlerde meydana gelen göçler kent için bir endişe ve sıkıntı haline gelirken aynı zamanda bir avantaj ve umut da içermektedir. Fakat küçük kentlerdeki göç kentin halini tamamen sıkıntıya sokmaktadır. İnsanlar hayatlarını tanzim etmek için gerekli düzeni sağlayamamakta ve kendine yetemez bir hale gelmektedir. Büyük kentlerin bazı ihtiyaçlarını karşılamakla sorumlu olan küçük kentler ihtiyaçlarının

çoğunu büyük kentlerden yaptıkları ticaret sayesinde karşılayabilmektedir (Faroqhi, 2014: s 39).

İnsanlar yaşayarak öğrenir. Deneyim gelişmenin kaynağıdır. Kent tarihi bunun güzel bir örneğidir. Kentler geçmiş deneyimlerinde dersler çıkararak gelişirler. Mevcut kimlikleri geçmişleriyle birlikte ortaya çıkar. Kent bir kaçış noktası ve özgürlük yuvası olmuştur. Kent doğduktan sonra hızla gelişmiştir. Kentliler kentlerine bakmaya başlamış zamanla özgürlüklerini genişletmişlerdir. Kent hakkı ortaya çıkmış ve kent yaşayan bir organizma olarak kabul edilmiştir. Daha sonra kentli hakları gündeme gelmiş ve kentliler kazanımlarını ilerletmişlerdir. Fakat kentleşme süreci her zaman mutlu gelişmelerle ilerlememiştir. Her gelişimin sonunda yahut arasında duraklama bulunmaktadır. Çöküş sürecine girdiği gibi duraklama sonrası hızlı bir gelişimde göstermiştir kent (Geddes, 1968: s. 266). Öyleyse hangi aşamalarda kent durağanlaşır? Çöküş kentler için vazgeçilmez midir? Yoksa durağanlaşan dönemler sonucunda kent hızlı bir gelişim mi göstermektedir? Sonraki bölümde bu soruların yanıtlarını arayacağız.

Kentler gelişim süreçlerine her zaman aynı hızla devam etmezler. Zaman zaman duraksama dönemleri olur. Hatta bu dönemler neticesinde kent ve kentler birliği çökmek mecburiyetinde kalmışlardır. Kimi zaman ise kentler duraksama dönemimde işleri yoluna koyarak devam etmiş hatta dönem sonunda hızlı bir gelişme kat etmişlerdir. Kentler kimi zaman besin kıtlığı yaşamaktadırlar. Kimi zaman iklim koşulları onları etkilemiştir. Kimi zaman ekonomik dar boğaza girerler. Kimi zaman ise sosyal patlamalar olur ve kültürel gerilemeler gerçekleşir. Peki kentleri bekleyen bu dönemlerin sebepleri nelerdir? Niçin bu dönemleri yaşamak zorunda kalırlar ve nasıl bu dönemlerin üstesinden gelirler?

2.2. Çöküş mü İlerleme mi

Canlanma çöküşü öngörür. Bu nedenle çöküşü araştırmadan ve açıklamadan önce canlanmayı tanımlamak gerekmektedir. Kent tarihine baktığımızda çöküşe şu sebepler yol açmaktadır: kent birliklerinin yani devletlerin küçük birimlere ayrılması, kentsel merkezlerin parçalar halinde tenhalaşması yahut tamamen çölleşmesi, merkez statüsündeki kentlerin rolünü yitirmesi ya da merkezi konumunu tüketmesi, bölgesel ekonomik sistemin yıkılması ve medeniyet kültürünün ve ideolojisinin yitirilmesi. Fakat çöküşler nadiren hakim medeniyete ait yaşayanların kaybolmasına yahut egemen geleneklerin yitirilmesiyle sonuçlanmaktadır (Schwartz ve Nichols, 2010: s. 5).

Kentlerin çöküş nedenleri çeşitlidir ve tartışılmaktadır. Araştırmalar sonucunda çöküş nedenlerinden bazıları yukarıda saydıklarımıza ek olarak şunlardır: başka bir medeniyet yahut birlik tarafından işgal, iklim değişimi gibi dış etkenler, tarımsal artı değere muhtaç kentsel toplumlar için tarımsal ürünlerin kıtlık dönemine girmesine neden olacak sık kuraklıklar ve durağanlaşan ekonomik koşullar. Kentlerde artan nüfusun kentin ihtiyaçlarını idame etmek için çevresel ortama baskı yaratması ve ekolojik eşiğin üstüne çıkılarak çevrenin bu baskıya yanıt verememesi çöküşe neden olan en sık nedendir. İdeolojik etkisini kaybeden kentler de nüfuz kayıplarının sonucunu çöküşle sonuçlandırmaktadır. Şayet devlet yahut iktidar gerekli görevlerini yapmayı önemsemezse yaşayanlar egemen kuvvete inancını yitirmekte ve gün geçtikçe sisteme olan bağlılığını yitirmektedir. Ekonomik sıkıntıların artması ve kentlilerin ekonomik politikalardan sıkıntıya düşmesi de yaşayanların inanç kaybına neden olmaktadır. Çöküşe neden olan bir başka etken de egemen güç yahut iktidar ile hakim cemaatler arasında meydana gelen mücadeleler ile birlikte toplumun çoğunluğunda ortaya çıkan hoşnutsuzluk ve hareketlenmelerdir. Özellikle eşit değerler üzerine yükselemeyen topluluklarda ve iktidar düzeninde egemen kuvvetleri destekleyen cemaatlerin desteklerini yönetimden çekmesi güç birliğinin bozulmasına neden olmaktadır. Fakat çöküş esnasında ve sonrasında yaratılan gelenekler ve hakim kültür etkisini yitirmemektedir. Hatta siyasal sistem dahi kentlerin bu geçiş sürecinde devam etmektedir. Antik medeniyetleri ve onları meydana getiren kentlere göz attığımızda medeniyetin envai çeşit sosyal faaliyetler sonucu meydana gelen yeniden organizasyon yeteneği sayesinde çöküşün sınırlarını kısıtladığı ve yeniden inşa sürecini hızlandırdığı görülmektedir (Schwartz ve Nichols, 2010: s. 6).

Kentlerin çöküşü özellikle karışık bir süreçtir. Muazzam bir bölgeler birlikteliğinin ve siyasal hakimiyetin sonudur. Zamanlaması, ilerlemesi ve etkileri kentlerin birlikteliğinin özelliklerine göre değişmektedir. Araştırmalara göre hakim kent birliğinin bozulmasından sonra kentlerin çeperlerinde yahut birlikteliğin çeperlerinde bir yerde yeni kontrol noktaları oluşmaktadır. Bu nedenle çöküş esnasında yahut sonrasında meydana gelen canlanma çok farklı biçimlerde meydana gelmektedir. Merkezi siyasal sistemin çözünmesi hakim kentin merkezi rolünü yitirmesine ancak yarattığı kültürün ve geleneklerin bir zamanlar kontrolü altında yaşayan başka bir kentte tekrar ortaya çıkmasına yol vermektedir. Bu yeniden oluşum esnasında yeni politik, ekonomik ve sosyal organizasyonun doğması söz konusudur. Çöküş esnasında çoğunlukla yerel cemaatlerin yeni dönemin sorumluluklarını üstlendiği görülür. Bu süreçte çökmekte olan medeniyetin hakim gelenekleri yerel cemaatler tarafından kuvvetle takip edilmekte ve önemsenmektedir. Yeni doğan kültür bu hakim medeniyetin küllerinden

oluşmaktadır. Yükselmekte olan kentler daha basit bir yaşam tarzını belirlerken kaybolmakta olan kentin kalıntılarını terk eden gelişmeler yavaş yavaş bu basit yaşamı zenginleştirmektedir. Ancak bazı durumlar da görüldüğü gibi çöküşün yarattığı değişiklikler nedeniyle tamamen farklı bir kent yapısının ve birliğinin de ortaya çıktığı görülmektedir (Schwartz ve Nichols, 2010: s. 100).

Çöküş bahsedildiği gibi politik bir süreçtir. Çökme genellikle görüldüğü üzere ekonomi, sanat, ve üretim gibi alanlarda sonuçlansa da temel olarak sosyo-politik bir çerçevede gerçekleşmektedir. Kent toplulukları sosyo-politik karışıklığın temel seviyelerinde meydana gelen kayıpların hızlı ve önemli boyutlarda gerçekleşmesi ile çöküş içerisine girmektedir. Temel seviyelerde meydana gelen kayıplar önemlidir. Çöküş bu kapsam içerisinde bazı hallerde açıktır. Bu durumlar şunlardır: Katmanlaşmada meydana gelen düşük derece ve sosyal farklılaşma; kırsal bölgelerin, kent cemaatlerinin ve kentlilerin mesleki ve ekonomik uzmanlaşmasında görülen zayıflık; azalmış merkezi kontrol; önde gelen cemaatlerin önderliğinde kurulu olan çeşitli ekonomik ve siyasal grupların bütünleşmesinde ve düzenin de görülen zayıflık; sistemli düzenleme ve davranışsal kontrolde görülen zayıflama; mimari, sanat, ve bilim gibi alanlara yapılan yatırımların duraksaması ve medeniyet kültürünü tanımlayan konulara yapılan yatırımların azalması; kent merkezinden çeperlere, politik ve ekonomik gruplar arasında ve kentliler arasında gerçekleşen bilgi akışının azalması; kaynakların dağılımında, ticaretinde ve paylaşımında meydana gelen aksaklıklar; cemaatler ve bireyler arasında azalan koordinasyon, etkileşim ve organizasyon; ve siyasal bütün olarak kentin küçük kırsal alanlara olan entegrasyon sorunudur. Çöküş öncesi topluluklar karmaşıklık boyutunda devam eden bir ölçek olarak karşımıza çıkmakta ve herhangi bir toplum karmaşıklığının çok arttığı yahut çok düştüğü ölçeklerde çöküş içerisine girmektedir (Tainter, 1988: s. 4).

Karmaşık toplumlar sorun çözen organizasyonlardır. Karmaşık topluluklarda farklı tipte cemaatler, daha fazla sosyal farklılık, daha fazla eşitsizlik, daha fazla oranda merkezileşme ve kontrol ortaya çıkmaktadır. Karmaşıklığın büyümesi sonucu küçük, homojen, kaynaklara eşit ulaşımın olduğu, kabile içi liderliğin mevcut olduğu, dengesiz politik formasyona sahip, minimal boyutta farklılaşmış cemaatlerin karakterize ettiği yapıdan değişerek büyük, heterojen, sosyal bakımdan farklılaşmış, sınıf yapısı kurulmuş, kontrol edilen, kaynakların hayatın idame edilmesi için eşit bir şekilde dağıtılmadığı bir yapıya dönüşüm gerçekleşmiştir (Tainter, 1988: s. 37). Bu değişim sonucu meydana gelen temel kurulu karmaşık yapıda

meydana gelen hızlı düşüş nedeniyle çöküşler meydana gelmektedir (Tainter, 1988: s. 38). Kentler karmaşık toplumun kültürel sistemleridir. Kentler karmaşıklığın varlığı ile görünür hale gelmektedir. Ve yokluğuyla çöküşe sürüklenmektedir. Karmaşık toplumlar medeniyetin beşiğidir. Kentte kurulu bu medeniyet ancak kentte hakim olan karmaşık yapının yok olmasıyla kaybolmaktadır (Tainter, 1988: s. 41). Karmaşık toplum yapısına sahip kentler toplum yapısının devamını daha basit yapıda ki kentlere göre daha fazla maliyetle devam ettirmektedir. Karmaşıklığın arttığı toplumlarda kentliler arasında daha fazla ağ kurulmakta, ve bu kurulan ağın sürdürülebilirliği için gerekli hiyerarşik kontrol düzen içerisinde şekillenmektedir. Merkezileşme artmakta ve bilgi akışında egemen kuvvetin yani merkezin kontrollü artmaktadır. Kaynak üretimine doğrudan müdahil olan uzmanlarında bu süreç içerisinde ihtiyaçları artmakta, kendi işlerini icra ve idame etmekte sorun çekmektedirler (Tainter, 1988: s. 91).

Kentlerin çöküşü temel olarak bir anda gerçekleşmektedir. Sosyo-politik karmaşıklığın kurulu seviyesinde belirgin bir şekilde meydana gelen kayıplar neticesinde çöküş gerçekleşmektedir. Kentler çöküş esnasında karmaşık topluluklardan bir anda küçük, basit, daha az sınıfsal katmanı olan ve sosyal bakımdan farklılıkları sınırlı bir yapıya dönüşmektedir (Tainter, 1988: s. 193). Uzmanlaşma seviyesi düşmüş, daha az merkezi kontrolün olduğu bir yerleşkeye dönüşür kent. Bilgi akışı düşmekte, ticaret azalmakta, etkileşim azalmakta ve cemaatler ve bireyler arasında koordinasyon daha sınırlı olmaktadır. Ekonomik faaliyetlerde yüksek bir düşüş meydana gelmekte ve iktisadi faaliyetler durağanlaşmaktadır. Sanatsal faaliyetler önemini yitirmekte estetik değerler kaybolmaktadır. Nüfus giderek azalmakta ve kentler terk edilmektedir (Tainter, 1988: s. 213).

Öyleyse kentler doğar gelişir ve çöker. Ancak bu süreç içerisinde durağanlığa girdiğinde sonucun ne olacağına ne karar verir? Özellikle kentli topluluk içerisinde meydana gelen hareketlenmeler neden meydana gelmektedir ve süreç içerisinde ne gibi sonuçlara mal olmaktadır? Toplum yapısı içerisinde meydana gelen hareketlenmelerin sebebi nelerdir? Bu hareketlenmeler kentlerin daha karmaşık bir toplum yapısı içerisinde büyümesine mi işaret etmektedir? Yoksa aksine bir çöküş evresine girildiğinin mi ifadesidir? Bu durumda kentlerin yapısını ve o anki gelişmeleri yansıtan kentsel hareketler nelerdir, nasıl doğarlar ve ne gibi sonuçlara meydan verirler araştırılmalıdır.

3. KENTSEL HAREKETLERİ ANLAMAK

Kentsel hareketler kentlerin doğduğu tarihlere kadar giden bir tepki örgütlenmesidir. Hatta kentleşmeden önce verilen olası tepkileri de bu sürecin başı olarak görmek mümkündür. Ancak kentleştikçe yaşayanların söz hakkı ve sesleri artmıştır. Kentsel hareketler bir çok coğrafya, kültür, devlet ve kentte gözlenmiştir. Ancak üç dönem mihenk taşı olmuştur. *Aydınlanma Çağı* insanların ve kentlerin yaşamlarında önemli bir dönüm noktası olmuştur. 18. yüzyıldan önce devletlerin içerisinde birçok ayaklanma ve isyan vukuu bulmuştur. Ancak bu hareketlenmeler kent merkezini ilgilendiren olaylardan ziyade varlık sebebini daha çok kırsal alanları ilgilendiren konulardan alarak doğmuş ve kısa bir süre sonra yok olmuşlardır. Toplum içerisinde pek bir değişime neden olmadan tarih perdesinden kaybolup gitmişlerdir (Zagorin, 1982). Bu ayaklanma ve isyanların arasında elbette büyük kentlerde oluşmuş olanlarda mevcuttur. Osmanlı İmparatorluğu'nun *Lale Devri* esnasında meydana gelmiş *Patrona Halil İsyanı* bunlardan sadece biridir. Fakat ondan önceki her isyan gibi bir anda patlamış, kısmen başarılı olmuş fakat neticesinde olduğu dönem içerisinde önemini yitirerek pek mühim bir aşama kat edememiştir (Altınay, 2010). Bu isyana neden olan başlıklar içerisinde Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş ve büyüme evrelerinde uyguladığı ekonomik ve siyasal politikaların yerini halkı hoşnut etmeyen politikaların almış olması gösterilir (İnalçık, 2016). Ayaklanmalar da nitekim bu şekilde gelişmiştir. Yine Osmanlı İmparatorluğu içerisinde örnekler mevcuttur. *Jön Türklerin* başını oluşturduğu cemaat kamuoyu oluşturarak başaramadıkları iktidar değişikliğini farklı örgütlenmelerin de sürece dahil olması ile birlikte ilki bir silahlı baskın diğeri askeri darbe olmak üzere şiddet içeren yöntemlere başvurmuşlardır. Kısa süren iktidar süresi içerisinde yapmak istedikleri değişikliklerin hiçbirini yapamayan bu ayaklanma kısmen etkisini yitirmiştir. Ancak kent merkezli bir örgüt olmaları Türkiye tarihi açısından mühim izler bırakmıştır. Batılılaşma ve demokrasi tarihi söz konusu edildiğinde bu dönem ivme kazanan politikalara şahitlik etmiştir (Mardin, 1962). Bu ayaklanmanın öncüsü aslında daha önce Avrupa kıtasında meydana gelen ayaklanmalardır.

Aydınlanma çağı sonrası 18. yüzyıl içerisinde kentler Avrupa'da büyümeye başlamıştır. Kentlerin içerisinde yaşayan insanların sayısı artmış, kentli kimliği yeni bir kültür içerisinde yayılmıştır. Farklı küçük kentlerden ve kırsal bölgelerden kente gelen bireyler kent içerisinde daha fazla söze sahip olmak istemiş ve özgürlüklerini aramışlardır. Bu özgürlük alanı sadece siyasal değil aynı zamanda da kültürel ve ekonomiktir de. Bu süreç 20. yüzyılın başlarına kadar sürer. Elde edilen kazanımlar dünya geneline yayılmıştır. Artık kamuoyu oluşturma becerisi

olan örgütler isteklerini iktidara kabul ettirme yönünde zorlu mücadelelere kolaylıkla girebilmekteydiler. Devlet oluşumunu tamamlamış ancak birey inşası için eksikliklerini gidermesi için tepkiler almaktaydı (Poggi, 2014). Kentli hakları elde ettiği kazanımlar ile insan hakları temelli seyrini sürdürmekteydi. Bu toplumsal hareketlerin ikinci dönüm noktasıydı. Kent içerisinde örgütlenen cemaatlerin yürüttüğü bu birliktelik 21. yüzyıla gelindiğinde ise üçüncü döneme girmektedir. Artık şehir içinde kentli kimliğini kazanan birey en temel haklarını hiçbir engelle karşılaşmadan yaşamak ve geliştirmek istemektedir. Kimlik ve kültür temelli bu hareketler tamamen kentlerin içerisinde doğmakta ve kentsel arzuların peşinde koşmaktaydı. Toplumsal hareketler tıpkı başında olduğu gibi kente kavuşmaktaydı. İşte bu nedenle biz toplum içerisinde meydana gelen hareketlere kentsel hareketler diyeceğiz.

Kentsel hareketler kentsel toplulukların yaşamlarını etkileyen engellere karşı verdikleri tepkilerden meydana gelmektedir. Kentsel hareketler kent ihtiyaçlarından ve endişelerinden vukuu bulan eylemlerdir. “Bir hareket ancak kendinden daha üstün bir düzene yönelirse (Topçu, 2017: s. 22)” bir kentsel hareket olmaktadır. Aksi takdirde tarihte örneği bulunan ayaklanmalardan bir farkı kalmayacaktır. “Fakat hiçbir sosyal dâva yoktur ki temelinde, üçlü hakikat bulunmasındı: İnsan, tabiat ve iktisat. Dolayısıyla bu saf bir maneviyat ve ahlâk dâvası değil, bütün bir insan dâvası idi. İşte bu anlamdadır ki onun ahlâk dâvasının adı ‘isyan ahlâkı’ olacaktı (Topçu, 2017: s. 19).” İşte bu isyan ahlâkı yani neden ve ne şekilde hangi amaca gittiğini bilen eylemler bütünü kentlerde oluşmaktaydı. Kent böylelikle toplumsal hareketler için isyan ahlakına dönüşüyor kentsel hareketler oluyordu.

Kentler artık artan sayıda protestolara, eylemlere ve hareketlere ev sahipliği yapmaktadır. Kentin büyüme ve yaşama şekli nedeniyle meydana gelen olayların tetiklediği endişeler kentsel hareketlere yol vermektedir. Meydana gelen protestolar artan hüsrân ve ekonomik eşitsizlik bağlamında gelişim göstermektedir. Kentsel alanlarda meydana gelen haksızlıklar, kültürel kısıtlamalar ve ekonomik eşitsizlik kentsel hareketlerin artan hızda gündemimize gelmesine sebep olmaktadır (Piketty, 2014: s. 237). Son yıllarda insan hakları ihlalleri ve polis davranışlarında gözlemlenen haksızlıklar kent ortamında endişeler yaratmaktadır. Sendikalar tarafından örgütlenen kentsel hareketler çalışma koşulları ve düşük ücretler nedeniyle meydana gelirken aynı zamanda organize edilen diğer hareketler kent içerisindeki hizmetlerin yoksunluğundan tutun da kimlik arayışına varana dek bir çok alanda faaliyet gösteren toplulukların öncülüğünde ilerlemektedir. Güvenlik güçlerinin kentsel alanda

yaptıkları uygulamalar da kentsel hareketleri tetiklemektedir. Polis gününde aşama kat eden Tunus'taki olaylar ve Tahrir meydanı hareketi bu saydığımız sebeplerin hepsini içeren kentsel hareketler olarak karşımıza çıkmaktadır (Tilly ve Wood, 2013: s. 1).

21. yüzyılda dünya genelinde tekrar örgütlenmeye başlayan kentliler, kentlerinde meydana gelen hareketlere uluslararası bir çağrıya ses vererek tepki vermektedir. Kentlerde oluşan eşitsizlik ve haksızlıklara karşı baskıcı güçlere denge unsuru olacak karşı ağırlığı oluşturmak ve doğan musibetlere karşı bir çağrı oluşturmak için kentsel hareketler örgütlenmekte ve artış göstermektedir (Tilly ve Wood, 2013: s. 3). Bu hareketlenmelerin geçmişi 1750'li yıllara kadar uzun köklere aittir. Amerika ve Fransız devrimlerine kadar gelen süreçte artan hızdaki kentleşmenin bir sonucu olarak kentliler bazı kazanımlar elde etmişlerdir. Hedefteki otoritelere müşterek iddia ve eylemler ile ulaşan ve kamusal gayretin örgütlenmesini ve sürdürülmesini sağlayan kampanya hakkı bu hakların başında gelir. Siyasal eylemin münferit biçimleri içerisinde gündeme konulmuş özel gaye ile kurulu dernek, kurum ve koalisyonların oluşumu sonucunda elde edilmiş toplantı, merasim, nöbet tutma, toplanma, gösteri yapma, dilekçe verme, konuşma ve örgütlenme hakları ise diğer önemli haklardır. Ve katılımcıların ittifakla karar verdikleri dayanışma biçiminin dayanışma birimleri olan değer, ittihat, sayı ve taahhüt ile gerçekleşmesi elde edilen kazanımlardan diğerleridir (Tilly ve Wood, 2013: s. 4).

18. yüzyılda meydana gelen hareketler için eylemin değeri, katılımcıların ittihatı, katılımcı sayısı ve birbirlerine verdikleri taahhüt önem arz etmekteydi. Bu birlikteliğin tanzim ettiği eylemler tarihte ilk defa toplumsal hareketler olarak adlandırılmıştır (Von Stein, 1959). Toplumsal hareketler 18. yüzyıl içerisinde önce İngiltere'de ve daha sonra Avrupa ve Kuzey Amerika başta olmak üzere diğer bölgelere sirayet etmiştir. Ve bu akışın içerisinde birçok bağlantılı değişikliği birlikte getirmiştir. Güçlenen devletler karşısında zayıflayan krallar, devletler karşısında kentlerde örgütlenen kentlilerin isteklerini dile getirmeleri ve peşinden gitmeleri, siyasal sisteme aday olan elit cemaatlerin kentlilerin seçimleri ile yönetimi devralmaları, ulaşım ve ticari ilişkilerin uzak diyarları mesken tutmuş kişiler arasında yoğunlaşması ve hızlanması ve son olarak dünya geneline yayılan iletişim olanakları gibi sayabileceğimiz değişimler olurken mekân bakımından ayrı ancak gaye bakımından tek kent toplumlarının oluşmasına neden olmuştur (Markoff, 1996: s. 45).

Kentsel hareketlerin artması neticesinde Avrupa'da bir dizi reformlar başlamıştır. Loncaların, cemaatlerin, dini mezheplerin yasal olarak tanınması ve müşterek hakların düzenli bir şekilde parlamento da temsili başlamıştır. Müşterek haklar kanun tarafından korunma altına

alınmıştır. Yerel otoriteler kanunları uygulamak ve saygı gösterme bakımından mecburi hale getirilmiştir. Müşterek arzuların ve şikayetlerin kamusal temsili için seçili kurumların yetkililer tarafından tanınması mecburi hale getirilmiştir. Seçili kurumlar tarafından dile getirilen istek ve öneriler ilgili yetkililer tarafından göz ardı edilemez olmuştur. Müşterek hareketler karşısında otoritelerin karşı durması ve onları engellemesi yetki dışı bırakılmıştır. Seçimle iş başına gelmiş kişi ve kurumların önüne yasal olmayan mecburiyetlerin getirilmesi söz konusu değildir. Bütün bu adımlar 18. yüzyıl başlarında meydana gelen hareketler neticesinde elde edilmiştir (Tilly ve Wood, 2013: s. 20).

Yedi yıl savaşları neticesinde savaşa giren ülkelerin kentlerinde ağır bir yük meydana gelmiştir. Özellikle kırsal alanlara yüklenen artı vergiler kent yaşamını derinden etkilemiştir. Seçim ve temsil haklarından yoksun Kuzey Amerika yavaş yavaş Birleşik Krallıktan kopmaya başlamıştır. Artan vergi yükü ve ticaret eşitsizliği Amerika'nın aydınlarını bir dizi harekete mecbur kılmıştır. Ardından bir diğer ülke de Fransa'da artan vergiler ve işgüzar politikacılar halkın tepkisini çekmiştir. Bu duyarsız ve ilgisiz politikaların sonucunda artan şikayetler kentsel tepkilerin doğmasına neden olmuştur. Boston ve New York'ta başlayan hareketler ve eylemler Amerikan Devriminin, Paris sokaklarında meydana gelen ayaklanmalar ise Fransız Devriminin doğmasına neden olmuştur. Bu süreç içerisinde ve sonrasında temsil hakkı kabul edilmiş ve kentli hakları günden güne artarak kazanımlara sahip olmuştur. Savaş, parlamento temsili, sermaye kazanımı ve işçi eylemleri kentsel hareketlerin giderek büyümesine ve kazanımlar elde edilmesine yol açmıştır. Savaş için gerekli hareketlenme ve sıradan insanlar için yük olan mali harcamalar bu vakitten sonra devlet organları ve yetkililerle iletişim içerisinde olan ve görüşmeler yapabilen kurulu toplum örgütleri ile müşterek alınacak kararlar neticesinde yapılmıştır. Daha az sayıda insanın seçimlerde oy hakkı olması nedeniyle karşılaşılan güçlükler her kentlinin seçim hakkının kabul edilmesiyle bir nebze olsun giderilmiştir. Aslında her kentli tabiri biraz yanlıştır. Her ne kadar önceki döneme göre daha kapsamlı bir katılım söz konusu ise de cinsiyet ayrımcılığı seçimlere sekte vurmuştur. Ancak coğrafi bakımdan temsili olmayan bölgeler temsil hakkı elde etmiştir. Siyasal eylem özgürlüğü teslim edilmiş ve seçilmiş kimselerin eylemlerine hürriyet getirilmiştir. Sermaye artışı nedeniyle meydana gelen gelişim neticesinde tüccarların kralların maddi kredi kaynakları olmaları yerine ulusal politikalara kurdukları dernek ve kuruluşlarla doğrudan müdahalesi artmıştır. Bu özgürleşme alanı sonrasında egemen kuvvetin ekonomik politikaları değişmiş, kamusal olarak yeni faydalar doğmuştur. Çalışanların çalışma koşulları ve süresinde iyileşmelere gidilmiştir. Çalışanların örgütlenme hakkı kısmen kabul

edilmiş ve izin verilmiştir. Çalışanların siyasal yaşamda kendilerini temsil etmelerinin yolu açılmıştır. Çalışanların patronlarının, mal sahiplerinin ve egemen yetkililerin kontrol dışı muamelelerinden kurtulması gerçekleşmiştir. Yapılan bu reformlar hakim güçten memnun olmayan burjuva ve elit cemaatlerin yönetim üzerinde daha fazla güç elde etmesine de öncülük etmiştir. Yönetimde daha fazla yer isteyen burjuva temsilcileri ve elit cemaat toplumun önde gelen örgütleri ile işbirliğine giderek yetki genişliği elde etmişlerdir. Bu işbirliği neticesinde toplanma, temsil ve söylem hakkı gibi haklar toplum geneline yayılmıştır. Muhafif aristokratların, radikal burjuvazinin, dargın küçük burjuvazinin ve çalışanların bir araya gelerek ittifak kurduğu birliktelik kentsel hareketlerin meydana gelmesi için yer açarken protesto ve eylem hakları kamusal manada tanınmış oluyordu (Bercé, 2003; Tilly ve Wood, 2013: s. 27; Bookchin, 2017a).

18. yüzyıl hareketleri neticesinde elde edilen kazanımlar kentsel hareketlerin yayılmasına, çoğalmasına ve hızla önem kazanmasına neden olmuştur. 19. yüzyıla girildiğinde yine Fransa’da başlayan hareketlenmeler hızla dünya geneline yayılmıştır. 1848 yılında Fransa’da başlayan kentsel hareketler daha sonrasında İsviçre’ye sıçramıştır. Yine Fransa’da 1875 ve 1877 yıllarında tekrarlanmıştır. 1849 ve 1915 senelerinde kentsel hareketler Danimarka’da görülmüştür. 1864 yılında Yunanistan’ı saran eylemler 1874 ve 1891 senelerinde Şili’de gözlenmiştir. Birleşik Krallık 1884 ve 1918 yıllarında kentsel hareketlere sahne olmuştur. 1898 senesinde Norveç’te ortaya çıkan kıpırdanmalar 1906 ve 1919 senelerinde Finlandiya’da gözlemlenmiştir. İsveç süresi uzun iki kentsel harekete şahitlik etmiştir 1907 ile 1909 seneleri ve 1918 ile 1920 seneleri arasında. 1911 ve 1918 yıllarında Portekiz’de ortaya çıkan eylemler 1912 yılında Arjantin’e sirayet etmiştir. 1912 ve 1919 seneleri arasında İtalya’da ortaya çıkan kentsel hareketler 1917 senesinde Hollanda’da gözlenmiştir. 1918 senesinde Belçika kentsel olaylara şahitlik etmiştir. Almanya 1918 ve 1919 yıllarında hareketlenmelere maruz kalmıştır. 1918 senesinde Uruguay kentsel hareketlerin etkisi altında iken İspanya 1868, 1890 ve 1931 yıllarında yoğun bir faaliyet içerisinde kentsel hareketlerin vukuu bulduğu bir ülke olmuştur (Collier, 1999: s. 23; Bookchin, 2017b).

20. yüzyıl yine Fransa’da meydana gelen gösterilerin etkisiyle kentsel hareketlerin canlanmasına şahitlik etmiştir. 1968 senesinde öğrenci şikayetleri ve protestoları ile başlayan hareketler kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılmıştır. Amerika’da etki bulan bu eylemler bütün dünyada yankı uyandırmıştır. Toplumun her kesiminin temsilini isteyen bu hareketler aynı zamanda savaş karşıtıydı. Çevreci bir mücadele içeren kentsel hareketler çalışanların

koşullarında da iyileştirmeler istemekteydi. Yönetimin daha kapsayıcı ve katılımcı bir hale gelmesini talep etmekteydi. Bu hareketler zaman içerisinde Batı uygarlığı diyebileceğimiz bir coğrafyada doğup dünya genelinde büyümüştü. Sovyet ve komünist ülkeler ise bu dalganın etkisini daha çok 1989'da hissedecekti. Berlin Duvarının yıkılması ile Sovyet bloğu yıkılıyor, kentliler bir vatandaş olarak daha fazla yönetimde söz sahibi olmak istiyordu. Eşit paylaşım ve katılım sloganlarıyla kentler inliyor, kalabalıklar kentleri ayaklandırıyordu. Çin, Sovyet Rusya ve nüfuz ettikleri ülkelerde kentsel hareketler hızla yayılmaktaydı (Tilly ve Wood, 2013: s. 68-79).

21. yüzyılda otorite ile kentsel hareket eylemcileri arasındaki ilişkide müessir değişimler meydana geldi. Bu yüzyılda da daha önceki yüzyıllarda olduğu gibi kentsel hareket katılımcıları polis ve yerel otoriteleri düşmanları olarak benimsediler, hala acımasızlıklardan ve baskılamadan şikayet ettiler. Fakat yasal çerçeve ve ortam daha önceki yüzyıllara göre 21. yüzyılda tamamen değişmiştir. Kentsel hareketlerin düzenli olarak gerçekleştiği kentlerde otorite hala toplantı ve gösteriler için izin alınmasını mecburi kılmakta. Şüpheli örgütlerin kayıt altına alınması talep edilmekte, gözetim, sızdırma, tertiplerin kovuşturulması ya da vergi değerlendirme uygulamaları ile bu örgütler izlenmektedir. Huzursuz ve hoşnutsuz ilgilileri medyadan uzaklaştırmak, kamusal kişilikleri olası saldırılardan korumak ve kentsel hareket karşıtlarının neden olabileceği hileli müdahalelerden uzaklaştırmak da görülen otorite davranışlarından. Gösterileri sona erdirmek, kentsel hareket katılımcılarını iktidarı devirmeyi tasarlayanlar olarak görmek ve hapsedmek ve muhalif organizasyonları yasaklamak kentsel hareket katılımcıları ile modern rejim arasındaki ilişkilerin bir diğer yönünü bizlere göstermektedir (Aydın, 2006: s. 174-5; Tilly ve Wood, 2013: s. 82).

İktidar sahiplerinin ve yönetici cemaatlerin her türlü engellemesine rağmen 21. yüzyılda kentsel hareket örgütleri kendilerine yeni yollar bulabilmektedir. Bunların en başında dijital medya araçları bulunmaktadır. Kentsel hareketlerin örgütlenmesinde, çoğalmasında ve yayılmasında etkin bir rol oynayan dijital medyanın kentsel hareketler üzerine olumsuz etkileri de mevcuttur. Kentsel hareket katılımcıları arasında can alıcı özellikte olan muhaberat dijital medya nedeniyle önceki yüzyıllardaki yoğun iletişim halindeki hareketlere nazaran kurulu ağın zayıflamasına neden olmaktadır. Yerel konuları hareketin söylemine dahil ederek yerel katılımcıların hareketin kimliğine olan etkilerini arttırmakta fakat kabul gören ana kimliğin zayıflamasına neden olmaktadır. Kentsel hareketler içerisinde hakim ideolojiye olan bireysel aidiyet zayıflamaktadır. Dijital medyanın bu tür etkileri tanzim, etkileşim, kontrol, ve

taahhüt konularında kentsel hareketlerin çok kırılgan bir yapıda seyretmesine neden olmaktadır (Tilly ve Wood, 2013: s. 107).

Kentsel hareketlerin otorite karşısındaki değişen konumu ve gelişen iletişim araçlarının etkileri ele alındığında kentsel hareketler 21. yüzyılda değişik bir biçime kavuşmuştur. *Arap Baharı* olarak nitelendirilen ve Mısır, Tunus, Libya İran, Suriye ve Yemen de meydana gelen olaylar bunların kanıtıdır. Yine Amerika'da başlayan ve başlıca Avrupa kentlerine sirayet eden *Occupy Wall Street* hareketi de saydığımız ülkelerde meydana gelen hareketler gibi öncüllerine göre farklı yapıda seyretmiştir. Brezilya'da meydana gelen kentsel hareketler de bu sınıfa dahil edeceğimiz türden eylemlere tanıklık etmiştir (Tilly ve Wood, 2013: s. 112-117). Türkiye'de meydana gelen kentsel hareketler ise yine bu sınıflandırmaya ait olmakla beraber kendi şahsına münhasır bir içeriğe sahiptir. Türkiye'de meydana gelen karışıklıklar İstanbul'dan Ankara'ya bir dizi kentte sirayet etmiş, yabancı basın olayları Türk baharı olarak nitelendirerek önceden hüküm vermiştir. Fakat bu tanımlama gerçekleri yansıtmamakta ve Türk siyasal yaşamının en temel kavramlarını anlamakta güçlük çekmektedir. Arap baharı Arap ülkelerinde mevcut diktatörlüklerin yerine demokratik, şeffaf ve eşit dağılımı öngören yönetimlere dönüşmesini istemekteydi. Oysa Türkiye'de gösteriler adil yapılan seçimlere değil, seçimleri üst üste kazanmış ve muhalefet partilerinin beceriksizliği ile çoğunluğu elinde tutmayı başarmış bir iktidarın politikalarına karşı yapılmıştı. Dış basının lanse ettiği gibi olaylar seküler görüşteki topluluğun dindar kesimlere karşı yürüttüğü bir mücadele de değildir. Eylemler yıllardır ülkeyi yöneten iktidardaki partinin kentsel politikaları ve bu politikaları istişare yapmadan uygulamak isteyen kişilerine karşı bir harekettir (Fuller, 2016: s. 223).

Özellikle Ortadoğu'da meydana gelen hareketler sadece siyasal nedenlerden ötürü değildi. Ekonomik sebeplerde mühimdi. Eylemlerden önce bölgede süren kuraklık ve peşinden gelen kıtlık kentsel hareketlerin doğmasına neden olduğu gibi eylemlerin şiddeti konusunda da etkileri olmuştur. İklimsel olayların kentsel hareketleri tetiklemesi ilk değildi. Tarihin gösterdiği kadarıyla iklimsel olaylar kentlerde meydana gelen baskınların, çatışmaların, ayaklanmaların ve isyanların bazen ana sebebi olabilmektedir. Artan nüfus baskısı yüzyıllar içerisinde birikerek genel krizi meydana getirir. Büyük felaketler sonunda meydana gelen nüfus patlamaları yahut süreç içerisinde meydana gelen büyük artışlar nüfusun ekonomi üzerinde baskısını arttırmaktadır. Modern çağ başlarının tarımsal-bürokratik devletleri bölgelerinde meydana gelen nüfus baskısı ve iklimsel değişimlere yanıt verememiş

neticesinde devrimler ve isyanlar meydana gelmiştir. Ming-Qing hanedan değişimi, İngiliz İç Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu'nda görülen isyanlar bu koşulların bir sonucudur. Tıpkı tarihte olduğu gibi 21. yüzyılda da kentsel hareketleri iklim koşulları etkilemiştir. Ana sebebi değil fakat sebeplerden birisidir (White, 2011: s. 28-29).

Tanımlanmış eski kentsel hareketler ve yeni kentsel hareketler kavramları mukaveleli manalar olarak kendi içlerinde anlamlıdır. Yeni kentsel hareketler kimliksel, kültürel, siyasal, sosyal ve ekonomik dayanaklara bağlı kalırken eski kentsel hareketler 18. ve 19. yüzyılın sosyal, ekonomik ve siyasal dinamiklere sırtını dayayan mücadelelerdir (Chesters ve Welsh, 2011: s. 1-5). Yeni kentsel hareketler arasında 20. yüzyıl ve 21. yüzyıl içerisinde doğmuş bir çok örgüt ve organizasyon yer almaktadır. Bunlar arasında öne çıkanlar şunlardır: Alternatif Küreselleşme Hareketleri, Anarşizm, Muhalif Hareket, Hareket Karşıtları, Nükleer Karşıtı Hareketler, Kapitalizm Karşıtları, ATTAC, Otonomi, Biyografik Geçerlilik, Siyah Güç Hareketi, Kapasite İnşası, Sivil Haklar Hareketi, Davacı Hareket, Kavramsal Praksis, Müşterek Kimlik, Bilgisayar Tavassutu İletişim, Karşı Kültür, Karşı Hareketler, Kültür, Protesto Döngüsü, Savunmacı Sosyal Hareketler, Doğrudan Eylem, Engelli Hakları Hareketi, İtaatsiz, Önce Yeryüzü, Düşüncenin Ekolojisi, Acil, Duygular, Çevresel Hakkaniyet Hareketi, Çevre Hareketi, Feminist Sosyal Hareketleri, Söylem Analizi, Özgür Sürücüler Sorunu, Yeryüzünün Dostları, Küresel Sivil Topluluğu, Küresel Sosyal Hareketi, Yeşil Hareketler, Yeşil Kadın, Yeşil Barış, Sağlık Sosyal Hareketleri, Kimlik Politikaları, Yerli İnsanların Hareketleri, Indymedia, Bilgi, Gecikme Dönemi, Liderlik, Lezbiyen, Gay, Biseksüel ve Cinsiyet Değiştirmiş (LGBT) Hareketleri, Lifeworld, Marksizm, Ahlaki Eylem, Medya Olarak Hareket, İzdiham, Ağ Hareketi, Yeni Sosyal Hareketler, Saldırgan Sosyal Hareket, Eski sosyal Hareketler, Barış Hareketi, Halkların Küresel Eylemi, Siyasal Hareket, Politik Fırsat Yapısı, Zayıf Halkların Hareketleri, Güç, Precarity, Protesto ve Düzensizlik, Sokakların Tekrar Elde Edilmesi, Eylemin Repertuarı, Kaynak Hareketliliği Teorisi, Bilimsel Sosyal Hareket, Koşulsal Uluslararasıılık, Sosyal Hareket Organizasyonu, Sosyal Hareket Topluluğu, Sosyal Hareket Birliği, Demokratik Toplum için Öğrenciler, Subvertising, Kentsel Sosyal Hareket, Dünya Sosyal Forumu ve Zapatismo (Zapatistas) (Chesters ve Welsh, 2011).

3.1. Neden Kentsel Hareket Demeliyiz

Tarihi dikkatli incelediğimizde gördüğümüz odur ki kentlerin evrimleri boyunca sahip oldukları kültürel ve politik bağlam sosyal hareketler olarak adlandırılan vakaların öneminin kavranmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca yine aynı süreç kentsel sorunların müşterek seferberliğin oluşumunda ve örgütlenmesinde ne gibi önemli bir rol oynadığını bizlere göstermektedir. Kent ve insan arasındaki yakın ilişki insanların kentlerin banisi olduklarını ve kentlerin de insan deneyimlerinin oluşumunda kaynak olduğunu kanıtlamaktadır. Tarihin gelişimine baktığımızda kentlerin formunun ve oluşumunun sosyal değişimlere gebe olduğunu gözler önüne sermektedir. Kentlerin evrimi süreç içerisinde sosyal protestolara sebep olmakta ve kentlerin inşası ve yayılımı sosyal itirazların da aynı pattern üzerinde gelişim gösterdiğini kanıtlamaktadır. Kent bireylerin yani kentlilerin toplanma mekânı olduğuna göre yani insanların toplum halinde sosyal bir yaşama kavuştuğu mekân olduğuna göre toplulukların meydana getirdiği itirazlar, protestolar, ayaklanmalar ve isyanlar sosyal hareketler olarak adlandırılmazlar. Meydana gelmelerine neden olan şey kenttir. İnsanlar toplu yaşama kentlerde kavuşup ilerleme esnasında farklılıkların daha da artması nedeniyle hareketlenmeler vuku bulmaya başlamıştır. Kentin sağladığı hizmetlerden her kentli eşit bir şekilde faydalanmadığı için ve bu farklılığın ve mahrumiyetin aynı mekân içerisinde gerçekleşmesi nedeniyle şikayetler baş vermiş ve giderek tırmanarak farklı oranlarda toplumu meşgul eder hale gelmiştir. Öyleyse kent farklılıkların ve dolayısıyla şikayetlerin doğduğu ve yükseldiği alandır. Elbette mücadele alanı gelişim süreci içerisinde kırsal alana sıçrayabilir, kavga kırsal alanda ilerleyebilir yahut kırsal alanın şehirle ilişkisi ele alındığında şehirdeki farklılıkları tırmandıran olayların başlangıcına ev sahipliği yapabilir. Ancak hareketin fikri ve yaygın mücadelesi kent merkezli ve kent odaklıdır. O halde toplum içerisinde meydana gelen itirazlara, protestolara, ayaklanmalara ve isyanlara kentsel hareketler olarak görmenin mecburiyeti ortaya çıkar. Kent değişimin, çeşitliliğin, farklılığın ve sonrasında ortaya çıkan mücadelenin sebebi ve ev sahibidir. Dolayısıyla bu mücadeleyi kentsel hareketler olarak adlandırmak gerekmektedir (Castells, 1983: s. 67).

Bu güne dek ortaya çıkan sosyal patlamaların şehirlerden uzak bir vaka olduğu düşüncesi hakim iken esasında bu olayların kent yönelimli ya da kent odaklı olduğu gözden kaçırılmıştır. Oysa bu hareketlerin hepsi bahsedildiği üzere kent odaklıydı ve kent merkezliydi. Olayların bazıları özellikle modern tarihin öncesinde gerçekleşenler için başlangıç noktası kent surları dışında gibi görünebilir ancak hareketin devamı ve yönetilmesi

tamamen kentlerin kontrolünde gerçekleşmektedir. Öyleyse her halükarda kent ordadır ve olaylar kent merkezli gerçekleşmektedir. O halde bunlar kentsel hareketlerdir. Örneğin 16. yüzyılda gerçekleşen Castilla olaylarına baktığımızda siyasi bir hareketlenmenin ötesinde konut ve kentsel hizmetlerin sunumunda yaşanan krizler nedeniyle gerçekleşmiştir. O halde günümüzden uzakta meydana gelen hareketlenmelerde dahi kentsel çatışmaların yani kentin sunduğu hizmetlerden herkesin eşit oranda yararlanamaması üzerinden doğan çatışmaların mevcudiyetini kanıtlar ve bu olaylar kentseldir. Ayrıca görülmektedir ki bu hareketlerin kaynağı ve varlığı sadece günümüze ait değildir. Özellikle günümüzde artan kentsel sorunlar içerisinde en başta sayabileceğimiz konut odaklı işlemler tarihin her zamanında sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel yenileme öncesinde ve sonrasında görülen atılmalar, sürgün edilmeler, konut şartlarının sağlıksızlığı, kentsel emlak piyasasının canlılığı, konut kiralalarının değişen tabiatı ve ödenebilir konut sayısının giderek azalması gibi konular tarihin her döneminde kentlilerin çatışmasına ve tepki göstermesine neden olmuştur. Kentsel yenilemenin yanı sıra nüfus artışında görülen ivmelenmeler de kent içerisinde bazı hareketlenmelere neden olmaktadır. Kent hizmetlerinin zamanında ve istenilen düzeyde yapılamaması kentsel nüfusun artış gösterdiği dönemlerde de görülen vakalardan biridir. Ve bu dönemlerde meydana gelen mahrumiyetler kentlerin ayaklanmasına ve mevcut düzenin haricinde bir düzen arayışına girilmesine sebep olarak gösterilmektedir. Bu gibi tepkilerin üstesinden gelmek için *hasta* olarak görülen bölgelerde yeni planlamalara gidilmekte ve bu planlama eşliğinde sadece bölgenin sakinleri kovulmamakta ayrıca kentin kolluk kuvvetlerini barındırabilecek ve yerli yerince kullanılabilecek kentsel tasarımlara da girilmektedir. Fakat bu eylemlerin tarihi kentlilerin bu tür yenilenme planlarına önceden tepki vermek gibi bir refleks yaratmıştır. Sadece yeni mekânlar değil aynı zamanda yerleşecek yeni cemaatler oluşturmak ekonomik sıkıntıların yanı sıra gelen bu tasarımlara da tepkilerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kentleşme süreci tüketimin koşullarını sosyalleştiren müşterek eylemin karşısında duran kâr odaklı üretimin ve kentsel hizmetlerin dağılımını yönlendirmektedir. Oysa kente gelen her yeni kentli bu düzenden zarar görerek daha iyi koşullarda yaşamak ve kendine yeni bir sayfa açmak için kentlere taşınmaktadır. Kâr odaklı bu gelişmeye oranla verilen tepki kâr makinesinin bir parçası haline dönüşmek ve onun ellerine gönül rızasıyla düşmeye benzer. Çünkü kentler bu mekanizmanın fabrikasıdır. Ancak kent içerisine yerleşen kentliler kendileri gibi bir çok kentli görmekte ve süreç içerisinde kendilerini yok eden ve kent içerisinde de yeni bir sayfa açmalarına imkan vermeyen bu sisteme dair bilgilenmektedir. Bu bilgilenme sonucu artan tepkiler kentli olarak doğan

bireylerin daha özgür davranışları ve fikirleri dolayısıyla örgütlenmeyi tabii kılmış ve kentler içerisinde tepkilerin oluşmasına müsaade etmiştir. Öyleyse kent bir makine olarak kâr arttırma görevinin yanı sıra toplulukların kentleşmesine ve kentlerin her bir kentli için eşit şartlar sunarak büyümesine yardımcı olacak fikirlerin ve tepkilerin doğmasına da ev sahipliği yapmaktadır (Castells, 2009: s. 69).

Kentlerin ev sahipliği yaptığı kalabalıkların sayısında meydana gelen artış yani nüfusun artışı kent içerisinde mevcut marjinal grupların sayısında da artışa neden olmaktadır. Kent içerisinde yeni yaşamların peşinde sürüklenen kalabalıkların yanı sıra kent içerisinde doğmuş veya büyümüş olanların peşinden koştuğu yeni fırsatlar kentliler arasında çatışmaya meydan vermektedir. Kentsel hizmetlerin artan nüfusa yanıt verememesi ve yeni nüfusun eşik değerinin kentin imkanları bakımından sürdürülebilir olmaması nedeniyle kente karşı bakış ve tepki koyma ihtimali artmaktadır. Kentte meydana gelen nüfus artışını ele aldığımızda hız ne kadar fazla olursa kentliler arasında görülen marjinalliğin de arttığı gözlemlenmektedir. Bazı hizmet ve imkanlardan mahrumiyet artmakta ve aynı oranda başarılı olanların sahip oldukları maddi ve manevi değerlerde gelişmektedir. Kent içerisinde mevcut farklılık genişlemekte, çeşitlilik artmaktadır ancak bir daire çizmemiz gerekirse merkezdeki dairenin alanı artmaktayken daha fazla sayıda daire oluşmakta ve bu dairelerin kapsadığı alan da artmaktadır. Merkezdeki daire her ne kadar büyümekteyse de kapsadığı yüzdelik oran gerilemektedir. Bu gerileme diğer dairelerde fazlasıyla genişlemektedir. Kişiler arası fark giderek azalırken merkez daire de diğer dairelerdeki fark artmaktadır. Aslında diğer daireleri fazla görmekte olduğumuz bir gerçektir ancak bu dairelerde yaşayan kentlilerin sahip oldukları imkanlar ve aldıkları kentsel hizmetler giderek benzeşmektedir. Bu da daireleri birleştirmekte ve merkez daire ile arasında bir gerilim oluşturmaktadır. Giderek artan daireler benzeşmenin sonrasında meydana gelen kültürel marjinalizasyonun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında aldıkları hizmet ve bundan dolayı şikayetleri aynı ancak bu kanıksanan duruma karşı gösterdikleri tepki farklı olmaktadır. Kültürel ve sosyal çeşitlilik nedeniyle itirazların niteliğindeki bu değişim daire sayısını arttırdığı gibi kent içerisindeki marjinalliğin de artışına vesile olmaktadır. O halde nüfus sürdürülebilir bir şekilde yönetilmediği müddetçe kültürel bir çeşitlilik oluşturduğu gibi olası zorlu dönemlerde ve eksik ve yanlış yönetimler altında farklı marjinal gruplar arasında paylaşılmaktadır. Kent hizmetlerinde ve kentin ürettiği ekonomi içerisinde kendine yer verilmeyen bireyler o andaki kültürel ve sosyal değerleri nazarında örgütlenmekte ve bu sürece dur demek için tepki ortaya koymaktadır. Çeşitlilik şehirlerin en lezzetli meyvesidir ancak farkındalığı olmayan

yönetimler altında bu çeşitlilik giderek çürüyerek her meyveyi çürütmekte ve giderek şehrin yok olmasına neden olmaktadır. Çürüyen çeşitlilik kendisine eşdeğer sayıda tepki ile bu sürece müdahale etmekte fayda görür ve patlamalar başlar. Bunları iyi izlemeyen ve analiz edemeyen yönetimler şehirlerinin çöküşüyle karşı karşıya kalırlar. Ancak bu tepkiler dikkatle incelendiği zaman alınacak önlemler ile artan marjinalite dairesi kentin sahip olması gerektiği gibi faydalı çeşitliliğin gösterimi olan sağlıklı dairelere dönüşebilir (Goldstone, 2016: s. 33).

Günümüzde gündemi işgal eden kentsel hareketler esasında ilk defa gündemimize gelmemektedir. Özellikle geçtiğimiz yüzyılın başında dile getirilen ana konulardan birisidir. Hatta adına hareketin temelleri irdelenmediği için kitlelerin ayaklanması denilmiştir. “Öyle bir olgu var ki günümüzde, iyiliği kötülüğü bir yana, Avrupa’nın kamusal yaşamında en büyük önemi almış durumda. Bu olgu topluma tümüyle kitlelerin hakim olmasıdır. Oysa kitleler, tanımlan gereği, kendi yaşantılarını yönetmemelidirler ve yönetemezler, hele topluma hükmetmeleri olacak iş değildir; dolayısıyla Avrupa, halkların, ulusların, kültürlerin başına gelebilecek en ağır bunalımın içine düşmüş bulunuyor. Tarihte birkaç kez ortaya çıkmış bir bunalımdır bu. Çehresi de sonuçları da tanındıktır. Adı da tanındıktır. *Kitlelerin ayaklanması* denir adına (Gasset, 2017; s. 39).” Bu tanım kendinden daha önceki hareketlere verilen adı yadsımaktadır. Devrim. Pekala nedir devrim? “Önceden var olan düzene karşı başkaldırmak değildir devrim, geleneksel düzeni altüst eden yeni bir düzen kurmaktır (Gasset, 2017: s. 86).” Öyleyse kitleler kendilerini idare edemeyen düzene karşı başkaldırdığında bir araya gelmektedir. Pekala ne halde? “Kitlelerin özel niteliklerinin, karakterlerinin oluşumunda çeşitli sebepler vardır. Bunların birincisi şudur; kitle içinde bulunan fert sadece çokluğun ve sayı fazlalığının verdiği bir duygu ile tek başına olduğu zaman frenleyebileceği içgüdülerine kendisini terk etmek suretiyle yenilmez bir güç kazanır. Kitleler isimsiz (anonim) ve dolayısıyla mesuliyetsiz oldukları için, fertleri daima, her yerde zapt edici rol oynayan kendi mesuliyet duygularından tamamen uzaklaştırırlar ve onları içgüdülerine daha kolayca teslim ederler (Le Bon, 2014: s. 29).” O halde kitleler kendileri gibi düşünen, kendileriyle aynı sıkıntılar nedeniyle dertlenen ve kendileriyle aynı endişeleri taşıyan kimseleri bulduklarında ortak bir tavra sahip olmaktadır. Bu şehrin bize kazandırdığı bir özelliktir. Kent içerisinde giderek aynı tür kazanca ve yaşam kalitesine sahip olan kentliler diğer kısmın sahip olduğu ayrıcalıkları gördüğü zaman şikayet etmekte ve tepki vermektedir. Bu tepki toplumun hak ettiği eşit dağılımda ve kazançta buluşması için şart bir eğilimdir. Kentliler bu şekilde yanlış giden yönetim işlerinin durdurulması gerektiğini ve ne halde ne gibi çözümler üretilebileceğini görmektedirler. O halde kentsel hareketlerin zamanla ortaya çıkması olağan

bir durumdur. “Sosyalleşme güçlerini oluşturan birlik, uyum, ortaklığın, toplumun gerçek yapısını oluşturmak için mesafe, rekabet, uzaklaştırma ile kesintiye uğraması gerekir. Toplumun gerçek inşacısı olarak ya da ortaya çıkan ya da toplumu haliyle inşa eden etkili örgütlenme formlarının, tepki ve gelişimlerinin birbirini izleyen taviz ve dirençle canlılık kazanması için, bireyci ve düzensiz güçler tarafından sürekli olarak rahatsız edilmesi, dengesinin bozulması ve kenara itilmesi gerekir (Simmel, 2017: s. 11).”

Kentin kazancını paylaşma ve yönetme anlamında ilk etkili isyan burjuvaziden gelmiştir. Herhangi bir kutsal yahut sosyal ayrıcalığı olmayan burjuvazi kentin sahibi olma yolunda kendi hakkını toplumun her katmanını mücadelesine davet ederek başarı elde edebilmiştir. “Burjuvazinin her gelişme basamağında buna tekabül eden bir politik ilerleme refakat etti. Feodal beylerin egemenliği altında ezilen zümreyken, komünlerde kendi kendini yöneten silahlanmış bir cemiyet halini aldı, kâh bağımsız şehir cumhuriyeti (Marx ve Engels, 2018: s. 54).” Fakat burjuvazi sahip olduğu bu kazanımı tam olarak paylaşmak için gerekli olan adımları atmakta isteksiz davranmıştır. Kendi yarattığı makinenin söz sahiplerinden biriyken artık kendisine yeni bir ortak arayışından vazgeçmiş ve paydaş kabul etmemiştir. “Burjuvazi kırılışın egemenliğine tabi kılınmıştır. Muazzam şehirler meydana getirmiş, kırsal nüfusa oranla şehirli nüfusu büyük miktarda artırmış, böylece nüfusun önemli bir bölümünü kırsal hayatın budalalığından sıyrıp çıkarmıştır. Kırılış şehre bağımlı kıldığı gibi, barbar ve yarı barbar ülkeleri medenileşmiş ülkelere, köylü halkları burjuva halklara, Şark’ı Garp’a bağımlı kılınmıştır (Marx ve Engels, 2018: s. 57).”

Ancak tekrar kent makinesini azgınlaştıran nüfus artışı konusuna geri dönersek kentlerin büyümesine ve burjuvazinin hem ekonomik hem de siyasi konumunu yükseltmesine sebep esas olarak nüfus artışıdır. Avrupa tarihine bakılırsa nüfus artışı kentlerin çıkarlarının artmasına daha sonrasında kentlerin nüfusunun artmasına ve daha sonrasında da bu büyümeden en fazla kârlı çıkan kesim olan burjuvanın haklarının genişlemesine sebep olmuştur. “İstatistiki verilerin var olmayışı nedeniyle, 15. yüzyıldan önce, kuşkusuz herhangi kesin bir sayısal tahmin yapılamaz; ancak 12. ve 15. yüzyıllar arasında tüm Avrupa’da kentsel nüfusun, tüm nüfusun onda birinden fazla olmadığını kabul etmekle, belki de pek büyük bir yanlış yapmış olmayız (Pirenne, 2016: s. 72).” “16. yüzyıl kentsel nüfus hareketleri hakkında tarihçilerin derleyebileceklerinin ancak binde birini bilebiliyoruz. Fakat bütün hakkında hemen hemen güvenilir teşhisler koymak mümkündür. Bütün olgular 16. yüzyılın sonuna kadar net ve sürekli artışlara işaret etmektedir. 16. yüzyılda karşımıza beklenmeyen hiçbir şey

çıkılmamaktadır; bu dönemde tüm kentlerin aynı anda faal hale geldiklerini görüyoruz. O dönemde söz konusu olan genel bir ilerlemedir ve nüfus artışı tüm kentsel ortamlara damgasını vurmaktadır (Braudel, 2017a: s. 518).” “17. yüzyılın başı ve 16. yüzyılın sonu dikkate alındığında Akdeniz coğrafyasının kentlerinde hareketlenmelerin olduğunu ve sayısının arttığını gözlemlemekteyiz (Braudel, 2017b: s. 561).” Bu nüfus artışı kentlerin düzenini tamamen değiştirmiştir. Artık daha etkin ve geniş olan kentler esasında daha yeni kent statüsünü kazanmış oluyorlardı. Ve artan yoksul kesimin iş gücünden ve alım gücünden faydalanan burjuva büyümekteydi. 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın tamamında yönetime ortak olmak ve hak ettiği hakları kazanmak için mücadeleye girişmiştir. Elbette bu mücadelenin daha öncesi mevcuttur. Çünkü bu büyüme ve gelişme neredeyse Avrupa’da 9. yüzyıldan bu yana artan oranda görülmektedir. Ancak sanayi devriminin gerçekleştiği yıllar sonrasında kentlerin içerisinde yaşayan her birey kendini kentli ve vatandaş olarak görmeye başlamış ve hak ettikleri üzerine mücadeleye girmekten çekinmemiştir. “Bugünkü liberallerimizin selefi olan kentli muhalefeti, zengin ve orta burjuvalarla, küçük burjuvaların yerel koşullara göre daha büyük ya da daha küçük olan bir bölümünü kapsıyordu. Talepleri anayasal zeminin sınırlarını hiçbir şekilde aşmıyordu. Kent yönetimi üzerinde denetim hakkı ve belediye meclisi aracılığıyla olsun, bir halk temsilciliği (büyük konsey, halk komitesi) aracılığıyla olsun yasama gücüne katılmayı; ayrıca, patricilerin akraba kayırcılığının ve bunlar arasında gitgide daha açık şekilde ortaya çıkan az sayıda aile oligarşisinin kısıtlanmasını istiyorlardı. Bunlardan başka ileri sürdükleri en ileri talep, meclisteki bazı sandalyelerin kendi aralarından seçilmiş yurttaşlara verilmesiydi. Şurada burada patricilerin hoşnutsuz ve yoksullaşmış kesiminin de katıldığı bu parti, bütün olağan yerel meclislerde ve loncalarda çoğunluğu oluşturuyordu. Konsey taraftarları ile muhalefetin daha radikal kesiminin toplamı, gerçek kentliler arasında çok küçük bir azınlıktı. On altıncı yüzyıldaki hareket sırasında, bu ‘ılımlı’, ‘yasal’, ‘varlıklı’ ve ‘akıllı’ muhalefetin, onun mirasçısı olan anayasacı partinin 1848 ve 1849 yıllarındaki harekette oynadığı rolün tam olarak aynısını tam olarak aynı başarıyla oynadığını ileride göreceğiz (Engels, 2018: s. 46).”

Sanayi devrimi sonrası kentsel hareketleri bir önceki bölümümüzde günümüze gelene dek vermeye çalıştık. Peki sanayi devrimi öncesi hareketlere baktığımızda kentlerin rolü nedir ve ne tür hareketler meydana gelmiştir. Ve bunlar neden kentsel hareketler olarak adlandırılmalıdır. Örneğin çağımızda patlak veren savaşa verilen tepki çok sık olarak karşımıza çıkar. Elbette bu tepkilerin savaşın başlangıcına etkileri konumuz dışındadır. Ancak kentlerde yaşayan bireylerin neden daha çok savaşa karşı durdukları sahip oldukları kentlilik

bilincinden ve uygarlık deneyiminden kaynaklandığı tartışmasız bir gerçektir. Peki bu tür kentsel hareketler geçmişte var mıydı? Elbette vardı ve tuhaf olmayan bir şekilde kentlerde görülmekteydi. “1409 Mayıs’ında savaş hâlâ devam ederken, aç halk sokaklarda Barış! Barış! diye bağıştığı zaman, ücretli askerleri halkın üzerine saldıran yönetim bir anda iki yüz insan öldürmüştür. Bunun üzerine barış ve savaş sözcüklerinin ağıza alınması ölüm cezasıyla yasak edilmiş, papazlar bile duada ‘*bize barış, huzur ver (dona nobis pacem)*’ sözü yerine ‘*Bize sakinlik ver (dona nobis tranquillitatem)*’ deme emrini almışlardı (Burckhardt, 2018: s. 43).” Peki bu uç örnek tarihimizde çok önceki yüzyıllarda görülmekteyse ekonomik çatışmaların başlangıcı sayılan kentsel hareketler ne kadar geriye gitmektedir? “1378 *Ciampi proleterya ayaklanması*, asi işçileri aç işsizler kitlesi haline çeviren bir lokavt uygulayan işverenler tarafından hızlı bir biçimde denetim altına alındı. Ve bu aç aylaklar ordusu isyanı ekmek ayaklanmasına dönüştürüp tehditkar bir şekilde Signoria’ya doğru yürüyüşe geçtiklerinde, di Lando yönetimindeki üst lonca işçileri bunları ağır bir yenilgiye uğrattı (Braudel, 1983: s. 512; Cox, 1959: 153). Schevill’in de (1936: 308) gözlemlediği gibi, 14. yüzyılda Floransa’daki mücadele, sermaye ile işçi arasındaki modern çatışmanın bir başlangıcını oluşturmaktadır ve görece olarak kolay bir biçimde sermaye tarafından kazanılan zafer, o zamandan beri sermaye karşıtlarının göğüslemek zorunda oldukları güçlükleri sergilemektedir (Arrighi, 2016: s. 162).”

Elbette Roma’nın kurulduğu ve geliştiği topraklarda bir de Rönesans doğmuşsa bunun sebebi kentlerin bu coğrafyada etkin bir rol oynamasındadır. Ve yine bu sebeple kentsel hareketlerin günümüz emsallerine en yakın örnekleri bu coğrafyada ortaya çıkmaktadır. Biraz önceki örneğimizden daha evvel örnekler vardır ve şöyledir: “Mesleki loncalar, farklı mahallelerden gelen aynı mesleğe sahip erkekleri ortak bir çatı altında toplayan çok önemli bir modeli oluşturdu. Loncalar yalnızca tüccarlar, doktorlar, eczacılar, hukukçular ve noterler tarafından değil, aynı zamanda demirciler, kumaşçılar, kasaplar, fırıncılar, kürkçüler, sepiciler, dericiler ve benzeri meslek grupları tarafından da kuruldu; bu yönüyle *popolo*’nun toplumsal yapısının bütünüyle yansıtıyorlardı. Yalnızca zengin tüccarlardan ve alanında ustalaşmış zanaatkarlardan oluşan mesleki gruplar, elimizde kayıtları bulunan en eski halk örgütlerini oluşturur; bunlar yalnızca kendi zanaat ve hasılatları ile ilgili ileri denetlemekle kalmadı; komünü denetlemek amacıyla silahlı gruplar da oluşturdu. Aradan fazla zaman geçmeden, *popolo* ile *nobilta* arasında çatışmalar patlak verdi; Bu çatışmalar, 1192’de Brescia’da, 1198’de Piacenza’da, 1201’de Milano’da, neredeyse birer yıllık aralarla Cremona, Assisi, Lucca kentlerinde ve son olarak da 1234 yılında Pistoia’da başladı (Bookchin, 2014: s. 181).”

Bir önceki bölümümüze tekrar geri dönersek yani günümüze yaklaşırsak kentsel olayları daha iyi anlayabiliriz. Bu yüzyıl İzlanda ve Ukrayna’da görülen kentsel hareketlerle başlamıştır. Esasında birçok faaliyetin en etkili olanları bunlardır. Ancak 21. yüzyılın miladını Arap Baharı oluşturmaktadır. Bu kentsel hareket Arap coğrafyasını kasıp kavurmuştur. Ekonomik ve siyasi nedenlerin ana eksenini oluşturduğu şikayetlerin özüne bakıldığında kentlerin nedenli yönetimden mahrum olduğunu görmemiz kesindir. Ayrıca dini konuların hassasiyetle uygulandığı bu coğrafyalarda siyasi ve ekonomik konuların aksine isyana teşvik edici birçok kentsel neden bulunmaktadır. Dini uygulamalara ve geleneklere bağlı bu coğrafyanın kendi Rönesans’ı aşamasında küllerini geçmişte araması normaldir ve bu küllerin ateşi aslında bizatihi kentsel hareketlerin patlamasına ön ayak olmaktadır. Bu coğrafyadaki iktidar sahiplerine göre muhalefet gereksizdir ve hatta ihanettir. Oysa bu coğrafyanın geçmişinde tersi de yaşanmıştır. İslam’ın ilk dönemlerine bakıldığında görülecek şudur: “Dönemin halifeleri şiddete dönüşmedikçe bu tür propagandaları siyasi suç kapsamında değerlendirmemiş hatta engin hoşgörü çerçevesinde bu kişilerin fikirlerini açıkça söylemelerine müsaade etmiştir. Tıpkı halife Hz. Ali (r.a.)’nin hutbe okurken Harici düşünceye sahip kişilerin uygulamalarından dolayı ağır şekilde kendisini eleştirmesine ve küfrüne imada bulunmasına rağmen onun bu kişilere iyilikle karşılık vermesi örneğinde olduğu gibi. Yine halife Ömer h. Abdülaziz’in, karşıt fikirde olup başkaldıran Haricilere şiddete başvurmamaları durumunda iyilikle muamele edilmesini emretmesi örneğinde olduğu gibi (Akalin, 2016: s. 53).” Hatta tam olarak Arap Baharını anlatan cümleler yüzyıllar öncesinde İbn Haldun’dan gelmiştir. “Bu konuda İbn Haldun’un konuyla ilgili yorumu dikkate şayandır: Müstevli, dinin hükümlerine ve adalet kanunlarına uygun olarak övülmüş bir politika ile devleti idare ediyorsa onun, devlet idaresinin başında kalması caiz olur yoksa Müslümanlar, bu müstevliyi devletin idaresinden el çektirecek yöntem ve kişilere başvururlar... Bu suretle onun zararı defedilir (Akalin, 2016: s. 109).” Bir başka açıklama ise şu şekildedir: “Konuyla ilgili üçüncü yaklaşım ise; iyiliği emredip kötülükten sakındırma ilkesinden vazgeçmemektir. Adaletten uzak, zorba bir iktidarı tamamen başıboş bırakmak yerine, toplumsal bir baskı oluşturarak her an bu noktada etkili olmak için girişim ve çaba içinde bulunmaktır. Belki iktidarın bağındaki yöneticiyi görevden almaya güç yetmeyebilir. Ya da toplumda fitnenin baş göstermesinden korkularak silahlı mücadeleye girilmesi de uygun görülmemiş olabilir. Fakat bu durum mücadeleden büsbütün vazgeçmeyi gerektirmez. En azından bunun fikri mücadelesi verilebilir. Uyarma ve hatırlatma yoluna başvurulabilir. Toplumun idareci üzerinde etkili olmaya çabalaması gerekir.” (Akalin, 2016: s. 145).” O

halde söylenebilir ki 6. yüzyıldan başlayarak kentlerde özellikle örneklerde görüldüğü üzere İslam coğrafyasında kentsel hareketler olmuş ve toplumun gündemini işgal etmiştir. Tıpkı 21. yüzyılda olduğu gibi. Peki yüzyılın başında hiç kimsenin bir tepki beklemediği böyle bir coğrafyadan çıkan ve tüm dünyaya yayılan kentsel hareketlerin 21. yüzyıl versiyonlarının özellikleri nelerdir ve neden kentsel hareketler olarak nitelendirilmelidir? Biraz bu konuları açmaya çalışalım.

Kapitalizm 20. yüzyılın son yarısından itibaren farkı bir strateji içerisinde dünyaya yayılmıştır. Yaptığı girişimler ile potansiyel tüketici olan her kentlinin sadece ekonomik yaşamına değil mümkün olabilecek her anını işgal edecek şekilde etkisini yenileyerek genişletmiştir. Artık sadece ihtiyacımız olan maddelere değil aklımıza gelecek hemen hemen her türlü maddeyi tüketmemize yönelik girişimlerde bulunmaktadır kapitalizm. Geçmişte ihtiyaç ürünlerimize yönelen kapitalizm artık ürettiği her ürünü sanki ihtiyacımız varmış gibi pazarlamaktadır. Bu pazarlama stratejisi sadece ekonomik temellere dayanmamaktadır. Kültürel öğelerle dolu sadece dini, milli ya da kimlik çeşitliliğini değil her türlü sosyal ve kültürel değeri içeren bir saldırı günümüz kentlilerine yöneltilmiştir. Fakat bu toplu hareketin merkezleri değişmemiştir. Şekil değiştirmiş ve daha yoğun hale gelmektedir. Elbette hala devletlerin varlığı ve siyasi konularda hakimiyetleri söz konusu edilebilir. Ancak küresel yönetim geçtiğimiz yüzyıl başlayan bir olgu olarak sadece devletleri değil toplumları da değiştirmektedir. Özellikle kentler ve kentlilerin sayısının artması potansiyel müşteri olarak kapitalizmin küresel boyutta yönetilmesini elzem hale getirmiştir. Kentlerde yaşamakla gittikçe benzeşen fakat yine de farklılaşan kentliler dünyanın her yerinde aynı tarz bir tüketime yönlendirilmekte ve bu strateji sadece ekonomik olarak karşımıza çıkmamaktadır. O nedenle bu stratejinin kültürel ve siyasi merkezlerinin de bulunması gerekmektedir. Tabii bu dönüşüm kentlilerin yaşamını her ne kadar tüketim boyutunda etkilese de en çok kentsel hizmetlere ulaşım ve erişim konusunda etkilemektedir. Kentliler arasında ayrışan kitleler 1968 yılında başlayan protestolarla birlikte artık hedeflerine kentleri yönettiği varsayılan devlet güçlerine yahut iktidardaki güçlere yöneltmemekte ya da sadece bu makamlara yöneltmemekte aynı zamanda küresel örgütleri de protesto etmektedir. Hatta artık yoğunlaşan tepki bu örgütleredir. Bu örgütler arasında United Nations, WTO, IMF, World Bank, International NGOs ve Multinational Şirketleri sayabiliriz. Bu örgütler ve şirketler geçmişte belli coğrafyalara ve kentlere yoğunlaşan faaliyetlerini artık dünyanın her yerine genişletmiş ve sadece belli konularda özellikle ekonomik statü konularında odakladıkları stratejilerini artık daha kültürel ve sosyal konulara indirgeyerek çeşitlendirmekte ve böylece ulaşmak

istedikleri her kentliye ulaşmayı hedeflemektedirler. Bunun sebebi olarak dünya genelinde insanların gün geçtikçe artan oranda kentlerde yaşamaya başlamış olması ve her kentte yaşayan kentlilerin giderek birbirine benzese de sosyal olarak farklılaşması gösterilebilir. Kültürel ve sosyal heterojenlik artık kapitalizmin de can damarı olmuştur (Martin, 2008: s. 164).

Sosyal heterojenlik müşterek kimliklerin belirli formlarıyla etkileşim içerisindedir. Geçmişte hareketler homojen sosyal gruplar arasından çıkmaktaydı. Kentsel hareketlerin belirli dönemlerde ve belirli ekonomik sınıf yahut etnisite tarafından yönlendirildiğini gözlemlemekteydik. Elbette sadece bir ya da iki gruptan bahsetmiyoruz ancak günümüzde olduğu kadar çeşitlilik arz eden bir taraf çokluğu mevzu bahis edilemez. Kentlerde yaşayan nüfus oranı arttıkça ve kentin sosyal ve kültürel üretimi de genişledikçe kitleler arasında eskiden olduğundan daha farklı ve çok sayıda grup ortaya çıkmış ve kendini gösterir hale gelmiştir. Bu nedenle daha heterojen bir yapı söz konusudur. Ancak böyle bir çeşitlilik içerisinde biz kavramına sahiplik eskiden olduğundan daha zor kurulacak demek anlamına gelmez. Aksine geçmişte daha zor örgütlenen sosyal ögeler düşünüldüğünde çok farklı kimliklere ve kültürlere sahip grupların zamanı geldiğinde kolayca birleşebildiği görülmektedir. Söylem buluşması olarak niteleyebileceğimiz bu birleşimde cinsiyet, din, sınıf, jenerasyon, ırk ve çevre gibi farklılaşmalar kendilerini nicelik bakımından diğerlerinden ayırsa da hak mücadelesinde nitelik olarak benzeşmektedir. Farklı grupların farklı tipte eylemleri ve eylemcileri olsa da günü geldiğinde birbirlerine destek olmayı bilmekte ve farklılıklara sahip çıkan bir grup olmaya çalışmaktadır. Eski dönemlerde olduğu gibi sol gelenek içerisinde anti-kapitalist yahut anti-liberal bir anlayış içerisinde sınırları belirli ve katılımın gayet tekdüze olduğu bir döneme kıyasla bu birleşim 21. yüzyılın gözle görülür farklılıkları arasında başta gelmektedir (della Porta, 2005: s. 200). Bu tür organizasyonlar mekân üzerine sosyal ve fiziksel kaynakların dağılımına yahut alan düzenlemelerine dair aktivitelerin çeşitlenmesine etki etmekte ve kominite gelişimini hızlandırmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz farklı grupların kentsel politikalara karşı bir anda benzeşen duyarlılıkları sosyal ve mekânsal sonuçlar doğurmaktadır. Bir bölgeden geçen çevre yollarının düzenlenmesi, arazi kullanımına karşı direnme, yerel uyumluluğu artırma faaliyetleri, ödenebilir kira ve konut sorununa karşı toplanma gibi konulara duyarlı gruplar kendilerini ayırıyor görölse de aslında yukarıda bahsettiğimiz tüm farklı gruplar bu tür faaliyetler içerisinde tek bir güç haline dönüşebilmektedir. Bu karar alma sürecine dahil olma isteği ve katılımcı bir kent yönetimi anlayışı neden bu hareketlerin kentsel hareketler olarak adlandırılmasına birer kanıttır. Her ne

konuda olursa olsun ister ekonomik, ister siyasi ve isterse de kültürel olsun bu hareketlerin tümü kent kaynaklıdır. Çünkü bu gruplar düzenledikleri faaliyetler ve örgütledikleri eylemci bilinci ile kentlerdeki ekolojik, kültürel ya da siyasi konularda müşterek eylemi öne çıkarmakta ve kentsel değişimdeki yahut dönüşümdeki rollerini arttırmaya çalışmaktadır. Bu katılımcı kent yönetimi anlayışını cesaretlendiren komünal kârlar yani müşterek faydalar toplum içerisinde kentte ait kuruluşların ve örgütlerin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Yani kent toplulukları birleştirerek faydaları konusunda örgütlenmelerine yardımcı olmakta ve ortak gelecek ve katılımcı demokrasi için kurumsallaşmaya gidilmesi konusunda kentlileri teşvik etmektedir (Hasson, 1993: s. 1).

Kentsel hareketlerde ortaya çıkan yenilik sadece mücadele yöntemlerinde değil katılımın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Gelir düzeyi düşük grupların geçmişte yaptıkları eylemlerin yerine günümüzde yine aynı grupların ve bu gruba ait ancak yine farklı gruplara aidiyet duyan kentlilerin eylemlerinde ve sürece katılımında yenilikler meydana gelmektedir. 1960'lı yıllardan sonra gün yüzüne çıkan bu farklılık kentte meydana gelen protestoların her alanında görünür hale gelmiştir. Örneğin yoksul insanların hareketi olarak adlandırılan hareket sadece ekonomik düzene karşı bir hareket değildir. Yaşadıkları mahalle yaşamının standartlarına, devlete yani kent kaynaklarının dağılımındaki adaletsizliğe ve karar alma sürecine dahil olamamak gibi bir mahrumiyete karşı yine aynı grup protesto eylemlerine girişmiş ve rahatsızlıklarını geçmişe nazaran yeni yöntemlerle ve yeni katılımcılarla gerçekleştirmişlerdir (Tarrow, 2011: s. 5). Geçmişte ortaya çıkan eylemlere baktığımızda genellikle sol temayüllü eğilimler gözlenmektedir ve çok sınırlı kaynaklarla gerçekleştirilmektedir. Sınırlı kaynakların yanı sıra bu eylemlerin kapsamı da hayli sınırlıdır. Hatta siyasi sınırlamalar nedeniyle esasında bu protestoların dile getirdiği şikayetlerden dertli birçok kentli bu eylemlerin dışında kalmıştır. Ancak zamanla siyasi ve ekonomik sınırlamalar artık geçersiz hale gelmiştir. Katılımcıların kimliklerine baktığımızda geçişkenliğin daha arttığını görmekteyiz. Ancak geçmiş yıllarda görülen mücadele ruhu ve inancı azalmaktadır. Sınırlı grupların dahil olduğu eylemler daha uzun ve şiddetli geçmekteyken günümüze yaklaştığımız yıllarda eylemlerin daha kısa ve barışçıl bir hal aldığını görmekteyiz. Eylemler kent içerisinde daha çok kentlinin farklı anlayış ve yorumlarla sürece dahil olduğu ancak belli bir örgüt yahut örgütlenmenin dışında katılım sağladığı tespit edilmiştir. Bu yapılan eylemlerin bir anda patlak vermesi ve ömrünün kısa olması da ayrıca görünen vaziyetlerdendir. Katılımcıların farklı gruplardan ve düşüncelerden gelmesi ve bir elin liderliğini reddetmesi nedeniyle hareketlerin başlaması ve gelişmesi kolay gerçekleşmekteyken sonuca erişmesi için gerekli olan uzun soluklu

mücadeleye dönüşmemektedir. Ancak katılımcı sayısının fazlalığı ve grupların farklı çevrelerin katılımıyla oluşması kamuoyunda daha geniş bir yankı uyandırmakta ve eylemlerin kısa sürmesine rağmen sıklıkla meydana gelmesine neden olmaktadır. Belirli bir liderliğin olmaması ve örgüt yapısından mahrumiyet nedeniyle siyasi iktidarı kısa süre içerisinde değişiklik yapmaya zorlayacak bir güç ne yazık ki mevcut değildir. Zamanla kentlilerin bilinçlenmesi yoluyla siyasi kararlar etkilenebilmekte ancak iktidara hemen sirayet etmemektedir. Protestoların özü siyasi beklentiler içerse de katılımcıların kendilerini tarifleri yani kimlikleri siyasi bir dil üzerinden olmadığı için 21. yüzyılda kentsel hareketleri bir siyasi oluşum olarak görmek daha doğru bir ifadeyle bu hareketlerin bir siyasi oluşuma dönüşümü pek mümkün değildir. Bazı hareketler sonucunda hareket katılımcıları hareketlerinin kamuoyunda sahiplendiği ad ile siyasi oluşumlara bürünmüş olsalar da siyasi alanda hareketlerin etkisi pek kuvvetli olmamaktadır. Ancak hareketlerin yansımaları giderek kentlilerin tamamı üzerinde etkileşim yaratmakta bu da politik bir dönüşüme yol açmaktadır. Fakat bu dönüşüm hareketlerin amaçladığı kadar hızlı ve etkili olamamaktadır. Yine hareketlerin yarattığı etkiden siyasi sistemin kurucu ve ana unsuru olan partilerin faydalandığı gözlenmektedir (Schuurman ve Naerssen, 1989: s. 6).

Kentsel hareketlerin tutuşmasına küresel etkileşimler yani küreselleşmenin de etkili olduğu iddia edilmektedir. Bunun nedeni olarak müşterek eylemin fevkalade yerel alanının siyasi, ekonomik, kültürel ve geç modern bakış açılarının aktörü olduğu metropol yaşamı gösterilebilir. Yerellik hatta fevkalade yerellik artan oranda gözlemlenen küreselleşmenin karşıtı olarak kentlerde hatta kentlerin bölgelerinde görülmeye başlanmıştır. Kentsel hareketleri ortaya çıkaran unsur küreselleşmenin bir sonucu olarak karşımıza çıktığı için olayın yerel boyutunu gözden kaçırmak mümkündür ancak yerellik kentsel hareketlerin örgütlenmesinde ve etkili olmasında çok önemli bir faktördür. *Neden-etki paradigması* yerel ve küresel ilişkilerin diyalektik boyutunda görüldüğü üzere değişimin ilişkisel modeli küreselleşmenin dayattığı güçlerin yapısını tekrar düşünmemize neden olmaktadır. Cemaat, kültür, ulus devlet, uluslararası kuruluşların asimetrik güç ilişkilerinin küreselleşmenin etkisiyle yerelde ne gibi dönüşümlere yol açtığı da kentsel hareketlerin oluşumu açısından önemlidir. Küreselleşme kentler üzerinde büyük baskı unsuru olarak *Demokles'in kılıcı* gibi durmaktayken adaletin gözü kapalı temsilcisinin terazisi de yerel odaklı örgütlenen kentsel hareketler olmaktadır. Ve küreselleşmenin sağladığı avantajlar kullanılarak yerel ölçülerde meydana gelen hareketlenmeler bir anda ulusal boyuta yayılmakta hatta bu genişleme bölgesel olarak da tepki verir duruma gelmektedir. Bu hareketlenmelerin küreselleşme

fenomeninde olduğu gibi zaman zaman küresel boyutta etkili olduğu vakalara da sık rastlanır olmaktadır. Böylelikle yerel ölçekte örgütlenen hareketler ulusal ve küresel eylemlere ve örgütlenmelere dönüştüğü gibi küresel olarak çıkan hareketlerde kendilerine yerel ölçekte karşılık bulmaktadır (Hamel et al., 2000: s. 2). Immanuel Wallerstein'ın sistematik bakış açısına göre küreselleşme yayılırken aynı zamanda karşıtını da yaratmakta, uyandırmakta ve geliştirmektedir. Bu açıdan kentsel hareketler değişimin anahtar göstergesi olmaktadır. Kentlilerin zararına olan değişimleri kentlilerin faydasına olan eski haline çevirme yolunda kentsel hareketler aşama kat etmektedirler. Bu nedenle kentsel hareketler yerel ve küresel krizler esnasında kenti tıkayan unsurların egale edilmesinde önemli roller üstlenmektedir. Kentsel hareketler sistem içerisinde gerçekleşen en az ikili bir bölünmenin var olduğunu gösterir bize. Özellikle iş bölümünde ve sermaye sahipliğinde kentleri etkileyen değişimlerin ve dönüşümlerin arttığı günümüzde kentlerin içerisinde mevcut ve artan oranda hızla ilerleyen farklılaşma kendisine daha geniş alan açmak için mücadelesine devam etmekte ve yeni bir deri ile yoluna devam etmektedir (Hamel et al, 2000: s. 5).

Kentsel hiyerarşiye baktığımız zaman küreselleşmenin de etkisiyle sınır ötesi faaliyetleri ile kentler arasında oluşan ağı yöneten ve kordine eden küresel ekonomiler giderek merkezi coğrafyaların stratejik alanlarını oluşturur hale gelmişlerdir. Bu güç ilişkisi tarihten bu yana bu şekilde evrilmiş ve günümüzde küreselleşmenin daha yoğun bir versiyonuyla katlanılamaz bir ilişki bütünü halini almıştır. Kentlerin geneline baktığımızda bu mevcut kentler arası ağ ilişkilerden faydalanan kentli sayısının kabaca toplamın yüzde yirmisine denk geldiği tespit edilmiştir. Bu rakam oranca çok daha az olan kentsel elitlerin oranından daha yüksektir. Ancak kentlerin oluşturdukları bu nimetten faydalanamayan kentlilerin sayısı yine de yüzde 80 olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat kentler teker teker ele alındığında her kentin bu oranlara sahip olmadığı gözlenmektedir. Özellikle bu kentsel ağdan fazlasıyla faydalanan kentlerdeki yüzdeler kentli elitler oranında azalma gösterirken yani zenginliğin ve ayrıcalığın yoğunlaştığı gözlenmekteyken yoksulluk oranlarında ve gelir eşitsizliğinde bu büyük kentlerin daha büyük oranda mahrumiyet yaşadığı gözlenmektedir. Öyleyse yine teorimizde olduğu gibi kentsel eşitsizlik daha çok kent kavramını hak eden kentler için geçerlidir ve bu sorun kentsel hareketlerin bu kentlerde daha fazla görülmesini yani hareketlerin kentsel olarak adlandırılmasının mecburiyetini doğurur. Çünkü bu kentlerde güç artmakta ancak eşitsizlikte de artmaktadır. Bu eşitsizlik kentin her alanına sirayet etmekte ve mahrumiyet yaşayan kentlilerin alanını daraltmaktadır. Ancak kentin sahip olduğu cazibe dışarıda yaşayan ve bu kentte yaşamayı arzulayan kimselerin göçüne neden olmaktadır ki bu kentte yaşayan

mahrumiyet bölgelerinin sorunlarını daha da arttırmaktadır. Asilleştirme, yerinden edilme, tıkanma ve kirlilik sorunları ve daha nicesi artarak kentlilerin hayatlarını özellikle ayrıcalığı olmayan masum kentlileri etkilemektedir. İşte bu ortam içerisinde kalan ve şekillenmekte olan kent yaşamında zaten elinde olanı da yitirmeye başlayan kitleler giderek bilinçlenmeye ve bütünleşmeye başlamaktadır. Farklı anlayış ve kültürlerden olsalar dahi ortak gelecek kaygısı ile verilen tepkiler benzeşmekte ve sıklaşmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz sorunlara ve nicelerine karşı protestolara başlarlar ve ellerinden geldiğince oluşan sistemin karşısında durmaya ve genişlemeye çalışırlar. Kendilerini endişeye sevk eden sorunlara karşı faaliyetler türetirler ve yaratıcı çözümler geliştirmeye çalışırlar. Kentlerinin büyük kuvvetler tarafında sadece azınlıklar için şekillenmesine engel olmak isterler. Ortak gelecek fikri ki ekolojik kaygılar düşünüldüğünde paydaş sayısı azımsanmayacak derecede fazladır kitlelerin bir araya gelmesine ve sık sık fakat uzun sürmeyen eylemlere dönüşmesine neden olmaktadır. Bu patlamalar hiç yoksa bile kentleri şekillendiren büyük yatırımcıların kentleri cazibe merkezi olarak görmelerine engel olur. Yani kentsel hareketlerin bir bakıma kentlerin asimetric şekillenmesine neden olacak kuvvetlerin ötelenmesinde faydası olmaktadır (Hamel et al., 2000: s. 9). Fakat yine aynı kentsel hareketler kentlerde mevcut demokrasi anlayışını ve hukuk düzenini öne çıkardığı için özgür ortamlar olmaları sebebiyle yatırımcılar için kentlerini çekici hale getirdikleri de olur. Fakat kentsel hizmetlerden mahrum mahalleleri olan ve kentsel yenileme projelerinden zarar görmüş kentlilerin sayısının arttığı kentler neredeyse bütün kentleri içerir olmuştur. Bu ve benzeri faaliyetlerden doğan mahrumiyetleri ve zararları telafi edecek merkezi fonlardan yoksun kentler sadece ekonomik ve sosyal dışlanmışlıkla karşı karşıya değildir. Aynı zamanda mekânsal bir dışlanmayla da karşı karşıyadır bu kentler. İşte tam da bu dışlanma nedeniyle özellikle 1960'lı yıllardan bu yana cemaat odaklı yani community merkezli protestolar ve ayaklanmalar artmış ve belediyelerin yeniden canlandırma ve telafi edici programlara başvurmalarına etki etmişlerdir (Hamel et al., 2000: s. 10). Gelişen kentsel ağın ve artan insan tüketiminin neticesinde ortak geleceğin şu an devam ettiği şekilde dahi sürdürülemeyeceği gerçeği kentlerde meydana gelen protestoların daha yerel ve küresel düzeyde görülmesine neden olmuştur. İnsanın doğaya karşı giderek artan bu meydan okuması karşısında daha fazla canı yanan ve zararları daha şimdiden hissetmeye başlayan kalabalıklar bu düzenin değişmesi gerektiğini ifade ettikleri eylemlere neredeyse her ortamda dile getirmektedirler. Küresel rekabet ve kentin kendi içinde yarattığı yerel rekabet kentsel vatandaşlık yani kentli hakkını gündeme getirir olmuş ve kent hakkının yanı sıra kentli hakkını da sorgulatır hale getirmiştir. Kentlilerin kendilerini dışlanmış hissetmeleri sosyal

çöplük kavramını öne çıkarmış ve bundan rahatsız olan kalabalıklar bu kavramın tersine kentlerinde daha fazla söz sahibi olmak istemektedirler. Bu nedenle vatandaşlık ve kentli olma kavramları çağımızın başlıca sorunlarından olagelmektedir (Hamel, 2000: s. 26). Bunların yanı sıra aslında bu sorunların tetiklediği yoksulluk, evsizlik, iş kaybı ve marjinalleşme gibi diğer sorunlar giderek daha fazla şikayete neden olmaktadır. Sosyal güvenlik ve iş perspektifi bu nedenle yeni kentsel hareketlerin oluşumunda anahtar rol üstlenmektedir. Bu sorunlar oluşmakta iken ayrıca süregelen sosyal sorunlar da yeni kentsel hareketlerin oluşmasına, canlanmasına ve gelişmesine vesile olmaktadır (Broadbent and Brockman, 2011: s. 35).

Sosyal sorunlar yani kent içerisinde meydana gelen ilişkilerden doğan problemler kentsel hareketlerin yaşamımızı işgal etmesine ve kentsel hareketlerin çeşitliliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Kentsel sorunların getirdiği endişeler kentlilerin yeni bir vatandaşlık istemini gündeme getirmektedir. Çünkü geçmişte olduğu gibi mücadeleler sadece sol görüşlerin ya da işçi hareketlerinin yahut salt demokratik gerekçelerin sunulduğu bir ortamda gerçekleşmektedir. Bu hareketlerin elbette yerleri günümüzde mevcut hareketler içerisinde yer almaktadır ancak daha çok birçok etkenin yer aldığı endişeler içerisinde bulunarak kentsel hareketlerin birer parçalarıdır. Ancak şu anda kentsel hareketleri meşgul eden ana unsur endişe vatandaşlık yani kentlilik olgusudur. Sosyal adalet, insan hakları, küresel sorumluluklar, cinsiyet eşitliği ve farklılığı ve demokratikleşme mevcut kentsel hareketlerin şikayet ettiği başlıca konular arasında yer almaktadır. Elbette siyasi ve ekonomik unsurlar da bu konuların arasında tetikleyici unsurlar olarak yer almaktadır. Küresel adalet, yerel demokrasi ve yaşam tercihinin saygı günümüz şikayetlerin odağında yer almaktadır. Etnik yapılar değinilmeden, ırk ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın devletin her yaşayana hak gördüğü vatandaşlık haklarının genişletilmesi gereği kentsel hareketlerin bir talebidir ve bu nedenle kentli olma ve kent üzerinde söz sahibi olabilme kentsel hareketlerin ana isteğidir. Kentlerin gelişimi ele alındığında görülecektir ki kentler gelişimin ana unsurudur ve bu gelişim motorlarının birer parçası olan her kentli eşit haklara sahip olmalıdır. Yaşam şartlarının ve kalitelerinin her kentli için ayrıcalıklardan uzak ve mümkün olduğunca adaletli olması gereği yeni bir vatandaşlık anlayışını kentlilik bilinci ile gündeme getirmektedir (Jacobsson, 2015: 39).

A. Touraine'nin belirttiği üzere toplumumuz gün geçtikçe altta ve üstte sabit bulunan sınıf farklılıklarının olduğu *dikey toplumdan* herkesin günümüzde daha çok her kentlinin aynı hiza

üzerinde yaşadığı ancak çeper ve merkez ayrımının yer aldığı bir *yatay topluma* evrilmektedir (Hamel et al., 2000: s. 61). Küreselleşme tarihin farklı dönemlerinde gerçekleşmiş bir olgudur ancak son gerçekleşen formunda küreselleşme önce üst sınıf yaratımını arttırmış ve gün geçtikçe daha altta bulunan sınıfları aynı hizaya toplamıştır. Ekonomik ve sosyal yapıların gündemdeki sorunlara bulduğu çözümler ve artan iletişim teknolojilerinin getirdiği yenilikler kentlilerin çoğunu bir hizaya getirmiş ancak bu halde ayrıcalıkları olan bir merkez yaratmıştır. Bu ayrıcalıklar eskiden olduğu gibi soylu sınıf doğurmamıştır. Ancak ondan daha görünmez ve şiddetle varlığı belli bir kesim yaratmıştır. Bu kentsel hiyerarşi *Fordist* dönemin sonrasında meydana gelen atılımlar ve girişim yoluyla oluşmuştur. Kentler ağı içerisinde kendi yerini kesinleyen ve daha çok kazanç elde eden kentlerdeki farklılıklar daha az olmuş ve bir paralel çizgi üzerinde yoğunlaşan sınıfların varlığı görülmüştür. Bu paralel üzerinde yaşayan topluluğun merkezinde yer alan kimseler elbette çeperdekilere kentin üretiminden daha fazla yararlanabilmektedir. Ve bu kesim için yaşam alanı sadece kendi kentleri olmamaktadır. Kentler ağını da gün geçtikçe bir paralel üzerinde görmekteyiz ki bu paralelin merkezindeki kentler ile çeperlerinde kentler arasında da kentlerin yaşayanları arasında görülen bir farklılaşma mevcuttur. Yeni sistem içerisinde dışlanma ve kutuplaşma daha fazla görülmektedir. Çünkü sınıflar arası bir geçiş söz konusu değildir. Kentin üretiminden elde edilen fayda önemlidir ve dönem dönem bu faydadan kâr elde edenler değişmektedir. Ancak ana kârı elinde toplayan kesim merkezdeki konumunu korumaktadır. Ve gün geçtikçe yatay düzlemde bir sıra halinde yer alan kitleler merkez ve uçlar olarak kutuplaşmaya başlamıştır. Merkez ve çeper zıtlaşması kentsel hareketler için gerekli olan çatışmayı meydana getirmekte ve gün geçtikçe tansiyon artmaktadır. Çünkü kentte yaşayan insan sayısı artmakta ve ev sahipliği yapan kent ortamında ortak yaşam artmaktadır. Ancak aynı kenti paylaşan kentliler arasında yaşam alanı farklılaşması bulunmaktadır ki bu aleni bir şekilde yapılmaktadır. Birbirinde haberi olan kitlelerin yaşamlarında meydana gelen bu denli haksız paylaşım kitlelerin kendi çevrelerinde örgütlenmesine ve kentsel hareketlerin patlak vermesine yol açmaktadır. Yerelde meydana gelen değişimler bu nedenle önemlidir ve yerel demokrasilerin ilerlemesi ve daha çok kent yaşamında yer verilmesi kentin ortak kaderi açısından elzemdir (Hamel et al., 2000: s. 140). Kentsel hareketlere baktığımızda 1968 yılından itibaren çok fazla değiştiğini gözlemlememiz mümkündür. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra kentsel hareketler tamamen yukarıda bahsettiğimiz özellikler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Günümüz kentsel hareketleri daha karmaşık, daha çeşitli ve heterojen yapıdadır. Kentlerin içerisinde mevcut küçük yerleşkelerden başlayarak kentsel hareket birbirinden ayrılmaktadır. Konu metropoller

olduğunda ise eylem şekilleri ve türleri giderek başkalaşım geçirmektedir. Ancak bu farklı ölçeklerde meydana gelen hareketlerin birbirinden öğrendiği çok şey vardır. Kentin tekrar yapılaşması, formuna kavuşması ve kentsel dönüşümler kent içerisindeki yerleşkelere farklı yansımakta ve farklı sonuçlar doğurmaktadır. Ancak her sonuç kentlilerin büyük çoğunluğu için faydadan çok zarar getirdiği için ortak yan şikayetlerin artması ve tepkinin gecikmemesidir (Hamel et al., 2000: s. 142). Kentlerin sahip olduğu yüksek pozisyon ve kentler arasında ortaya çıkan yoğun rekabet kentlerdeki iş merkezlerinin şekil değiştirmesini ve merkez olarak nitelendirebileceğimiz alanın giderek genişlemesini gerektirmektedir. Hatta şehir içerisinde birden fazla merkezin ortaya çıktığını ve çevrelerini giderek yuttuklarını gözlemlemekteyiz. Kent giderek büyümekte ve sınırlarını genişletmektedir. Bu genişleme zaten kentin çeperlerinde yaşayan kentlilerin durumunu hayli zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra bir de kentin sınırlarının doğal çevreyle çevrili doğal bir limit ile çevrenmesi kentin içerisinde yaşayan dezavantajlı kesimlerin halini daha da vahimleştirmiştir. Çeperlerde yaşayan kitleler daha da dışlanarak öte alanlara taşınmak mecburiyetinde kalmışlardır. Hatta kentin merkezinde yaşayan ve bir takım kentin getirdiği dezavantajları telafi etmeye çalışan topluluklar asilleştirme gibi kentsel tasarım öğeleriyle yerlerinden edilmekte ve dertlerine yenilerini ekleyeceklerdir. Artan iş merkezleri ve etrafında gelişen bu merkezin kullanıcıları için yapılan kentsel yerleşkeler dışarıdan yatırımcıları çekmektedir. Bu yatırımcılar bu merkezlere benzer alanları çoğaltmakta ve bu merkezlere hizmet edecek yeni alanlar inşa etmektedirler. Bu yatırım zannedildiği gibi kentin genel gelirlerini arttırmaktadır ancak kentlilerin tümünde bir gelir değişikliğini zorunlu kılmaz. Bu değişimin herkeste olmadığını gördüğümüz gibi bu farkı giderecek girişimlerde bulunması gereken belediye faaliyetleri de görevini tam yerine getirememektedir. Aksine belediye gelen yeni yatırımcıların altyapı ve benzeri hizmetlerini görmek için bütçelerini harcamaktadır. Bunun bir nedeni de daha fazla yatırımcıyı çekmektir. Kentlilerin tümü için faaliyet göstermesi gereken belediyeler belli alanlara belli zümreler için hizmet götürmekte ve var olan ve giderek artan farklılığın bir kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Yeni gelen nüfus ile yerinden edilmeler artmakta ve giderek şehir kirlenen bir çevreye sahip olmaktadır. Tüketime arttığı da gözlenmektedir ancak bu kentin tamamının tükettiği anlamına gelmez. Kent içerisinde yaratılan bir nevi modern kaleler kendi gözlem noktalarını ve surlarını oluşturmaktadır. Ve bu alanlardan faydalananların sayısı giderek azalmaktadır. Bu artan nüfus içerisinde bir zıtlık oluşturmakta ve artan bir tepkinin habercisi olmaktadır. Kentin yeşil alanlara sığıncı olarak bir leke şeklinde büyümesi, kentin mahrumiyet alanlarının artması ve kent merkezinin kendini özerk bir yapı

olarak görmesi kentlilerin hoşuna gitmemektedir. Örneğin kent merkezinde yoğun olan trafiği çözmek için geçici çözümler üreten belediye genellikle tüm yatırımlarını bu bölgelere ve bu bölgeleri besleyen paralel yerleşkelere yapmaktadır. Oysa yerinden edilme ve daha da kötüsü çeper de yaşarken daha da çeperde yaşayanlar için bir hizmet verilmemektedir. Zaten sınırlı geçim kaynaklarına sahip olan bu insanlar daha uzaklardan daha fazla araç değiştirerek ancak işyerlerine ulaşabilmektedirler ki şayet iş sahibiyseler. Bu örneğin daha başka versiyonlarını da düşünürsek kentin çeperlerinden başlayarak hayali kulelerle korunan kent merkezlerine doğru yayılan bir karşıt hareketin yani kentsel hareketlerin varlığından uzak durmamız kabul edilemez. Kent içerisinde doğan ve büyüyen ayrıcalıklara ve eşitsizliklere karşı bir mücadelenin varlığı böylece atılan yanlış adımlarla tescillenmektedir (Hamel et al., 2000: s. 143). Yabancı yatırımın kentleri bu denli değiştirdiğini gören kentliler resmi olmayan kuruluşlar etrafında örgütlenerek ekonomik ve siyasi bir direnç yaratmaya çalışmaktadır. Sivil toplum örgütleri kentleri obezite hastalığına yakalatan bu yatırımların karşısında sağlıklı beslenme ve gelişme yöntemlerini gündeme getirerek dönen düzeni düzeltmeye çalışmaktadırlar. Özellikle 1990'lı yıllardan bu yana bu üçüncü tarafında sorunlara yanıt bulamayınca kitleler kendi içlerinde tamamen bir liderden yahut örgütten bağımsız gelişen kitle iletişim araçlarını da kullanarak tepkilerini iktidar sahiplerine duyurmaya çalışmakta aslında iktidara ortak olmaya çalışmaktadırlar (Hamel et al., 2000: s. 147).

Kentsel hareketler homojen sosyal aktörlerin yer aldığı tek tip bir sosyal eylem değildir. Kentsel hareketlerin aynı vizyonu paylaşması gerekmemektedir ya da aynı radikal iddialara yer vermek mecburiyetinde değildir. Fakat devletin yahut kent iktidarının kente yaptığı direk müdahalelere karşı tutum almaları ortaktır. Bu nedenle kentsel hareketler kentle ilgili olarak kimliğin yeni kültürel siyasetine, farklılıklara ve ötekileştirmeye karşı eylemler olmaktadır. Kentlerin artan nüfusu ele alındığında çeşitlenen sorunlar karşısında bilindik sosyal dayanışmanın farklı bir versiyonu kentsel hareketlerde ortaya çıkmaktadır. Eskiden olduğu gibi dar bir alanda yapılan dayanışma kavramı yerine gayet açık ve anlayışlı kimlik sözleşmesi gibi bir toplum sözleşmesi mevcuttur. Değerlerle ilişki içerisinde kökten gelen kentsel cemaatlerin eylemleri kurumsal yeniliklerle bütünleşerek yeni sosyo-ekonomik ve siyasi süreçleri teşvik ederek demokratikleşme yolunda ilerleme kat etmektedir. Bu müşterek eylem ve müşterek amaçlar kentsel hareketlerin geçmişe nazaran daha farklı ve renkli olmasına neden olmaktadır (Hamel et al., 2000: s. 158). Devam eden bu yeniden yapılaşmanın farklı sosyal etkileri bulunmaktadır. Sosyal dışlanmadan tutun da sosyal eşitsizliklere varana dek yerel çevrelerin tümünde günlük yaşamın koşullarında ve kalitesinde

gerçekleşen değişimlere karşılık verilen tepkiler neticesinde oluşan fırsatlar bu etkilerin birer ürünüdür. Özellikle 1950'li yıllarda meydana gelen etnik ve dini protestoların ve ayaklanmaların dışında bunlardan da zaman zaman uzak olmayan faaliyetler bütünüdür. Günümüzde kentler özellikle metropoller *kentsel ortama* yüklenen birden fazla anlam ve bu anlamların birbiri ile zıtlık ilişkisi içerisinde büyüyen karmaşası nedeniyle krizlere ve çatışmalara ev sahipliği yapmaktadır. Toplumun içerisinde görülmeye başlanan sorun semptomları giderek kentlerin karakteri olmaya başlamıştır. Toplumun içerisinde meydana gelen sorunlarmış gibi görülen bu anlaşmazlıklar esasında bütünüyle kentin problemidir ve kentin yönetiminden kaynaklanmaktadır. Öyleyse soru topluma değil şehre yöneltilmelidir. *Urban Question* bu nedenle dikkate değerdir ve üstüne daha fazla eğilerek katkılar yapılmalıdır (Hamel et al., 2000: 159). Kentin sahip olduğu sorunlara üstten bakış ile değil yerel ölçekte atılacak adımlarla çözüm bulunabilir. Yerel ekonomik gelişme bu nedenle karmaşık ve çok boyutlu bir süreç olarak karşımıza çıkar ki bu şehirlere yöneltilen tek boyutlu ekonomik gelişimin tamamen zıttı olarak görülür. Kentsel ortamın yaratıcılığı endişe edilen her aktör ve sosyo-ekonomik sektörün sinerjisinin bir sonucu olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle sosyal ve ekonomik başarı aktif ve cevap veren sivil bir demokrasiyi takiben gelir. Bu nedenle kentsel sorunlara karşılık yerelden başlayarak katılımcı ve demokratik bir kent yönetimi kentin bölgesel olarak ve bir bütün olarak başarı hikayesi yaratmasında şarttır. Bu sosyal adalet duygusunun her kentli tarafından sahiplenmesinin de bir şartıdır (Hamel et al., 2000: s. 160). Bu nedenle kentsel hareketler bu tür bir başarı hikayesi için mühim bir rol üstlenmektedir. Günümüz kentsel hareketleri yerel ölçekte geçerli olmayan hizmetlerin yerine getirilebilmesi için gerekli olan daha katılımcı bir kent yönetimi için ayaklanırlar. Ve ayrıca bu hareketlenmeler özel teşebbüsün limitli kesimler için attığı adımları da kısıtlayarak kamu yararını öne çıkarma için gerçekleşmektedir. Bu nedenle hareketler daha kapsayıcı ve demokratik kent planlaması ve kent yönetimi taraftarıdır. Ve daha çok karar verme mekanizmalarında yer almak için haklarını savunmak isteyerek kamu politikalarının her kentlinin faydasına olacak şekilde biçimlendirilmesini dilemektedir ve bu nedenle toplumun her kesiminden gelen kentlilerle ve toplumun her kesimi için kentsel hareketleri organize etmektedirler (Hamel et al., 2000: s. 160).

Çatışma ve yenilik belirlediği zamanlarda mücadelenin karmaşık alanı kendini azat eden katılımcılar arasında koalisyon inşa eden bir ortama dönüşür. Çekişmeli karşıtlar ve kökten gelen eylemcilerin pratik deneyimleri değerlerin, önceliklerin, stratejilerin ve siyasi projelerin yönlendirilmelerine yardımcı olur. Ortaya çıkan mücadele ve mücadele türü güçlü kurumların

ve serbest bırakan hareketlerin alan içerisinde katılımcılara bilinç aşılama ve gündelik yaşam içerisinde alternatifler üretmesine yardımcı olur. Bu nedenle sosyo-politik eylemcilik ortak duyarlılığın karşıtlara olan mücadelesinde önde gelen girişimlerin adresidir. Zaman içerisinde bu mücadeleye girenler ve eylemleri karar alıcı mekanizmaları sosyal değişiklik için adım atmaya sevk eder (Laxer ve Halperin, 2003: s. 122). Bu nedenle kentsel hareketler sivil bir toplum için anahtar elementtir. 1960'lerden bu yana kent içerisinde var olan öğrenci protestoları, feminizm, barış ve çevreci eylemler yeni dalga kentsel hareketlerin varlığına işarettir. Genellikle kentsel hareketler geleneksel partilerin aksine bağlantıları gevşek fakat bir kampanya aracı gibi direk eylem alan oluşumlardır. Çünkü kentsel hareketler sosyalleşme aracı olmaktan daha çok sosyal değişim isteyen arzulu, hiddetli ve idealist topluluklardan meydana gelmektedir. Kentsel hareketler bir döngü gibidir artık. Yeni gelenler olduğu gibi önceden katılım sağlayıp görevlerini başkalarına devredenler de bulunur. Daha önce katılıp sonrasında katılmayan ancak gün gelip tekrar faaliyete geçen kimseler de bu topluluklar arasında yer almaktadır. Kentsel hareketlerin katılımcıları böyleyken kentsel hareketler de bu şekildedir. Belli dönemler belli türlerde kentsel hareketler faaliyet gösterirken bazı dönemlerde daha büyük patlamalar görülmektedir. Kent yönetiminin yahut merkezi hükümetin karar alma mekanizmalarına vatandaşları dahil etmediği ortamlarda uzun süren bir sessizliğin ardından gelen büyük patlamalar görülmektedir. Siyasi katılımın ve karar alma mekanizmasına azda olsa müdahalenin bulunduğu daha demokratik ortamlarda ise kentsel hareketler küçük çapta da olsa devam etmekte, daha barışçıl olmakta ve büyük patlamalar bu özelliklerin daraltıldığı dönemlerde gözlenmektedir. Müşterek eylemin bağlamı bu nedenle siyasi fırsat yapısıdır. Yöneten azınlığın iktidarı paylaşma isteğinde azalma olduğu takdirde kentsel hareketler kendi fırsatlarını yakalamak için mücadele içine girerler. Ve bu mücadele yerel, ulusal ve küresel çatışmalar şeklinde ete kemiğe bürünür (Purdue, 2007: s. 6). Bu nedenle kentsel hareketler karmaşık ve art arda meydana gelen coğrafya üstü olaylara dönüşür. Yerel mahalleler genellikle hareketin kümелendiği fiziksel alanlar olarak karşımıza çıktığı gibi seferberlik ve sanal alan ise makro ve mikro alanlarla genişleyecektir. Ekonominin ve siyasi faaliyetlerin kümeleştiği merkezlerin yanında bu kümeleşmeye karşıt faaliyetlerin de bir anda var olduğunu ve kümeleştiğini gözlemlemekteyiz. Mekânın paradoksu bu karşıtlıkları paylaşan merkezin kent olmasından ileri gelir. Çünkü faaliyetlerin nedeni kenttir ve karşıtı da orada bulunacaktır. Etki varsa şüphesiz tepki de aynı yerde bulunacaktır (Purdue, 2007: s. 222).

3.2. Kentsel Hareketler Sosyolojisi

Kentsel hareketler değişimi sürükleyen ve gündeme getiren hareketlerdir. Ancak kentsel hareketler aynı zamanda bir konuda değişime engel olmaya çalışan oluşumlarda olabilir (Uysal, 2016: s. 1). Fransız ihtilali sırasında gerçekleşen psikolojik patlamalar ve isyanlar kalabalık psikolojisi konusunda çalışmaların başlamasına neden olmuştur. Kalabalık psikolojisi teorisinde görölen yaygın varsayıma göre kentsel hareketlere katılan katılımcıların olağan olarak yaptıklarından daha farklı ve tuhaf davranışlar göstermesine neden olan bir mekanizmanın bulunduğu iddia edilir. Bu tür kalabalıklar için kullanılan kavram *delirten kalabalık* terimidir. Bu teoreme göre kollektif eylem ve kentsel hareketler sosyal psikoloji ağırlıklıdır ve diğer eylemlerden farklılık göstermektedir (Uysal, 2016: s. 4).

Kaynak mobilizasyonu teorisi ise bir diğer teoridir. Kentsel hareketlerin piyasa kurallarının hakim olduğu ekonomi alanındaki gibi işlediği yönünde mikro-ekonomik varsayımdan kaynaklanır. Bu teoriye göre şikayetler ve kızgınlıklar her zaman ve her yerde mevcuttur lakin bu olumsuzluklar anında ve her defasında kentsel hareketlere dönüşmez. şikayet ve kızgınlıkların kentsel harekete dönüşmesini sağlayan katılımın temel nedeni kentsel hareket girişimcilerinin bir hedef doğrultusunda ellerindeki kaynağı etkin kullanma becerileridir. Bu nedenle bu teori kentsel hareketlere katılımın ve kentsel hareketlerin işleyiş sürecinin önemine vurgu yapmaktadır. Kaynak mobilizasyonu teorisine göre temel analiz birimi tıpkı ekonomik piyasa içerisindeki ticari firmalar gibi düşünölen kentsel hareket örgütleridir. Bu örgütler vakıf, dernek ve kulüp olabilirler. Kentsel hareket örgütlerinin kaynaklarını nasıl buldukları ve kentsel hareket girişimcilerinin buldukları kaynakları nasıl etkin ve akılcı bir biçimde kullanarak süreci devam ettirdikleri teori tarafından incelenir. Başka bir deyişle kaynak mobilizasyonu kentsel hareketlerin kullanımına müsait kaynakların neler olduğu, yeni kaynakların bulunmasında ve üretilmesinde nelerin etkili olduğu ve mevcut kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasına nelerin etki ettiğini incelemektedir (Uysal, 2016: s. 6).

Kentsel hareketler alanında kalabalıkları ilgilendiren bir diğer teori *Söylem Analizi Teorisidir*. Maddi ve kültürel mücadeleleri açıklayan bu teori toplumsal ilişkilerin nasıl inşa edildiğini ele almaktadır. Kentsel hareketler içerisindeki süreçlere gereğinden fazla değinen kaynak mobilizasyonu teorisinin eksikliklerini gidererek ve şikayet ve duyguları kentsel hareket faaliyetlerine geri kazandırarak daha bütöncöl bir yaklaşım geliştirmiştir Söylem Analizi. Bu analiz bireylerin kişisel hayatlarını ve toplumsal hayatın kendisini açıklamakta ve şahışların yorumlamalarını sağlayan şemaları tanımlamaktadır. Bu teori ile birey ve kentsel hareket

örgütleri arasındaki bağ oluşturma işlemi ele alınır (Uysal, 2016: s. 11). Söylem süreci dört başlıkta ele alınabilir. Bunlar; kültürel yönü ele alıp öne çıkartan söylem yükseltme, iki farklı söylemi birleştiren söylem bağlama, bir söylemin hedefini daha etkin bir hedefe doğrultan söylem genişletme ve başarısız bir söylemi yenisiyle değiştirmek için söylem dönüştürme. Söyle analizindeki bu süreçler belli bir konuda faaliyet gösteren kentsel hareketin haklılığını kanıtlayacak ve yapılması gerekenler konusunda katılımcı elde edilmesinde faydalı olacaktır. Söylem ile ayrıca kentsel hareketin öne sürdüğü görüşün toplumca benimsenmesi sağlanacaktır (Uysal, 2016: s. 12).

Toplu davranış düzensiz, muhalif ve bir anda meydana gelen isyan eylemidir ve şiddete meyillidir. Çok sayıda bireyin kalabalığa dönüşmesi, yeni toplu zihin yapısına kapılarak katılımcıları olağan halde davranmayacakları hareketleri yapmalarına, farklı hissetmelerine, düşüncelerine ve davranmaya yöneltir. Bireyler kalabalık içerisinde kendilerine hakimiyeti kaybederler. Kalabalıklar basit grup mantığı ile hareket etmeye başlar. Olağan durumlarda uyumlu davranış gösteren katılımcılar kalabalık içerisinde kalabalığın lideri ile hareket etmeye başlar ve onun yönlendirmesine kapılırlar. Liderin öncülüğünde en basit dürtülerine göre davranırlar ve daha yüce ideallerin peşinden koşarlar. Kalabalıkta insan davranışları bulaşıcı bir hal almaktadır. Kalabalık liderin öncülüğünde hareket ederken katılımcılar liderin ortaya koyduğu her hareket tarzını benimseyecek biçimde etkiye açık hale gelirler. Katılımcılar saldırgan ve düşüncesiz davranmaktadırlar kalabalık içerisinde (Le Bon, 2001: s. 20).

Kentsel hareketlere katılım esnasında uyaranlara verilen tepkiler katılımcının bulunduğu çevreye göre değiştiği görülmektedir. Verilen tepkinin ve eylemin nasıl gerçekleşeceğini belirleyen öge uyaranın fiziksel niteliği olmamakta aksine uyarılan kişide uyaranın oluşturduğu anlamın etkisi ve katılımcının çıkar ve öncelikleridir. Sembolik etkileşim katılımcıların eyleme ve nesnelere yükledikleri anlamlara göre hareket ettikleri ve bu anlamların etkileşimle ortaya çıktığı görülür. Yüklenen anlamların yorumlama sürecinde yaratıldığı, sürdürüldüğü ve dönüştürüldüğü yönündeki üç ana varsayım ile değişim gösterdiği ifade edilebilir (Mayer ve Tarrow, 1998).

Toplum düzeninin ve demokratik siyasal sistemlerin korunması ve devamı için ikincil örgütlerin rolü önemlidir. Fakat kitle toplumu oluşumunda *Frankfurt Okulu*'nun da belirttiği gibi daha sonra kitleler giderek aşırı grupların etkisi altına girmiş ve demogogların etkisine muhatap olmuştur. Bireylerin iş ortamlarından, yerel topluluktan ve siyasetten yabancılaşması nedeniyle kitle hareketlerine açık hale gelmesi ve aile ile devlet arasında bağımsız örgütlerin

ve kurumların bulunmayışı bireylerin kitle hareketlerine meyilli olmalarına sebep olmuştur. Modern toplumlarda sosyal hareketliliğin mevcut olması, heterojenliğin ve merkezileşmenin daha önce var olan bağları zayıflatması bireylerin kitle örgütlerine ve kitle iletişim araçlarına daha fazla yönelmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda kitle kültürünün bireylerin zihin yapısını, düşünme yetisini ve hareket etme potansiyelini körelttiği gözükür. Bireyler gittikçe siyasal olarak etkisizleşip pasif hale gelmektedir. Bu nedenle bireyler kitlesel kamuoyunun ve medyanın siyasal hisleri yönlendirmeleri ile giderek kitlesel kültürün bir ürünü haline gelmiştir.

Kitle toplumu yaklaşımına baktığımız zaman toplumsal bağların kopararak yabancılaşmış bireylerin akrabalık, sendika ve komşuluk gibi bağlarının da zayıflaması nedeniyle topluma karşı kızgınlık ve tepki oluşacağı iddia edilmişti. Ve bu nedenle bireylerin hızla kolektif davranışa katılımının gerçekleşeceği savunulmuştur. Fakat kaynak mobilizasyonu yaklaşımı kopuk birey tanımının aksine arkadaş çevresinin, dinsel ve mezhepsel ağların bireylerin protesto eylemlerine daha kolay uyum sağlamasına neden olduğunu belirtmektedir. Bu anlayış toplum içerisinde şikayet, kaygı ve kızgınlıkların her daim bulunduğunu ve bu nedenle kızgınlık ve şikayetlerin kentsel eylemlerin oluşumunda çok etkili olmadığını savunur. Bu yaklaşıma göre asıl belirleyici husus kentsel hareket örgütlerinin ürettikleri kaynakların çokluğu ve elde edilen kaynakların verimli kullanılmasıdır. Eleman sayısı, zaman ve para örgütler için önemli kaynak başlıklarıdır ve bu kaynaklar şikayet ve kızgınlıklardan önce gelmektedir. Gerekli kaynakların toplanamadığı yahut etkin kullanılmadığı zaman hareketin etkinliği azalmakta, meydan okuyan ve muhalif hareketlerin başarısızlığı gündeme gelmektedir (Uysal, 2016 : s. 45; Alver, 2017: s. 14-5).

Kamu yararı üzerine odaklanan kentsel hareketler katılımı çoğu zaman olumsuz etkileyen bedelsiz yararlanma sorunu ile karşılaşır. Çünkü bazen kentliler katılım faaliyeti nedeniyle herkesin kullanabileceği faydalar ortaya çıkacağı ve bundan herkes gibi kendisinin de yararlanacağını düşündüğü için katılımın gerekli olmadığını düşünür. Katılımı söz konusu olmasa bile eylemlerin sonuçlarından faydalanacağını bilmesi kentsel hareketlere katılımı azaltmaktadır. Bu sorunun üstesinde gelmek için kentsel hareket örgütleri harekete katılanları onurlandırmayı hedefleyen ödüller kullanırlar. Bireylerin kamusal yararın maliyetini ödemeye yanaşmayan kentlilerin varlığı bu sonucu doğurmuştur. Toplumun büyük bir kesiminin yararını yansıtan konularda getirinin düşük olacağına inanan birey gerekli zahmete katlanmaktan kaçınmaktadır. İşte bu nedenle seçmeli ödül kullanımı katılımın artması için

mühimdir. Bu tür teşviklerde kimlik de önemli bir rol oynar. Kimlik kazanan hareketler bu tür teşviklerle mevcut kültürünü yayarak eylemlerinin müşahhas hedeflere ulaşmasında daha başarılı olmaktadır (Melucci, 1996).

Toplumsal hareketlerin faaliyetlerini ekonomi modeliyle kâr-zarar ve arz-talep modelleriyle açıklamaya çalışan Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, kentsel hareketlerin temel başarısını kaynak üretmede ve üretilen kaynakları verimli bir şekilde kullanmakta yattığı fikrine dayanmaktadır. Teoriye göre kentsel hareketler uygun kaynağı elde edebilmek için toplum kesimlerinin taleplerine, ihtiyaç ve sıkıntılarına göre söylem ve strateji geliştirmek mecburiyetindedir. Yine bu teoriye göre kentsel hareketlere katılan kimselerin diğer toplumsal eylemlerde olduğu gibi rasyonel davrandığı ve kâr-zarar prensibine göre hareket ettiği savunulmuştur. Bu teori kentsel hareketleri sosyal düzenin bir parçası olarak görmüş ve faaliyetlerini sistemin dışında değil aksine içinde görmüştür (Johnston, 1995: s. 220).

Yeni kentsel hareketler paylaşımdan pay elde etmek ve bir cemaatin çıkarını savunmaktan çok toplumun genel çıkarını ön plana çıkaran, toplumun kültürünü ve anlayışını önemseyen ve bazı kültürel kesimlerin toplum içerisindeki konumunu iyileştirmeyi hedefleyerek eski kentsel hareketlerden ayrılmaktadırlar. Mahrumiyet, kaynaklar ve fırsat odaklı bir yaklaşıma sahip olan geleneksel kentsel hareketler kentsel hareketlerin işleyişinde ve başarısında yalnızca fırsatların ve kaynakların yeterli olduğunu düşünür. Ancak yeni kentsel hareketler bu öğelerin yanı sıra kültürel boyutun da ele alınması gereğini savunmuştur. Bu yaklaşım hem üreten ve tüketen hem de toplumsal bağlam ve fırsatlar açısından diğer bakışları tamamlayan *Söylem Analizidir* (Gamson, 1995: s. 92).

Toplum içerisinde karşıt cemaatlerin varlığı birbirinin faaliyetlerini ve değişim gerçekleştirme şanslarını etkilemektedir. Kentsel hareketlerin bir cemaat tarafından ortaya çıkarılması nasıl olağan bir durumsa karşıt bir eylemin ortaya çıkması da o kadar olağandır. Başta yönetici elitler olmak üzere toplum kesimlerinden bazılarının siyasi, ekonomik ve kültürel çıkarlarını etkileyen değişimi tehdit olarak algılayabilirler. Bazı toplumsal kesimler ve devlet aygıtı değişime karşı bir hareket ortaya çıkarabileceği gibi farklı biçimlerde işbirliğinin olduğu ve desteklenen oluşumlar kentsel hareketlere karşı vukuu bulabilir. Ancak devlet ve karşı hareketler arasındaki ilişki oldukça karmaşıktır. Kentsel hareketlere karşı oluşmuş hareketlerin faaliyetleri ve söylemleri de rastgele meydana gelmez. Çünkü karşı söylem geliştirme süreci sadece mücadele ettiği kentsel hareketin söylemine bağlı değildir. Aynı

zamanda karşı hareketin geliştirdiği söylem tarihsel ve kùltürel unsurlardan da etkilenir (Swidler, 1995: s. 31).

Kentsel hareketler değişim hedeflerini gerçekleştirmek için mahkemeleri hak aramak için, millet meclisini uygun kanuni düzenlemeler için ve medyayı seslerini duyurabilmek ve kamuoyunu ve gündemi etkileyebilmek için kullanmaktadır. Kitle iletişim araçları dolaylı veya dolaysız ve kasıtlı veya farkında olmadan kentsel hareketlerin faaliyetleri açısından bir çok işlev üstlenmektedir. Sorunlu durumlara karşı muhtemel çözümlere halkı ikna edebilmek ve halkın bakış açısını etkileyebilmek için medya önemli bir rol oynar. Medya kentsel hareketlerin etkilemeye çalıştığı mahkemelerden ve meclisten dahi etkili bir başlık olarak karşımıza çıkmaktadır (Smith ve Fetner, 2007: s. 16). Medya, bilgilendirme işlevi ile kentsel hareketlerin huzursuz olduğu konulardan haberdar olmalarına, kızgınlık duydukları konuların yayılmasına ve kamuoyunun hareket faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar. Kitle iletişim araçlarının yorumlama özelliği de kentsel hareketler için mühim bir yere sahiptir. Kentsel hareketler ile değişik bir talep ve gelişme ortaya çıktığında genellikle medya bu konuda yorum yaparak gündem oluşturur. Yapılan yorumlara her birey katılmasa da toplumsal bir bilgilendirme içerdii için ve herkes önemseyeceği için kentsel hareketlerin değişim mücadelelerini etkileyecektir (Jasper, 2007: s. 73).

Kitle iletişim araçları uzaktaki ve birbirinden habersiz insanları kasıtlı olarak birbirine bağlayabilmektedir. Medya içerisinde şikayet konusu olan hususların gündeme taşınması ve açığa çıkan kentsel hareketlerin faaliyetlerine yer verilmesi benzer şikayetlere sahip kişilerin inanç birlikteliğine varmasına ve işbirliği yapması için bir organizasyonun oluşumuna neden olmaktadır. Diğer yandan medyada kentsel hareketlerin olumsuz bir şekilde yer alması hareketin dağılmasına ve etkisinin azalmasına neden olmaktadır. Özellikle ulusal sınırların bağlanması ile faaliyetlerine devam eden uluslararası kentsel hareket örgütleri bir sorun olarak karşılarına çıkan mesafe problemini internet ve uydu teknolojileri ile aşmaya çalışırlar. Medyanın geleneksel yapısının aksine yeni meydana çıkan fırsatları kullanmaya özen gösterirler (Castells, 2004: s. 107). Bu nedenle kitle iletişim araçları birden fazla işlevi yerine getirmektedir. Bunlar; bilgilendirme işlevi ile hareketlerin kendilerini tanıtmaya imkânını yakalıyorlar, propaganda işlevi ile hareketler kendilerine yardımcı olacak faaliyetlere sahip oluyorken bazen tam aksi faaliyetlerin oluşumuna da yol açılabilir ve bağlantı işlevi ile birbirinden kopuk bireylerin ve toplum kesimlerinin birleşmesi ve bütünleşmesi sağlanıyor. Medyanın bu işlevleri ile bir yerde patlak veren kentsel hareketin başarısı bir başka yer de

örnek alınabilir ve model teşkil edebilir. Bu işlevlerin hem kentsel hareket örgütleri hem de karşıt grupların elinde olduğu düşünülürse medya hem yönetici elitlerin hem de kentsel hareketlerin kullanabileceği bir kaynak olabilmektedir (Uysal, 2016: s. 113).

Hedeflerine ulaşmak için kentsel hareketler üç ana işlevi yerine getirirler: Üye kazanma, harekete geçirme ve etkili strateji seçimi. Kültür ise bu üç ana faktörün her birini kısmen yahut tamamen ilgilendirir. Üye kazanma süresi boyunca hem hareket kültürü hem de ortak kültür önemlidir çünkü sosyal bağı yeni bir biçimde kurarken yeni geliştirilen söylem kültürel öğeler aracılığıyla kurulur. Kültür ayrıca kentsel hareket katılımcılarının otorite, hasım ve potansiyel üyeler gibi değişik kesimlerden kimselerle iletişim kurmalarını sağlar. Bu bakımdan kültürün kentsel hareketlerin destekleyici ve kısıtlayıcı işlevleri bulunmaktadır. Kültürün öğeleri yeni yorumlara açık olabildiği gibi kapalı da olabilir. Yaygın kültür içinde birbiri ile çelişen değerler, kentsel hareketin söylem ve faaliyetlerini hem zorlaştırabilir hem de kolaylaştırabilir. Kentsel hareketler karşı hareketlere karşı kendi varlıklarını ve taleplerini dile getirmek için genellikle yaygın sosyo-politik kültürü kullanırlar. Kültür aracılığıyla kentsel hareketler tartışmalı konuların neler olduğunu tanımlamak ve halkın desteğini kazanmak için mücadele ederler. Kültür inşası olarak da nitelendirilen söylem geliştirme kavramı bu mücadeleyi anlamak ve açıklamak için kullanılır (Uysal, 2016: s. 133).

Kentsel hareketler genellikle mevcut kültürel kodları kullanarak toplum içerisinde yeni anlamlar yaratmaya ve durumlara yeni açıklamalar getirmeye çalışırlar. Bu bakımdan kentsel hareketler hem değişim isterler hem de faaliyetlerini ve taleplerini mevcut kültürel öğeleri kullanarak potansiyel her bir katılımcıya ulaşmaya çalışırlar. En radikal hareketler dahi toplumda mevcut kültürel kodları dikkate almak zorunda, toplumla yabancılaşmamak mecburiyetindedir. Bu şekilde geliştirdikleri söylemlerin haklılığını potansiyel taraftarlarına anlatmalı ve rakiplerini etkisiz hale getirmelidirler. Bu nedenle kentsel hareketlerin talepleri toplumda ne kadar yankı bulursa o kadar başarılı olur. Kentsel hareketleri engelleyecek kesimlere karşı onları hareketin gündemi konusunda ikna etmeleri yahut en azından tarafsızlaştırmak için yaygın kültürle ciddi bir etkileşime sahip olmaları gerekir. Böyle olmadığı takdirde en basit talepler dahi düzen bozucu ya da yıkıcı bir talep olarak kolayca hüküm girebilir (Johnston ve Klandermans, 1995: s. 6). Sanayi toplumları sonrası toplum içerisinde çatışmalar kültür eksenli döndüğü için kentsel hareketler için kültür kullanmak önemlidir. Merkezi çatışma kavramı gereği artık sınıf çatışması yerine kimlik çatışmalarını görmekteyiz kent içerisinde. Kentsel hareketler yaşam tarzı mücadelelere dönüştüğü için

sanayi sonrası toplumlarda ortaya çıkan yeni kentsel hareketler kültürel ögelere uzak durmamakta, gelişmekte olan sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gruplar arasında söylemlerini geliştirmektedirler (Touraine, 1988: s. 141).

Yeni kentsel hareketler mevcut kültür içerisinde devleti ele geçirmek yerine onu rahatsız etmek ve yerel eylemler eşliğinde devleti etkilemek isterler. Yeni kentsel hareketler sivil toplumu geliştirmeyi amaçlayan devletin sistem içerisindeki rolünü azaltmaya çalışmaktadır. Bu hareketler daha yerel, adem-i merkeziyetçi ve anti-bürokratik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni kentsel hareketler devletten menfaat sağlamak da istemezler aksine devlet otoritesiyle sık sık karşıya gelebilmektedirler. Bu nedenle kentsel hareketlere katılımın kendisi bir hedef haline gelmiştir. Kentsel hareketler hareket içerisinde oluşturdukları danışma çerçevesi içerisinde eşitlikçi bir topluluk kurmayı amaçlar. Fakat alınan kararlarda konsensüs aranması ve bireysel farklılıkların göz ardı edilmesi, herkesin fikirlerini açıkça söylemesini sağladığı gibi aynı zamanda çok farklı seslerin çıkmasına da neden olmaktadır. Bu çok seslilik de hareketlerin uzun soluklu olmasına engel olmaktadır. Kentsel hareketler ekolojik dengeye önem veren, şiddet karşıtı ve eşitlikçi bir toplum kurmayı önermektedir. Bu nedenle yeni kentsel hareketler hakim geleneksel kültürü sarsacak bir değişim istemektedir. Değerler, fikirler ve eylem türü olarak kültür bu hareketlerin hem amacı hem de aracı olmuştur. Çünkü hareketler modern toplum içerisinde kendi kimlikleriyle yaşamak isterken mevcut kültür ile barışmak da isterler. Kültür ile bu münakaşaları ve etkileşimleri kendi duygularının ve varlık nedenlerinin kabul edilmesi için gerekli stratejileri belirlemektedir (Epstein, 1991: s. 144). Yöntem bakımından incelendiğinde kentsel hareketler devrimci ve reformcu uygulamalar ile gücü ellerine geçirmeyi değil, bilinçli bireylerden oluşacak bir sivil toplumun kültürel etkisini arttırmak istemektedirler. Hareketler resmi yolların dışında protesto yöntemiyle ekonomik, kültürel ve siyasal kurumlarda karar alma süreçlerine dahil olmak istemektedirler.

3.3. Çatışma ve Müsterek Hareket

Geçmişte meydana gelen hareketlerin tamamı azınlıkların ihtiyaçlarını önemseyen yahut azınlıkları ilgilendiren konular neticesinde meydana gelen olaylardır. Kent harici meydana gelen hareketlenmeler kendi içine yönelik, muazzam çoğunluğun ilgisi içerisinde muazzam çoğunluğun meydana getirdiği bağımsız hareketlerdir. Kent hareketlenmeleri olmadan çoğunluğun meydana getirdiği bu kapalı hareketlenmeler bir sonuç almaktan çok dönemsel

bir tepki olarak kalmaktadır. Yalnız çoğunluğun uzman kentliler tarafından desteklenmeden atacakları her adım ne yazık ki tarih boyunca etkisiz kalmıştır (Marx ve Engels, 2008: s. 16). Ekonomik kurulum üzerine gerçekleşen her değişiklik er ya da geç tüm muazzam yapının dönüşümüne neden olmaktadır. Bu dönüşüm çalışıldığında üretimin sahip olduğu ekonomiye ait şartların materyal dönüşümü ile yasal, politik, dini, estetik ve sosyal değişimleri ayırt etmek gerekmektedir. Ekonomik değişkenlikler toplumun yapısını kökten değiştirirken sayılan diğer etmenleri de değiştirerek toplum içinde bir mücadeleyi doğurur. Bu mücadele çatışma içerisinde kalacak cemaatlerin alacağı kararları derinden etkilemektedir (Marx ve Engels, 2008: s. 18).

Bir sosyal hareket bir anda kentlerde meydana gelirken devrimci dönüşümden etkilenerek kendinden önce meydana gelen hareketlerin sloganlarından, isimlerinden, dilinden, ruhundan ve katılımcılarından etkilenir ve esinlenir. Bu sebeple her hareketin kendinden önceki bir hareketin devamı olduğunu iddia etmek çok zor olmayacaktır. 1789 Paris hareketleri Roma döneminin simgelerini taşıırken 1848 Paris hareketlenmeleri 1789'un simgeleriyle var olmuştu. Yeni kentsel hareketlerin tamamen geçmiştekinin bir benzeri olduğunu söylemek fakat mümkün değil. Her hareket her ne kadar geçmiş hareketlerden etkileniyor olsa da kendi dillerini, kostümlerini ve ifade şekillerini yaratmaktadır. Zamanla yaratılan bu dil geçmiş referansını unutup başka hallere evrilebildiği gibi başlangıçta sahip olduğu referansları da unutmamaktadır (Marx, 2008: s. 19).

Kent içerisinde vukuu bulan eylemler toplum içerisinde endişe ve acı yaratabilmektedir. Meydana gelen eylemlerin neticesinde toplum üyelerinin endişeleri ne yazık ki dayanışma kültürünü çözmektedir. Dayanışma kültürü sosyal işlevlerin dağılımında meydana gelen değişimlerin toplumun ihtiyaçlarına cevap verememesi yahut doğal yeteneklerin artık toplum nezdinde değerlendirilememesi nedeniyle giderek silinmektedir (Durkheim, 2008: s. 22). Toplum içerisinde işlevlerin dağılımında ve yeteneklerin dağılımında ortaya çıkan eşitsizlikler toplum dayanışmasını köreltmektedir. Çatışmanın dışsal koşulları içerisindeki eşitlik ilkesi sadece bireylerin işlevlere olan bağlılıklarını değil aynı zamanda işlevlerin de birbirine olan bağlılıklarını sağlar. Eşitlik ilkesi ile bireyler tek tek her işlevi yeteneklerine göre sahiplenirken her bir işlev de birbiri içerisinde uyum oluşturarak kentsel hizmetlerin ve toplum yapısının sağlıklı devam etmesini sağlar (Durkheim, 2008: s. 24).

Kalabalık tanımını olağan olarak bireylerin ırk, milliyet, uzmanlık ve cinsiyet olarak ayırt etmeksizin bir araya gelmesi ve şans her ne olursa olsun birlikteliğe götüren amaç

doğrultusunda birleşmesi demektir. Psikolojik bakış açısından kalabalık çıkarımı farklı bir öneme sahiptir. Belirli koşullar altında birlikteliği sağlayan bireylerin oluşturduğu topluluğun yeni karakteri topluluğu meydana getiren oluşumun sahiplerinden farklı olabilmektedir. Belirli bir amaç doğrultusunda oluşuma katılmış bireylerin toplu halde bulunan ve her bir bireyin sadece bir doğrultuda ve belirli fikir bütünlüğü içerisinde devam ettirmekte olduğu eylemler içerisinde sahip oldukları kimlikler ve kişilik belirtileri silinir. Müşterek akıl ve kimlik gittikçe ön plana çıkmakta ve genel hüviyet sahiplenilmektedir. Bu nedenle bir araya gelmiş bireyler gittikçe daha iyi bir ifade biçimi kazanmış, daha organize ve psikolojik olarak hassas bir kalabalığa evrilmiştir. Kalabalık tek bir kişilik kazanmış ve birliktelik ruhuyla kazandığı hukuk ile eyleme dönüşmüştür (Le Bon, 2008: s. 36).

Kentsel hareketler yeni düzenli hayatın kuruluşu için atılan müşterek adım olarak tanımlanabilir. Huzursuzlukların bir başlangıç olarak alınması söz konusu olsa da motivasyon gücünü bir yandan mevcut düzendeki yaşama dair memnuniyetsizlikten diğer bir yandan da yeni düzen ya da yaşam sisteminden beklenen umutlardan türetmektedir. Kentsel hareketlerin kariyeri yeni düzen yaşamının aciliyeti ile tasvir edilebilir. Başlangıçta kentsel hareketler şekilsiz, organize olmaktan uzak ve biçimsiz olarak kaşımıza çıkmaktadır. Müşterek davranışlar ilkel ve etkileşim mekanizması alt seviyelerde ve düşünmeden yapılmaktadır. Kentsel hareketler gelişmekteyken içinden çıktığı toplumun karakterine bürünmektedir. Kentsel hareketler gittikçe organizasyon yetisini geliştirmekte, şekil kazanmakta, görenek ve gelenek bakımından ilerlemekte, liderlik kurulmakta ve kültürel ve sosyal organizasyon bakımından yeni yaşam düzenini geliştirmektedir (Blumer, 2008: s. 64).

Kentsel hareketleri üç çeşit ayrıma tabii tutabiliriz. Genel kentsel hareketler, özel kentsel hareketler ve ifadeli kentsel hareketler. Genel kentsel hareketlerden bahis açıldığında aklımıza işçi hareketleri, gençlik hareketleri, kadın hareketleri ve barış hareketleri gelir. Bu tür hareketlerin geçmişinde toplumun değerinde aşamalı ve yaygın değişiklikler meydana getirmekte ve bu değişiklikler kültürel sapmaya neden olmaktadır. İnsanların fikirleri içerisinde genel olarak kültürel sapmalar toplum içerisinde hakların ve ayrıcalıkların tekrardan gözden geçirilmesini sağlamaktaydı. Zamanla insanlar yeni gelecek tahayyülleri ile öne çıkmakta toplum kendisine yeni bir bakış açısı getirmektedir. Bu bakış açısı yeni kurulu değerlerin aciliyetini önemsemekte, kendi yaşamları için gerekli adımların atılmasını bekleyen insanların sayısını arttırmaktaydı. Kültürel sapmalara örnek olarak artarak gelişen

sağlık faaliyetleri, özgür eğitime duyulan inanç, çocuklara verilen önem, kadınların kazanımları ve bilimin prestij kazanması gösterilebilir (Simmel, 2008: s. 31).

Birlik ruhu (Esprit de corps) kentsel hareketler için çok önemli olmaktadır. Bireylerin grup içerisinde ortaya çıkan konseptlere, fikirlere, amaçlara olan bağlılıklarını arttırarak bireysel çıkardan çok grup hedeflerini önemsediklerini göstererek harekete şekil vermektedir. Birliğin diğer katılımcılara olan duyguları ve aidiyetleri müşterek destek için önemlidir. Birlik ruhu katılımcıların mevcut harekete olan aidiyetlerini ve duygularını arttırmalarını sağlar. Her birey hareket içi etkileşime odaklanmış ve bu etkileşimden faydalanmaya çalışmaktadır. Birlik ruhu dayanışmayı geliştirmek için önemli olduğu gibi harekete dayanışma kazandırmak için de önemlidir (Blumer, 2008: s. 68).

Özel kentsel hareketler ise iki çeşit olarak sınıflandırılabilir: reform ve devrimci hareketler. Her iki çeşitte sosyal düzende ve mevcut kurumlarda değişimin etkilerini aramaktadır. Her iki çeşittin de yaşam devirleri neredeyse benzer gözükmektedir. Fakat ikisi arasında belirli farklarda bulunmaktadır. Amaçlarındaki kapsam bu farklılıkların ortaya çıktığı alandır. Reform hareketleri özel alanlarda yahut sınırlı şekilde mevcut sosyal düzen içerisinde değişiklik aramaktadır. Çocuk işçiliği ortadan kaldırmak yahut alkol kullanımını azaltmak gibi. Devrimci hareketler ise daha geniş hedefler içerisinde olmakta, sosyal düzeni tamamıyla değiştirmeyi hedeflemektedir (Gramsci, 2008: s. 56).

Reform ve devrimci hareketler arasındaki pozisyonlar içerisindeki farklılıklar genel prosedür ve taktiklerde önemli ayrımları birlikte getirmektedir. Reform hareketi girişimcileri istedikleri amaç için kamuoyu yaratarak ilerlemekteyken, sonuçta kamuoyu oluşturarak ve tartışma yaratarak arayışlarına devam etmektedir. Reform cemaati, çıkar cemaatleri ve atıl durumdaki çoğunluk tarafından karşıt olarak görülmektedir. Reform hareketleri bu nedenle iletisini ulaştırmak için farklı olmayan ve çıkar gruplarına dahil olmayan bireylerin desteğine ihtiyaç duyar. Fakat devrimci hareketler öncelikli olarak kamuoyunu etkilemeyi önemsemez, hatta onu dönüştürmeyi düşünür. İfadeli kentsel hareketler ise sosyal düzeni, kurumları yahut nesnel karakterleri değiştirmeyi aramaz. Tansiyonların ve huzursuzlukların neden olduğu çıkarımlar sosyal değişikliklere odaklanmayı ve hareketlerin genellikle aradığı müşterek birlikteliği başarmayı aramaz. İfadeli kentsel hareketler genellikle olaylar esnasında meydana gelen kristalleşmeler neticesinde bireylerde gözlemlenen tepkiler ve sosyal düzenin karakterine uygun olarak devam eden süreli eylemler olarak açığa çıkar (Blumer, 2008: s. 71).

Kitle toplumları kitle hareketlerinin zenginliği ile karakterize edilmiştir. Diğer tipteki toplumlar farklı çeşitteki kentsel hareketler ile gündeme gelirler. Müşterek topluluklar içerisinde yükselen kentsel hareketler karakter olarak geleneksel hareketlerdir. Örneğin diriliş hareketleri geleneksel odaklı olmaya meyillidir. Hareketlerin yükseldiği müşterek toplumlardaki özellikleri göstermektedir. Çoğulcu toplumlar içinde gelişen kentsel hareketler tipik olarak reform hareketleridir. Örneğin, işçi hareketleri çalışma koşullarında değişiklik arayan sınırlı yahut özel bir alana sahip reform hareketleridir. Bu hareketler kamuoyu oluşturarak anayasal boyutta hedeflerine ulaşmak ister. Totaliter toplumlarda sadece bir çeşit etkili hareket mevcuttur ki totaliter hareketler rejimi destekleyen nitelikte gelişmektedir (Kornhauser, 2008: s. 77; Erdoğan, 2015: s. 21). Değer odaklı hareket müşterek teşebbüs olup genelleşmiş inançların adına değerleri restore eder, korur, değiştirir ya da yaratmaktadır. Bu tarz inançlar mecburi olarak eylemin her aşamasına dâhil olmaktadır. İnançlar değerlerin tekrar canlanmasını, normların tekrar tanımlanmasını, bireylerin motivasyonunun tekrar organize edilmesini ve durumsal imkânların tekrar tanımlanmasını göz önüne getirir (Smelser, 2008: s. 83).

Avukat, gazeteci, artist, yazar, profesör ve fizikçi gibi özgür meslek erbapları ile onların etkisiyle eğitimini sürdüren öğrenciler karşıt nitelikteki gösteri hareketlerinde kolayca yer almakta ve gönüllü olmaktadır. Sahip oldukları entelektüel ve organizasyon yetenekleri doğrultusunda eğitim ve ekonomik kaynakları kullanabilme ve yaratabilme yetisine sahip olan bu kişiler mevcut halde bulundukları ekonomik ve sosyal statüleri gereği eylemleri kolaylıkla yönlendirebilmekte ve yönetebilmektedirler. Parçalara ayrılmış toplumlarda, bu sayılı meslek gruplarının ve üyelerinin ayağa kalkması toplum içerisinde ayırt etme ve atfedici unsurlar nedeniyle tıkanabilir. Şayet karşıt eylemlere açık bir toplum yapısı mevcut olması halinde bu saydığımız meslek örgütleri ve üyeleri sıradan insanlara nazaran sahip oldukları deneyim ve ekonomik güç nedeniyle kolaylıkla siyasal ve politik makamlara ulaşabilmekte ve onları istekleri doğrultusunda yönlendirebilmektedirler. Eğer bu meslek örgütleri ve üyeleri baskı altına alınır yeraltına itilirse, kendilerine çok fazla seçenek bırakılmayacak ancak onları yapacakları eylemlerden de caydırmayacaktır. Karşıt olmanın ödülleri ve beklentileri bu halde daha önce olmadığı kadar ve diğer alternatiflerin sağlamayacağı kadar çekici bir hale gelmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere baskı özellikle gönüllü ve ekonomik statüsü olan grupların sindirilmesinden ziyade onların sivrilmesine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra bu tür meslek sahipleri ve dernek üyeleri herhangi bir cezalandırma yahut psikolojik baskıdan da sıradan insanlara göre daha kolay sıyrılabilen

ve etki alanını sınırlayabilmektedir. Meslek örgütlerinin kurumsal kimliği ve kalabalık örgüt yapısı üyelerine yalnızken sahip olmadıkları bir çok güç ve yetki kazandırmaktadır. Bu nedenle risk ve ödül oranı bu tür meslek örgütleri ve üyeleri için sıradan insanların sahip olmadıkları imkanlar nedeniyle farklı çalışmaktadır. Meslek üyeleri gönüllü olarak birçok sıradan insanın tahammül edemeyeceği zorluklara göğüs germekte ve zorluklarla mücadele edebilmektedir. Örgütlü bir yapının sağladığı avantajlar ve üyelerin kişilik özellikleri nedeniyle eylemlerin gidişatı ve risk ödül analizi değişim göstermektedir (Oberschall, 2008: s. 103).

Bazı vurgular gelişmekte olduğu perspektiflerde merkezidir. Kaynakların (maddi ve işçi) toplanması ile ilgili çalışmalar kentsel hareket faaliyetlerini anlamak için çok önemlidir. Çünkü kaynaklar sosyal çatışmadaki birbirine geçmeler için gereklidir. Kaynaklar müşterek amaçlar için toplanmak mecburiyetindedir. Kaynak toplanması bazı minimal formda organizasyon yapısını icap ettirmektedir. Bundan dolayı açıkça ve üstü kapalı olarak çalışmalarımız daha çok doğrudan geleneksel perspektif üzerine yapılan çalışmalardan ziyade kentsel hareket organizasyonlarına yönelecektir. Kentsel hareketlerin sunduğu bütünlüğün dışında bireylerin ve organizasyonun dâhil olduğu bağlanmanın önemi ve tanınması hareketlerin başarısı yahut başarısızlığı konusunda hesaplamalar yapmaya yardımcı olmaktadır. Özel kentsel hareketlerin çevresinde ve dışında kaynakların akışı işlemine bazen arz ve talep modeli uygulanabilmektedir açıkça. Kentsel hareket faaliyetleri içerisinde bireysel ve organizasyon bakımından bağlanmaların maliyet ve ödül bakımından hassasiyet gösterilen öneme sahiptir. Maliyet ve ödül merkezi olarak toplumun yapısından ve otoritelerin faaliyetlerinden etkilenmektedir (McCarthy ve Zald, 2008: s. 107).

Yeni perspektifler devam etmekte olan hareket ve kurumsallaşmış eylemleri, hareket aktörlerinin akla uygunluğunu, hareketler tarafından yüz yüze getirilen stratejik sorunları ve sosyal değişim için ajans durumunda olan hareketlerin rolünü vurgular. Özel olarak bu yeni analizler şu tartışmaları yapar; hareket eylemlerin akla uygunluğunu, eylemlerin farklı çizgilerinin maliyet ve ödül modeline cevap verip veremediğini, kurumsallaşmış güç ilişkilerine inşa edilmiş ilgilerin çatışmaları ile tanımlanmış hareketlerin temel hedeflerin ne olduğunu ve hareketlerin başarısının stratejik faktörlerin ve ağa dönüştürülen politik süreçlerin ortak karar alınmasıyla gerçekleşip gerçekleşmediğini (Jenkins, 2008: s. 118).

Sosyal bağlar müşterek eylem için çok önemlidir. Kentsel hareketler organizasyonlarına katılım sağlayan kişilerin daha önceki sosyal bağlardan istihdam edildiği kabul görür bir

gerçektir. Seferberlik yararlanan nüfus üyelerinin sosyal bağlarla ilişkili olduğu zamanlarda ortaya çıkmaktadır aksi halde yani sosyal bağların yararlanan kimselerin çıkarlarıyla kesişmediği durumlarda görülmemektedir. Hangi sosyal bağların müşterek eylem için önemli olduğu, ne gibi sosyal bağların konu ile uygun olduğu, sosyal bağların daha çok sayıda insanı bir araya getirdiği ya da seferberliği daha az maliyetle meydana getirdiği akla gelen sorular olmakla birlikte sosyal bağların niçin kentsel hareketler için mühim olduğunu gözler önüne sermektedir (Marwell ve Oliver, 2008: s. 133).

3.4. Siyasal Süreçler

“İktidarı kullanan insanlarla o gücün üzerlerinde kullanıldığı insanlar daima aynı değildirler; sözü edilen ‘kendi kendini yönetme’de her bireyin kendi tarafından yönetilmesi değil, aksine bütün diğer kimseler tarafından yönetilmesidir. Üstelik halkın iradesinin gerçekte ifade ettiği mana, halkın en çok sayıda veya en faal olan kısmının, çoğunluğun veya kendilerini çoğunluk olarak kabul ettirmeyi başarmış olanların iradesidir. Bunun sonucu olarak halk, bir kesimi üzerinde baskı uygulamak isteyebilir; diğer herhangi bir iktidarın kötüye kullanımına olduğu kadar buna karşı da önlemler gereklidir. Onun için, hükümetin bireyler üzerindeki yetkisinin sınırlandırılması, yetkiyi ellerinde tutanların düzenli olarak topluma, yani onun içindeki en kuvvetli gruba karşı sorumlu olmasalar dahi, öneminden hiçbir şey yitirmez. Bu görüş tarzı, hem düşünürlerin anlayışına hem de demokrasinin kendilerinin gerçek veya sözde çıkarlarına zıt bulunduğu Avrupa toplumundaki önemli sınıfların eğilimine, eşit biçimde kendini kabul ettirerek, hiç güçlüğü uğramadan yerleşti; şimdi genellikle siyasi düşüncede artık ‘çoğunluk diktatörlüğü’, toplumun korunmaya hazır olmasını gerektiren kötülükler arasında sayılmaktadır (Mill, 2014: s. 15).”

Devlet antik çağlardan beri düşünürlerin kanaat yürüttükleri bir konu olmuş ve ileri gelenlerin toplumun yaşamı konusunda varlığına ihtiyaç duyulduğuna dair görüşlerinin ortaya atıldığı bir simge haline gelmiştir. Devlet kendisini var eden toplumun ihtiyaçlarını bilmeli, onları giderebilmeli ve gelecek ihtiyaçları için önlemler tanzim etmelidir. Devlet her yaşayanın yani her vatandaşın iyiliği için yönetimi devralana rehberlik etmeli, ortak iyiyi muhafaza etmelidir (Plato,2017: s. 29). Mutluluk şehirlerde meydana gelen faaliyetlere şehirlerin bağı ise devletlerin politikalarına bağlıdır. Mutluluk ve şehir ile olan ilişkinin devletle bağı Farabi şu şekilde ifade etmektedir; “En üstün iyilik ve en büyük mükemmelliğe ilkin ancak şehirde ulaşılabilir, şehirden daha eksik olan bir toplulukta ulaşamaz. Ancak gerçek anlamda iyi,

seçme ve irade ile elde edilebilir bir özelliğe sahip olduğundan, kötülükler de ancak, seçme ve iradenin ürünleri olduklarından, şehrin, insanların birtakım kötü amaçlara ulaşmak için birbirlerine yardım ettikleri bir varlık olarak kurulması mümkündür. Bundan dolayı mutluluğun elde edilmesi her şehirde mümkün olmayabilir. O halde insanları, kendileriyle hakiki anlamda mutluluğun elde edildiği şeyler için birbirine yardım etmeyi amaçladıkları bir şehir, erdemli, mükemmel bir şehirdir (madına fâdıla); insanları, mutluluğu elde etmek için birbirlerine yardım eden toplum, erdemli, mükemmel bir toplumdur. Bütün şehirleri, mutluluk veren şeyler için birbirine yardım ettikleri bir millet, erdemli, mükemmel millettir. Aynı şekilde erdemli, mükemmel evrensel toplum da ancak içinde bulundurduğu bütün milletler mutluluğa erişmek için birbirine yardım ettikleri zaman ortaya çıkar (2017: s. 98).”

Vatandaşın mutluluğunu önemsemek öyleyse vatandaşların temel görevidir. Bu göreve aracılık edense devlettir. “Saltanat küfür ile devam bulur; amma zulüm ve gaddarlıkla paydâr kalmaz (Nizamül’l-mülk, 2017: s. 15).” Yani toplumun mutluluğuna engel olacak toplumun birbirine yardımını tepkisini sınırlayacak devlet çürümekte ve yok olmaktadır. Toplumun mutluluğu ve devlet arasındaki ilişkiyi sağlamak için öyleyse bir sözleşmeye ihtiyaç vardır. “Üyelerinden her birinin canını, malını bütün ortak güçle savunup koruyan öyle bir toplum biçimi bulmalı ki, orada her insan hem herkesle birleştiği halde yine kendi buyruğunda kalsın, hem de eskisi kadar özgür olsun. Kısacası, kendini topluma bağlayan kişi, kimseye bağlanmamış olur ve kendi üzerinde başkasına tanıdığı hakların aynısını elde etmeyen hiçbir üye bulunmadığına göre de, herkes hem yitirdiğinin tam karşılığını, hem de elindekini korumak için daha çok güç kazanmış olur. Bu halk kalabalığı, böylece bir bütün halinde birleşti mi, artık üyelere birine saldıran bütüne saldırmış, bütüne saldıran da üyelere saldırmış olur. Böylece, ödevleri ve çıkarları sözleşmeyi yapan tarafları karşılıklı olarak yardımlaşmaya zorlar ve aynı insanların bu iki ilişkiye bağlı bütün çıkarlarını bu ilişkiye göre birleştirmeye çalışmaları gerekir (Rousseau, 2017: s. 14).” Toplumun sahip olduğu bu sözleşmeyi payidar kılacak temel özne devlettir. Öyleyse müşterek eylemlerin ve devamında gelecek taleplerin toplum çıkarları için düzenlenmesi bir ihtiyaçtır ve bu ihtiyacın sahibi toplum tatbikini ise devlet üstlenmektedir.

İnsanlar kolaylıkla müşterek hareket edemezler. İnsanlar dilekçe verirler, toplanırlar, greve giderler, yürüyüş yaparlar, tesisleri işgal ederler, trafiği durdururlar, ateşe verirler ve başkalarına zarar verecek derecede saldırıda bulunurlar. Bu hareketler dini ritüellerden ya da sivil kutlamalardan yahut devam ede gelen politikalardan ziyade kültürel öğelerden ve sosyal

olarak iletişime geçmeden kaynaklanır. Öğrenilmiş çekişmenin toplantısı toplumun kamu kültürünün bir parçasıdır. Kentsel hareketler toplumun tarihinin içerisinde bulunan belirli rutinlerin tecrübelerinin mahzenidir. Bu tecrübeler zayıf ve organize olmayan hareketlerin kaynak ve iletişim içerisinde bulunan eksikliklerinin üstesinden gelmek için yardımcı olmaktadır (Tarrow, 2008: s. 146).

Devletler kendi politikaları için destek elde etmek bir yana hareketler sayesinde kamusal alana yerleşen anlamlarla rekabet etmekte olan ve sık sık çerçevelenen bir konudur. Mücadeleler içerisinde anlam kazanan hareketlerin sık sık müdahil olduğu durumlarda devletlerle rekabet halinde olmanın getirdiği dezavantajlara katlanmak mecburiyetinde kaldığı olur. Çünkü devletler sadece baskının kontrolünü yönetmekle kalmaz anlam inşası için enstrümanların önemini yok etmeye de çalışırlar. Bu nedenle devletler ile hareketler arasındaki mücadele sadece sokaklarda yer bulmaz ayrıca anlam üzerine de rekabet etmeye devam eder (Melucci, 1996: s. 147).

Devam ede gelen politikalar politik fırsatlar geniş olduğunda, birlik için potansiyel gösterildiğinde ve muhaliflerin savunmasızlığı göz önüne çıkarıldığında üretilmektedir. Tartışmalar sosyal bağlantılar ve birleştirici yapılar iç içe geçtiğinde, müşterek eylem söyleminin üretiminde ve destekleyici kimliklerin tartışmaları güçlü muhaliflerle sürdürebilme yetisini kazandığında kentsel hareketler kristalleşmektedir. Kentsel hareketler kaynaklar içerisinde dış fırsatların dönüşümü esnasında odak noktası haline gelmektedir. Müşterek eylem içerisinde insanları bir araya getirmenin maliyeti düştüğünde ve iddiaların anlamları daha çok kalabalıklar tarafından kabul edilip yalnız olunmadığının farkına varıldığı durumlarda tartışmaların, sosyal bağlantıların ve kültürel söylemin önemi daha da artar. Bu üç faktörün birleşmesi halinde kentsel hareketlerin tarihsel olarak konumu merkezileşmekte ve politik ve sosyal değişimlerin dinamik süreçlerini etkilemektedir (Tarrow, 2008: s. 148).

Kentsel hareketleri incelemeye başladığımızda karşımıza çıkan sonuç sosyal aktörlerin ve karşıtlarının yarattığı tek ortamdan ziyade daha kompleks ve politikanın daha uysal bağlantılarıdır. Tartışmalar başladığında politik fırsatların boyutunda ve yaratılışında meydan okumaların, hareketlerin, birlikteliklerin ve düşmanlıkların bir döngüye girmesidir. Hareketler bu bakımdan dalgalar halinde politikaların eleştirilmesine ve yeniden yaratılmasına neden olmakta ve sosyal değişikliklerin ulusal boyutta güç için yapılan mücadelelerin konusu olmasına neden olmaktadır. Reform edilmiş yerel yönetimlerin yapısı, politikaların git gide belediye kurumlarına bırakılması azınlık ve dışlanmış grupların fırsatlarını arttırdığı gibi bir

bakıma azaltmaktadır da. Azınlıkların temsil kazanabilmesi tecrübe bakımından güçleştirildiği gibi sistem içerisinde yer edinmek konusunda da etkili bir yönetimden uzak yaşamaktadırlar. Reform yönetimleri karşılaşılan güçlüklerle karşı azınlıkların ve dışlanmışların hayatlarını kolaylaştıracak adımlar atmaktadır (Eisinger, 2008: s. 158).

Protestolar müşterek manifestoların yükselmesi ile meydana gelen doğası gereği yıkıcı olan eylemlerdir. Güçsüz insanların kendi ihtiyaçlarını kaldıraç görevi görecektir şekilde seslendirebilmek için başvurdukları politik süreçtir. Protestolar müşterek eylemlerdir ve endişesi olan insanların ihtiyaç duydukları konuları temsil etme kapasitelerine göre dile getirmeleri anlamına gelmektedir. İtici kuvvetlerin bir araya gelmesiyle harekete geçen kalabalıkların bir anda meydana getirdikleri güç ihtiyaçların artması, şikayetlerin kabarması ve sıkıntıların artması nedeniyle protestolara dönüşmektedir. Kaynak kullanımı bakımından kitle hareketlerinin ehil olmadıkları görülmektedir. Protestoların genellikle ani olması ve bir düzenden yoksun olmaları etki alanlarını da kısıtlamaktadır. Protestolar hareketlerin öncüleri tarafından politik sistemde yer bulamamış insanların ihtiyaçlarını dile getirme bakımından bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır. İstenilen talepleri dile getirme bakımından maliyetleri azaltacak bir eylem olan protesto kaynakların yetersiz olduğu ve temsiliyetin mümkün olmadığı ortamlarda daha çok görülmektedir. Politik protestoları şiddet olaylarından ayırmak gerekmektedir. Şiddet olayları kişilerin ihtiyaçlarını dile getirmekten daha ziyade bireylerin psikolojik vaziyetlerinin kitlelere yansması sonucu ortaya çıkan bir vahşet halidir. Politik protestolar zor durumda olan grupların o ana dek sıkıntı çektikleri vaziyetlerini, kazanamadıkları yahut elde edemedikleri haklarını, ya da toplumun belli bir kesiminin ayrıcalıklı bir konumda hayatına devam etmesini şikayet etme durumlarıdır. Azınlıkta kalmış cemaatlerin, dışlanmış grupların, ötekileşmiş kimliklerin toplum nezdinde hak ettikleri yerleri, hukuksal haklarını ve ihtiyaçlarını giderebilmek için başvurdukları yegane yöntem protesto etmedir. İçinde bulundukları durum nedeniyle kaynak yaratma becerileri sınırlı olan gruplar temsil bakımından da sistem dışında bulunmaktadır. Kendi haklarını savunamayacak durumda olan kitleler bu nedenle galeyana gelmekte seslerini yükseltmek için protestolara başvurumaktadırlar. Kazanılamayan haklar yahut elde edilmiş fakat uygulanmayan haklar bireylerde kızgınlık yaratmakta şikayetlerini dile getirirken radikal tercihleri değerlendirmelerine neden olmaktadır. Korkuların dile getirilmesi ancak karşılık bulunamaması kitlelerin hayal kırıklığına uğramasına neden olmaktadır. Bu durumda protestoya katılan kimselerin psikolojik durumlarına göre ve karşı tarafta bulunan ve müdahaleye hazır kuvvetlerin muamelesine göre kalabalıkların hiddet seviyesi değişmekte ve

şiddet olayları meydana gelmektedir. Sistem içerisinde artan şikayetler karşısında yanıt noktası bulunamaması, başvuru yollarının kapalı olması ve kent içerisinde fırsatların yetersiz olması nedeniyle protestolar artmaktadır. Kentlerde görülen şikayetlerin kırsal alana göre artış göstermesi aslında kent içerisinde ortaya çıkan kimlik, alışkanlık ve yaşam şekillerinin kırsal alanlara göre daha farklı olması nedeniyledir. Kent içerisinde artan boyutta görülen ihtiyaçlar ve kesimler arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklar kent içerisinde atılacak adımların karar alma süreçlerini de etkilemektedir. Karar alma süreçlerine müdahil olamayan kimselerin şikayetleri bu nedenle göz ardı edilmekte, kentin fırsatlarından mahrum kalan kesimlerin sorunlarını arttırmaktadır. Karar alma süreçlerine dahil olma ihtiyaçlarını giderebilmek için protestolar artmaktadır (Kriesi ve Wisler, 2008: s. 165).

Kentliler yoksunluğu ve baskıyı kesin ayarlamalar eşliğinde deneyimlemekte ve bu soyut ve geniş bir üretimin sonunda gerçekleşmemektedir. Bu deneyim kentlilerin belirli hedeflere yönelik müşahhas şikayetler eşliğinde gündeme gelen hoşnutsuzluğunun şekillenmesinde de önemli rol oynamaktadır. Kentlilerin günlük deneyimlerine bakıldığında şikayetlerini şekillendiren etmenlerin taleplerinin ölçülebilir olmasında ve kızgınlıklarını belli hedeflere yönlendirmede yattığı gözlenmektedir. Kurumsal şablon kitle eylemlerini protestoları arttıran müşterek faaliyetleri şekillendirerek gündeme taşımaktadır. Kurumsal yaşam insanları bir araya getirmekte, grup kimliğini şekillendirmekte ve müşterek faaliyetlerin patlamasına neden olan ayarlamaları kentliler tarafından düzenlemesine yardımcı olmaktadır. Bir fabrikada erkekler ve kadınlar bir araya gelmekte, eğitim görmekte, deneyim kazanmakta ve müşterek bir faaliyet içerisinde yaşam sürmektedir. Yine çalışanlar ve yönetenler her ne kadar farklı pozisyonlarda olsalar da ortak bir amaç ve kimlik altında birleşmektedir. Kurumsal roller stratejik fırsatların savunma amaçlı karar verilmesinde önemli bir rol oynamakta ve direniş kuralları ve otorite karşısında günlük protestolara dönüşmektedir. Özellikle çalışanların bir araya gelerek düzenledikleri eylemler direnişlerin arasında en etkili olanıdır. Çünkü bu faaliyetler sadece üretim araçlarının durmasını değil aynı zamanda sokakların da işgali ile sonuçlanmaktadır. Fakat işsiz kimselerin eylemleri sokakların işgalinden ziyade kalabalıkların belli bölgeleri doldurmalarından öteye gitmemektedir (Piven and Cloward, 2008: s. 175).

İsyan eden kalabalıkların başarı olasılıklarının artan oranda politik fırsatların yapısına bağlı olduğunu ifade etmemiz gerekmektedir. İki ana kolaylaştırıcı etki ayırt edilebilmektedir. İsyan eden kalabalıklar ile karşıtlarının arasında meydana gelen güç tutarsızlığındaki azalma kentsel protestoların başarılı olma şansını geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Ne geniş kentsel

süreçlerin verimliliğinin tüm politik sistemin temel yapısına hizmet ettiği ne de basitçe tek meydan okuyucunun stratejik pozisyonunun artışı isyancı kalabalıklar tarafından icra edilen politik kaldıraçta bir artış olarak karşımıza çıkan sonucu değiştirmemektedir. Bu gelişmenin pratik etkisi isyancı kalabalıkların çıkar ve hedef bakımından karşısında bulunan gruplarla yüzleşmesine hakim olacak bir olasılığın artışına neden olmaktadır. Bu karşılaşma olasılığı elbette isyan eden kalabalıkların karşılaştıkları her çatışma için geçerli olmayacaktır. Gelişmiş pazarlık pozisyonu bağlamında dahi isyan eden kalabalıklar kurulu siyasi üyeler ile girdikleri yüzleşme süreçlerinde kesin bir dezavantaj içerisinde bulunmaktadır. Bu özetle şu anlama gelmektedir; mağdur nüfusun artan siyasal gücü isyan eden kalabalıkların pazarlık süreçlerini ilerletmekte ve mamafih kalabalığın ortak hedeflerinin müşterek takibi için yeni fırsatlar yaratmaktadır (McAdam, 2008: s. 180).

Bir ayrım yapmamız gerekmektedir. Genel fenomene baktığımızda organize olmuş, sürdürülebilir ve akli meydan okumaların mevcut otoriteye karşı icraatlarını açıklamaya çalışmaktayız. Sadece devlet yöneticileri değil, toplumun önde gelen liderlerine varana dek geniş bir çeşitlilikte otorite sahipleri bu meydan okumayla karşı karşıya. Kentsel hareketler ele alındığında genel olarak ulusal nitelikte yöneticiler meydan okumayla karşı karşıyadırlar. Bu tür kentsel hareketler ele alındığında ulusal seçimle iş başına gelmiş politikaların gelişimi ve müşterek eylem için araç sayılabilecek kurulmuş derneklerin çoğalması ulusal kentsel hareketlerin artmasına vesile olmuştur. Daha önce meydana gelmiş hareketlerin birikimi ile bir model olarak gelen kentsel hareketler eylemlerin her seviyede şekillenmesine neden olmuş, gün geçtikçe ulusal yönetim liderlerinin yerine toplumun önde gelen liderlerine doğru bir meydan okumaya dönüşmüştür. Kentsel hareketler karakter yapıları ve tarihleri bakımından değişiklikler göstermektedir ve meydan okudukları otoriteye göre faaliyet şemaları ve yapıları değişim göstermektedir. 19. yüzyıl itibarıyla ulusal kentsel hareketler kristalleşmiş ve artış göstermektedir; ancak giderek kentsel hareketler daha fazla benzer hale gelmektedir (Tilly, 2008: s. 186).

Batı demokrasileri gün geçtikçe giderek hareket toplumları haline dönüşmektedir. Kentsel hareketler bu topluluklarda rutin bir hal almış ve kurumlaşmıştır. Gösteri ve referandum hakları ile belirginleşen dilekçe hakkı bu toplulukların zamanla kentsel hareketlere gebe bir hal almasına vesile olmuştur. Ve hareketler olağan siyasetin bir nüvesi, bir parçası haline gelmiştir. Fakat kentsel hareketler öyle zannedildiği gibi siyasi ifade, dışavurum için bir forum yahut metot değil aksine alışlagelen sıradan oturumların, partilerin, yasama işlerinin

ve seçimlerin arasında yerini almış bir faaliyet bütünüdür. Hatta kentsel hareketler oturumları, yasamayı, seçimleri ve partileri şekillendiren onların bir şekilde önem kazanmasına vesile olan sosyal yapının ve çevrenin bir parçasını oluşturmaktadırlar. Sadece bireyler değil aynı zamanda organizasyonlarda sıklıkla protestolar ve geleneksel siyasi eylemlerle şekillenmiştir. Kentsel hareket organizasyonları bazen protesto grupları gibi davranmakta hatta protesto eylemlerini tanzim etmektedirler. Başka zamanlarda ise kentsel hareketler olağan lobi faaliyetlerini yürütmekte görevdeki yetkililer için nasihat ve tavsiye verirken zaman zaman da bilgi alış verişinde bulunmayı ararlar. Kentsel hareketler zaman zaman da siyasi partiler gibi teşkilatlanıp bazı siyasi liderler için oy arayışına girmektedir (Goldstone, 2003, s. 2).

Geleneksel siyasi katılım ve siyasi partilerle kesişen, nüfuz eden ve iç içe geçen kentsel hareket aktörleri ve eylemleri yeni bir gelişim olmadığı gibi sadece Batı demokrasilerinde görülen bir uygulama da değildir. Avrupa’da 19. yüzyılda başlayan ana işçi hareketleri gelişigüzel bir şekilde protestoları teşkilatlandırmak ve işçi partilerini inşa ederek onlar için oy ve seçim temsilcileri bulmak suretiyle faaliyetler tanzim etmiştir (Abendroth, 1992). Amerika Birleşik Devletlerinde ise 1930’larda Roosevelt refah programı Demokratik Parti tarafından protestolara ve geleneksel siyasi seferberliğe öncü olacak işçi merkezli ve reformist kentsel hareketler ile müştereken işçi hareketlerin Demokratik Parti siyasetine nüfuz etmiş uzun süreli katılım mirasından ayrılmasıyla gelişmiştir. Uç bir örnek vermek gerekirse Nazizim de bir kentsel hareket olarak başlamış fakat bir siyasi parti olarak yoluna devam etmiştir (Goldstone, 2003: S. 5).

Sosyal protestolar ve sıradan siyasi katılım bir çok veçheden birbirinin tamamlayıcısıdır. Teşkilatlanmış siyaset bir çok sıradan insan için seçimsel dönemlere odaklanmış yüksek derecede kesintili bir süreçtir. Oysa protestolar ve dernek eylemleri mevsimlerin ve yılların ötesine geçerek daha sıklıkla düzenlenmektedir. Çoğu geleneksel siyasi katılım sadece hakkaniyetle yapılacak tercihlerin iznine müsaitken; bir adayın yahut partinin karşıtı olarak öne çıkmak gibi değişik pozisyonların olabileceği bir faaliyete dönüşebilmektedir. Protestolar ve dernek faaliyetleri ise daha özel konulara değinebilmekte; eylemlere daha çok önem vererek parti davranışlarını etkileme kabiliyetine sahiptirler. Hatta protestolar siyasi partilerin vurgulanan özel konulara daha ivedilikle ve ehemmiyet göstererek bakmalarına da vesile olmaktadır. Hülasa protestolar ve kentsel hareketler sıradan oy verme davranışının ve siyasi parti katılımının odaklanmasının zor olduğu derecede mevcut hallere ve sorunlara dikkat çekmekte ve parmak basmaktadır (Goldstone, 2003: s. 8).

Demokrasi mücadelelerini kentsel hareket olarak nitelendirenler genellikle potansiyel hareket birliklerini, paradigma değiştiren politikaları ve baskının vahametinde yahut olasılığında meydana gelen değişimler gibi rejim karşıtı seferberlikleri hangi faktörlerin etkilediğini sorgularlar. Seferberlik seviyesi esasında bize protestoların yürüttüğü rejim parçalanmalarının süreci hakkında çok fazla bir şey söylemez. Bu esasında demokrasiye intikal aşamaları ile ilgili bir olaydır. Hangi koşullar altında protestolar rejimi ezici muhaliflerle bir araya getirmektedir incelemek gerekmektedir. Demokrasi temelli hareketlerin iki farklı hareket tarzıyla kentlerde baş gösterdiğini görmekteyiz. İlki devlet yıkıcı eylemler ki kendilerini şiddet olaylarını içeren mücadeleler ile donatmaktadır. İkincisi ise reform isteyen kentsel hareketlerdir ki bunlar genellikle şiddet eylemlerinden uzak duran olaylarla gündeme gelmektedir (Meyer et al., 2002: s. 28-9).

3.5. Küreselleşme

Son yirmi yıl içerisinde batı toplumlarında önceden görölmeye başlanan çatışmalar hızlanarak artmaya başlamıştır. Birçok veçheden bu çatışmaların sebebi refah devleti çizgisinden saparak sosyo-ekonomik paylaşım konusunda meydana gelen aksaklıklardır. Bu yeni çatışmalar bundan sonra ekonomik çıktıının yeniden üretilmesi için gerekli alanların dışında gözökmektedir. Siyasi partiler yahut organizasyonlar tarafından kanalize edilmedikleri görölmektedir. Ve bundan sonra sisteme uygun hale getirebilmek için eylemlerin etkilerini hafifletici tazminatlar şeklinde hedefine ulaşamamaktadır. Artık yeni çatışmalar kültürel yeniden üretimin olduğu, sosyal bütünleşmenin gerçekteleştiği ve toplumsallaşmanın olduğu alanlarda görölmektedir. Bu yeni çatışmaların tarafları kurumsal fakat dipten gelen bir dalganın faaliyetleriyle eylemlerine devam etmekteyken parlamento fazlası biçimlerde protestolarını gerçekteleştirmektedir. Bu çatışmaların tarafları eylem için gerekli iletişim araçlarının metalaşmasını ele alarak ilgili açıkları tespit etmektedirler. Fakat para ve gücün medyası nedeniyle belirlenen açıkların kapatılması için gerekli adımlar atılamamakta, önlemler tahkim edilememektedir. Çatışmaların çıkış kaynağının esasi ve muhkem yanı yaşam tarzları olmaktadır. Dağıtım ve paylaşımda görölen tutarsızlık ve haksızlık önemini korumakla beraber yeni çatışmaların asıl çıkış noktaları yaşam tarzlarına gösterilen saygı ve hoşgörö eksikliğidir. Hulâsa yeni çatışmaların parlamasına neden olan sorunların paylaşımdan değil aksine farklı yaşam alanlarına karşı gösterilen hoşnutsuzluktan kaynaklandığı görölmektedir (Habermas, 2008: s. 201).

Beşeri bilimlerin yapmış olduğu çalışmalar irdelendiğinde üretilen neşriyatın büyük çoğunluğunun yeni endişeleri ve yeni hareketleri basitçe kopuk ve süreklilik arz etmeyen eylemler olarak vurguladığı görülür. Bu çalışmalarda yeni kentsel hareketler yeni protesto hareketleri, yeni politikalar, yeni popülizm, yeni romantizm, politika karşıtları, geleneksel olmayan politik davranış ve düzensiz politikalar olarak adlandırılmışlardır. Ve yahut yeni paradigma ile gündeme gelen hareketlerin taşıdıkları çatışmaları alışılmadık olarak tanımlamışlardır. Bu arada yeni endişeler ile yeni tarzda meydana gelen hareketlere katılan kentliler katkı sundukları hareketleri yeni politikalar ya da alternatif hareketler olarak adlandırmaktadırlar. Bu tanımlamalar katılımcılar tarafından bakıldığında pozitif ve eşit bir içerik olarak görülmekte ve duruma göre tanımlamalar ekonomi karşıtı, kurumsallaşma karşıtı ve kamu karşıtı gibi ifadeler ile de yer değiştirmektedir. Fakat bu hareketler ve protestolar klasik liberal teorileri ile kolaylıkla açıklanamayacak bir evrensel eylem kodlamasının ürünüdür ve ikili bir kurgu şeklinde olmadığı görülmektedir. Klasik liberal teorilere göre her eylem özel yahut kamusal olarak iki ayrı tasnife ayrılmaktadır. Lâkin yeni kentsel hareketler yerlerini bu iki başlığın arasında gidip gelen bir yere konuşturulmaktadır (Kriesi, 2002: s. 158; Offe, 2008: s. 208).

Yeni kentsel hareketlere baktığımız zaman en yıkıcı yön şudur ki eylemlere katılan kimselerin kendilerini tanıma ve tanıtmaya kodları eskiden olduğu gibi sağ veya sol politik görüş şeklinde ve yahut işçi sınıfı/orta sınıf, fakir/zengin ve kentli/köylü gibi ayrımlara dayanmamaktadır. Evrensel siyasi çatışmaların kodları eskiden olduğunun aksine artık cinsiyet, yaş, yerellik, mesken, çevresel sorunlar ve pasif duruş gibi etkenler ile kodlanmaktadır. Her ne olursa olsun eski sosyal hareketlerde görülen öğeler yeni hareketlerde pek umursanmamakta ve kent içi meydana gelen farklılıkların adeta tefekkür etmesi gibi dağılarak genişlemesi neticesinde envai çeşit görünüme bürünmesi şeklinde temayüz etmektedir. Ve bu bakımdan bu hareketler kentsel hareket olarak adlandırılmakta ve yenilik açısından sürekli kendini geliştirmektedir. Sosyal temeli her ne kadar bir endişe konusu olsa da yeni kentsel hareketler sosyal yapının üç farklı segmentini içermektedir. Bunlar; hizmet sektöründe ve kamu kuruluşlarında çalışmakta olan yeni orta sınıf, eski orta sınıf ve işçi sınıfı kapsamına girmeyen işsiz, öğrenci, ev hanımı ve emekli gibi vatandaşlardır (Hamel et al., 2000: s. 196; Offe, 2008: s. 211).

Kentsel hareketler daha az sosyo-politik olmakla beraber gün geçtikçe artan hızla daha fazla sosyo-kültürel olmaktadır. Sivil toplum ile devlet arasındaki mesafe artmaktayken özel hayat ile kamusal yaşamın ayrımı yok olup gitmektedir. Kentsel hareketlerden siyasi partilere

süreklilik yok olmakta; siyasi yaşam değişen beynelmilel koşullar arasında güçlenen devlet ile sosyo-kültürel hareketler arasında bunalımlı bir alan haline gelmektedir. Ana risk bu aşamada şu olmaktadır; eskiden hareketler ile bağlantı kuran ve dengeleyen siyasi partiler olmaksayken küresel boyutta artık hareketler devletle baş başa kalmaktadır. Bu durumda kentsel hareketler kamusal yaşam devlet sonrası yahut devlet karşıtı görüşlerle tahakküm altında iken kolaylıkla şubelere ayrılabilmekte, kimlik arayışında olmakta ya da azınlıklar konusunda savunma yapmaya zorlanabilmektedir. Almanya'dan tutun Amerika Birleşik Devletlerine kadar yayılan çevre için yapılan gösteriler bu açıklamanın çok güzel örneği olmaktadır. Bu öncü tarihi hareketler eşliğinde yeni kentsel hareketler sonunda siyasi eylemin yüksek kapasitesine ulaşmayı başarabilmektedir Yeşiller misalinde olduğu gibi. Fakat farklı bir evrim de söz konusu olabilir. Çünkü devlet karşıtı eylemler sosyo-kültürel kentsel hareketlere nazaran daha keskin ve müşahhas olabilmektedir. Zayıf sendikalar, kısa süreli grevler ve şiddet dolu isyanlar ifade etmektedir ki çalışanların şikayetlerinde ve sanayi ve sanayi öncesi şehirlerde meydana gelen kafa karıştırıcı karışmada eylemler kentte yaşam süren bazı grupların kent yönetimine yahut merkezi yönetime yani iktidara yönelik meydan okumalarına şahitlik eder (Touraine, 2008: s. 215).

Bireysel kimlikler ve günlük yaşam ile ilgili eylemlerin biçimlerine dikkat çekilirken günümüz hareketlerin eylemleri ile siyasi faaliyetler arasına geleneksel olanın tersine bir sınır çekmektedir. Kentsel hareketler artık artan oranda siyasi sistemle arasına mesafe koymaktadır. Bireysel ihtiyaçların arttığı ve siyasi yenilik ağının baskısının olduğu günümüzde hareketler adâp yani orta yolu seçmekte ve sosyal yaşamın orta alanına kendini oturtmaktadır. Siyasi partiler kendilerinin varlığını ve nüfuzunu arttırmak için yeniliklere başvurma gerekliliğini görmekteyken bireysel ihtiyaçları göz ardı etmekte ve sosyo-kültürel temelden uzaklara köklerini atmaktadırlar. Kentsel hareketlerin kristal özellikleri nedeniyle sosyal çatışmalar verimli ve etkili hale gelebilir tabii sadece siyasi aktörlerin arabuluculuk rollerini hatırlarlar ise. Kentsel hareketlerin bu itici ve tetikleyici vazifesi düşünüldüğünde politik sistemin sadece kurumlar aracılığıyla değişebileceği görülmektedir. Yine de müşterek taleplerin dile getirildiği eylemlerin kabiliyeti siyasi aktörlerin talep edilen istekleri demokratik garanti altına almak için gerekli dönüşümü yapıp söz konusu ihtiyaçlara ilişkin çözümleri genişleterek açıklayıcı olup olmamalarına bağlıdır (Melucci, 2008: s. 219).

Pekala günümüzdeki hareketleri nereye koyacağız? Ekonomik yapıların gittikçe büyüyen karışımı vasıtasıyla kompleks topluluklar siyasi düzenlemelerin ve kültürel ajansların

üretilmesine tanıklık ederler. Ürünler bilgi sistemleri ve küresel sembolik büyük organizasyonlar tarafından üretilmektedir. Malzemenin üretiminde ve dağılımında bilimsel işbirliği ve belirli semboller kullanılmaktadır. Çatışma bu nedenle ekonomik sanayi sisteminden kültürel veçhelere kaymaktadır. Artık işlemler ve eylemler kişisel kimliklere, zamanın ve mekânın yaşamına ve günlük davranışların motivasyonuna ve kodlarına uzanmaktadır. Günümüzdeki çatışmalar bu süreç içerisinde öncü aktörlerin ve biçimlerin eylemlerini geleneksel sanayi çağının çatışmalarının ya da çekişme halindeki grupların farklı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Yeni üretim ve manaların yeniden yorumlanması günümüz çatışmalarının çekirdeğinde bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu anlayış kentsel hareketlerin neden yeniden tanımlanması gerekliliğinin ve görünüm biçimlerinin neden değiştiğini açıklamak gerektirmektedir (Mueller, 2008: s. 226).

Yeni kentsel hareketlerin icra edilen uygulamaları arasından en anahtar olan yanı ise otonomisini artarak vurgulamasıdır. Geçmişteki geleneksel eylemlerin siyasi arenalarda yani siyasi partiler ve devlet nazarında ele alınan ilişkisi ise daha fazla bağımlı ve ilintili idi. Bu otonomi hali özellikle günümüz düşünürlerin romantik düşünceleri arasında abartılsa da kökleri sağlam olan fakat doğallık içerisinde kendini yenileyerek sürekli değişen bir gelişme evresindedir. Bir diğer anahtar ise hareketlerin anayasasında ve eylemlerinde yer alan kültürel unsurların rolüdür. Ekonomik ve siyasi biçimlerin analizi ele alındığında kültürel biçim yeni hareketleri tarif etmek ve anlamak açısından elzemdir. Kültürel ağırlık katılımcıların çeşitlenmesine ve isteklerin artan hızda farklılaşmasına neden olur. Sonuçta hareketlerin oluşum, gelişim ve sonuçlanma bakımından hafızalardaki olaylardan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Elbette hareketler hala ekonomik ve siyasal mücadelelerdir ancak kültürel yönleri gittikçe ağırlık kazanmaktadır (Escobar ve Alvarez, 2008: s. 240).

Hareketlere katılım incelendiğinde eylemlerin şekli şikayetlerden başlayarak sabotajlara kadar uzanan geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Ayrıca katılımlara bakıldığında yarı zamanlı gözüken aidiyet zaman zaman bir seferlik olabilmektedir. Ancak hareketlere kendini tüm varlığıyla adanmış katılımcıların sayısı azınmayacak derecededir. Maliyet ve kazanç algısı farklı eylemlere göre çeşitlilik kazanmaktadır. Bu algı ele alındığı vakit bireysel katılımlara bakıldığında algıdaki seçicilik görünmekte ve bireyden bireye değişmektedir. Ayrıca algı değişikliği bölgesel olarak da farklılık görünmektedir. Hatta algı değişimi hareket devam ederken dahi farklılık göstermektedir. Bu seferberlik ilanlarında önemli bir unsurdur. Rasyonel seçim söylemine baktığımız zaman hislerin, duyguların ve tefekkürün önemsiz

olduğu fikri anlaşılmamalı. Hatta duygusallık ve hislerin eylemlere kattığı katılımcı sayısı katlayarak artmakta eylem içerisinde bulunan kişilerin aidiyetini ve bağlılığını kuvvetlendirmektedir. Duygular işe karışınca muhakeme yetisi değişim göstermekte ve beklendiler artarak değişmektedir. İnanç ise ayrı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz hareketlerine baktığımızda inanç eksikliği konusunda hassas davranmamız gerekliliği öne çıkmaktayken birliğin ve hareketin süreklilik kazanması konusunda inanç varlığı elzemdir. Esasında kentsel hareketlerin ortak amacı müşterek iyidir. Müşterek iyiye ulaşmak ve elde etmek her zaman bir bireysel katılımın tefekkürü ve tahayyülü ile oluşacak bir birlik ruhu ile mümkün olmayabilir. Çünkü daha rasyonel potansiyel katılımcıların sürece dâhiliyetleri seçici ve özendirici olmadığı takdirde mümkün gözükmemektedir. Rasyonel katılımcıların eylemlere teşviki onların daha belirgin hedeflere yönlendirmeleri ve müsahhan olarak sevk edilmelerine bağlıdır (Klandermans, 2008: s. 249; Beinin and Vairel, 2011: s. 144).

Kentsel hareketlere katılımdaki gönüllülük katılımdan beklenen sonuçların algılanmış efsununun yahut iticiliğinin işlevleri ile tanımlanabilir. Bu şekilde düşünüldüğünde eylemlere katılımdaki gönüllülüğün işlevi iki veçhe ile ele alınabilir. İlki, eyleme katılımdaki beklentilerin müşterek iyinin ve müşterek iyinin değerinin üretilmesine yardımcı olması. İkincisi ise, eyleme katılımdaki beklentilerin seçimsel maliyet ve fayda analizi ve maliyet ve fayda analizinin değerini üretmesidir. Önemli tepkilerden ayırt edilmiş bu beklentiler seçildiğinde sosyal motivasyonun telafisine ulaşılabilir. Bir çoğu sosyal olmayan maliyet ve fayda analizine dâhil olmaktadır beklentiler motivasyonun ödülü olmaktadır. Beklentiler ve değerler kombinasyonu çarpımsal yollardan belli sonuçlar doğurmaktadır. Bunlar; değerlendirilmiş sosyal değişime inanılmaması durumunda yahut değişimin değerlendirilmemiş ancak yardımcı olduğu durumda müşterek iyinin değerinin sıfırlanması söz konusudur. İkinci sonuç ise, değişimlerin olumsuz değerlendirilmiş olması veya toplumsal değişimin değerlendirilmesinin alıkonulmasına olan inancın artması müşterek iyinin değerinin olumsuz yönlendirilmesine neden olmaktadır (Snow, 2008: s. 250).

İdraksal yaklaşımlar yeniden keşfetmeye köklenmiştir ve kentsel hareketler içerisindeki gayri resmi biçiminin kanaat üretimi için yapılan girişimlerin müteşekkil halini vermiştir. Kolaylıkla söyleyebiliriz ki kentsel hareketler idraksal *praksislerin* bir araya gelmesiyle meydana gelmiş ve tarihsel sürecine kümelenerek değişime uğramış eylemler bütünüdür. Kentsel hareketlerin kanaat tiplerinin güncel biçimleri hareketten harekete değişim

göstermektedir. Çevresel hareketler doğa ve teknik konular ile şekillenmekteyken ekoloji ve teknolojiyi içeren teorik bilgilerden oluşan eylemler bütünü olarak karşımıza çıkmaktayken; sivil haklar, dini ve ahlaki meselelerde doğan ilgi neticesinde ortaya çıkan eylemler ise daha fazla sosyal ve beşeri faaliyetlerle ilişkilendirilmektedir (Eyerman ve Jamison, 2008: s. 272).

Kentsel hareketler ve sosyal hareketler incelendiğinde karşımıza üç farklı unsurun çıktığı görülmektedir. Bu unsurlardan ilki hareketlerle yüzleşen icbar ve siyasi fırsatların yapısıdır. İkincisi ise baş kaldıranlar için müsait olan faaliyetlerin biçimidir. Sonuncusu ise fırsat ve eylemin uyumunu sağlayan sosyal insanın, niteliğin, tabir ve tefsirin müşterek süreçleridir. Bu üç unsuru kısaca özetlemek gerekirse şu şekilde ifade edilebilir siyasi fırsatların tasarımı, seferberlik yapısı ve söylem süreci (McAdam et al., 2008: s. 279).

Hareketler elbette duygular üretirler lakin duygu mefkureleri etrafında dönülen ve üyelerinin bu şekilde muvaffak olduğu bir eylem bütünü değildir. Duygular üyeleri teşvik etmek, uyandırmak, canlandırmak, aidiyetlerini güvence altına almak, paylaşılan manaları korumak, seçisel saikayı katılımcılar için tahliye etmek için kullanılmaktadır. Duyguların şahika noktaları az çok kut haline dönüşmekte, hareket ile nişanlanan duygusallık hareket liderleri etrafında müteşekkil olmaktadır. Duyguların yoğunluğu ve katılımcılar ile bağlı hale gelmesi her bir katılımcının misyonunu canlı tutmakta heyecan yaratmaktadır. Duyguların bireysel katılımın artması için önemli olduğu bir gerçektir. Bireysel katılımın çok olması ile artan kalabalıklar medyanın ve ilgili kurumların dikkatinin harekete çekildiği anlamına gelir. Ancak duygular ile hareket eden yoğun kalabalıkların yüzleşme iklimi daha tehlikeli boyutlara ulaşabilmektedir (Calhoun, 2008: s. 295).

Beşeri ve toplumsal ilim sahipleri araştırmacıların son yıllarda keşfettiği bir gerçek dikkat uyandırıcıdır. Bir tecrit söz konusu ise sivil toplum kuruluşları, çokuluslu organizasyonlar ve popüler kentsel hareketler aynı noktaya gelmekte bir yakınsama gözlenmektedir. Sivil toplum kuruluşları, çokuluslu organizasyonlar ve kentsel hareketler bir bakıma STK'lar gibi davranmaya başlamaktadırlar. Hatta bu saydığımız kurum ve faaliyetler arasında beynelmilel bir bağ oluşmakta ve hareketler çokuluslu eylemci ağına dönüşmektedir. Bu bahsettiğimiz ağ neredeyse her alana sıçramış durumdadır. Bu ağ insan eşitliği, refah, sağlık, çevre, insan hakları, konut hakkı, cinsiyet ve yerel yaşayanların haklarına varana kadar hemen hemen toplumsal alanların tamamıyla ilgilidir. Kentsel hareketler yerel ve bölgesel ölçeklerde gerçekleşmekteyken kimisi küresel ölçekte etki yapan faaliyetlere dönüşmektedir. Yüksek bitirmeler ile, muazzam, iyi finanse edilmiş ve ünlenmiş ağların yarattıkları hareketler mega

hareketlere dönüşebilmektedir. Fakat daha az işlenmiş, küçük ölçekli, akıcı, kısıtlı ve görünür eylemler ise yerel yahut bölgesel faaliyetler ile sınırlı kalmaktadır (Wiarda, 2003: s. 41; Appadurai, 2008: s. 303).

Modern kentsel hareketler ulus devletlerin yaratılmasıyla birlikte gelişimine başlamış ve ulus devletler oldukça uzun bir süredir hareketlerin hedefi haline gelmiştir. Kentsel hareketlerin doğrudan demokrasiyi itici bir güç olarak görmesi ve talep etmesine rağmen kurumlar ve temsili demokrasinin aktörleri hareketlerin siyasi fırsatlarının yapılanmasına vesile olmuş ve kurumsal siyasetlerin sınırlarını koyarak ana hedefi engellemiştir. Temsili demokrasiler ve aktörlerine baktığımız vakit ulus devletlerin kurulumundan bu yana erişilen en demokratik son olduğu aslında gözlerden kaçmamalıdır. Temsili kurumlar müşterek kimliklerin formasyonu ile doğrudan bağlıdır. Fakat yeni milenyum ile ulus devletler bir dizi meydan okumalar ile karşı karşıyadır. Bunlar; güncel terörizm eylemleri, dünyanın büyük bir çoğunluğunun çoğulcu ve seküler yönetimden uzak olması, geleneksel siyaset biçimlerine olan muhalefet ve duyulan hoşnutsuzluk, aktif devlete karşı hayal kırıklığı, beynelmilel faaliyetlere olan katkı ve küreselleşme ile artan dünya vatandaşlığı hissi ancak aynı oranda gerçekleşmeyen güç sahipliği. Ulus devletlerin 1960'lardan bu yana güç kaybediyor olsa da sosyal, kültürel ve jeopolitik değişiklikler kentsel hareketlerin kurumsal ve kültürel dönüşümünde etkili olmaktadır. Siyasi güç merkezi bir yapı ile adlandırılmak çok daha çoğulcu bir yapı ile tarif edilmeye başlanmış bir takım adlandırmalar ortaya çıkmıştır. Çok seviyeli yönetim, dünya hükümeti ve küresel sivil toplum gibi. Güç dengesi parlamentolardan icra yetkisi olan makamlara doğru kaymaktadır aynı zamanda. Güç kitle partilerinden ziyade belli amaçlar için toplanmış ve belli kesimlerin hakimiyetini kazanmış partilere kaymıştır. Siyaset ve yönetim yerel ve bölgesel bazda önem kazanmaktayken güç ve etki merkezleri daha beynelmilel kurum ve kuruluşlara doğru uzanmaya başlamıştır. Uluslararası kuruluşlar ulus devletlerin politikalarını etkileyecek seviyede politikalara imza atmaktayken yerel ölçekte kendi iradesini devreye sokan idarelerin varlığı görülmektedir (Della Porta ve Tarrow, 2008: s. 339).

Çok uluslu bir yönetim yapısı içerisinde çok uluslu bir kentsel hareket tarzını da görmemiz mümkündür. Tüm başarıları ve sekteye uğramalarına rağmen çok uluslu müşterek eylem geçici de olsa tarafların birlikte çalışmasına vesile olmakta ve çok uluslu faaliyet yapısı ve kimlik söylemi gelişimine neden olmaktadır. Çok uluslu bir yapı içerisinde kaynamaya başlasa da eylemlerin ana hedefi ulusal boyutta olmakta ve örgütlenme ulusal sınırlar

içerisinde genişlemektedir. Fakat eylemlerin gün geçtikçe beynelmilel bir hal-i ruhiye girdiği de kanıksanmalı. Ayrıca kentsel hareketlerin ulusal boyutta başarılı olması için ürettiği söylemin ve faaliyet yapısının gittikçe küresel ölçekte gelişmeye müsait olması gerekliliği görülmektedir. Bu tür hareket tarzı eylemcilerin farklı dünya bölgelerinde faaliyette olan hem dem organizasyonlarla tanışmalarına, organizasyon ağının biçiminin gelişmesine, eylem koordinasyonunun sağlanmasına ve küresel söylem ve program inşasına yol vermektedir (Smith, 1999: s. 346).

Küresel hakkaniyet için seferber olmuş hareketler sivil toplum içerisinde büyüyen faaliyetler sayesinde mümkün olmaktadır. Bu seferberliğin mümkün olabilmesi ise küresel boyutta patlayan irtibat ağının yoğunlaşması sayesinde. Bu tür hareketler yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası faaliyet gösteren binlerce grubun müşterek eylemi ve iletişimi sonucunda oluşan seferberliklere bağlıdır. Üyelikleri üç farklı ülkeden olan grupların sayısı 1909'da 178 iken 1991 senesinde 4.620 sayısına ulaşmıştır. Uluslararası faaliyet gösteren hareketler incelediğinde 1970 senesinden 1990 senesi arasında büyümeleri yüzde yüz olurken 1993 senesi ile 2000 yılı arasında gerçekleşen büyüme ise yüzde ellidir. Uluslararası hareketlerin faaliyetlerinde meydana gelen bu büyüme hareketlerin coğrafi tevsiesine yani genişlemesine bağlıdır. Bu tür faaliyetlerin genel merkezlerine baktığımızda genellikle gelişmiş ülkelerde konuşlandığı gözlenmektedir. Özellikle New York, Londra ve Paris gibi anahtar ve marka şehirlere kümelenmiştir hareketlerin merkezleri. Coğrafi bakımdan ise hareketler genellikle dünyanın kuzey yarım küresinde merkezileşmiş ve odaklanmıştır. Baktığımız zaman 1973 ile 2000 yılları arasında dünyanın kuzey yarım küresinde ortaya çıkmış hareket faaliyetlerinin yüzde 13'ten yüzde 20'ye çıktığına şahitlik etmekteyiz (Montogna, 2008: s. 350; Schaeffer, 2014: 188).

Küreselleşme bir süreç olarak sosyal ilişkileri bütünüyle etkilemektedir. Bu süreç sadece doğası itibariyle ekonomik değil ayrıca sosyal, kültürel ve teknolojiktir. Küreselleşme daha geniş bir sermaye ve mal sirkülasyonun imasıyla kuzey ve güney yarım kürelerin hevesizce dahil olduğu bir etkileşim haline gelmektedir. Sosyologlar küreselleşmeyi mekan ve zaman ayrımı ile temel değişimin yorumlanmasından meydana gelmiş fiziksel mekanın deneyimleri olarak görmektedirler. Küreselleşme coğrafi uzaklıkları aşmakta ve insanları belirli ve müşahhas bir yaşam şekline zorlayarak gönüllü yahut isteksiz bir akıntının yüzenleri haline getirmektedir. Küreselleşme uzak eylem demektir. mekanın bağımsızlık savaşının bir sonucudur. Küreselleşme siyasi ve ekonomik karar merkezlerini birbirinden ayırmakta ve

bireylerin teritoryal sınırların ötesine geçmesine fırsat vermektedir (Giddens, 1990: s. 352; Robertson, 1992: 103; Moghadam, 2009: s. 126).

3.6. Kentsel Hareketler Nasıl ve Neden Meydana Gelmektedir

İnsanlar tarih boyunca beğenmedikleri ya da hoşnut olmadıkları konulardan dolayı hayıflanıp durmaktadır. Bazen hayıflanmayı bırakarak kendileri gibi olan kimselerle bir birlik oluşturup değişim için daha fazlasını da yapmaktadırlar. Çağımızda daha önce hiç olmadığı kadar hedeflerin baş döndürücü debdebesini takip etmek için organize olmaktadır insan evladı. Daha fazla maaşı yahut sendikanın ya da birliğin tanınmasını isteyen aynı zamanda siyasi hedefleri de olan grevlerle, işçi hareketleri ile bir arada yaşamaktayız. 19. yüzyılda ‘Luddite’ler İngiliz fabrikalarını işçi sayısını azaltan makineleri yok etmek suretiyle eyleme gitmişlerdi. Bunun yanı sıra Fransa’da, Rusya’da Çin’de, Küba’da, İran’da ve daha bir çok yerde çok sayıda devrim gerçekleşmiştir. Kadın hareketleri aile yaşamını değiştirmek isterken kadınların ekonomik fırsatlarını artırma yolunda hak talep etmektedirler. Çevre konusunda uzmanlaşmış eylemlerin arttığını, hayvan hakları konusunda duyarlı toplantıların sayıca yükseldiği bir dönemden geçmekteyiz. Aynı zamanda muhafazakar eylemlerin ve toplantıların sayısında da epeyce bir artış gözlenmektedir. Tıpkı 1840’dan bu yana Amerika Birleşik Devletlerinde görülen göçmen karşıtı hareketler, 1970’de patlak veren federal hükümetler tarafından işletilen otobüs ulaşımına verilen tepki ve kürtaj karşıtı hareketler gibi. Bu hareketlerin bir kısmı yeni haklar iddia etmenin fırsatı peşindeyken diğerleri ortaya çıkan bir baskının şiddet dalgasının karşısında durmak için doğmuştur. Bir kısmı siyasi ve ekonomik kazanımlar peşindeyken diğerleri yaşam şartlarının ve tercihlerinin yarattığı kültürel ve kimliksel değişimler peşindedirler. Bir kısmı organize olmuş bir faaliyet altında hayatına devam etmekteyken, bir kısmı teşkilatlanmamış gayri resmi ağlar içerisinde doğar ve diğer bir kısmı da isyan gibi anlık gelişmelerin neticesinde meydana gelirler. Hareketler düzenli olarak şiddet yanlısı olup olmama arasında, yasal yahut yasal olmamak arasında, karmaşa yahut ikna edici olup olmama arasında, aşırıcı uçta veya hoşgörülü olup olmama arasında ve reform ya da devrim olup olmama arasında bir tercihin sonuçlarıdır. O halde kentsel hareketler bilinçli, ittifakla karar verilmiş, sürdürülebilir çabaların sıradan insanlar tarafından toplumun belli veçhelerini değiştirmek için yaratılmış kurum ötesi protestolardır (Goodwin ve Jasper, 2015: s. 3). Kentsel hareketlere baktığımız zaman yıllar içinde büyük değişimlerin meydana geldiğini görürüz. 19. yüzyılda kalabalıklar bütün dikkatleri daha iyi iş

koşulları, oy hakkı ve diğer hakların kazanımları için cezbetmiştir Avrupa genelinde. Üniversite öğretmenlerine varana dek bir çok kişi bu olaylara uzak kalmayı tercih etmiştir ne yazık ki. Kalabalıklar insanlara yapmak istediklerini aslında yapabileceklerini yapmak istemediklerini ise yapmama hakları olduğunu hatırlattı. Fakat kalabalıkların insanları düşünmeyen otomatlara dönüştüğü fikri hakim olmaya başladı. Özellikle 1950’lerde *Nazismin* insanlar üzerindeki etkisi ile, kalabalıkların kötü amaçlar uğruna nasıl organize olabildiği görülünce araştırmacıların çalışmaları kötü bir yön aldı. Yüz yıldan daha fazla geçmiş olmasına rağmen akademi kurumsallaşmış kanalların haricinde beliren siyasal eylemlerden korkmaya başlamışlardır. Fakat bu yaklaşım 1960’lardan sonra ise toplumun alt kesiminde bulunan insanların şehirlerde daha fazla özgürlük ve gelişim talepleri toplumun üst kesimlerinin tepkisine neden olmuş ve bir sempati ortaya çıkmıştır. Sivil haklar hareketi bu değişimin aslında ana sebebi olarak görülebilir. Bu hareket ile Amerika Birleşik Devletleri güney kesimlerde renkli ten sahibi insanların altında oldukları baskının farkına varıyor, geçmiş ve gelecekle yüzleşiyordu. Fakat eylemlerdeki nefret söylemi akademinin ve toplumun hareketlerin nefret ile ilgili vakalarına daha fazla dikkati çekiyordu. Yine de bu hareket ve bu yıllar kentsel hareket eylemleri için dönüm noktasıydı (Goodwin ve Jasper, 2015: s. 5). 1980’lerin sonlarında ise kentsel hareketlerin bir başka yönü ortaya çıkmaya başladı; kültürel veçhe. Ekonomik ve siyasi yönetimlerin protestoların ana başlıkları olmasına rağmen bu yıllardan sonra eylemciler semboller oluşturarak yeni katılımcıları cezbetmeye, şikayetleri olan kişileri eylemci haline dönüştürmeye ve katılımcılar arasında dayanışma kültürünü kurmaya başladılar. Hareketlerin iki kültürel başlığı diğerlerine göre önem kazanmaya başladı. İlki daha geniş insan topluluklarını bir araya getirmeye yarayan ve potansiyel katılımcıların ikna edilmelerini sağlayan ve tabii ki hisleri ön plana alan söylem. Diğeri ise birlikte hareket etmenin önemini ortaya koyan ve dağılmanın aslında ne denli vahamet verici bir gelişme olduğunu söyleyen dayanışmanın tek vücut olmanın gereği müşterek kimlik. Söylem ve müşterek kimlik başlıkları altında kentsel hareketlere sadece mevcut özellikleri ile dahil olan birçok kişi birden bire militan vari bir davranış biçimiyle düzenlenen eylemlere katılmaya başlamış, teşkilat içerisinde yer almışlardır. Ortak kimlik ve ortak söylem bir anda hareketlerin temel hedeflerinden bir olmuş ve toplanmayacak sayıda kalabalığın bir anda şehir meydanlarında görülmesiyle sonuçlanmasına yardımcı olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri içerisinde görülen sivil haklar hareketi bu kültürel gelişme neticesinde canlanan hareketlere örnektir. Söylem ve müşterek kimlik güney eyaletlerde

eziyet çeken vatandaşların aralarında teşkilatlanmasına ve ülke çapına yayılan bir faaliyet ağına sahip olmalarına yardımcı olmuştur (Goodwin ve Jasper, 2015: s. 6).

21. yüzyıla geldiğimizde ise bir dizi hareket eylemini görmekteyiz. Bunlardan biri *Occupy Wall Street* hareketi. *Occupy Wall Street* 2000 katılımcı ile Manhattan'da bulunan özel bir mülk olan *Zuccotti Park*'ında 17 Eylül 2011'de başladı. Başlangıçta çok fazla dikkat çekmeyen eylem medyada yer almasının ardından bir hafta içerisinde dünya ölçeğinde gündem oluşturmaya başladı. İşgal etme fiili çok hoşla gittiği için eylem Amerika Birleşik Devletleri sınırları içerisinde bir çok yerde görülmeye başladı tabii dünya genelinde olduğu gibi. Ekim ayının ortalarına geldiğimizde ise gösteriler dünya genelinde 82 ülke 951 kentte yayılmıştı. işgal fenomeni sonraki iki ay boyunca hem medyayı hem kamuyu işgal etmiş bulunmaktaydı ki 15 Kasım günü New York Polis teşkilatının müdahalesi ile eylemcilerin parktan çıkarılması gündemin değişmesine de neden oldu. Belki işgal fenomeni parktan ve doğduğu sınırlardan çıkarılmıştı ancak fenomen başka alanlarda serüvenine devam etti. Bu eylemin uzun süreli etkileri ne olur bilinmez ancak kısa süre içerisinde gündemi işgal ettiği ve ekonomik ve siyasal konuların gidişatını değiştirdiği kesin. Ve katılımcılarının hayatlarındaki yeri kesinlikle kalıcı (Milkman et al., 2015: s. 30). *Occupy Wall Street* hiçbir yerde görülmeyen anlık bir eylem değildir. 2011'de gerçekleşmiş protestolardan ve Arap Baharı eylemlerinden esinlenerek bir grup deneyimli siyasi eylemcinin dikkatlice planlanmış hareketidir. New York'ta başlamış ve yaklaşık iki ay sürmüş bu eylem üç farklı başlığı aksettirmektedir. ilki, emektar eylemciler enstrümantal planlamaları üstlenmiş ve ortalıkta gözükmüş olsa da daha önce siyasi protestolara ve eylemlere katılmamış sayısız aceme katılımcıyı eyleme çekebilmiştir. Bu acemi katılımcılar derin bir şekilde politize olmakla beraber siyasi aktivizm içerisinde yavaş yavaş yer almaya başlamış ve benzer eylemlere katılım sağlamışlardır. İkinci olarak, işgal fenomeni Amerika Birleşik Devletleri politikasının merkezine oturmuştur. Büyüyen ekonomik eşitsizliği kamusal dikkatin merkezi konumlandırmıştır ve eşitsizlikten yararlanan ve eşitsizliği yaratan kimseleri vurgulayarak %1 elit zenginin neredeyse %99 oranındaki nüfusun kazanımlarına sahip olduğunu gündeme taşımıştır. İşgal fenomeniyle sosyal sınıf siyasi mülahazaların merkezi odak noktası olmaya başlamıştır. Üçüncü nokta ise *Occupy Wall Street* iletişim ağı tahliyeden kurtulmuş ve çok farklı ortamlarda yaşamaya devam etmiştir. Ağ içerisindeki katılımcılar New York içerisinde düzenlenen bir çok işçi ve cemaat eylemlerine katılarak aktivist özelliklerini devam ettirmişlerdir. Ayrıca işgal fenomenini ülkenin ve dünyanın bir çok bölgesinde canlı tutarak yaşatmışlardır. Bu ağın üyelerine baktığımızda katılımcılar hakkında bazı bilgilere ulaşmamız

mümkün olabilmektedir. İleri düzey eğitim almış katılımcıların sayısı hayli yüksek olmakla beraber Occupy Wall Street katılımcıları arasında etnik ve sınıf farklılığı o kadar seyretmemektedir. Occupy Wall Street eylemine katılan eylemcilerin ekonomik koşullarına baktığımızda çoğunluğunun işsiz, işini yeni kaybetmiş ya da ağır kredi yükü altında oldukları görülmektedir. Ve yaşlarının 30'un altında olduğu gözlenmektedir. Çoğu Occupy Wall Street katılımcıları ve destekçileri geleneksel siyasi yöntemlerin beklenen sosyal değişikliklerin elde edilmesinde yetersiz kaldığına inanmaktadır. Bu inanç değişim nidalarıyla göreve gelen Barack Obama'nın yönetimi altında hala yerini korumuş ve korumaktadır. Fakat Occupy Wall Street katılımcıları ve destekçileri her şeye rağmen geleneksel siyasi yöntemlerin içerisinde yer almaktan vazgeçmemiş ve sivil olarak meşguliyetlerine devam etmişlerdir. Zuccotti Park'ın işgali bir dönem kentsel hareketlerin tarihsel başlangıcı olmuş ve katılımcıları bu eylemi geliştirerek genişletmiştir. Occupy Wall Street katılımcıları ve destekçileri kendilerini Arap Baharı gibi kentsel hareketlerin küresel parçaları olarak görmüş ve Amerika Birleşik Devletlerindeki görevlerini yerine getirmiş olduklarına inanmaktadırlar. Occupy Wall Street eylemi şiddet olaylarını içermeyen bir harekettir. Bu bir ideal ve ilke olmaktan ziyade katılımcıların pragmatik olmasından kaynaklanmaktadır. Occupy Wall Street hiyerarşik olmayan *horizontalism* şekilli bir organizasyon biçiminde doğmuştur. Bu işgal fenomeninin bireysel bilinçli ve siyasi olarak işaret edici olmasından kaynaklanır. Occupy Wall Street aslında eylemin özü ile ilişkili olmayan birçok grup ve bireyi yakalamayı başarmıştır. Bu alakasız kimselerin desteğini kazanmalarında ki püf nokta eylemin vurguladığı %99 olarak biz biriz ve bütünüz söylemidir. Occupy Wall Street ekonomik eşitsizliği ülkenin bir numaralı gündemi haline getirerek ulusal tartışmaları değiştirmeyi başarmıştır. Occupy Wall Street katılımcıları ve destekçileri genellikle siyasi bakımdan deneyimli aktivistler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak genç katılımcılar sınırlı bir geçmişe sahip olmakla daha önce protesto hareketlerine katılmamış kişilerdir. Fakat bu katılımcılar elde ettikleri deneyim ve eylem kazanımları sayesinde siyasi olaylara yönelmeye başlamış taahhüt altına girerek sosyal değişim için çalışmaya başlamışlardır (Milkman et al., 2015: s. 31).

Kentsel hareketlerin yüzleştiği en önemli sorunlardan bir tanesi eylemcileri ve destekçileri bulmaktır. Tabii kazanılan eylemci ve destekçilerin taahhütlerini almak ve elinde tutmak bir diğer meseledir. Bu meydan okumalarla yüzleşmek çok önemlidir çünkü bir hareketin istediği değişikliklere ulaşması uzun sürmekte bazen onlarca yıla mâl olabilmektedir. Bir hareketin etkili olabilmesi için kaybettiği katılımcı sayısını en azından telafi etmesi şarttır. Şayet elde edilen katılımcı sayısı düşmeye ve kaybedilen sayıyı ikame edecek eylemci bulunamazsa

hareket gerilemekte ve çoğunlukla yok olmaktadır. Eyleme katılan kimselerin eylem boyunca gösterilen faaliyetlere katılımı, gösterilerde yer alması ve eylemleri yürütmesi aslında eyleme katılmalarına sebep olan ilk nedenden genellikle farklıdır. Genelde hareketler yeni katılımların olmasından hoşnuttur ve bunun için faaliyetlerini geliştirme amacındadır. Kentsel hareket ve hareket organizasyonu katılımcıların desteğini alacak şekilde faaliyetlerine devam edebileceği gibi devam etmeye de bilir. Katılımcıların hareket süreci içerisinde neden katılım sebeplerinin değiştiği, hatta neden ilk katılımda bulundukları, neden bazı katılımcıların süre içerisinde katılımdan vazgeçtikleri ve katılım içerisinde gerçekleşen katılımcı sayısındaki farklılıklar sorulması gereken soruların başında yer almaktadır (Goodwin ve Jasper, 2015: s. 101). Potansiyel katılımcı kazanımları aslında protesto hareketlerine ideolojik taahhütler yerine gelmeden ve grup sebepleri oluşmadan gerçekleşmemektedir. Ayrıca katılımcıların beklenen değişikliklerin sadece kurum ötesi siyasi faaliyetlerle gerçekleşebileceğine de inanması gerekmektedir. Bilinç artışı grup münakaşalarında ve münazaralarında meydana gelen inançların ve yaratılan kültürel söylemlerin kuvvetlenmesiyle gerçekleşebilmektedir. Katılımın devamı ve bilinç oluşumu için hareketin hedef aldığı sorunların müşterek olduğuna dair inanç ve beklentinin sadece gelenek dışı siyasi faaliyetlerle gerçekleşebileceğine kani olması gerekir. Bu inanç oluşması durumunda hareket potansiyel katılımcılara kolaylıkla ulaşabildiği gibi elinde bulunan katılımcıların da bağında mukavemet kazanmış olmaktadır. Etkili bilinç artışı aslında çok zor bir taktik olmakla beraber otorite karşıtı pozisyon nedeniyle oluşturulması hayli gayretlidir. Siyasi sosyalleşme gibi istidatlı kılan unsurlar katılımcıların zaman zaman eylemlere bakışını kuşkulu hale getirmekte sempatik olmayan bir noktaya taşımaktadır (Hirsch, 2015: s. 105). Katılımcı kazanma ve katılımcıları taahhüdünü elde etme protesto hareketleri içerisinde müşterek güç elde etme diye adlandıracağımız grup sürecinden etkilenmektedir. Katılımcı elde etme bilinç artışı oturumları içerisinde hareketin potansiyel günün hissiyat kazanması ile birlikte meydan okunan otoritenin mevcut gücüne bağlı olarak büyüyen risk katılımcıların harekete olan gönüllülüğünü etkilemektedir. Çok sayıda katılımcı eğer kendilerini feda etmeye razı iseler hareketin başarıya ulaşma şansı o kadar büyük oluyor. Bu nedenle hareket liderleri müşterek iyi ve müşterek güç konusunda önemli vurgular yapmaya çalışıyor. Hareketlere etki eden bir diğer etken ise kutuplaşmadır. Protestolar otoritelere meydan okuyarak bir bakıma kurumsal taktiklerin yapamadığı otomatik soruların karar alma sürecinde takip edilen kurallarını sorgulamaktadır. Sıradan olmayan yöntemlerin kullanılmasıyla etki altına alınan otorite şaşalamakta ve şaşkınlığı nedeniyle hedef alınan otoritenin tepkileri belirsizleşmektedir. Kutuplaşma genellikle bir sorun olarak görülmekle

birlikte her iki tarafında fedakarlığa ve uzlaşmaya hazır olmaması hareketin gelişimini etkilemektedir. Hatta hareket içerisinde meydana gelen ayrılıklar ve bu ayrılıklar neticesinde oluşan fikir kutuplaşması hareket katılımcılarının katılım sebeplerini sorgulamalarına neden olmaktadır. Hangi tarafın doğru olduğuna karar veremeyen katılımcıların çoğu katılım hedeflerini kaybetmekte ve harekete sekte vurmaktadır. Güç kazanmış seferber olamamış hareket temsilcileri mücbir taktiklerin yükselmesi nedeniyle bireysel katılımcıları değerlendirmelerini olumsuz yönde sonuçlanmasına ve hareketin giderek düşüşe geçmesine neden olmaktadır. Fakat bu ikilem içerisinde bir grup bilinç artışı ve müşterek güç elde etmeyi önemser ve bu konularda kültürel söylem oluşturabilirse katılımcıların dağılımı engellenmektedir. Protestolara katılan eylemciler izole olmak, korkmak ve çekinmek yerine biraz kırgınlıkla harekete daha fazla bağlanmaktadır. Bu şekilde sonuçlanan bir hareket için kutuplaşma olumlu bir gelişme olabilir. Bu nedenle zaman zaman meydana gelen krizler hareketin gidişatına sekte vursa da şayet sonlandırmıyorsa güçlenerek yoluna devam etmesini sağlayabilir. Bu süreç içerisinde yapılan fedakarlıklar harekete katılan gönüllü sayısını arttırmaktadır çünkü katılım potansiyeli olan kimseler öğrenmişlerdir ki hareket nedeniyle oluşabilecek olumsuz sonuç müşterek olarak pay edilecektir. Çoğunluğun kabul ettiği hedefler üzerinden geliştirilen stratejiler belirsiz çatışmaların önüne geçerek sosyal unsurların devreye girerek hareketin sonlanmasına engel olmaktadır. Bu şekilde gelişen harekete bağlılığını ifade eden katılımcıların eyleme ve eylemcilere sevgisi artmakta karşıt tarafa olan öfkesi ve muhalifliği ise aynı oranda artmaktadır. Farklı fikirlerin sahiplenildiği ancak kararların çoğunluğun katılımıyla alınması katılımcılar içerisindeki farklılıkların hoşgörü ile karşılanmasına ve gönüllülüğün artmasına vesile olmaktadır (Hirsch, 2015: s. 106).

3.7. Kentsel Hareketler Nasıl Teşkilatlanmaktadır?

1960'lara kadar kentsel hareketlerin had safhada düzensiz olduklarına inanılıyordu. Kentsel hareketlere katılan eylemcilerin birçoğu esasında bireysel nedenlerle faaliyetler içerisine giriyor siyasi nedenler ikinci planda yer almaktaydı. Bu nedenle kolaylıkla manipüle edilebilmekte, irrsayonel davranışlar sergileyebilmekteydiler. Bu nedenlerle olsa gerek kentsel hareketler müşterek davranışlar olarak nitelendirilmekte müşterek eylemler olarak değil. Fakat siyaset sadece partiler ve seçim gibi sıradan kurumsal kanallar üzerinden yapılıyor olsaydı bu hareketlere de gerek kalmayacaktı. Kentsel hareketlerde asıl kırılma noktası 1990'lar sonrasında meydana gelmiştir. İster resmi isterse gayri resmi olsun. Gayri

resmi organizasyonlar sosyal ağların kazandırdığı bireyler ile gerçekleşmekteyken izole ve yabancılaşmış bir yapıya evriliyor ancak toplumla iyi entegre bir halde bulunuyordu. Resmi organizasyonlar ise resmi bağlantıların kurulu olduğu bir ağ ile devlet tarafından tanımlanan bir teşkilat yapısı ile eylemlerine devam etmekteydi (Goodwin ve Jasper, 2015: s. 155). Kentsel hareketler organizasyon içerisinde ne kadar bileşen olduğu ve bunların arasındaki ilişkinin ne olduğu ile ilgili olarak çeşitlenmektedir. En uç örnek olarak sadece bir organizasyon tüm hareketi yönetiyor olabilir tıpkı devrimlerde olduğu gibi. Fakat bir çok farklı organizasyonun aralarında çok az iletişim ve etkileşimle hareketi yönlendiriyor olabileceği gerçeği de şartlara dâhildir. Ne kadar kentsel hareket organizasyonu barındırdığına bakılmaksızın kentsel hareketler hala koordinasyon seviyelerine bağlı olarak değişim göstermektedir. Bu bakımdan kentsel hareketler parçalanmış, *policefalo* ve ağsı olarak tanımlanabilirler. Her bir grup nispeten diğerlerinden otonom yapı ile ayrılmış olarak belirli bir lider olmadan ve parçalar arasında gevşek bir bağ olarak yoluna devam etmektedir (Goodwin ve Jasper, 2015: s. 156). Fakat incelendiğinde çevre hareketleri, insan hakları hareketi ve barış hareketi gibi birçok hareket gün geçtikçe ulusal sınırları aşan bir ağ ile organize edilmektedir. Uluslararası biçimdeki bu hareketler artarak dünya ile entegre hale gelmektedir. Çünkü bir çok sosyal sorun artık ulusal seviyelerle ile karşılanamamaktadır. Uluslararası çevresel aktivist grup devletlere bir baskı unsuru olarak öne çıkmakta fakat bundan fazlasını da yapabilmektedir. Yeni grupların ekolojik duyarlılıklarını arttırmak, çokuluslu şirketlere baskı yapmak ve yerel cemaatleri kuvvetlendirmek gibi bir dizi etkinliğe imza atmaktadırlar. Ulusal devletlerden bağımsız olarak oluşturulan dünya sivil siyaseti ya da küresel sivil toplumu gibi beliren önemli başlıkların parçası olabilmektedir. Karmaşık olan ve uluslararası ağı içeren aktivistlerin ve organizasyonların gün geçtikçe seferberlik halinde olması günümüzde küresel hakkaniyet ya da demokratik küreselleşme olarak adlandırıldığı görülmektedir. Bu küresel ağın kentlilerin yerel ve ulusal cemaatlerin ötesinde bir güçle hareket etmesine vesile olduğu görülmektedir. Hareketlerin hareketi olarak görülen küresel hakkaniyet hareketinin koordinasyonu ve formasyonu gelişen teknoloji ile teshil etmektedir, özellikle internet aracılığıyla. Uluslararası kentsel hareket organizasyonları son yıllarda dramatik bir biçimde artış göstermiştir. Ve bu organizasyonlar merkezi bir yapıda olmayıp ademi merkeziyetçi bir hüviyettir. Mantığa aykırı olarak uluslararası kentsel hareketler organizasyonları ne kadar büyürse ve küresel konuları ele almaya başlarsa daha küçük ölçeklerde yer almakta, yüz yüze biçiminde gözükmemekte ve benzeşme artmaktadır (McCarthy ve Zald, 2015: s. 162).

Uluslararası eylemci topluluğunun çabalarını en iyi açıklayan konsept dünya sivil politikalarıdır. Eylemciler ne zaman devlete baskı uygulamadan koşulları değiştirmek istese eylemleri dünya müşterek yaşamının sivil boyutlarında yer almaktadır. Sivil toplum sosyal yükümlülüğün arenası olarak bireyin üstünde devletinse altında yer almaktadır. Arkadaşlık, aile, ve gönüllü yakınlığa dayanan ekonomik, sosyal ve kültürel arenasıdır sivil toplum. Konsept yerel ölçekli tartışmalar ile başlıyor olsa da küresel seviyeden başlamak yerinde olur (Wapner, 2015: s. 176). Örneğin uluslararası çevresel eylemci grubu on yıllardır gelişmekte olan ülkelerdeki vahşi yaşamı korumak için çalışmaktadır. Bu grup gelişmiş ülke topluluklarından gelen katılımcılardan oluştuğu gibi gelişmekte olan ülkelere de yaygın katılım söz konusudur. Bu tip organizasyonlar yerel ölçekte örgütlenerek yahut örgütlenmiş grupları destekleyerek hareketlerini küresel seviyeye çıkarmaktadır. Bu tip çabalarla uluslararası çevresel eylemci grupları resmi politikaların yahut doğrudan lobi faaliyetlerinde bulunan devlet dairelerinin beklenen değişimleri yapmaları için oluşturulmuş kamu baskısını galvanize etmek amacıyla değildir. Çünkü onların faaliyetleri parlamentoların ve icra dairelerinin çok uzağında onlarla bağlantısız olarak gelişmektedir. Uluslararası çevresel eylemci grupları sürdürülebilir kalkınma projeleri üretmek yerel kalkınmanın gerçekleşmesini ve yerel kapasitenin artmasını istemektedir (Wapner, 2015: s. 181).

Ağ mefhumu geniş çaplı katılımcıların kentsel hareketlere değişik zaman ve mekanlarda katılımının anlayışını entegre etmektedir. Bir çok çeşit farklı hareketlere dahiliyetin meyledildiği dünyamızda çok sayıda resmi ve gayri resmi gruplar bu mefhumun kavramsallaştırılmasını sağlayarak seferberlik yapısını oluşturmaktadırlar. Anahtar tasavvur şudur ki çağdaş topluluklar gün geçtikçe daha bürokratik ya da resmi ve profesyonel bakımdan organize bir hale gelmektedirler. Çağdaş topluluklar bu nedenle çok farklı alanlarda sosyal değişim çabaları için potansiyel katılımlar üretmektedirler. Aynı zamanda çoğu yaygın ve uzun süreli hareketler birden çok resmi organizasyonlar içermektedir ki bunların temel amacı hareket özelindeki hedeflere ulaşmak olmaktadır. Fakat hareketler sadece resmi organizasyonlar tarafından icra edilen bir toplanma olmayacaktır. Hatta bakıldığında giderek ademi merkeziyetçi bir teşkilatlanma ile gayri resmi yapıda gözlenmektedir. Bireyler ve gevşekçe tanımlanmış iletişim ağı gayri resmi bir şekilde örgütlenmeye başlamışlardır (Smith, 2015: s. 184). Seferberlik yapısının gayri resmi hareket boyutu en fazla dinamik ve önemli atılımlardan biridir gündeş küresel değişim için. Kentsel hareketler açıkça gayri resmi siyaset ile bağlantılar kurmuş ve iletişim odaklı siyasi çalışma araştırmacıların vurguladığı gibi sahneye çıkan katılımcıların ağında küresel sosyal değişim sürecini etkilemiştir. Resmi

hareket aktörlerine baktığımız zaman ise giderek uluslararası sosyal hareket organizasyonları ile giderek artan sayıda ki ulusal ve yerel olarak organize olmuş sosyal hareket organizasyonlarını içerdiği gözlenmektedir. Mesleki dernekler ya da sendikalar gibi diğer tipteki resmi organizasyonların protesto komiteleri de bu organizasyon yapısı içerisinde kendilerine yer bulmaktadır. Hareket eylemleri koordinasyona yardımcı olan ve belirli konularda uzun süreli kampanya yapmaya devam eden resmi uluslararası organizasyonların üretilmesine vesile olmaktadır. Çağdaş siyaset kapsamlı bir şekilde bilimsel kanıtların sunulduğu ve değişik siyasi yöntemlerin denendiği bilgi ve ihtiyat ile gündeme gelmesinden ötürü düşünce kuruluşlarının ve araştırma enstitülerinin belirli hedefleri güden kentsel hareketleri desteklemesi giderek ortak ve önemli görülür olmuştur (Smith, 2015: s. 185). Resmi olarak organize dilmiş ve yoğun olarak ağlaştırmış küresel sivil toplumunun genişlemesi küresel siyasi sistemin demokratikleştirilmesine yardımcı olmaktadır. İlk olarak küresel ve yerel bağlamda bilgi alış verişinin akışı hızlanmış, ve sonucunda kamusal farkındalık ve küresel sorunlara ve politikalar ile ilgili tartışmalar artmıştır. İkinci olarak resmi siyasi yollar tarafından marjinalleşmiş grupların küresel siyaset sahnesine çıkması sağlanarak yapısal bir fırsat tanınmış olur. Bu aleniyet ilkesini, tarafsızlığı ve uluslararası kurumların temsilini arttıracak bir faaliyet olmaktadır. Üçüncü olarak hızlı uluslararası iletişimin ve kamusal katılımın kapasitesinin artışı ile birlikte vatandaşlar ve diğer devletler için devletlerin şeffaflığı ve güvenilirliği artmaktadır. Dördüncü olarak uluslararası kimliklerin kabulü ve paylaşılan organizasyon bağları neticesinde küresel bağlamda hakkaniyet ve insafılık kavramları değer kazanmakla birlikte siyasi politikalar bu değerler üzerinden yapı kazanmaktadır. Son olarak ise küresel sorunlara kamusal dikkatin çekilmesi ile birlikte uluslararası organizasyonların ve ağlarının çalışmaları küresel kuruluşların devam eden çabaları neticesinde denetleme yaparak ve seferberlik baskısı sonucunda etkisi artmakta ve uluslararası anlaşmalara katkıları çoğalmaktadır (Smith, 2015: s. 195).

Toplanma arenası bir sosyo-politik bir araç olup uygun davranışları uyandıran, kesin rollerin mevcut olduğu, durumun tanımının yapıldığı ve etkileşimin boyutlarının ele alındığı buluşma noktalarıdır. Bu içerikleri potansiyel katılımcılar hareket süresince alanlarda takip edebilir ve hatta yeni anlamalar ve mekanlar oluşturarak harekete destek olabilirler. Ortaya çıkan beklentiler potansiyel katılımcıların belirli bir buluşma alanında bulunmasına etki ederken toplanmanın fikri amacına yönelik sorgulamalarını, süresine ilişkin fikirlerini, hareketi yürütmenin kurallarını ve diğer hareket alanları ile ilgili iletişimi yönlendirmektedir. Hareketin içerdiği unsurlar, hareketin yönelişi ve hareket katılımcılarının davranışları

doğrudan katılım alanının tipini ve sınıflandırmasını etkilemektedir. Meydanlar onlarca kişiye ev sahipliği yapmaktayken bir oturma eylemi küçük bir alanı kapsamaktadır. Hareket şayet geniş kitlelerin katılımıyla idare edilecekse kentin popüler ve geniş alanları tercih edilmelidir. Yine aynı şekilde bu tür alanlarda meydana gelen eylemler büyüme potansiyeli olan hareketler olarak da görülebilir. Fakat protesto edilecek kurum ve kuruluşun çevresi dar bir alan ise eylemin şekli değişmekte yaratıcılık payı ortaya çıkmaktadır. Günümüzde eyleme katılan kişiler alan planlamasını ve alan tasarımını bir etkileşim içerisinde çıkarabilmektedir. Öyleyse eylem alanının mevcut yapısına şekil verebilmekteyken alan da eylemin genel hüviyetini müteşekkil yapabilmektedir (Haug, 2015: s. 200). Toplanma mekanları için bazı unsurlar şekillendirici olabilmektedir. Bunlardan ilki üyeliktir. Toplanma alanı herkes için açık olabilmektedir. Gelen giden belli olmamakla beraber belli bir grup yahut gruplara da ait olabilmektedir. Tabii bazı katılımcılar katılım hakkı konusunda izni kolaylaştırmaktadır. Bazı kimselerin yahut grupların kabulü veya dışlanması açıkça ve ani bir şekilde alınan kararlara bağlıdır. Kabul ve dışlama hareketin amacı ile kendini bağlı bulmuş, bağlam bakımından yakınlık hisseden kimselere açıkken hareketin amacına ve ruhuna ters unsurların kabulü kolay gözükmemektedir. Ayrıca fikri bakımdan farklılık bulunmasa dahi yöntem bakımından ayrışan gruplar hareketin içeriğinden sıyrılmakta ve harekete dahil edilecek gruplar arasında gözükmemelerine neden olmaktadır. Hiyerarşi ise bir diğer unsurdur. Kentsel hareketler genellikle gayri resmi hiyerarşiye sahipken aynı zamanda resmi bir hiyerarşi de içerebilmektedir. Eylemlerin bazılarında belirli grupların hareketin öncülüğünü ele almış ve hareket müddetince gelişmelere karar vermiş olabilir. Katılımcıların neler yapacağı ve kimlerin sürece dahil olacağı bu gruplar tarafından belirlenmektedir. Katılımcılar arasında mevcut bulunan hiyerarşi katılımcıların nasıl yönlendireceğinden ve ne kadar süreceğine varana dek bir grup vazife başlığına göre şekillenmektedir. Bazen ise kişilere belirli görevler verilerek diğer katılımcılara göre harekette öncü rolü üstlenmesi gerekmektedir. Bir diğer unsur kurallar. Kurallar resmi organizasyonların şekillendirdiği kentsel hareketler de dahi gayri resmi hareketlerde olduğu gibi yürütülmektedir. Katılımcılar arasında kimin neler yapacağı organizasyon tarafından belirlendiği görülse de potansiyel katılımcıları hareketten uzaklaştırmamak için kesin kurallardan uzaklaştıkları görülmektedir. Seçilen alanın konumu, katılımcı sayısının oranı, karşıt grupların faaliyetleri hareketin kurallarını şekillendirmektedir. Konuşma hakkı, temsil hakkı, eylemin çevreye yayılacak müdahaleleri kurallar bütünü içerisinde ele alınır. Ancak günümüzde eylemlere yönelik kesin kurallar olmadığı görülmektedir. İletişim ağı içerisinde katılımcılar teknolojik araçları kullanarak fikirlerini

beyan etmekte ve çoğunluk belli fikirleri kabullenip ona göre hareket etmektedir (Haug, 2015: s. 202). Bir diğer unsur ise denetimdir. Hareket süresince bazı kimseler yahut resmi organizasyonlardan gelen bazı temsilciler hareketin gidişatı dair fikirlerini kolaylıkla paylaşabilmektedir. Harekete dahil olan kimselerin beklentilerini ölçmekte, kimliklerine göre sınıflandırmakta, talep etmekte oldukları hakları incelemekte, hareketin zaman çizelgesini çıkarmakta ve uygulanan yöntemlerin çeşitliliğine bakmaktadır. Hatta şiddet olaylarında sıyrılmak istenen hareketler bu tür faaliyetleri sınırlamak için özel ve belirli kimseleri seçerek hareketi yönlendirmek istemektedirler. Hareketin denetimi teknolojik araçlar dahilinde de ilerleyebilir. Ana amaçtan sapmak istemeyen hareketler buna göre kamusal bilinç oluştururken, katılımcı sayısını olabildiğince arttırmak isteyen hareketler çoğunluğun etkilendiği sorunları ve müşterek kimlikleri gündeme taşımaktadır. Son unsur ise müeyyidedir. Katılımcılar genellikle hareketlere gönüllülük esasına göre katılmaktadır. Katılımcıların eylem süreci içerisine girme nedenleri ortak bir payda bulmuş olmaları, seslerini daha güçlü bir şekilde iletilebilecek olmaları ve beklentilerinin gerçekleşme ihtimallinin güçlü olması gösterilebilir. Fakat hareket bazen istenmeyen bir hal-i ruhiyeye girebilir. Bu vakit bazı müeyyideler gündeme gelmektedir. İlk akla gelen ise konuşmama hakkıdır. Eylemi istenmeyen bir hale sokan tarafların temsilcilerinin yahut katılımcıların konuşma imkanları sınırların ve hareketin dışında bir faaliyet gibi topluma lanse edilir. Katılımcıların güvenliğine dair sıkıntılara yol açabilecek kimselere faaliyet alanından dışlanma gibi bir çok yöntem uygulanabilir. Toplanma alanından çıkarılma, şiddet eylemlerine başvuranları alan içerisinde kovma, karşıt gruplarla istenmeyen ilişkiler kuranları toplanma alanından ve kamusal ağlardan uzaklaştırma uygulanacak müeyyidelerden bazılarıdır (Haug, 2015: s. 203).

3.8. Müşterek Eylem

Müşterek kimlik inşası belli aktörlerin özel yahut kamusal belirli olaylarla bağlantılarının kurulmasıyla mümkün olabilir. Bu olaylar farklı zaman ve mekan içerisinde etkili oldukları deneyim ile geniş anlamda kuşatıcı olmak mecburiyetindedirler. Sonuç olarak müşterek eylem içerisindeki bireyler ve organizasyonlar artık yalnızca belirli özel amaçların peşinde koşan değil aksine daha geniş ve kapsayıcı değişim sürecinin hatta değişim için direnmenin süreçlerini takip etmektedirler. Örneğin küresel hakkaniyet hareketinde olduğu gibi *battle of Seattle* ve *Narmada Valley dam in India* eylemlerine katılan kimselerin farklı coğrafyalarda

olmasına rağmen iletişim ağı ve eylem süreci bakımından birbirini desteklemesi ve benzer hareketler olması kimlik inşasının ne kadar müşterek olduğunu göstermektedir (della Porta ve Diani, 2006: s. 22).

İnşa edilen ya da yeniden üretilen kimlikler bireylerin kendi deneyimlerine ve zamanla geçirdikleri dönüşüme dair süreçlerin önemli parçaları olmaktadır. Fakat belirtmek gerekir ki kimlik inşası bakımından bireysel boyutla müşterek boyut arasında ciddi farklılıklar vardır. Bir yandan kimliklerin yeniden canlandırması, korunması ve üretimi boyunca bireyler bireysel projeleri eylemin açık ya da kapalı olup olmadığı yönünde tanımlar ve yeniden tanımlar. Bireylere göre kimliklerin genellikle şahsi ve siyasi projeler olarak katılımı hareketlere yönlendirdiği gözlenmektedir. Diğer bir yandan kimliğin inşası ve kişinin kendini yeniden keşfetmesi sadece psikolojik bir mekanizma olmayıp bir sosyal süreçler bütünüdür (della Porta ve Diani, 2006: s. 92).

Kimliğin hislerinin mevcudiyeti ve müşterek dayanışma risklerle yüzleşmeyi ve müşterek eylemlerin belirsizlikleriyle mücadeleyi mümkün kılar. İşçilerin hareketleri ele alındığında aynı koşullarda ve aynı mekanlarda çalışan kimselerin dayanışması söz konusudur. Sosyalist kültürün getirdiği eşitlik kavramı katılımcıların aslında ortak bir kadere sahip olduğu fikrini dayatır. Fakat sanayi sonrası topluluklarda bu bağlar giderek zayıflamaya başlamıştır. Bu sosyal bağların tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Aradaki uzaklıklar nedeniyle bağlar farklı bir boyut kazanmıştır. İlişkilerin mekanı belli ortamlar olmaksızın belli bölgeler ve hatta tüm ulusal sınırlar haline gelmiştir. Bu nedenle müşterek aktörler giderek kendilerini daha az bir biçimde yerelle irtibatlandırmaya başlamıştır. Müşterek kimlik giderek doğrudan ilişkilerin yerine, yüz yüze temasların yerini daha başka sosyal ilişkilerle doldurmaya başlamıştır. Mevcut medya ortamının ve elektronik devrimin neticesinde hareketler için müşterek kimlik kendine yeni mecralar ve yeni sınırlar kazanmıştır (della Porta ve Diani, 2006: s. 94). Benzer mekanizma tek organizasyon ile hareketler arasındaki ilişkide de geniş anlamda bulunmaktadır. Bir yandan organizasyonlar kendilerini belirli bir konunun hareketi olarak tasdik etmekteyken genel manada küresel bir eyleme dönüşebilmektedir müşterek kimliği nedeniyle. Diğer bir yandan organizasyonlar kimliklerini güçlendirerek aynı zaman da kendilerini diğer faaliyetlerden ayıştırmaktadır. Bu nedenle organizasyonlar bir bakıma kendi içinde otonomi kazanmış, özgü, belirgin ve özel olmuş olabilir fakat aynı zamanda geniş müşterek çabaların ürünü olarak dünyaya yayıldığı da gözlenmektedir. Hareket kimliği üretimine bağlı olarak müşterek imgelerle daha geniş katılımcı kitlesine

ulaşabilmektedir. Bu şekilde hareket daha farklı katılımcılara ve daha farklı hareket organizasyonlara bağlanabilmektedir. Dahası küçük gruplar dahi daha büyük organizasyonlar ile deneyimlerini güçlendirebilir, faaliyet kapsamını genişletebilir (della Porta ve Diani, 2006: s. 99). Müşterek eyleme katılım söz konusu olduğunda kimlik sorununu ve özelini anlamak elzemdir. Ancak müşterek eylemi anlamak için Olson'un teoremini es geçmek mümkün değildir. Olson'a göre müşterek eylemin kavramı müşterek iyunin üretimiyle mümkündür. Bazen ortak iyi belli bir bölge içerisinde yaşayanları ilgilendirdiği gibi bazen bu ortak iyi küresel bir boyut kazanmaktadır. Örneğin kar emisyonlarının azaltılması ile ilgili yürütülen eylemler yerel boyutta başlamış olabilir. Müşterek iyi bu harekette temiz hava olmaktadır. Herkes soluduğu havanın temiz olmasını istemektedir. Ve sağlıklı bir yaşam için bu hedef herkes tarafından paylaşılabilecek ortak bir paydadır. Bu aynı zamanda bir anda küresel boyut kazanacak müşterek iyidir. Bir bölgede başlayan hareket kolaylıkla dünya genelinde taraf bulabilecektir (della Porta ve Diani, 2006: s. 100). Kimlik inşası müşterek eylemin vazgeçilmez bir parçasıdır. Kimlik inşası ile birlikte aktörler kendilerini çıkara, değerlere ve ortak tarihe ait hissederler. Müşterek kimlik öyle zannedildiği gibi belli bir sınır içerisinde kapalı kalmak zorunda değildir. Etnik, bölgesel, sınıf ve cinsiyet içerikli kimlikler kendileri bizzatihi o kimliğe ait olmasalar da ortak iyiyi görerek müşterek kimliğe dahil olabilmektedir. Bu nedenle müşterek iyunin olduğu her alanda müşterek kimlik aslında o kimliğe sahip olmayanlar tarafından da destek bulabilmiş kimlik inşasının içerisinde yer bulabilmişlerdir. Kimlik o nedenle müşterek eylemler için çok önemli bir rol oynamaktadır.

Ağların konfigürasyonun mühim seviyede hareketlerin faaliyet gösterdiği çevrenin karakterine ve seferberlik için kaynak geçerliliğine bağlı olduğu gözlemlenmektedir. Yerel ağlarda kaynaklar sınırlı fakat entegrasyon ve ilişkilerin yoğunluğu yüksektir. Ulusal ve uluslararası ağlarda ise kaynaklar verimli kullanılması halinde neredeyse sınırsız fakat iletişim ve ilişkilerin yoğunluğu düşüktür. Katılımcılar arasında farklı fikirlere sahip gruplar mevcuttur. Bu ağlarda çoklu üyelikler meydana gelmiş ve bunlar parçalar halinde yada alt gruplar halinde parçalara ayrılmıştır ve aralarında çok sınırlı bağlantı mevcuttur (della Porta ve Diani, 2006: s. 130). Kentsel hareket eylemlerinin organizasyonu ve eylemcileriyle ve destekçileriyle bağlantısı neticesinde bireyler bir seri eşsiz sosyal ilişkilere sahip olmaktadır. Bu şekilde eylemin siyasal boyutu özel boyutla üst üste gelmekte ve bu özel biçimde alt kültürlerin kurulumunu gündeme getirmektedir. Hareket ağı içerisinde bireyler sadece siyasi sonların endişe edildiği sonuçları değil aynı zamanda bireysel kendini gösterme bakımından da genellikle hedefleri takip ederler. Hatta bu endişelere sahip ve herhangi bir gruba üyelikleri

bulunmayan bireyler dâhi zaman zaman kültürel operatörler ve hizmet yapıcılar tarafından düzenlenen eylemlere ve faaliyetlere katılmaktadır. Bu nedenle belirli bir hareket organizasyonuna aidiyet yüksek ölçüde kişisel tercihte yatmaktadır. Kentsel hareketler için üretilmiş sembolik kodlar esasında belirli bir hedef gütmekteyse de homojen bir grup yapısı ortaya çıkarmamaktadır. Kültürel kodlar eyleme katılan katılımcılar tarafından farklı algılanmakta ve farklı ölçülerde takip edilmektedir. Bu da her ne kadar yaratılmak istenmese de heterojen bir yapı meydana getirmektedir (della Porta ve Diani, 2006: s. 131). Bir başka boyu ise eylemcilerin hareket içindeki davranışlarıdır. Bireyler sadece eylem içerisinde aktive olmalarını daha önceki bağlantılarına sahip olmaktan değil aynı zamanda yeni bağlantılar yaratarak birliklerin ve eylemcileri çoklu biçiminde faydalanmalarına borçludurlar. Bu sayede eylemciler kentsel hareketi daha farklı organizasyonlar ile, siyasi aktör ve kuruluşlarla ve potansiyel katılımcılarla birleştirmektedir. Sonuç olarak kentsel hareket sanayisini ya da piyasasını değiştirmekte ve canlı tutmaktadırlar. Katılımcılar ayrıca kültürel kodları da kullanmakta hayli başarılılardır. Gerçek yaşam deneyiminden hayli etkilenen katılımcılar gün geçtikçe sanal alemin kültürel kodlarına merak duymakta örgütlenmelerini bu alanda yoğunlaştırmaktadır. Sanal alan bilgisayar yahut cep telefonu odaklı iletişimi arttırmakta ve kentsel hareketlere katılımı yeni bir çığır açmaktadır (della Porta ve Diani, 2006: s. 134).

Kentsel hareket organizasyonlarının evrimine baktığımız zaman tek yönlü seyreden bir yol görmüyoruz. Bazı organizasyonlar kurumsallaşarak kendilerini siyasi partilere yahut çıkar grupları haline dönüştürmektedir. Kimisi ise radikalleşerek şiddet olaylarının görüldüğü eylem faaliyetlerine dönüşmektedir. Ticari faaliyete ve piyasa ekonomisi içerisinde yer alan kentsel hareketlerde görülmektedir. Bazıları ise içe dönüp dini mezheplere benzer bir hal almaktadır. Bu yolların hangisine sapılacağı ve organizasyon yapısının nasıl müteşekkil olacağı bir dizi etkene bağlıdır. Bunlar; siyasal sistemin konfigürasyonu nedeniyle ortaya çıkan fırsat etkisi, organizasyon kültürünün ağırlığı, teknolojik değişimin rolü ve hızla yayılan bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkileşimi (della Porta ve Diana, 2006: s. 161). Kentsel hareket liderleri bir dizi stratejik dilemma ile karşı karşıyadır. Diğerleri arasından bir biçimi çekip çıkarmak farklı talepleri olan çeşitli kamusal gruplara gönderilecek mesajlarla alakalı bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel hareket eylemcileri içerdeki dayanışmayı kuvvetlendirmek isterken, medya aracılığıyla iletişime geçmekte ayrı bir taleptir. Eylem biçimini ılımlı bir hale getirmek amacıyla birlikler yaratmaya çalışanlar olduğu gibi güvenilebilecekleri ortak arayışı da karar vericilerin sıklıkla baş vurduğu yöntemlerdendir. Fakat her eylem bir protesto aracı haline dönüşmemekte eylemcilerin değerini yansıtmaktadır.

Tarihi olaylar ve eylemler sosyalleşmeyi sınırladığı gibi kentsel hareketler bölgeden bölgeye ülkeden ülkeye hareketten harekete değişim göstermektedir. Öğrenme süreçleri arasında sağlanan etkileşim ile yenilikler ortaya çıkmaktadır (della Porta ve Diani, 2006: s. 192).

Polis teşkilatının ve kuvvetinin müdahale biçimi tarihsel olarak da özel olarak da kentsel hareket karakterini etkilemektedir. Baskıcı stratejiler gerginlikler doğurmaktadır. Demokratik ülkeler pazarlık süreci ile zaten barışçıl bir eylem geçirme hedefinde olan hareket organizasyonları ile pazarlık süreci içerisine girmektedirken, polisin müdahaleleri daha etkili bir hale gelmektedir. Polis müdahalelerinin şekli esasında polis teşkilatının hüviyetine ve geleneksel yapısına bağlı iken siyasi fırsatlara duyarlı olup olmadığına göre de şekillenmektedir. Polis müdahalelerini şekillendiren etkenlere baktığımızda bazı unsurlar öne çıkmaktadır. Bunlar; siyasi kurumlar, siyasi kültür, kentsel hareket eylemcilerinin davranışları ve birliklerin davranış şekilleri (Aydın, 2006: s. 316-8). Birlikteliklerin ve çatışmanın konjonktürel karakterlerine bakıldığında protestoların ortaya çıkmasının ve seferberlik potansiyelinin etkili olduğu gözükmektedir. Kentsel hareket ve karşı kentsel hareket etkileşimi ile birlikte kurumsal güç karşıtlık kazanmakta ve hareket stratejilerinin ve protestoların artmasını etkilemektedir. Sendikalar, birlikler ve sol partilerin destekleriyle ortaya çıkmış kaynaklar kentsel hareketlerin başarıya ulaşma şansını etkilemişti geçmişte. Kitle partilerinin düşüşü ve parti eylemcilerinin azalışı siyasi partiler ile kentsel hareketler arasındaki potansiyel birlikteliğe meydan okumaktadır. siyasi fırsat kavramının kentsel hareketler içerisinde merkezi bir rol üstlendiği değerlendirilmekte fakat gerçeklik algısının değerlendirilmesi yönünde çok az dikkat gösterilmektedir. Günümüzdeki araştırmalara göre kültürel farklılıklar ve bölünmüşlükler siyasi fırsatları süzgeçten geçirmekte ve hareketlerin stratejilerini ve başarı şanslarını etkilemektedir. Medya organlarının çoklu yapısı ve ılımlı medya organlarının artması hareketin mesajının yayılmasında etkili olmakta ve siyasal olduğu gibi kültürel ve ekonomik olarak da gelişmesini sağlamaktadır (della Porta ve Diani, 2006: s. 222).

Kentsel hareket seferberliği bazı alanlarda bir dizi değişikliğin takip edilmesiyle tamamlanır. Kamunun endişe ettiği politikaların yanı sıra belli konularda artan protestolar yasama faaliyetleri içerisinde seslerini duyurabilmekte yasal sonuçlar alabilmektedir. Fakat esas olarak değişim sıradan vatandaşların ve ekonomik bakımdan öne çıkan grupların değer sistemlerinde meydana gelen dönüşümlere ve davranışlarında meydana gelen değişime bağlı olarak şekillenmektedir. Kamu politikalarında ve *efkâr-ı umumiye*'de meydana gelen

değişiklikler prosedür değişikliklerine yol vermekte hatta zaman zaman kentsel hareketler neticesinde karar vericiler değişmekte, ilgili komisyonlarda değişikliklere gidilmekte, demokrasinin temsili yetkisi bakımından temsilcilerin değişmesi izlenmekte, mahalli idarelerde değişikliklere gidilmekte ve karar alma sürecine dâhiliyetin arttığı gözlenmektedir. Kentsel hareketler ve seyrettikleri eylemler demokratikleşme sürecine yardımcı olmakta otoriter rejimlerin daha demokratik hale gelmesine vesile olmaktadır. Temsili demokrasiler içerisindeki etkisi ise daha katılımcı bir sosyal ve siyasi sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (della Porta ve Diani, 2006: s. 248).

4. KENTSEL HAREKETLERİN MEKÂNI

4.1. Kent, Mekân ve Zaman

Dünya gittikçe daha fazla kentleşen bir yapıya kavuşmaktadır. Diğer bir deyişle, dünyanın hatırı sayılır çoğunluktaki nüfusu artık kentlerde yaşamaktadır. Bu insanların yaşam alanlarının yani mekânların değişmesine neden olmaktadır. Özellikle ulaşım ve telekomünikasyon gibi alanlarda meydana gelen teknolojik gelişmeler kentlilere lokasyon tercihlerinde büyük özgürlük tanımaktadır. Fakat bir başka gelişme de bu hıza yakın bir şekilde gelişim göstermektedir. Bu da kentlerin önemini giderek kaybetmesi ve çevrelerindeki bölgelerin gün geçtikçe önem kazanmasıdır. Çeperlerde büyüyen bu alanlarda yüksek kalitede ve deneyim yoğun olarak gelişen faaliyetler kentlerin etrafını saran bölgelerin önem kazanmasına neden oluyor. Bu gelişme sanayileşmiş kentler için de geçerli. Bilginin üretiminin ve deneyimin gelişiminin artan hızla daha fazla gündeme gelmesi gelişmiş kentlerin ekonomisinin motoru haline gelmektedir. Bu gelişim kentlerin çevre bölgeleriyle beraber yeni bir Rönesans dönemine işaret etmektedir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin neticesinde yeniliklerin kazanımlarıyla kuşkusuz kent giderek eskimeye yüz tutmuş bir hal almaktadır. Daha önce kentlerin bir özelliği olan yekparelik giderek yerini dağılım gösteren bir yoğunluğa bırakmaktadır. Kentler çeperlerine yayılarak fiziki ve nüfus yoğunluğunu dağıtmakta ve yekparelik özelliklerini yitirmektedir. Bu giderek azalan ulaşım maliyetlerinin ve ulaşım ağında meydana gelen artışın bir etkisidir. Aynı zamanda ulaşımın hızı da gittikçe artmaktadır. Fakat günümüzde kişisel ulaşım tercihleri toplu taşımanın önüne geçmektedir. Motorize olmuş özel ulaşım araçları ve bunlar için gerekli alan sıkıntısı kentlerin yayılımına hem sebep olmuş hem de yayılımı için bir sorun teşkil etmiştir. Bu yaygınlaşma ve birikim kent çekirdeğinde mevcut mekânlardan başlayarak giderek çeperlere yansımış ve kentsel birikim yarı özerk koridorlar ile kent geneline iştirak etmiştir. İletişim ve muhaberat alanlarında meydana gelen yeni teknolojik gelişmeler kentler için yeni bir alanın da türemesine neden olmuştur: *cyberspace*. Bu gelişimle mesafe kent içerisinde ölmüş onun yerine yeni bir kent bağlamı gelmiştir. Çalışma alanları, dinlenme alanları, iş alanları, konut alanları, rekreasyon alanları ve tüketim alanları kent bağlamından koparak yeni alana sirayet etmiş ve kentin mekânsal bütünlüğü bozularak yeni bir imge kazanmıştır. Zaman bakımından gelen esneklik ve faaliyetlerin mekândan uzak bağlamda işlevlik kazanması alanların da bölünmesine neden olmuş ve farklı merkezler meydana gelmiştir kent genelinde. Bu kentlerin

yayılarak dağılmasına neden olurken bölgesel olarak da yekpare bir görünüm kazanmasına neden olmuştur (Henckel et al, 2007: s. 7-9).

Yoğunluğun, merkeziyetin, uyumun ve bağlamın önemi değişmektedir. Zaman, mekân ve alanın bağlamında değişimin gözlemlendiğine dair işaretler kent içerisinde gözlemlenebilir hale gelmektedir. Bu değişimler dikkate alındığında gördüğümüz nokta şudur ki mekânların alanlarından günümüz şehirleri akışların mekânına doğru yönelmektedir. Bu değişim kentte anahtar rol üstlenmektedir. Bağlantı toplumu haline gelen kentlilerin vakit geçirdiği, ait hissettiği mekânların şekli ve platformu değişmektedir. Bu mekânın farklı bir tanıma doğru gidişatının da başlangıcı olmaktadır. Bu gelecek kent gelişiminin nasıl ilerleyeceğine dair bizlere ipucu vermektedir. Zaman, mekân ve alan arasında bağlı olan ilişki zamanla mekândan bağımsız alanın önemsizleştiği bir ilişki ağını kent içerisinde gündeme getirmektedir. Geleneksel kent ritminin çözülmesi ve buna bağlı olarak gelişen yeni mekân türevlerinin oluşması kentlerin ve kentlilerin yaşamlarını değiştirmektedir. Bu değişime ayak uydurmaya çalışan kentli ve mekânlarının zaman ile ilişkisi ayrıca mühimdir. Artık hızla yaşayan bir sosyal toplum olan kentliler ağı mekânlarını da bu hıza ayak uyduracak şekilde biçimlendirmek istemektedir. Zaman giderek daha önemli hale gelmekte ve geçici mekânlar kentlilerin yaşamında önemli bir parça haline gelmektedir. Buluşma, dinlenme, çalışma ve vakit geçirme alanları giderek zamanla eşdeğer bir anlam ifade etmektedir. Kentsel arazilerin artık geleneksel şehircilik anlayışından çıkarak yani bir yaklaşımla ele alındığı günümüzde kentsel alanın işlevi değişmekte bu nedenle yaratılan mekânlar ve mevcut mekânlar kentlilerin yeni ihtiyaçlarına göre düzenlenmekte ve tasarlanmaktadır. Mekân ve alan arasındaki ilişki artık durağan bir değer olmaktan ziyade akışkan bir düzene geçmekte ve kentsel ağ içerisinde bulunan kentliler için tasarlanan alanlar da bu geçici ve hareketli düzene ayak uydurmak mecburiyetindedir. Artık kentliler aynı anda neredeyse her mekânda bulunmak istemekte fakat geçirilen vakit gittikçe azalmaktadır. Vakıtle mekân ilişkisi kentlilerin ilgisi oranında değişmektedir. Artan nüfus azalan kentsel buluşma alanları ve yeni ortaya çıkan sanal alan sınırlı gözükken mekânları değiştirmekte, yeni bir üretim içerisine sokmaktadır. Gelişen teknoloji sayesinde mekânlar kendilerini çağımızın isteklerine göre şekillendirmekte ve çoklu mekânlar ortaya çıkmaktadır. Çoklu mekânlar fiziki anlamda kentlilere hizmet verdiği gibi sanal olarak da kentlilerin beğenisine sunulmaktadır. İş ortamları değişmekte ve ticari çevre değişime uğramaktadır. Geçici aidiyetler, bir mekâna saplı kalmama gibi özellikler ayrıca mekânlar arası bir rekabete de neden olmaktadır. Marka mekânlar ortaya çıkmakta ve bu mekânların ağırladıkları kentli sayısı giderek artmaktadır

ancak vakit bakımından değişiklikler mevcuttur. Zamanla yarışan kentliler mekânların da bu yarışa ayak uydurmasını istemektedirler. Bu kentsel değişiklikler bireysel fenomenlerin bir bütün olarak farklı koşullar ve süreçler eşliğinde değişimine neden olmaktadır. Yeni gelişen teknolojilerin toplumla buluşması nedeniyle zaman tasarrufunda bulunan ve mekânları sallayan gelişmeler gerçekleşmektedir. Sanayi ve ticari hayatta meydana gelen deneyim yoğunluklu ve yenilikçi gelişmeler mekânların tarihsel sürecine yeni bir ağ eklemiştir. Bu yapısal dönüşüm mekânların fiziksel olduğu kadar sanal alemde de yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Sosyal zaman yapısında da mekânlarda gözükten değişiklikler gözlenmektedir. Doğum oranları, yaşlanma ve heterojen bir hale gelme gibi nüfus bakımından kentte meydana gelen değişimler de kent demografisini dolayısıyla kentlilere hizmet veren mekânların yapısını ve şeklini değiştirmektedir. Özellikle heterojen bir yapıda olma ve farklı kültür alanlarına nüfus etme artık mekânların yegane amacı haline dönüşmektedir. İhtiyaçların giderilmesi için gerekli destek ve dağıtım hizmetlerinin kentin yeni alanlarına sirayet etmesi ve bunlar için gerekli mekânların değişimi kentin mekânsal dönüşümüne bir örnektir ve kentlilerin hizmet anlayışında ve hizmet mekânlarına etki etmektedir. Sosyal paylaşım ve dağıtım alanlarına aidiyet ve geçiş izni konusunda sağlanması gereken özgürlük mekânların artık her kentli için aynı ve hazır olması gerekliliğine olan inancı büyötmektedir. Artan sosyal kutuplaşma aynı zamanda mekânlara da yansımaktadır. Farklı bölgelerde farklı cemaatlere hizmet eden mekânların sayısında da ortak alanların sayısı kadar artış gözlenmektedir. Bu nedenle mekânlar için gerekli alanlara talep artmakta ve kentsel rant yükselmektedir. Bu talep ve yönelim sanayi ve iş gerekliliklerine dair değişimleri de birlikte getirmektedir. Bu etkilerin yanı sıra kentler gittikçe küreselleşmekte ve uluslararası bir mekân olma yolundadır. Bu nedenle mekânların görünümleri ve tasarımları küresel boyutta gündeme gelen endişeleri ve yenilikleri içermek mecburiyetindedir. Kentin muvakkat topografisine baktığımızda kentsel zaman yapısında üç farklı zaman değişikliğinin olduğunu görmekteyiz. Engin ivme süreçleri, işin, operasyonun ve faaliyet zamanlarının uzaması ve çalışma ve hizmet zamanlarının esnekleşmesi. Kentsel yapıların bütönlüğünü kaybetmesi ve özelleşmesi yeni biçimde kentsel zaman peyzajını geliştirmektedir. Mekânlar arasında mevcut geçiş işlemleri zamandan tasarruf edecek şekilde tasarlanmakta ve mekânların kent içinde yer bulması zaman çizelgelerine göre şekillenmektedir. Erişilebilirlik mekânların zamanla ilişkili eylemlerine göre belirlenmektedir. Ağ kentleri ve yeni kentsel kenarlar ise yoğunlukla ilişkili kavramlardır. Kentsel ağ içerisinde mekânların yoğunluğu dolayısıyla kentlilerin yoğunluğu kentin çekirdek bölgelerinde kayba uğramaktayken çeperlerinde yani kenarlarında artış

göstermektedir. Kentlilerin yoğunluğunun değiştiği bölgelere baktığımızda mekânsal olarak değişim gösteren alt yapı ilişkisinin de önem kazandığını görmekteyiz. Yoğunluğun bölgesel olarak değişim göstermesi kent içerisinde meydana çıkan mekânların hizmet türlerinden kaynaklanmaktadır. Kentsel mekânlara baktığımız vakit göreceğiz ki kentin merkezine doğru mekânların bir kimlik kaybı yaşadığı görülmektedir. Özellikle mekânsal olmayan olarak sınıflandırabileceğimiz transit koridorlar, ulaşım düğümleri ve ana altyapı tesisleri yeni kimlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mekândan uzak alanların dışında özellikle şehrin çeperlerinde ve çekirdeğinde meydana gelen kentsel hareketlerle doğru orantılı olarak yeni kimliklerde mekânların da ortaya çıktığı gözlemlenmekte. Mekânların artık çeperlere yayıldığı görülmekte ancak bunun bu şekilde devam etmesi öngörülemez. Yeni ekonomik formlar, yeni iş biçimleri, yeni yaşam şekilleri ve demografik değişimler orta süreçte kentlerin çekirdeklerine yani merkezi alanlarına tekrar kavuşacağı görülmektedir. Bu alanlarda ortaya çıkan mekânlar önem kazanacaktır. Mekânların bu bölgelerde yaygınlaşması ve artan kentsel hareketlere doğru orantılı olarak yeni kimlikler kazanması kentsel odak noktaların tekrar faaliyet alanını kentsel çekirdeğe çekeceğini bizlere göstermektedir.

Kent ile akış arasındaki ilişkiyi inceleyen belirleyici, genel ve tümleyici araştırmalar teknolojilerin sosyal bakımdan yapılandırılmış çerçeveler eşliğinde mekânın belirli sosyal koşullar altında nasıl değiştiğini bizlere sunmaktadır. Sosyal ilişkileri mekânın nasıl bir formda yapılacağına ve nerelerde konuşlanacağına karar veren bir unsurdur. Kentlilerin faaliyet gösterdikleri alanlar mekânların yuvası haline dönüşmektedir. Kentlilerin iş, çalışma, ticaret, dinlenme ve kültürel faaliyetlerini gerçekleştirdikleri alanlarda bir akış söz konusudur. Gelişen teknolojilerin sağladığı yeni avantajlar nedeniyle bu alanlarda peyda olan mekânlar yeni kimlikler ve görünümeler kazanmaktadır. İlişkilerin yoğunluğuna ve derecesine göre mekânların yoğunluğu ve dağılımı değişim göstermektedir. Özellikle kentsel hareketler kentin belli bölgelerinde bazı merkezler oluşturmaktadır. Bu demek değildir ki kentsel hareketler yalnızca belli bölgelerde görülmektedir. Aslında kentsel hareketler kentin her bölgesine yayılmış mekânlarda görülmekte ve bu mekânlarda yansımaktadır. Ancak belli bölgeler de yoğunlaşan mekânlar kentlilerin yoğun kullanımına açıktır. Ve erişebilir olmak kaydıyla bazı mekânlar özgürlük yuvaları şeklinde kentlilerin bilinçlerinde ve hatıralarında yer edinmiştir. Ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler nedeniyle mekânlarda bu ayrımlara tabii olmaktadır ancak bazı mekânlar vardır ki gelişen teknoloji sayesinde bu unsurların tamamına ev sahipliği yapmaktadır. Bu gelişmeler ışığında mekânların yalnızca belli kimliklerde bir amaç uğruna hizmet vermektense her türlü faaliyete ve farklı gruplara hizmet verecek şekilde

yapılandırıldığı görülmektedir. Günlük pratiklerin akışı içerisinde mekânlarda bu akışkan tavır fiziksel yapıları içerisinde barındırmaktadır. Günlük kent yaşamının değişkenliklerini göz ardı etmeyen mekânların kurulumu önemlidir. Kentsel sokaklar bu arada tüm elektronik iletişim araçları sayesinde tekrar şekillenmekte ve az çok kentsel kamusal alan ve kentsel kamusal ulaşım alanları mesafeler arasında değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Kentliler, sosyal gruplar, kentsel hareketler mobil iletişim araçları ve sosyal medya aracılığıyla sokakların tekrar şekillenmesini ve sokaklar etrafında konuşlanan mekânların tekrar dönüşmesine neden olmaktadır. Sokakların kullanımı değişmekte, sokakların anlamı farklı kimliklerle çeşitlenmekte, kentsel alanın ve mekânların işlevleri değişiklik göstermektedir. Parçalara ayrılan şehircilik kavramı bu sosyal ilişkilerin mekânsal farklılaşma nedeniyle bölümlere ayrılmasına ve bir geçişin var olmasını ifade etmektedir. Altyapı hizmetleri her ne kadar kentleri bir arada tutmaya çalışsa da kentsel hizmetler bölgesel değişikliklere maruz kalmaktadır. Kentsel hizmetlerin kent geneline istenildiği kadar düzgün ve organize yayılmaması nedeniyle kent içerisinde bölgeler oluşmakta ve bu bölgelerde yaşayan kentliler arasında çatışma çıkmaktadır. Kentliler arasında meydana gelen çatışma kentsel altyapının dağılımında meydana gelen farklılıklar nedeniyle çoğalmakta ve iletişim devrimi nedeniyle sorunlar hiç olmadığı kadar gündeme gelmektedir. Her bir gruba ait farklı mekânların ortaya çıkması buna şahitlik etmektedir. Fakat kent yönetimi bu farklılaşmayı göz ardı ederek üniter bir kent kavramının peşine düşmektedir. Bu üniter kentin mekânları da benzer olmalıdır. Bu Fordist ve Keynesyen yaklaşım 19. yüzyıl ve 20.yüzyıl şehirciliğin ana hedefi olmaktadır. Ancak kentler 21. yüzyılda büyümüş ve dönüşmüştür. Değişimler farklı kent dokusunu ve çeşitli kentli anlayışını ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle benzer kentsel mekanların varlığı artık kentlilerin yaşamları için yeterli olmamaktadır. Yeni kimliklerin barınabileceği yeni imkanlara olan ihtiyaç hat safhadadır. Bu nedenle parçalara ayrılmış şehircilik kavramı ortaya çıkmaktadır. Fakat üniter kent yapısı ve anlayışı tamamen ortadan kalmış değildir. Bir baskı olarak hala kentsel mekanların üzerinde bulunmaktadır. Ancak artan iletişim araçlarının etkisi, özelleştirme ve liberal politikaların etkisiyle zaten kent parçalara ayrılmış durumdadır. Bunlara tepki olarak doğan hareketleri de sürece dâhil edersek bölünme üst düzeye tırmanmaktadır. Artan teknolojik yenilikler ve sosyal medya kentlilerin bu bölünmüş şehir ortamında çeşitli kültürel ve sosyal kimliklere bürünmesine neden olmaktadır. Bu süreç mekânların değişimine ve gittikçe daha çok hareketlere duyarlı hale gelmesine neden olmaktadır. Neoliberal politikalar etkisiyle şekillenen kentlerin bir çoğunda yönetim bir bütün olarak katlanmış, özelleşmiş ve rekabetçi bir hale bürünmüştür. Değişen ekonomik koşullar

nedeniyle kent içerisinde ekonomik mekanlar türemiş, muhitler ortaya çıkmıştır. Bu muhitlere bağlı olarak gelişen ulaşım alanları, dinlenme alanları, buluşma alanları ve çalışma alanları kentsel mekânın yeni bir kıyafet içerisinde görünmesine neden olmuştur. Bu gelişimler kenti değiştirmekteyken bu alanlar içerisinde kendisine yer bulamayan faaliyetler kentlerin çeperine doğru yayılım göstermektedirler. Kent içerisinde farklı bölgelere kaçan bu faaliyetler kent içerisinde farklı bir ekonomik, sosyal ve kültürel bağlam oluşturmaktadırlar. Farklı altyapı ve üstyapı hizmetleri başlıklarını barındıran bu bölgeler elbette tamamen kentin merkezinden ve ana alterinden uzaklaşmamıştır. Kentsel hareket içerisinde yer bulan ve bu eylemlere katılan kentliler eşliğinde birleşen bölgeler zamanla hızlı bir geçiş alanı bularak ortak mekânların bölgeler arasında çoğalmasına neden olmaktadır. Kentin merkezinde daha yüksek ve daha kabarık bir mekan kullanımı ortaya çıkmaktayken kentin çeperlerine doğru bu etki azalış göstermektedir. Kentin merkezinde artan fiziki altyapı ve yapı yoğunluğu nedeniyle açık alanlar değerli hale gelmektedir. Nüfus bakımından daha yoğun bir kalabalık tarafından kullanılan bu alanlar her ne kadar yaratıcısı olan ekonomik sistemin bir gösteri alanı olsa da ona tepki duyan kesimlerin de at oynattığı bir mekâna kolayca dönüşebilmektedir. Çünkü ekonomi kent hayatının birincil görevlerindendir ve her kentli kentin üretiminden faydalanmak istemektedir. Ayrıca ayrılan bölgelerin merkezle ilişkisi her zaman kuvvetli olmuştur. Yaratılan mekânlar kent çekirdeğinde ki alanların bir uzantısı olmakla birlikte farklı bölgeler arası etkileşim daha azdır. Farklı bölgelerin birbiriyle olan ilişkisi dahi bazen kent içerisinde merkez aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle kent merkezinde gerçekleştirilen eylemler mühimdir. Ve bu hareketlere ev sahipliği yapan mekânların herkesin özgür alanları olarak erişimi kolay olmalıdır. Zaman ve mekânın diğer tüm küresel alanların birlikteliğiyle bağlı olarak yeni altyapı hizmetleriyle donatılması kentin bir nevi baypas durumuna geçmesine neden olmaktadır. Bölgeler arasındaki iletişimi durduran ve yok eden etmenlerin devre dışı bırakılması kentsel çekirdeğin ve çeperlerin birleşmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle kent içerisinde yüksek kalitede altyapıların hakim olduğu ve değerli ekonomik ve sosyal yerleşim bölgelerinin öne çıktığı *archipelago* yani takımadalar oluşmaktadır. Bu nedenle parçalara ayrılmış kentsel alan üniter şehircilik anlayışından sıyrılarak bölgelere ayrılmış ancak hareketler vasıtasıyla birbiri ile uyum içerisinde yaşamaya devam eden mekânlar oluşturmaya devam etmektedir. Bu yerel örgütlenmeler ve örgütlenmelerin neticesinde ortaya çıkan yeni kentsel mekânlar kentin yaşamına ve kentlinin kent yaşamına vurgu yapmakta beslemekte ve beslenmektedir. Bu takımadalar kent içerisinde farklı merkezlerin ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu merkezlere bağımlı kentlilerin sayısı gittikçe

artmıştır. Küresel boyutta önem kazanan asıl şehir merkezi ise bu merkezlerle iletişim halinde olmakla beraber bir nevi görev bölüşümüne gitmişlerdir. Kentin ekonomisi merkezler eşliğinde birimlere ayrılmış olmakla beraber merkezler eşliğinde birikime de sahip olmaktadır. Dinlence alanları değişmekle beraber daha yerel seviyede iş görür hale gelmiştir. Tüketim alanları mekânların katlanması ile beraber çeşitlenerek büyümüştür. Bu merkezlerin arasında oluşan koridorlar yeni bir mekân kimliğini gündeme getirmiştir. Akışkan şehir ve kentli geçici varlıklarını bu koridor mekânlarda değerlendirmektedir. Bu koridor alanlar sayesinde kentsel mekânlar birbirine bağlanmaktadır. Ayrıca bir de küresel koridorlar mevcuttur. Bu da kentlerin arasında çekirdekler vasıtasıyla kurulu olan ağ da meydana gelen tıkanmaları baypas edecek bir birliktelik getirir. Küresel örgütlenmenin ve hareketlerin kazanımları ile özellikle kentsel merkez ve bu ana merkez etrafında dönen odak alanları durağanlıktan kurtulup tıkanık hayatlarına son verirler. Özellikle yerel teşkilatlanma ile kazanılmış merkezler kentsel hareketlerin katılımıyla şenlenmekteyken küresel katılımıla beraber kentin merkezi daha fazla canlanmaktadır. Elbette kentsel mekânlar bu canlanmadan nasibine düşen payı almaktadır. Daha küreselleşen kent merkezinin etrafında dönen diğer yerel merkezler kent kimliğinin ve mekânların çeşitliliğini arttırır. Bu bağlamda kent içerisinde *glocal* adını verdiğimiz küresel yerel alanlar meyve vermektedir ki kentsel hareketler bu mekânlardan türediği gibi mevcut mekânların da bu bağlamda şekillenmesini tetiklemektedirler. Bu şekilde kentsel mekânlar yerel, ulusal, uluslararası ve küresel olarak bir kez daha bölündüğü gibi merkezler arasında mevcut bağlantılar nedeniyle bunların hepsinin erişilebilir olduğu mekânlarda türemektedir. Bu archilepago yani takımadalar arasında hareketlerin ağı ve bu ağa hizmet eden mekânların varlığı kentsel birlikteliği sağlar ve sürdürür (Henckel et al., 2007: s. 24-9).

Modern medeniyet her zaman doğanın ritminden bağımsız olabilmek için mücadele etmiştir. Ve kent her zaman bu bağımsızlık sürecinin meydana geldiği ve sürdüğü alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğaya karşı mücadele günümüzde doğa ile birlikte yaşama kaygısına dönüşmektedir. Doğa ile birlikte yaşam mücadelesi içerisinde kentsel hareketlerin varlığı öne çıkmaktadır. Kentsel hayatı kentli ile birlikte doğayı içerecek şekilde tasarlama amacıyla olan bu hareketler kent içerisinde mevcut mekânları bu anlayışa göre tasarlama endişesi mevcuttur. Kent içerisinde mevcut yeşil alanların korunması ve kurulu yapıları alanların çevresel koşullara ayak uydurması kentsel mekânların geçirdikleri dönüşümü etkilemektedir. Bu dönüşüm kentin her bölgesinde istendiği kadar ilerlememektedir ve bu kentsel alan içerisinde mevcut ekonomik, sosyal ve kültürel çatışmalara ek hatta bazen de yönlendirici bir unsur olarak kenti

şekillendirmektedir. Bu şekilde bir kent bir başka bölünmeye de neden olmaktadır. Çevresel etmenleri göz ardı eden ve göz ardı etmeyen mekânlar olarak şehir bir kez daha bölünmektedir. Tıpkı toplumun da bölündüğü gibi. Çevresel mekânların yanı sıra hızlı ve yavaş yaşayan mikro mekânların da şehirde mevcut olduğunu hatırlatmak gerekir. Bu hızlı ve yavaş mekânlar kentin içerisine dağılmış olarak bulunduğu gibi her bir özellik kent merkezinde farklı saatlerde ortaya çıkmaktadır. Ancak kentsel hareketlerin günü her saati devam eden bir faaliyet bütünü olduğunu hatırladığımız zaman özellikle kent merkezi ve etrafında tasarlanmış kent merkezlerinin yaşamı hızlı akmakta ve mekânların tarifi de hızlı mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentliler arasındaki ilişkilerin çeşidine ve türüne göre değişen bu zaman sınırlaması mekânların yayılımına ve komşuluğuna neden olmaktadır. Kent merkezi genelde hızlı mekânların bulunduğu bir bölgedir. Diğer alt mekânlar ise kentlerin belli bölgelerine konuşlandıkları için gün içerisinde değişik haller almaktadır. Bir dönem hızlı bir hayat devam etmekteyken günün belli dönemlerinde yavaşlamaktadır. Buna uygun mekânların bulunduğu alan olarak karşımıza çıkar dolayısıyla alt mekânlar. Bu nedenle şehirler son derece çeşitli insan konsantrasyonunun olduğu fakat sınırlı sayıda işlev ve mekânın hizmet verdiği alanlardır. Ancak bu yoğunlaşma ve sınırlı olma hali kent merkezinden ziyade çeperlere doğru artmaktadır. Daha doğrusu yoğunluk günün her saati kent merkezinde fazlayken bunlara hizmet edecek mekân sayısı da oldukça kabarıktır. Ancak kentin diğer merkezlerine baktığımız zaman her hizmete göre insan bulunmadığı gibi her insana göre de mekân bulunmaz. O nedenle özellikle kentsel hareketlerin filizlendiği bölgeler bu alt merkezler olsa da patladığı bölge kent merkezidir. Buna bir diğer sebep olarak konut alanları da gösterilebilir. Bölgeler arasındaki ulaşım ağı genellikle kent merkezi üzerinden yürür. Kent coğrafi olarak geniş bir alan olduğu için özelleşmiş taşıt ağı haricinde iletişimini kent merkezi üzerinden sağlar. Belli bölgelerde yoğunlaşan hareketlere katılımın yoğun gerçekleşmesi için kent merkezlerinin tercihi bu nedenle önemlidir. Kent merkezi diğer alt merkezlerde bulunan mekânlara göre daha kamusaldır çünkü. Bu alanlar çelişkili trendler eşliğinde heterojendir. Kent merkezleri her hareket eve her kentliye açık olduğu için heterojen mekânlara sahiptir. Ancak yerelleşme bakımından daha mikro alanlara baktığımız zaman bir homojenleşme görülür. Bu bölgesel merkezlerde yerini nispeten daha heterojen mekânlara bıraksa da kent merkezinden çeperlere doğru gittikçe mekânların homojenleştiğini görürüz. Heterojenlik ekonomik ve sosyal gelişmeler için kritik ve şart olduğu kadar yenilikler için de elzemdir. Kentsel hareketlerin içeriğine baktığımızda genelde heterojen bir katılım görmekteyiz hem kültürle hem de sosyal olarak. Buna mukabil kentsel alanların da heterojen

olması yahut heterojen alanların bulunması kent için mühim bir koşuldur. Ve mekânların bu heterojen katılımlara aynı çeşitlilikle yanıt vererek bağlantıyı sağlaması önemlidir. Bu nedenle kent merkezi ve daha alt merkezler bu tür mekânlarla büyümektedir.

Kentsel yoğunluk bir bakıma kent, kent ise bir bakıma kentsel yoğunluk demektir. Kentsel yoğunluğun hem olumlu hem de olumsuz yönleri mevcuttur. Yoğunluk kentte ulaşmakta bir taşıt görevi görmekle beraber kentsel yoğunluğun mevcut olduğu kentlerde alan farklılaşması ve mekânların sınıflandırılmasında çeşitlilik gözlenmektedir. Yoğunluğun arttığı kentlerde açık alanlar ve bu alanlarda konuşlanmış mekânların varlığı endişe edilen unsurlardandır. Kentsel yoğunluk kent içerisinde ekonomik, kültürel ve sosyal birikimlerin arttığı ve çatışmaların gün yüzüne çıktığı bir çevre oluşturmaktadır. Kentsel hareketlilik kentsel yoğunluğun fazla olduğu kentlerde çok gündeme gelmekte ve kent içindeki ilişkileri belirlemektedir. Kentsel planlama açısından kentsel yoğunluğun dağıldığı ve bir şekilde nüfus yoğunluğunun azaldığı kentlerin masrafları ve maliyeti kentsel yoğunluğun sınırlı alanlara dağıtan kentlere nazaran daha pahalıdır. Ancak sınırlı alanlarda yoğunlaşmış kentli grupları bu sınırlı alanda çeşitlenmiş ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılamak zorundadır. Konut sıkıntısı, geçim sıkıntısı ve dinlenme sıkıntısı gibi kentsel sorunlar çatışmaların artmasına dolayısıyla kentsel hareketlerin de yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Kentsel mekânlar bu tarz kentlerde mümkün olduğunca açığa çıkan kimliklere hizmet etmeye çalışmakla beraber es geçtiği gruplarda mevcuttur. Ayrıca erişimi zor olan kamusal alanlar ki bu ekonomik, çevresel, teknolojik ve sosyal sebeplerden olabilir, kentlilerin alan ve mekân paylaşımını zorlaştırmaktadır. Kültürel olarak çeşitlenen kentliler mekânlarda aynı paylaşımı bulamazlarsa kamusal alan için bir mücadele başlar ki kentsel hareketler patlama noktasına gelir. Kentlilerin ilişkileri bu tür sınırlı alanlarda daha çok gerçekleşmekte ve bu olumlu olduğu kadar olumsuz neticelere de sebep olmaktadır. Eşitsizliklerin gündeme geldiği kentlerde ortak alanları paylaşmak zorunda kalan kentliler bu alanları ödenebilir ve erişilebilir bulmadığı takdirde bir öteleme yani dışlanma hissedecek ve bu bir şikayete neden olacaktır. Şikayet sebebi kentsel mekânlar kentsel hareketlerin odak noktası olacak ve kentsel hareketler mekânların paylaşımından kaynaklı artacaktır. Kentsel nüfus yoğunluğunun arttığı bölgelerde cinsel farklılıklar, yaş olarak farklılıklar, kültürel farklılıklar, kimlik bakımından farklılıklar ve sosyal farklılıklar bulunacaktır. Bunların yanı sıra çevresel ve fiziksel farklılıklar da ortaya çıkacaktır. Ancak bu alanların paylaşımı bölgeler arasında yoğunluk bakımından farklılaşması yani bazı bölgelerde kısıtlı iken bazı bölgelerde engin bir deniz gibi konuşlanması kentliler arasında eşitsizlik yaratacak ve erişim kolaylığı olmaması halinde kentsel mücadelelere neden

olacaktır. Kentsel arazi planlamalarının kent bütününe esas alacak şekilde yapılmaması halinde mekânsal eşitsizlik meydana gelecek ve bu kentsel hareketleri tetikleyecektir. Ayrıca fiziksel yoğunluk da kentsel merkezlerin yaşayanları tarafından şikayet konusu olacak ve mekanların dönüştürülmesi için kentsel hareketlere neden olabilecektir. Kentsel fiziki yoğunluğun dağıtıldığı alanlarda ödenebilir ve erişilebilir mekânlar ve şartlar korunmazsa artan masraflar ve eşitsizlik nedeniyle kentsel şikayetler ve protestolar artacaktır.

Kentsel bağlam homojen olmayan fakat farklı yapıların bir araya geldiği karmaşık bir sistemdir. Tarihi olarak kent yoğunluğun ve mekânın bir araya geldiği fiziki coğrafyadır. Kentler kültürel bağlamların kentsel yapı içerisinde olduğu ve bağlandığı ilişkiler ağıdır. Avrupa kentleri bu bağlamı kümedenmiş ve farklı köşelerde üreten şehirlerdir. Amerikan kentleri ise oldukça yayılmış ve dağılmış bir görünümündedir. Asya ve Afrika kentleri ise oldukça kompakt ve üniter bir biçimde şekillenmiştir. Fiziksel yani mekânsal yoğunluk kentsel yapılar, kentsel kutuplar ve sınırlar ile doğrudan ilişkili bir kimlik oluşturmaktadır. Nüfus yoğunluğu ise fiziksel yoğunluğa göre daha az görünürdür. Ve ayrıca fiziksel yoğunluğun tersine nüfus yoğunluğu doğrudan ekonomik gelişmeyle bağlantılı değildir. Genel olarak kabul görse de aslında nüfus yoğunluğu ekonomik yoğunluğu getiren bir öge değildir. Nüfus bakımından yoğun olmayan ancak ekonomik, sosyal ve fiziksel bakımdan yoğun olan kentler de bulunmaktadır. Yakınlık ve yoğunluk aslında gerekli olarak özdeş değildir ancak ilişki içerisinde. Bu iş bölümünün sosyal bakımdan bölünümü sivil toplumun teşkilatlanmasında görülebilir. Kentsel mekânda yakınlık ve erişilebilirlik sosyal yoğunluk için anahtar donatılardır. Ve bu ilişki gelişen iletişim teknolojilerine ve hareketliliğe bel bağlamaktadır. İletişim yoğunluğu ve kent karşılıklı olarak sürdürülebilir. Yüksek iletişim yoğunluğu kentsel mekânların karmaşıklığının ve çeşitliliğinin artışıyla geliştirmektedir. Ve kentsel mekânlar iletişim yoğunluğu tarafından çeşitlilik kazanmaktadır. Sosyal yoğunluk taksimü'l-a'mal ve heterojen toplumun üretim bakımından açıklaması olan yeniliğin nüvesidir. Ve tabii ki sosyal yoğunluk gelişen teknolojik yeniliklerin ve dolayısıyla sosyal medyanın desteğiyle mekânlaşmakta ve neticesinde gelişen ağlar nedeniyle iletişimin olduğu gibi mekânların da sanallaşmasına vesile olmaktadır. Genel olarak baktığımızda sosyal altyapı tesisleri ve sosyal yoğunluk *kentsel nucleinin* rolü olarak kabul edilebilir. Ve bu rol kentin farklı bölgelerinde ortaya çıkan sosyal yoğunluğun ve neticesinde meydana gelen fiziksel yoğunluğun yansımasıdır. Fiziksel yoğunluk içerisinde yer alan mekânlar sosyal yoğunluğun getirdiği çeşitliliğe riayet etmediği takdirde şehir içerisinde kentsel hareketler canlanmakta ve sınırlı imkanlar sunan mekânlar bu hareketler vasıtasıyla dönüşüm geçirerek

çeşitlenmektedir. Günümüzde teknolojik gelişmeler bir başka yoğunluğu ve mekânı da gündeme getirmektedir. Sanal alem ve sanal mekânlar. Teknolojinin gelişimiyle iletişim ağı ve yoğunluğu kentsel meydanlardan sanal ortamlara akmakta ve kentsel mekânların artık sanal alemde de bir yansıması bulunması gerekliliği doğmaktadır. Bu sanal ortamın mekânları kentsel hizmetlerden nasibini almadıkça ve kentliler tarafından paylaşılmadıkça kentsel hareketler fiziksel mekânlara yansıyacak ve artacaktır (Hunckel, 2007: s. 82-93).

Sosyal medya genel olarak kamusal alan olarak değerlendirilebilir. Sosyal medya az veya çok müteradif olarak kentsel atmosferdir. Sanal alemin çekiciliği ve kolaylığı kalabalıkların hızla akan bir yoğunlukla tercih ettiği bir alana dönüşürken beynelmilel sanatçıların ve yazılımcıların çabalarıyla daha estetik bir alana da dönüşmektedir. Bu alanın kentlilerin buluşması ve konuşmasının yanı sıra bünyesinde barındırdığı onca diğer işlevi daha bulunmaktadır. Giderek özelleşen bir alan olarak günlük konuşmaların, iletişim ağının ve bağlantıların yanı sıra iş faaliyetlerinin yürütüldüğü, ticari eylemlerin gerçekleştiği ve dinlence alanı olarak insanı eğlendiren onca uygulamanın yer aldığı bir kamusal alandır sanal alem. Bireyler giderek daha çok sosyal medya üzerinden birbirlerine ulaşmakta ve konuşmalarını ve sohbetlerini bu ortamlardan yapmaktadırlar. Buluşarak gerçekleştirdikleri onca eğlenceli eylemi sanal alemin sunduğu uygulamalar vasıtasıyla gerçekleştirmekte ve hatta bunu grup olarak da yapmaktadırlar. Gerçekleştirilen faaliyetler fiziksel ortamlarda olsa bile sanal aleme yansımakta ve hatta orada duyurulmaktadır. İzlenilen vidolar, tiyatro gösterileri, filmler ve diğer görsel uygulamalar bu alemin gerçekliğini kişiler üzerinde daha da arttırmaktadır. Gerçek hayatla kıyaslandığında sanal alem daha kişisel ve özeldir. Dönen günlük hayat içerisinde daha izole olunan bir mecradır. Kullanıcıların düşünceleri sorulduğunda sanal alemde geçirdikleri süre içerisinde özgür olduklarını günlük hayatlarında onlara engel olabilecek ahlaki, kültürel, sosyal ve teknolojik eşitsizliklerin bu ortamda olmadığını belirtmektedirler. Bu ortam aracılığıyla günlük siyasi, ekonomik ve sosyal konulara daha fazla ilgi gösterdikleri, daha fazla öğrendikleri ve olaylara daha fazla müdahil oldukları gözlenmektedir. Öte yandan sosyal medya ve sanal alem kullanıcılar üstünde gayri ciddi bir havayı da yaratmaktadır. Herhangi bir otoritenin olmadığı bu ortamlarda birey kendini hayli özgür hissederek günlük hayatında yapamayacağı bir çok eylemi burada gerçekleştirmekte hatta başka bireylerin özel alanlarına müdahale edebilmektedir. Bu hayli özgür ortam içerisinde kentsel meydanlarda buluşamayan insanlar bir araya gelmekte dile getirilemeyen düşünceler sonrasında takip eden yorumlarla dillendirilebilmektedir. Yaratılan forumlarda kentin farklı grupları kendilerini ifade edebilmekte, düşüncelerini yaymakta ve şikayetlerini

paylaşmaktadır. Aynı anda milyonlarca kişinin paylaştığı bu ortam böylelikle fiziksel sınırları olan kentsel mekânların yapamadığı etkiyi bir anda gerçekleştirmekte ve milyonları bir anda etkileyebilmektedir. Görüşlerini paylaşan cemaatler kentsel mekânlarda yapacakları buluşmaları dahi bu ortam da paylaşarak örgütlenmektedir. Geri dönüşler, eleştiriler, yorumlar ve tavsiyeler bu ortam aracılığıyla daha verimli gerçekleşmektedir. Ayrıca bu tür ortamlarda kişiler genellikle kimliklerini sakladıkları için her türlü faaliyete katılımda bir engel görmemektedir. Elbette gelişen teknoloji ile birlikte güvenlik kuvvetleri bu ortamlarda da güvenlik faaliyetlerini yürütmektedirler ancak an itibarıyla kentliler günlük hayatlarında sahip olmadıkları özgürlüğü bu ortamda teneffüs etmektedirler. Sanal alem sadece bireylere hizmet eden bir ortam değildir. Ayrıca aile grupları ve hatta arkadaş grupları da kolaylıkla faaliyetlerini burada gerçekleştirmektedirler. Sanal alemin sunduğu teknolojik avantajlar sayesinde aynı evi paylaşan bireyler dahi bu ortam aracılığıyla birbirleri ile anlaşmaya ve sohbet etmeye başlamışlardır. Aynı ortam içerisinde bulunmalarına rağmen sohbet edemeyen bu kalabalıklar giderek cep telefonlarını ve diğer mobil araçları kullanarak birbirleriyle iletişim kurmaya başlamışlardır. Birbirlerinden, hayatlarından, üzüntülerinden ve mutluluklarından sosyal medya aracılığıyla haberdar olmakta ve bu ortam üzerinden günlük ilişkilerini devam ettirmektedirler. Sosyal medya yaşayan bir mekân olarak gittikçe büyüyen hareketliliğe sahiptir. Ayrıca yeni çevrelere adapte olmakta kabiliyeti sayesinde düzenli olarak artan bir kamusal karaktere sahiptir. Kentselleşme bu alanın bir yerlerinde bulunmakta, bu sürece doğrudan dahil olmaktadır. Dikkatli incelendiğinde kentsel ortamların bu aleme taşındığına ve doğrusal ve çizgisel bir bağ olduğuna şahitlik ederiz. Kentsel mekânlar sanal alemde sahip oldukları sayfalar sayesinde reklamlarını yaparak gelişmekte ve fiziksel ortamlarını ve hizmetlerini değiştirmektedirler. Sosyal medya artık kentlilerin bulunduğu klasik düğüm noktalarından biri haline gelmiştir. Ve bu mekân giderek artan bir şekilde kentsel merkez haline gelmiştir alışveriş, rekreasyon, buluşma noktası ve eğlence için ve bu sadece küresel boyutta bir katılımla değil yerel ölçekte de karşılık bulmaktadır. Sosyal medya ve sanal alem uygulamaları bir piyasa makinesine dönüşerek ürün satan, dinlence alanı haline gelen ve misafirperver mekân olmuştur kentliler için. Sosyal medyanın çekiciliği esasında ortamın sosyal bakımdan herkese açık ve erişilebilir olmasından kaynaklanmaktadır ki her geçmişten ve kültürden kentli ekonomik endişeleri olmadan bir araya gelebilmekte, düşüncelerini tartışabilmekte ve dinlenme zamanlarını birlikte paylaşabilmektedir.

Meydanlar, havaalanları, terminaller ve diğer *kentsel hublar* giderek kentsel konsantrasyonların eşliğinde yüksek yoğunluklu ve adgâs kullanımlı geliştirilmiş birer ürüne

dönüşmektedir. Çeşitli geçmişlerden gelen insanların yüksek yoğunlaşması bu mekânlarda temerküz etmekte ve bu gelişim sadece geçici olarak mekânları ziyaret eden kimselerde değil alışveriş, eğlence ve iş nedeniyle sosyal temas için bir araya gelen bölge yaşayanları için de geçerlidir. Bu ölçeğin büyüklüğünün resmi ajansların müdahalesi ve işlevlerin bölünmesi neticesinde şehircilik evrilmekte ve kentsel faaliyetlerin spesifik biçimlerinin gelişmesini etkilemektedir. Bu etkileşim elbette mekânlara da yansımaktadır. Kentlerin kendi arasında rekabet halinde olması ve sadece ekonomik bakımdan değil kültürel, sosyal, teknolojik ve siyasi olarak da bu mücadelelerini sürdürmeleri neticesinde kentlilerin nasıl bir yaşama ve hangi mekânlar içinde devam ettiği önem kazanmıştır. Kentsel sorunlar elbette belli grupların tepkisine yol açarak kentlerde bir canlılığı meydana getirmektedir ancak neticesinde elde edilen olumlu sonuçlar kentlerin arasındaki hiyerarşiyi etkilemekte ve kentler arasındaki birlikte bazı kentlerin öne çıkmasına neden olmaktadır. O nedenle kentlerin içerisindeki hareketliliği elverişli ve verimli kılacak kentsel mekanların oluşu ve fazlalığı kent için ayrıca önemlidir. Bu nedenle kentlerin belli bölgelerinde *quater* olarak simgelenen alanlarında kültürel ve sosyal gelişmişlik düzeyi fazladır. Bu alanlarda kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasi zenginlik hâkimdir. Bu çeşitlilik ve heterojen yapı kültürel, siyasal ve sosyal üretimleri etkilemekte ve geliştirmektedir. Özellikle kültürel zenginlik, sanatçıların hem yerel hem de beynelmilel boyutta eserler vermesi kentin içerisinde mevcut yenilik anlayışını etkileyerek yeni ürünlerin yaratılmasına öncülük etmektedir. Sanatın gelenekten gelen anlayışına eklenen yenilikler sayesinde kentin simgeleri değişmekte ve gelişmektedir. Özellikle kentlerin merkezinde yer alan tarihi alanlarda yahut bu bölgelere yakın mahallelerde gerçekleşen sanatsal faaliyet kentin kültürünün gelişmesine ve bu kentin kamusal alanının değişmesine neden olmaktadır. Değişen kamusal alan mekânları etkilemekte dolayısıyla kentsel hareketler canlanmakta ve canlanan kentli ilişkileri neticesinde ekonomik ve siyasi büyüme gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kentsel hareketler bu siyasi, kültürel yahut sosyal olabilir kentsel mekânların değişmesine neden olarak kentin gelişimine katkı sunabileceği gibi kentsel mekânların da değişerek kentsel hareketlerin canlanmasına neden olarak kentlilerin kıpırdanmalarına dolayısıyla şehrin canlılık kazanmasına vesile olmaktadır. O halde kentli, kentli grupları ve kentsel mekânların dahil olduğu değişim süreci gelişimin bir ifadesidir kentler için.

4.2. Kent, Mekân ve İnsan

Günümüz sosyal bilim metinlerinde *mekân* sözcüğünün kullanımındaki artış çarpıcıdır. Şeylerin mekânsal özellikleri olduğu iddia edilmekte, mekânsal özelliklerin ise siyasi temeli olduğu öne sürülmektedir. Mekânı, zaman zaman kendi kendini açıklayan totolojik bir kavram olarak kullananlar olduğu gibi, çokça hangi sosyal ilişki tipini tarif ettiği belirsiz şekilde kullananlar da bulunuyor. Kavramın tanımı ve açıklayıcı güçleri üzerinde analitik ve ilişkisel çalışmalar olsa da yaygın kullanım önemsizdir. Aslında mekân kavramı, açıklayıcılığı kanıtlanmış bir kavramsal ağla ve sosyolojik öznitelikleriyle birlikte kullanmaktan ziyade, bunlardan yalıtılmış bir tözcü içerikle kullanım daha yaygındır. Halbuki toplumsal dünyanın kompleks niteliğini geçerli sosyolojik nedensellik ve açıklama çabalarıyla ilgisiz biçimde kavrayan mekansal tözcülük, sosyolojinin bilimsel temelleriyle de uyumsuz bir epistemolojik tutarlılık ve arkaplan gerektiriyor. Şu halde günümüz araştırmalarında nereden geliyor bu mekân sorunsalı? David Harvey gibi seçkin coğrafyacıların eserlerinin merkezindeki bu sorunsal, 1968 toplumsal hareketlerinin şehir mekânlarının ve kamusal alanların siyasi önemi hakkındaki felsefi farkındalıkların artışıyla paralel şekilde H. Lefebvre ve M. Castells gibi araştırmacılarla popülerleştirildi. Bu terime yapılan referanslar ‘mekân sorunsalını’ günümüzün bazı sosyal bilimcileri için neredeyse gizemli bir kategori haline getirmiş durumda. Hâlbuki mekân sorunsalının sosyolojik bağlamı ve yerel bilginin özgün değeri çerçevesinde, toplumsal örgütlenmenin bir formu olarak ilk kez Şikagolu sosyologlar tarafından çalışıldığı hatırlanmaz bile.

Kent, münferit olarak insan yığınlarından ve sosyal koşulların uygunluğundan daha fazlası anlamına gelmektedir. Binalar, sokaklar, elektrik lambaları, tramvaylar ve telefon hatları gibi unsurlardan daha fazlasıdır şehir. Ayrıca mahkemeler, hastaneler, okullar ve karakol gibi sadece kurumların ve idari aygıtların oluşturdukları gruptan da daha fazlasıdır. İncelediğimizde şehrin bundan daha ziyade bir ruh haline, birtakım gelenek ve adetlere ve bu adetlerin özünde yer alan düzenlenmiş davranışlara ve duyarlılığa karşılık geldiğini görürüz. Diğer bir deyişle kent, yalnızca bir fiziki mekanizma ya da sonradan üretilmiş bir yapı değildir. Kenti oluşturan insanların içinden geçtikleri hayati süreci de kapsar. Kent doğanın ve özellikle insan doğasının bir ürünüdür. “Oswald Spengler’in da değindiği gibi; kent, son zamanlarda dikkati kendi kültürüne çekmektedir. Evi, bir köylü için ne anlama geliyorsa, şehir de medeni insan için odur. Evin kendi tanrıları olduğu gibi şehrin de onu koruyan bir ilahı, yerel bir azizi vardır. Son zamanlarda, şehir kendi coğrafyası üzerinden ve –daha da

yakınlarda- ekolojisi temel alınarak incelenmiştir. Kentli toplulukların sınırları yani insanların yerleştiği her doğal alanın sınırları dahilinde kendi nüfusunu ve kurumlarını, düzenli ve özgün nitelikteki gruplara dönüştürmeyi hedefleyerek işleyen kuvvetler vardır. Bu etkenleri diğerlerinden ayırmayı ve bu kuvvetlerin beraberliğinin ürettiği kurumların ve insanların tipik birlikteliğini betimlemeyi hedefleyen –yani insanı hayvan ve bitkiden ayırarak ele alan- bilim, ekolojidir. Ulaştırma ve iletişim, tramvaylar, telefonlar, gazeteler ve reklamcılık, çelik inşaat ve asansörler –aslında kent nüfusunun daha fazla hareketliliğini ve yığılmasını sağlamaya çalışan her şey –kentnin ekolojik düzenlemesinin birincil etkenleridir. Yine de şehir, başlı başına bir coğrafi ve ekolojik bir birimden ibaret değildir; o, aynı zamanda iktisadi de bir birimdir. Kentin iktisadi düzenlenmesi iş bölümüne dayanır. Kent nüfusunun sınırları dahilinde mesleklerin ve uzmanlık alanlarının artması, modern şehrin en çarpıcı ve en az anlaşılmış boyutlarından birisidir. Bu bakımdan –eğer böyle görmeyi tercih edersek- şehri, yani yerleri ve insanları, onlara eşlik eden tüm makineler ve idari aygıtlarla organik bir ilişki içinde düşünebiliriz. diğer bir deyişle kenti, özel ve siyasi çıkarların bütünüyle müşterek olmadığı fakat bunların kamusal bir ifadesinin –yapısının içinde ve bu yapı vasıtasıyla- olduğu psikofizik bir mekanizma gibi ele alabiliriz. Kent olarak ele aldığımız şeylerin çoğu –düzeneği, biçimsel örgütlenmesi, binaları, tramvay hatları vesaire- insan yapısıdır veya öyleymiş gibi görünür. Fakat bunlar şehre ancak kullanımları üzerinden dâhil olmuş, kendi içlerinde faydalı ve arızı araçlardır; insanın eline oturan bir alet gibi, toplulukların ve bireylerin yaşamına doğrudan katılmazlar. Son olarak kent, medeni insanın doğal habitatıdır. Bu yüzden kültürel bir alan, kendine has kültür biçimi ile nitelendirilir: Spengler, kesin olmakla birlikte bütünüyle tanınmamış olan şey, der; bütün büyük kültürlerin şehirde doğmuş olmasıdır. İkinci kuşak seçkin insan, aslında şehir kurmuş bir hayvandır. Bu, dünya tarihini insanlık tarihinden ayıran asıl kriterdir: dünya tarihi, şehir insanların tarihidir. Milletler, yönetimler, siyaset ve dinler; hepsi insanın şehirdeki varoluşunun temel görüngüleridir (Park ve Burgess, 2016: s. 37).”

Örneğin şehir planı, kent yapılarının lokasyonunu ve niteliklerini genel olarak tayin edecek arazi sınırlarını kurar ve şehir içinde kamu makamları kadar özel girişimciler tarafından da inşa edilen binaların muntazam bir şekilde yerleştirilmesini şart koşar. Ancak öngörülen kısıtlamalar arasında kalmış insan doğasının kaçınılmaz işleyişi, bu bölge ve binalara daha az kontrol edilecek bir karakter vermeye girişir. “Örneğin, ferdi mülkiyet sistemimiz içinde, herhangi bir bölgede olması muhtemel nüfus yoğunlaşmasının kapsamını önceden belirlemek mümkün değildir. Şehir, arsa değerlerini saptayamaz ve bizler, kentin sınırlarını, yerleşim ve

endüstriyel bölgelerin yerlerini belirlemeyi büyük ölçüde özel girişimcilere bırakırız. Kişiler, zevkler ve çeşitli mesleki ve ekonomik çıkarlar, hata payı bırakmadan, büyük şehirler içindeki nüfusu ayırma ve sınıflama eğilimindedirler. Bu sayede şehir, ne tasarlanmış ne de denetim altına alınmış bir nüfus örgütlenmesine ve dağılımına kavuşur. Fiziki coğrafya ve buradan kaynaklı avantajlar ve dezavantajlar; ulaşım araçlarını da kapsayarak kent planının genel hattını belirler. Sempatı, çekişme ve ekonomik gereklilik gibi daha derinden işleyen etkenler, şehir büyüdükçe nüfusun dağılımını kontrol etmeye yönelir. İşletmeler ve endüstri, avantajlı bölgeleri arar ve nüfusun bir kısmını bu yerlere çeker. Buralarda rağbeti bol arsaların artan değerinden ötürü, fakir sınıfların daha ötelere itildiği mahalleler bitiverir. Ardından, fakir sınıfların sayıca çok olarak yaşadığı. metrukluk ve şer ile ilişkilendirilmeye karşı kendilerini koruyamayan çöküntü alanları ortaya çıkar. Zaman içerisinde şehrin her bölgesi ve mahallesi, içinde yaşayanların karakterlerinden ve özelliklerinden bir şeyler alır. Şehrin her bir ayrı parçası kaçınılmaz olarak, içerdiği nüfusa özgü hassasiyetlerle bezenir. Bunun etkisi; en başta coğrafi bir ifadeden ibaret olanın bir muhite, başka bir deyişle kendine ait hassasiyetleri, gelenekleri ve tarihi olan bir yere dönüştürülmesidir. Bu muhit içinde, tarihsel süreçlerin devamlılığı bir şekilde korunur. Geçmiş, kendisini şimdiki zamanın üzerinde etkili kılar ve her yerin yaşamı, bu yaşamla ilgili şeylerin daha geniş döngüsünden az çok bağımsız şekilde, kendine ait bir devinimle sürer (Park ve Burgess, 2016: s. 41-2).”

“Şehir ulaştırma ve iletişim değil, kent nüfusunun birbirinden tecrit edilmesi de bireyin hareketliliğini kolaylaştırma eğilimindedir. Tecrit süreçleri; şehir, birbirine değen fakat iç içe geçmeyen küçük dünyalardan oluşmuş bir mozaik haline getiren ahlaki mesafeler kurar. Bu durum, insanların bir ahlaki alandan diğerine daha hızlı geçmelerini mümkün kılar ve aynı zamanda, bitişik fakat birbirinden oldukça farklı dünyalarla yaşamının baş döndürücü ancak tehlikeli bir deneyimini teşvik eder. Bütün bunlar şehre yüzeysel ve maceracı bir karakter verir; toplumsal ilişkileri karmaşık hale getirir ve yeni, birbiriyle uyumsuz birey tipleri yaratmaya meyleder. Aynı zamanda şehir hayatının uyarıcılarına şans ve macera öğelerini de ekleyerek, genç ve taze sinirler için, şehir hayatını kendine özgü bir çekicilikle biçimlendirir. Büyük şehirlerin çekiciliği, belki de doğrudan refleksleri etkileyen uyarıcıların sonucudur. Bu durum, insan davranışının bir türü olarak, ateşin pervaneyi cezbetmesi gibi bir yönelimle açıklanabilir. Metropolün çekiciliği küçümsenecek bir şey değildir fakat uzun vadede her birey, şehir hayatının çeşitli görünümleri arasında açıldığı ve rahat hissettiği bir çevre, yani kısacası, kendine özgü doğasının içindeki özelliklerin tam ve hür ifadesini sağlayan dürtülerin olduğu bir ahlaki iklim bulur. Bu tür güdülerin kökü, zannımca, bir çıkarda ya da bir histe bile

değil; fakat hepsine değilse bile birçok genç kadın ve erkeği, memleketlerindeki güvenli evlerinden şehir hayatının büyük, gürleyen karmaşası ve heyecanına çeken çok daha temel ve ilkel bir şeydedir. Küçük bir toplulukta başarıya en yakın kişi, tuhaflık ya da deha belirtisi göstermeyen normal adamdır. Şehir ise tam tersine bunu ödüllendirir. Ne suçlu ne dedektif ne de dâhi, büyük şehirde sürekli bulduğu kendine has özellikleri geliştirme imkânını kasabada bulamaz (Park ve Burgess, 2016: s. 79-80).”

“Şehir nüfusunu ayırmak ve tecrit etmek eğilimindeki etkiler altında her mahalle bir ‘ahlaki bölge’ niteliği kazanır. Mesela çoğu şehrin itibarı zedelenmiş bölgeleri vardır. Ahlaki bir bölgenin illa ki bir yerleşim yeri olması gerekmez. Bir buluşma yeri veya tatil yeri de olabilir. Her büyük şehrin, bu birbirinden ayrılmış, serserilerin, bastırılmış dürtülerin, tutkuların ve ideallerin hakim ahlaki düzenden kendi bağımsızlıklarını ilan ettiği muhitlerini yaratma çabasının arkasındaki sebepleri anlamak için insanların gizli dürtülerine değinmek gereklidir. Görünen o ki insanlar dünyaya bütün tutkuları, içgüdüleri ve zevkleri kontrol altına alınmadan ve terbiye edilmeden gelirler. Medeniyet; müşterek refahın çıkarları için bu tür vahşi, doğal özelliklerin bazen bastırılmasını ve daima kontrol altına alınmasını talep eder. Bireyi, kabul edilmiş topluluk modeline göre yaratmak için, çoğu dürtüleri tümünden bastırarak –ve daha fazlası, toplumsal olarak değerli biçimlerde temsil ederek, o da değilse zararsız bir şekilde ifade edilecek hale sokarak- kendi disiplinini insana dayatır. Bu noktada spor, oyun ve sanat devreye girer. Bunlar, bireyin kendisini bu vahşi ve bastırılmış dürtülerin sembolik ifadesi ile arındırmasına imkan tanır. Bu, Sigmund Freud’un ve psikanalistlerin çalışmalarının sonradan yeni ve daha olumlu bir önem atfettiği, Aristo’nun Poetika’da bahsettiği ‘katarsis’tir. Özellikle, normal olmayan ve istisnai insan tiplerine sunduğu imkanlardan ötürü büyük şehir, küçük topluluklarda örtülü ve bastırılmış olan insan karakteri ve niteliklerini görkemli bir tavırla gözler önüne serer. Kısacası, şehir, insan doğasındaki iyiyi ve kötüyü aşırılıklarıyla gösterir. Belki de şehri insan doğasının ve toplumsal süreçlerin rahatlıkla ve verimlilikle incelenebileceği laboratuvar veya klinik olarak gören görüşü diğerlerinden daha fazla haklı çıkaran olgu budur. Şüphesiz ki grevler, savaşlar, seçimler, dini uyanışlar ve başka bir sürü toplumsal olgu da bilinçaltı gerilimler ile ilişkilerinden dolayı benzer bir işlev görürler. Toplumsal ilişkilerin daha yakın ve yasaklara uymanın daha zorunlu olduğu daha küçük topluluklar içinde ise, kendilerini toplumsal faaliyetin ücra köşelerinde hisseden ve bireysel yeteneklerinin ve mizaçlarının normal ve sağlıklı bir ifadesini bulamayan, istisnai özellikleri olan bir sürü birey vardır (Park ve Burgess, 2016: s. 82-3).”

Hareket, tek başına dönüşümün veya gelişimin kanıtı değildir; esasında sıradan hareketlerde olduğu gibi süreklilik içeren bir durumu kontrol etmek için tasarlanmış bir uygulamanın değişmez ve sabit düzeni de olabilir. Gelişmeyle ilişkili olan hareket, yeni bir uyarıcıya veya duruma denk olarak hareketin dönüşümünü ifade eder. Hareketteki bu tür bir değişiklik hareketlilik olarak adlandırılır. Rutinin doğasındaki hareket, tipik ifadesini iş yaşamında bulur. Hareketteki değişiklik ve hareketlilik, karakteristik olarak macera ile ifade edilir. “Büyük şehir, parlak ışıkları, yeni ve kelepircilerin geldiği ticaret merkezleri, eğlence yerleri, kötülüğün hüküm sürdüğü yeraltı dünyası, hayati riskleri, kaza, soygun ve cinayetlerden gelen mülküyle had safhada bir maceranın, heyecanın ve gerilimin bölgesi haline gelmiştir. Hareketlilik, adından da anlaşılacağı üzere, bir değişim, yeni bir deneyim, uyarılma içerir. Uyarılma, kişinin etrafındaki, dilediğini gerçekleştireceği vaadini taşıyan nesnelere cevap vermesini tetikler. Doğal organizmalarda olduğu gibi, kişi için de uyarılma büyüme için esastır. Uyarılmaya verilen cevap kişiliğe dair her şeyin bir bütün olarak verdiği bir tepkiyle ilişkili olduğu sürece sağlıklıdır. Tepkinin parçalı olduğu durumlarda ise –yani kişiliğin düzeni tarafından kontrol edilmeden veya ondan ayrı bir şekilde ortaya çıktığında –düzen bozan veya patolojik bir hale gelir. Bundan dolayı, uyarılmak için uyarılma, hazzın huzursuz arayışında olduğu gibi, kötülüğün doğasını andırır. Toplum; mekânsal olarak birbirinden ayrılmış, bölgesel olarak dağılmış ve yer değiştirme becerisine sahip bireylerden oluşur. İnsanların bu mekânsal ilişkileri rekabet ve seçilimin ürünleridir ve yeni etkenler, rekabet ilişkilerini bozduğu veya hareketliliği kolaylaştırdığı için sürekli bir değişim sürecine tabidir. İnsanların oluşturduğu kurumlar ve insan doğasının kendisi, insanların belli mekânsal ilişkilerine uyum sağlamıştır. Mekânsal ilişkiler değişince toplumsal ilişkilerin fiziki temeli de değişir ve buna bağlı olarak sosyal ve siyasi sorunlar ortaya çıkar. Şehir –özellikle de insan ilişkilerinin çıkarlar ve para üzerinden tanımlandığı, genellikle rasyonel ve daha az şahsi olduğu büyük şehir- kitlesel davranışın araştırılması için gerçek anlamda kent ortamına özgü hareketlerdir. Şehirler ve özellikle büyük şehirler istikrarsız bir dengeye sahiptirler. Bunun sonucu ise, kentteki nüfusun her yeni öğretiye doğru çark etmesini, sabit bir telaş halinin nesnesi haline gelmesini ve nihayetinde toplulukların kronik bir kriz içinde olmasını beraberinde getiren ve daimi bir çalkantı haline sebep olan büyük ölçekli rastlantısal ve hareketli birikimlerdir (Park ve Burgess, 2016: s. 59).”

Kentsel hareketler kentsel krizlerin ve sorunların neticesinde kentlerde meydana gelen protestolar, infialler, isyanlar, tepkiler ve çatışmazlardır. Tarihin her devrinde sosyal patlamalar yaşanmıştır ancak 16. yüzyıldan başlayan kentleşme süreci bizlere yeni bir olguyu

meydana getirmektedir. Yüzyılın sonlarına doğru Fransa’da meydana gelen şehir hareketleri artık yeni bir çağa adım attığımızın ilk işaretidir. Ve bu ayaklanmalar farklı sosyal gruplardan ve kültürlerden kişileri bir araya getirmektedir. Bir mahfuz yoktur. “Demek ki, ayaklanmada her toplumsal katmandan insan olabiliyordu, fakat yalnızca işçi sınıfının olabileceği zannediliyordu. 1848’in liberal burjuvası gerçekten de tam ortada yer alır. Ancien regime’in kalıntılarına muhalif olabilir, anayasal hükümetten, endüstrinin büyümesinden ve reformdan yana olabilir, fakat aynı zamanda da savunma durumundadır. O kâh bir asidir kâh isyanın hedefi; yeni bir düzenden yanadır, fakat sırf düzen olsun diye düzenden yanadır. Devrimler zamanı çarpıtırlar. Devrimleri yaşayanların zihninde bir gecede toplumsal yapıda büyük değişimlerin kotarılabileceği düşüncesi doğar. Yüzyıllardır var olan tutum ve alışkanlıklar bir anda terk edilir; olayların anlamı üzerinde yargıya varabilmek ve yaşananların olağanüstü büyük değişimler mi yoksa ertesi gün bir anlam ifade etmeyecek sıradan şeyler mi olduğunu kestirmek hemen hemen imkânsızdır. Devrim anının kargaşası insanları bir olay ile sonraki arasındaki bağlantıyı koparmaya iter; her çatışma, olay anında yapılan her konuşma kendi içinde bir dünya olur; insan olan bitene ilişkin ipuçlarıyla olayların içyüzünü görmek ister, ne var ki buna zaman yoktur. İlerideki sokakta çatışma başlamıştır ya da şehirde bir konuşma yapılacaktır ya da oradan kaçılması gerekir. Bu nedenle devrimde anlık olayların nasıl yorumlanacağını ve kime inanılacağını bilmesi büyük önem taşır. Tarih hızlandırıldıkça ve zaman askıya alındıkça, yabancıların dış görünüşlerini anlamlı kılan kodlar olağanüstü önem kazanmaktadır. Devrimci kargaşa dönemlerinde, anlam kodlarının genellikle etkili olmakla birlikte normal kanalların dışına çıktıkları görülür. Aristokratlar olayları ansızın işçilerin gözleriyle görebilir ve rahat günlerinde gözlerine çarpmayacak şeylere dikkat etmeye başlayabilirler. Bunun tersine, ayaklanmada yer alanlar ise, toplumsal ayaklanma anında olayları ansızın üstlerindeki kişilerin gözüyle görmeye başlayabilirler ve bu bakış da kendilerini anlamalarını engelleyebilir. İnsan, kendi çıkarlarını –ki bu, üst grupları yok etmek demek olabilir- anlamak için, olayları birdenbire görünüşte kendinden daha emin ve eğitilmiş olan grupların dünya görüşüne uygun olarak anlamaya çalışabilir. 1848’de olan, idrak biçimindeki bu yer değişimi (Sennett, 2013: s. 294).”

Pekala bu hareketler ne kadar kentseldir. Kentte meydana gelmeye başlayan bu tepkiler ne hüviyete sahip olarak kentte mâl edilir. “Radikal politikada ya da çatışma durumunda, cemaat dili kurumsal ya da ideolojik meseleleri psikolojik sorunlara dönüştürmüştür. Çatışma halindeki ya da liderlik konumundaki insanların taktıkları maskeler kişiliklerinin açığa vurulması olarak görülmeye başlayınca bu meseleler çabucak kişinin dış görünümünü haklı

çıkarma girişimlerine dönüşebiliyordu. Kişinin bir meseleye sahip çıkması kendini haklı çıkarması sorunu haline geldi. Şu halde, ortak davalar ve ortak inançlar ortak benliklerle karışabilirdi. Politikadaki bu cemaatler, politik kavgaların ya da devrimci mücadelelerin başka bir yerde değil, yalnızca büyük şehirde görüldüğü anlamında kentsel değildir. Bu politik cemaatler, şehirdeki yabancılar arasında ortaya çıkan bir görünüşleri yorumlama kodunun genel politik dili etkilemesi anlamında, kentseldir. Politika, sözcüğün ikinci anlamıyla kentseldir. Yani, ilk kez büyük şehirde ortaya çıkan, sonra da toplum geneline sıçrayan bir idrak tarzıdır ki, hiçbir coğrafi etken söz konusu olmaksızın, insanlar özel bir yerden gelmiş olanların gözleriyle yaşamı görmeye başlarlar (Sennett, 2013: s. 311).”

Öyleyse kentsel devrim nedir ve nerede başlar. Şehirde başlayan ne olacaktır. Nerede sonlanacaktır. “Şu tanımlayıcı terimlerin hiçbirisi tarihsel süreci bir bütün olarak dikkate almaz. içe doğru patlama-dışa doğru patlama (nükleer fizikten ödünç alınmış metafor), bir başka deyişle kent gerçekliği içinde aşırı yoğunlaşma (insanların, faaliyetlerin, zenginliklerin, şey ve nesnelerin, araçların, düşünce araçlarının aşırı yoğunlaşması); aşırı derecede parçalanma ve çok sayıda birbirinden kopuk parçanın (periferiler, banliyöler, ikinci evler, uydular, vs.) projeksiyonu (Lefebvre, 2017: s. 19).” Öyleyse hareket şehirde çok sayıda patlamanın ve yoğunlaşmanın neticesinde meydana gelmektedir. Peki mekânı neresidir? “Sokak yalnızca bir geçiş ve sirkülasyon yeri değildir. Otomobillerin sokakları işgal etmesi ve bu sanayinin, yani otomobil lobisinin baskıları, eski araçları birer pilot objeye, park etmeyi bir obsesyona, sirkülasyonu öncelikli hedefe çevirmiş, sosyal ve kentsel yaşamı bütünüyle yıkıma uğratmıştır. Otomobil kullanma hak ve yetkilerinin sınırlandırılmasının gerekeceği gün yaklaşmaktadır. Sokak mı? Sokak, bir buluşma mekanıdır ve o olmadan belirlenmiş yerlerde (kafelerde, tiyatrolarda, çeşitli salonlarda) buluşmak imkansızdır. Bu ayrıcalıklı mekanlar sokağı canlandırır ve bu canlanmadan yararlanır, aksi halde var olamazlar. Spontane bir tiyatro olan sokakta gösteri ve izleyici, bazen de aktör olurum. İşte burada hareket ve kaynaşma ortaya çıkar; bunlar olmaksızın meydana gelebilecek şey kent yaşamı değil, toplumda bölünme, donuk bir parçalanma ve kopma olacaktır. Sokaklar ortadan kaldırıldığında sonuçları görülmüştür: Tüm hayatın sönüp gitmesi, şehrin bir yatakhaneye indirgenmesi, varoluşun anlamsız bir tarzda işlevselleştirilmesi. Gerçekte sokak, Le Corbusier tarafından görmezden gelinen fonksiyonları da içermektedir: bilgilendirici fonksiyon, sembolik fonksiyon, oyun fonksiyonu. Orada oynar, orada öğreniriz. Sokak, düzensizlik demektir. Şüphesiz. Kent yaşamının başka yerlerde sabit ve kendini yenileyen bir düzen içinde donup kalmış olan tüm unsurları sokaklarda özgürleşir ve sokaklardan merkeze doğru

akar, bu unsurlar kendi barınaklarına doğru çekilirken birbirleriyle karşılaşır. Bu düzensizlik, yaşayan bir düzensizliktir. Bilgi verir. Şaşırtır. Bu düzensizlik bir anlamda daha yüksek bir düzen anlamına gelir. Jane Jacob'un çalışmaları, ABD'de sokağın (sıklıkla insanların geçtiği sokağın) suç işleme amaçlı şiddete (hırsızlık, tecavüz, saldırı) karşı tek mümkün güvenlik aracı olduğunu göstermiştir. Sokağın ortadan kalktığı her yerde suç örgütlenir ve suç oranı artar. Sokakta ve bu alan sayesinde, bir grup (şehrin kendisi) ortaya çıkar, kendini gösterir, mekanları sahiplenir, sahiplendiği bir zaman-mekan meydana getirir. Böyle bir sahiplenme, kullanımın ve kullanım değerinin mübadele ve mübadele değeri üzerinde hakim olabileceğini gösterir. Devrimci eyleme gelince, genellikle o da sokakta gerçekleşir. Bu aynı zamanda sokağın düzensizliğinin başka bir düzen doğurduğunu göstermez mi? Sokağın kentsel mekanı, sözün söylendiği yer, kelimelerin, işaretlerin ve şeylerin mübadele yeri değil midir? Sözün yazılı hale geldiği ayrıcalıklı bir yer değil midir? Sözün vahşi hale gelebildiği, kanunlardan ve kurumlardan kaçıp duvarlara yazılabildiği başka neresi vardır? (Lefebvre, 2017: s. 22)”

Pekala, sokaklarda biriken kalabalıkların haricinde kent içerisinde neler hareketlenmeleri meydana getirmektedir? Neler birikmektedir kentte? “Şehirde ayrıca görece sürekliliği olan bir birikim süreci de olmuştur: bilgilerin, tekniklerin, şeylerin, insanların, zenginliklerin, paranın ve nihayet sermayenin birikimi. Kent, bu birikimin mekanı olmuştur; bu, sermayenin kırdaki meydana çıkan zenginliklerin ürünü olmasına ve kırdaki endüstriyel yatırımının kentin lehine yönelebileceği olmasına rağmen böyledir (Lefebvre, 2017: s. 28).” Birikim neticesinde bir merkezilik sorunu ortaya çıkmaktadır. Hareketlerin merkeze karşı ve bazen de yanında olması bu durumun bir neticesidir. “Oluşum halindeki kent toplumunun savunucuları için her tür anlam karışıklığından kaçınmak ve sapmaların olmayacağı bir yol açmak zor olacaktır. Merkez ve merkezilik sorununu ele alalım. Bir merkez olmadan şehir de, kent gerçekliği de olmaz. Dahası da var: Evvelce söylediğimiz üzere kentsel mekan sıfır vektörüyle tanımlanır; her noktanın, virtüel olarak, şeyleri, eserleri, insanları, yani etrafında bulunan her şeyi kendine çekebileceği bir mekandır bu. Her noktada zaman-mekan vektörü, içerik ve içeren arasındaki mesafe sıfıra dönüşebilir. Bu, imkansız olmakla birlikte, kentsel mekan-zaman diyalektik hareketinin karakterize eder. Dolayısıyla, doygunluk ve düzensizlik riskleriyle ve karşılaşma, bilgilendirme, uyuşma olanaklarıyla beraber, kentsel yoğunlaşmayı savunmamak teorik olarak imkansızdır. Ona saldırmak, onu yıkmak, işe düşüncüyü yok ederek başlayan bir ampirizmden ileri gelmektedir. Bu nedenle merkez yalnızca, kısmi ve hareketli merkezlere dağılabilir ve bunlar arasındaki ilişkiler konjonktürel olarak belirlenecektir. Hal böyleyken, karar yapılarını,

güç merkezlerini, zenginlik ve iktidar unsurlarının kütle halinde, devasa bir yoğunluk alıncaya kadar yoğunlaştığı merkezleri savunma riski ortaya çıkar. Merkez olmadan, boş vakit uğraşlarına, kutlamalara, bilgiye, sözlü veya yazılı aktarıma, icat etmeye ve yaratmaya yer yoktur. Fakat bazı üretim ve mülkiyet ilişkileri değişmedikçe, merkeziyet, bu ilişkileri kullanan ve onlardan yararlanan kişilerin eline düşecektir. En iyi ihtimalle seçkinlere ait, en kötü ihtimalle de askeri ve polisiye bir yer haline gelir. Durumun ve süreçlerin içerdiği anlam karışıklığı ve çelişkileri, yani bunların diyalektik karakterini kabul etmekten başka ne yapılabilir? Durumun kabul edilmesi, güç merkezlerinin diktatörlüğünü ve otoriter planlamaları onaylamak anlamına gelmez. Bunun ötesinde bir şeydir. Hatta tersidir esasen (Lefebvre, 2017: s. 92).” “Şehir, doğaya ve emeğe ait olan, başka yerde doğmuş her şeyi – meyveler ve nesneler, ürünler ve üreticiler, eserler ve yaratımlar, faaliyetler ve durumlar-kendisine çağırır. Peki kendisi ne yaratır? Hiçbir şey. Yaratımları merkezileştirir. Diğer yandan da her şeyi yaratır. Mübadele olmadan, yakınlaşmalar olmadan, yakınlık olmadan, yani ilişkiler olmadan hiçbir şey var olamaz. Şehir bir durum yaratır; farklı şeylerin birbirlerini var ettiği, farklılıklarını koruduğu, fakat birbirinden ayrı olarak var olmadıkları kent durumudur bu (Lefebvre, 2017: s. 113).” “Dolayısıyla şehir yapıttır; basit maddi üründen ziyade sanat eserine yakındır. Şehrin üretimi ve şehir içinde de toplumsal ilişkilerin üretimi söz konusu olsa da, bu bir neşen üretiminden ziyade, insanlar tarafından insanların üretimi ve yeniden üretimidir. Şehrin bir tarihi vardır; o bir tarihin, yani tarihsel koşullar içinde bu eseri gerçekleştiren gayet belirli insan ve grupların yapıttır. Olasılıklara hem imkan tanıyan hem de olasılıkları sınırlandıran koşullar, o koşullardan veya o koşullarda doğan şeyi açıklamaya asla yetmez (Lefebvre, 2016: s. 64).”

Kentsel biçimler, yapılar, işlevler (şehirde, şehirden etkilenen ya da şehir tarafından yönetilen toprakla şehrin ilişkileri içinde, toplum ve devletle ilişkiler içinde) birbirleri üzerinde etkide bulundu ve birbirini dönüştürdüler. Günümüzde düşünce bu hareketi canlandırıp ona hakim olabilir. Her kentsel oluşum bir yükseliş, doruğa çıkış ve düşüş yaşadı. Onun parçaları ve kalıntıları daha sonra başka oluşumlara hizmet etti. Tarihsel hareketi içinde, kendi özgül yerinde (genel dönüşümlerin altında ve berisinde, fakat yerel kök salmış, toprağın kutsanmasına bağlı, dolayısıyla kalıcı ve görünüşte kısmen sürekli dolaysız ilişkilerin üzerinde) ele alınan şehir kritik evrelerden geçti. Yapısızlaşma ile yeniden yapılanma zaman ve mekân içinde birbirini izler, daima alan üzerinde tercüme edilir, pratik-duyusal olana dahildirler, kentsel metne yazılıdır, fakat başka yerden gelirler: tarihten, oluştan. Duyum – üstünden değil, başka bir düzeyden. Yerel edim ve failler şehirlere damgasını vurdu, ama aynı

zamanda üretim ve mülkiyetin, dolayısıyla (dinsel, felsefi, yani etik ve estetik, hukuksal, vb.) ideolojilerin kişisellikten uzak ilişkileri de şehirde iz bıraktı. Genel olanın alana ve şehrin özgül düzlemine yansımaları ancak dolayimler yoluyla gerçekleşmiştir. Başlı başına bir dolayım olan şehir, dolayimların yeri, ürünü oldu, dolayimların faaliyet alanı, önermelerinin nesnesi ve hedefiydi. Genel süreçler, genel ilişkiler, kentsel metne ancak ideolojiler tarafından suretleri çıkartılarak, politik stratejiler ve eğilimler tarafından yorumlanarak dahil olurlar. Şimdi üzerinde durmamız gereken güçlük buradan kaynaklanır: dilbilimden, kentsel dilden ya da göstergeler kümesi olarak ele alınan kentsel gerçeklikten yola çıkarak, şehri semantik, semiyotik ya da semiyolojik bir sistem olarak tahayyül etmek. Şehrin belli bir düzeye yansıtılması sürecinde, toplumun genel kodu dönüşür; kentin özgün kodu bunun bir modülasyonu, bir versiyonudur, başlangıçtaki özgün hal olmadan anlaşılabilir bir tercümedir. Evet, kent okunur, incelemek yetmez. Bu yazı üzerine ya da bu dil üzerine yazmak, kenti meta-dilini oluşturmak, şehri ve kenti tanımak değildir. Deşifre edilecek metnin altında olan bağlam (gündelik hayat, dolaysız ilişkiler, kentin bilinçdışı, artık söylenmeyen, kayda ise neredeyse hiç geçemeyen şey) mesken tutulan mekanlarda gizlenir –cinsel yaşam ve aile hayatı- ve nadiren kendisiyle yüzleşir; keza bu kentsel metnin üzerinde olan şey (kurumlar, ideolojiler) deşifre sırasında ihmal edilemez. Hatta metnin eleştirel okunmasına kadar gidilirse daha iyi olur. Bilgiye sorular sorulur: Kim ve ne? Nasıl? Niçin? Kim için? Bu sorular bağlamın onarılmasını ilan ve talep eder. Dolayısıyla kent, gösterge sistemi olarak tasarlanamaz, bir sistem olarak belirlenip kapatılamaz. Gerçekliğin düzeylerinin dikkate alınması, başka yerde olduğu gibi burada da, böyle bir sistemleştirmeyi engeller. Bununla birlikte kent, bütün anlamlandırmaları dile getirmek, yazmak için ele geçirme gibi eşsiz bir kapasiteye sahipti; üstelik bu anlamlandırmalara kırdan, dolaysız yaşamdan, dinden ve politik ideolojiden gelenler de dâhildi. Kentlerde anıtlar ve şenlikler bu anlamları taşıdılar.

“Her kritik dönemde, şehrin kendiliğinden büyümesi durakladığında ve o zamana dek egemen olan toplumsal ilişkilerin yönlendirdiği ve belirlediği kentsel gelişim durduğunda, kentsel bir düşünüm süreci başlar. Sürekli yükseliş halinde olan bir rasyonellikten ya da içsel bir uyumdan ziyade dönüşüm semptomu olan bu düşünüm, projeleriyle hemhal eder. Bu endişeyi rasyonellikle ve örgütlenmeyle birbirine karıştırmak, daha önce ortaya serilen ideolojidir. Kavramlar ve teori bu ideolojinin içinde güçlüklerle yolunu bulur. toplum gerçekliğiyle ilişkin bu tanımlar eksiksiz olma iddiasında değildir ve başka tanımları dışlamazlar. Bazı teorisyeneler şehri arzu ile ihtiyaç arasındaki, tatmin ile tatminsizlik arasındaki çatışma ve (çatışmalı) ilişkilerin yeri olarak görüyorsa, şehri arzu yeri olarak tanımlamaya kadar işi

vardırırıyorsa, onların tanımlamaları da incelenecek ve dikkate alınacaktır. Bunların sadece parçalı bir bilim alanında –psikoloji- sınırlı bir anlam taşıdığı kesin değildir. Dahası, şehrin tarihsel rolü üzerinde de durmak gerekir: Süreçlerin (mübadele ve piyasa, bilgilerin ve sermayelerin birikimi, bu sermayelerin yoğunlaşması) hızlandığı ve devrimlerin yapıldığı yer olmak. Karar merkezi halini alan, daha doğrusu, karar merkezlerini gruplaştıran modern şehir, günümüzde bütün toplumun (sadece işçi sınıfının değil, egemen olmayan başka toplumsal sınıfların da) sömürülmesini örgütleyerek yaygınlaştırıyor. Demek ki modern şehir üretimin ya da sermayelerin yoğunlaştığı pasif bir yer değildir; mevcut haliyle kent üretime (üretim araçlarına) müdahale eder (Lefebvre, 2016: s. 72).”

“Oysa ki (toplumsal) mekan, şeyler arasında bir şey, ürünler arasında herhangi bir ürün değildir, onların ortak varlıkları ve eşzamanlılıkları içindeki ilişkilerini, yani (nispi) düzeni ve/veya (nispi) düzensizliği kapsar. Bunun sonucunda bir işlemler kümesi ve dizisi doğar, dolayısıyla basit bir nesneye indirgenemez. Bununla birlikte, bir işaretle, bir temsille, bir fikir ve bir düşünle karşılaştırılabilecek bir kurmacası, gerçekdışılığı ya da ideallığı hiç yoktur. Geçmiş eylemlerin sonucu olarak yeni eylemlere imkân tanır, bunları telkin eder ya da engeller. Bu eylemler arasından kimileri üretirken, diğerleri tüketir, yani üretimin meyvelerinden yararlanır. Toplumsal mekân çok sayıda bilgi içerir. O halde, toplumsal mekânın statüsü nedir? Üretimle ilişkisi nedir? (Lefebvre, 2014: s. 99)” “Mekan asla bir kilo şeker ya da bir metre kumaş gibi üretilmez. Keza, bu ürünlerin –şeker, buğday, bez, demir- bulunduğu yer ve alanların toplamı da değildir. Hayır. Bir üstyapı gibi mi üretilir? Hayır. Daha ziyade üstyapının koşulu ve sonucudur: Devlet ve onu oluşturan kurumların her biri, bir mekân varsayar ve bunu kendi ihtiyaçlarına göre düzenler. Dolayısıyla, mekân, kurumların ve bu kurumların tepesinde bulunan devletin önsel koşulundan başka bir şey değildir. Toplumsal ilişki midir? Evet, kuşkusuz; ama mülkiyet ilişkilerine (özellikle toprağın, yerin mülkiyeti) içkin ve diğer yandan, (bu toprağı, bu yeri şekillendiren) üretici güçlere bağlı olan toplumsal mekân hem biçimsel hem maddi çok değerliliğini, gerçekliğini ortaya koyar. Kullanılan, tüketilen ürün olan mekân, aynı zamanda, üretim aracıdır; mübadele ağları, hammadde ve enerji akışı, hem mekânı şekillendirir hem de mekân tarafından belirlenirler. Bu şekilde üretilmiş olan bu üretim aracı, ne üretici güçlerden, teknik ve bilgiden ayrılabilir, ne onu şekillendiren toplumsal işbölümünden, ne de doğadan, devletten ve üstyapılardan (Lefebvre, 2014: s. 110).” “Karşı-mekân, reform ile devrim arasına yerleşmiş gözüken karşıtlığı aşabilir. Karşı-mekân yaratmaya yönelik her öneri, görünüşte en önemsizi bile, mevcut mekânı, stratejilerini, homojenlik, iktidar ve kurulu düzen karşısında şeffaflık gibi hedeflerini tepeden

tırnağa sarsabilir. Kullanıcıların sessizliği böyle açıklanır: En ufak hareketlerinin sınırsız sonuçları olduğunu ve üzerlerine tüm ağırlığıyla çöken düzeni (üretim tarzı) kımıldadıkları anda kaldırıp atacaklarını hissederler (Lefebvre, 2014: s. 383).”

Fiziksel ve toplumsal mekânın farklılaşmasının maddi temeli ilk doğanın içinden çıkan ikinci doğadır. Toplumsal mekân fiziksel mekândan tamamen ayrışmadan önce, toplum pratikte doğadan ayrılmış olmalıydı. Bu mutlak fiziksel mekân birinci doğanın verili, doğal mekânı ile ilişkilendirilmeye başladı. Bu noktada fiziksel ve doğal mekân ayırt edilemez durumdadır. Öte yandan toplumsal mekân kavramı doğal mekândan yavaş yavaş soyutlanmıştır. Doğa felsefesi felsefenin altında özel bir uzmanlık dalı olarak gelişirken, doğa iktisadı ise zıt yönde, Adam Smith ve diğerlerinin klasik siyasal iktisadı yönünde ilerledi. Ancak eğer doğal ve toplumsal mekân arasındaki felsefi ayrımı Kant’a kadar izlemek mümkün gibi görülüyorsa da ve 18. yüzyılın başından itibaren klasik siyasal iktisadı doğru düzgün inşa edilmiş toplumsal mekânın pratik olarak ilk kez tanınmasını temsil etmekteydiyse, toplumsal mekân kavramı yine de 19. yüzyıl sonuna kadar netleştirilmemişti. Toplumsal mekân terimini türetme onuru genellikle Emile Durkheim’a atfedilir. 1890’larda yazan Durkheim toplumsal mekânın fiziksel mekân anlamında kullandığı gerçek mekândan çok farklı ve ayrı olduğunu ısrarla dile getiriyordu. Böylece toplumsal mekân yalnızca metaforik anlamda mekânsalmış gibi görünür. Tıpkı matematiksel mekânın doğal olguların insanlarca oluşturulan soyut alanını temsil etmeye başlaması gibi, toplumsal mekân da toplumsal olguların insanlarca oluşturulan soyut alanıdır ve birkaç şekilde tanımlanabilir. Bir nesne ya da ilişki yeterince gerçek olabilir fakat onları toplumsal mekânda belirli noktalar şeklinde tespit etmek fiziksel ya da doğal mekândaki yerleri hakkında aslında pek bir şey söylemez (Smith, 2017: s. 120).

Pekala, toplumsal mekânın kent içerisinde üretilmesiyle hareketler ne kazanır? Ne gibi gelişmelere gebe dir toplumsal mekân? “Toplumsal ve siyasal dinamikler düzeyinde tartışılan kent sorunsalının önemi, yalnızca seçim süreçleri ve devlet kurumlarının kontrolüyle sınırlı değildir. Bu önem, kentsel toplumsal hareketlerin niceliksel ve niteliksel gelişiminde kendini göstermektedir; diğer bir deyişle, kent ve ekoloji konularında yoğunlaşan protesto hareketleri, toplulukları örgütleyerek harekete geçirmekte, sınıflar arası güç ilişkilerini dönüştürmekte, yeni kültürel modeller ortaya koymakta ve toplumsal değişimin en önemli eksenlerinden birini oluşturmaktadır. Bu hareketlerin kamuoyunda ve genel düzeyde bir kent politikası oluşturma konusunda yarattığı etkiler, doğrudan kentsel yapılar üzerindeki etkilerden daha önemlidir; bunların toplumsal görünürlüğü ve ideolojik meşruiyeti günden güne artmaktadır –

medya bu hareketleri sıklıkla sahiplenmekte, yaygın bir sempati kolayca oluşturulmakta ve toplumda değişik toplumsal sınıflara ait geniş kesimler kendilerini giderek daha fazla bu hareketlerin içinde hissetmektedirler. Bütün bu gelişmeler, bir şekilde kurumları, bunları dikkate almaya, çeşitli tartışma ve uzlaşma zeminleri aramaya zorlamaktadır (Castells, 2017: s. 14).” “Kent meselesi, esas olarak bütün toplumsal grupların günlük yaşamının temelinde yer alan ortak tüketim araçlarının örgütlenmesi ile ilişkilidir: konut, eğitim, sağlık, kültür, ticaret, ulaşım gibi. Gelişmiş kapitalizmde bu, bir yandan (sermayenin ve üretim araçlarının yoğunlaşması sonucunda) tüketimin artan toplumsallaşmasını, diğer yandan da tüketim araçlarının üretimi ve bölüştürülmesindeki kapitalist mantık arasında oluşan temel çelişkiyi ifade eder. Bunun sonucunda ortaya çıkan halk protestoları, gündelik varoluşun ortak maddi koşullarının iyileştirilmesini talep ederken bu alanda derinleşen bir krize de neden olurlar. Bu karşıtlığı ve bunu izleyen çelişkileri çözmek için devlet kente giderek daha fazla müdahale etmektedir; ancak sınıflı toplumun bir sonucu olarak, devlet pratikte sınıflar ve toplumsal gruplar arasındaki güç ilişkilerine göre, genellikle de hâkim sınıfların en baskın kesiminin yararına hareket etmektedir. Böylelikle, tanımlanan bu sorunlar küreselleşir, kent sorunu devleti günlük yaşamla giderek daha fazla ilişkili hale getirir ve siyasi krizlere yol açar (Castells, 2017: s. 16). “Aslında kentsel kriz, ekoloji sorununun temelinde yatan ve üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkiyle bağlantılı daha genel bir krizin özel bir biçimidir (Castells, 2017: s. 18).”

“Toplu yerleşim alanlarının ortak tüketimin birimlerini oluşturduğu ve bunların yönetiminin birtakım ortak işletmelerin örgüt ve idaresine doğrudan bağlı olduğu düşünülürse, bu sorunların kentsel sorunlar olarak ele alınması doğaldır. Öyleyse, kentsel örgütlenme yalnızca mekânsal formların basit bir şekilde düzene sokulması anlamına gelmez; bu formlar daha çok halkların günlük tüketim biçimlerinin ortak olarak ele alınması sürecinin bir ifadesidir. Kent krizi bu nedenle derinden hissedilmektedir zira buradaki sorun yalnızca yaşam çerçevesinin bozulması değil, yaşam niteliğinin bozulmasıdır ki bu da fiziksel çevreden çok yaşam biçimi ya da yaşamın kendi anlamı ile ilişkilidir (Castells, 2017: s. 34).” “Ayrıca, toplumsal grupların bütünü, belirli bir düzeyde ortak tüketimin yarattığı sorunların içinde hapsolmuş durumdadırlar ve bu çerçevede ortaya çıkan sonuçların deneyiminde bir eşitlenme olmasa da, burada yer alan aktörler arasında düşmanca olmayan, hatta aynı zorluklarla karşılaşmanın yarattığı bir ilişki söz konusudur. Örneğin, kent trafiği sorunlarını düşünelim: Bu neredeyse tüm toplumu içine alan bir sorundur. Ayrıca, konut konusunda, eğer ayrıcalıklı kişilerin sayısı daha fazlaysa, konut krizi halk sınıflarının alanını aşan bir nitelik kazanır. Diğer bir deyişle,

kentsel sorunlarda toplumsal eşitsizlik daha geniş kapsamlı bir sorun oluşturur. Ortak tüketim modeli ile sınıf sisteminin temelinde yatan üretim ilişkileri modeli ile sınıf sisteminin temelinde yatan üretim ilişkileri modeli arasındaki yapısal çelişki, ortaklık özelliğinden dolayı tüketim süreci yoluyla nesnel olarak topluma mal olur. Dolayısıyla, krizler ve zorluklar daha fazla somutluk kazanır ve değişik aktörler arasında ayrıştırılmaz. doğal olarak, belirli bir gelir seviyesinin üzerinde olanlar kirlilik ve kent trafiğinin gürültüsünden kaçabilirler ancak zorlukların yine de farkındadırlar. Diğer bir deyişle, sermayenin mantığının, yalnızca işçi sınıfı üzerinde değil, tüm insanlığın gelişim imkânları üzerinde nasıl bir baskı yarattığı, en kolay kentsel sorunlar düzeyinde görülebilmektedir (Castells, 2017: s. 66).” “Ancak, aynı zamanda, çelişkilerin keskinleşmesi, küreselleşmesi ve bunların siyasi iktidarla doğrudan bağlantıları, toplumsal dönüşüm modeline ilişkin daha genel taleplerin fiili olarak birbiriyle eklenmesinin de temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, kentsel toplumsal hareketlerin gelişmiş kapitalist ülkelerde giderek daha fazla ortaya çıkması toplumsal dinamiğin en önemli unsurudur; zira bu hareketler, kapitalizm karşıtı ittifakların, proletaryanın özel çıkarları için oluşan ya da birtakım olumsal siyasi ittifaklardan daha geniş bir nesnel temel üzerinde gelişerek oluşmasına fırsat vermektedir (Castells, 2017: s. 67).”

“Fransa’da kentsel sorunlara gösterilen ilgi, halk mücadeleleri ya da sendikaların ve yönetilen sınıfların siyasi örgütlenmeleri nedeniyle ortaya çıkmamıştır. Aksine kentsel mücadelelerin açığa çıkması, hâkim sınıfların kent konusunu öne çıkarmaları sonucunda olmuştur. Nitekim tüketim sorunlarına yönelik halk hareketleri kapitalist sanayileşme sürecine paralel bir gelişme göstermesine rağmen, son birkaç yılda Fransa’daki kentsel mücadelelerde önemli bir artış gözlenmemektedir. Mayıs 1968 hareketi ile karşılaştırıldığında, Komün bu temalarla çok daha fazla ilişkilidir. Ancak biz yine de tarihsel ve kuramsal bir iddiada bulunmak istiyoruz; değişen toplumsal ilişkilerin bir aracı olarak kentsel toplumsal hareketlerde bir artış olacağına ve bunun da kentsel çelişkiler nedeniyle ortaya çıkacağına inanıyoruz. Böyle bir hipotezin altında, toplumsal pratiğin açığa çıkardığı yeni yapısal çelişkilere ilişkin daha genel gözlemler bulunmaktadır. Genellikle hâkim sınıflar deneyim ve bilgiye ulaşabilmektedirler ve bu yolla tarihsel eğilimleri keşfetmek ve bunları kendi açılarından tanımlama şansına sahip olurlar, yönetilen sınıflar ise yalnızca etkileri hissederler. Bilinç oluşmadığı sürece bu sınıflar, bilinç ve deneyimin bir araya geldiği bir dayanışmayla sağlanan bir toplumsal mücadele oluşana kadar ancak savunmacı bir konumda kalırlar. Örneğin, Avrupa’da işçi hareketinin yükselişi sırasında, toplumsal sorun ilk olarak reformist burjuvazi tarafından ortaya atılmıştır ve bir dereceye kadar da bunun oluşmasına katkıda bulunmuştur. Aynı şekilde, bugünkü kentsel

sorun da teknokrat elitler tarafından ortaya atılmıştır ve kökleri kapitalist çelişkilere dayanmaktadır. Hâkim ideoloji bu çelişkileri deforme ederken aynı zamanda da toplumu niteleyen sömürü ve baskıyı hatırlatarak halk kitlelerini ayaklandırmaktadır. Böyle bir analogi yaparak, işçi sınıfını tanımlayan emek/sermaye çelişkisinin yerine toplumsallaşmış tüketim alanında tanımlanan yeni bir temel çelişkiyi koymayı önermiyoruz. Bunun daha çok, ikincil bir yapısal çelişkinin derinleşmesi olduğunu, toplumsal hareketler yoluyla bu çelişkinin önemli bir rol oynayacağını ve potansiyel olarak da bir değişim sürecini başlatabileceğini söylemekteyiz (Castells, 2017: s. 198).”

Bu değişim süreci ele alındığında “üç tür sürecin ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu süreçlerde örgütlenme türü açıkça en önemli unsurdur ancak diğer bazı unsurlar da örgütlenme değişkeninden bağımsız olarak bir araya gelerek kendi özerk etkilerini yaratabilmektedirler: (1) öncelikle işçi sınıfı ekonomik örgütlenmesine dayanan bir ekonomik protesto süreci. Bu örgütlenme çoğunlukla konut ve kentsel politika gibi işgücünün yeniden üretilmesine yönelik acil talepler etrafında yoğunlaşan bir toplumsal güç oluşturmaktadır. Bu süreçteki hareketler çok güçlüdür ve hâkim sınıfların birbirinden farklı tavırlar almalarına yol açan bir güç ilişkisi ortaya çıkarır; taleplerin niteliği, laissez-faire politikalarını güçlendirirken, bir yandan da hareketin tutarlılığı çok güçlü olan bu tür bir süreç aynı zamanda kentsel toplumsal hareketlerin en yaygın biçimidir ve ortak tüketim sendikacılığı olarak adlandırılabilir. (2) Toplumsal bir güç oluşturabilen, çok sınıflı bir siyasi örgütlenmeye dayanan bir siyasi protesto süreci. Bu süreç aynı zamanda işgücünün yeniden üretimine ilişkin talepler etrafında olduğundan, kentsel sistemin yeniden örgütlenmesi düzeyinde de yer almaktadır, örneğin ulaşım konusu genellikle bu süreçle bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür bir süreçte orta düzeyde bir harekete geçirme görülür ancak yine de sık sık baskılarla karşılaşılır. Bu baskı, harekete geçirme düzeyinden çok ortaya konulan talepler nedeniyle oluşmaktadır ancak yine de çok sınıflı toplumsal tabanı nedeniyle hareket ezici bir müdahaleyle karşı bir şekilde korunmuş olur. Güçlü protesto tabanına rağmen bu süreç, kentsel sistemin mantığını sorgulandığı ölçüde kentsel politik hareket olarak nitelendirilebilir; ancak bunun sınıf ilişkilerine ilişkin nesnel etkileri hakkında önceden hüküm verilemez. (3) Bu son tür süreç ideolojik bir örgütlenme etrafında yapılmıştır ve hem öğrencilerden oluşan bir toplumsal güçten, hem de çevre sorunsalına büyük önem veren bir yaklaşımdan destek almaktadır. Bu tür protestoları büyük ölçüde belirleyen unsur, toplumsal ilişkiler ve genellikle düşük harekete geçirme düzeyidir. Harekete geçirme düzeyi düşük, örgütlenme tarzı ise tehdit edici değilse, hâkim sınıflar müdahale etmekte tereddütlü davranırlar; diğer yandan, örgütlenme tarzı ve

bunun oluşturduğu toplumsal güç genellikle otoriteleri kızdırır. Durumun belirsizliği ve yol açtığı tepkiler nedeniyle bu süreç haklı olarak ideolojik kentsel hareketler olarak nitelendirilebilir. İdeolojik bir pratiğe eklemeliğinde görülen çok farklı biçimler ve etkiler, aynı zamanda da protesto ve siyasi pratikler karşısında konumunu kaybetmesi nedeniyle bu sürecin gelişimi hâlâ çok belirsiz görünmektedir (Castells, 2017: s. 204).” “Dolayısıyla, kentsel çelişkiler yoluyla, hakim toplumsal mantık bölünmez bir şekilde bütün halk sınıflarını etkiler. Kentlerde oturanlar ve her gün evden işe gidip gelenler çeşitli protesto eylemleriyle tepki göstermekte ve bunlar bir tür kentsel sendikacılık biçiminde ortaya çıkmaktadır. Özellikle, iş yaşamlarında zayıf bir mücadele ve örgütlenme geleneğine sahip yeni küçük burjuvazinin bu eylemlere önemli ölçüde katılması dikkat çekicidir. Daha önce işçi sınıfı hareketinin yönelim ve örgütlenmesine geleneksel olarak uzak kalan bu toplumsal tabakanın, tekeli sermayenin hegemonyası ile belirlenen devlet uygulamalarına nesnel olarak karşı çıkışın bilincine varmasında kentsel mücadeleler bir araç haline gelmiştir. Dolayısıyla, ortak tüketim birimlerinin oluşması, bu şartlarda bütün sınıfların ortak protesto örgütlenmelerine yol açmakta ve devlet müdahaleleri de zaman zaman bu protestoları siyasileştirmektedir (Castells, 2017: s. 261).”

4.3. Ayaklanan Kentler

İşçi sınıfını devrimci değişimin odak noktası olarak ele aldığımızda devrimci işçi sınıfının münhasıran fabrikalarda çalışan kesimleri değil tüm kenti ilgilendirdiği ortaya çıkmaktadır. Fakat sınıf organizasyonuna baktığımız zaman çok çeşitli özellikler görülmektedir. Aslında dayanışmanın olduğu bir organizasyondan ziyade parçalanmış, bölünmüş ve sayı bakımından katlanmıştır. Amaçları ve ihtiyaçları bakımından geçici, organizasyondan mahrum ve akıcıdır. Gün geçtikçe devrimci karakterini yitirerek daha ziyade reformist bir yapıya bürünen kentsel hareketlere dönüşmektedir. Bu nedenle artık işçi sınıfı daha özel konular etrafında toplanan gruplar olma hüviyeti nedeniyle ne devrimci ne de sınıf hareketidir. Çağımızda kapitalist dünyanın içerisinde fabrikalar ya kaybolmuş yahut klasik sanayi işçi sınıfı kimliğini yitirmiştir. Kent yaşamının devamını sürdüren yeni iş gücü yarı zamanlı çalışan, organize olamamış düşük ücretli iş gücü ve işsiz ordusu nedeniyle proletarya yerini netameli, yüksek riskli, zihin ve beden sağlığına musallat çalışma koşullarına girip çıkarak yaşamak zorunda olan kentlilere dönüşmüşlerdir. ‘Proletariat’ kavramından ‘precariat’ kavramına dönüş ele alındığında kentte yaşayan ve çalışan kesimlerin birleşme gibi bir amaçlarının olmadığını ve

bütünlük için gerekli faaliyet koşullarının mevcut olmadığını görmekteyiz. Bireyler arasında da bu tür birlikteliğe yakınlık pek gözükmemektedir. Daha ziyade daha özel tercihlere ve kentsel sorunlara dayanan gruplaşmaların ortaya çıktığını gözlemlemekteyiz (Lebevre, 2014: s. 45).

Politik ve etik olarak insan haklarının zirve yaptığı bir çağda yaşamaktayız. Pek çok siyasi enerji daha iyi bir dünyanın inşası için gerekli faaliyetleri yerine getirmekle meşguldür. Bu faaliyetlerin temel merkezi kentlerdir. Kentleri daha güzel yaşanabilir hale getirmek toplumun kalbi tutkusudur. Öyle ki kenti mamur eden topluluk zamanla inşa ettiği kentin şekillendirdiği topluluk haline gelmektedir. Kent hakkı çağımızda gündeme gelmiş ve kentleşme süreci içerisinde temel ve radikal değişikliklere uğramıştır. Kentin inşası ve yeniden inşası sürecinde toplumlar değişmiş ve değişim topluluğu değiştirmeye devam etmiştir. Bu değişim süreci içerisinde üretilen artı değer kentin tümüne yayılmaktan ziyade çok az bir kesimin elinde kalmış ve eşitsizlik meydana gelmiştir. Artı değer üretmeye devam etmiş ve kentleşme sürecini derinden etkilemiştir. Kentleşme süreç içerisinde kendi kapitalist ve otoriter sistemini doğurmuş ve kent içerisinde farklı kimlikler ve kültürler ortaya çıkmıştır. Dünyanın geldiği kentleşme çağı artık sorunların geçmiş yıllarda meydana gelen sorunlardan daha farklı bir hale gelmesine ve insanların daha kent odaklı yaşamalarına neden olmuştur. Eşitsizliği arttıran kentleşme aynı zamanda geçmişte birliktelik ve dayanışma kültürü içerisinde olan grupların dağılmasına farklı konularla ilgili fikirlerini beyan etmelerine neden olmuştur. Üst kesimin artı değerden payı artarken alt kesimlerin ekonomik mücadelesi artan kentsel sorunlar nedeniyle farklı konulara dönmüş, mücadele artık daha kişisel ve tercih hususlarına dair olmuştur. İş bulma konusunda yaşanan kıtlık ve bulunan işlerin düşük maaşlı olması nedeniyle kişiler işlerini kaybetme korkusuyla faaliyet alanlarını sınırlamışlardır. Ayrıca kent içerisinde yaşamının getirdiği avantajların yanı sıra ortaya çıkan dezavantajlar kişilerin bu tür örgütlenmelerin yerine daha ziyade kentte yaşamlarını devam ettirebilecekleri konularda birleşmekte ve buluşmaktadır. Ayrıca kent içerisinde yaşayan kimseler gün geçtikçe yalnız yaşamaya alışmış olsalar da mevcut birikimden aldıkları payı zengin kent kaynakları içerisinde sınırlı da olsa kullanabilmektedirler. Elde edilen kültürel yaşam ve sosyal kaynaklar kentlilerin daha önce mücadele ettikleri konularda elde edilen kazanımlar grupların yani cemaatlerin birleşmesine engel olmaktadır. Onlar artık daha ziyade kişisel tercihleri nedeniyle yaşadıkları sıkıntıları gündeme getirmekte ve şehrin sıkıntılarıyla ilgilenmektedirler. Yeni kurulan sistem içerisinde kentsel yapının dönüşümüyle iç içe geçmiş fakat yeni kent yaşamının inşasına ve yeni bir kentli kimliği inşasına neden olmuştur. Tüketim olanaklarının

artımı ve alım gücünde yaşanan bazı iyileşmeler kişilerin artık ekonomik hususlardan ziyade kültürel kodlar üzerine yoğunlaşmalarına neden olmaktadır. Kent içi ulaşımın artması ve kentler arası turizmin yoğunlaşması kişilerin dinlenme zamanlarını iyi geçirmelerine neden olmaktadır. Bu tür sosyal faaliyetlerin artması eşitsizliklere dair düşüncelerin zirve yapacağı ve dayanışmanın artacağı izlenimini verse de kentliler daha ziyade kişisel tercihlerine, kültürel yönelimlerine, kimlik problemlerine ve az da olsa ekonomik eşitsizliklere dair fikir paylaşımında bulunmaktadır. Bu kent dünyası içerisinde sendikaların ve birlik örgütlerinin güçlerini kaybetmesi daha otonomi sahibi egalitarian kişiliğin doğmasına neden olmaktadır. Aslında daha eşitlikçi bir yapı için varolan bireyler birleşmektense kent faaliyetlerine katılmaktan yana rıza göstermekte ve devrimci hareketlerden ziyade kent içerisinde meydana gelen ayaklanmalara katılmakta ve gösteriler düzenlemektedirler (Harvey, 2012: s. 3-8).

Son yirmi yıl içerisinde 100'den fazla kent 1 milyon nüfus eşiğini geçmiş görülüyor. Bu gelişme kent içerisinde yer alan sanayi tesislerinin giderek kent dışına çıkmasına ve kent içerisinde yer alan işçi topluluğunun kent dışına doğru yayılmasına neden olmuştur. Kent giderek daha fazla artı değerden pay alan kimselerin ve hizmet sektöründe yer alan yaratıcı ve yenilikçi iş gücünün mekânı haline gelmektedir. Kitlel olarak her bireye açık olan mekânların yeni sahipleri aslında kent içerisinde kentleşmeden olumlu payını alan gürühtür. Bu gelişmeler olurken elbette kent içerisinde eskiden olduğu gibi kamusal niteliğini koruyan mekânlar ve alanlar kalmıştır. Ancak vakit ve nakit bakımından kimselerin bir araya gelmesi güçleşmiş ve birliktelikler giderek sanal alanlarda gerçekleşmeye başlamıştır. Özellikle ulusal kentler ağı içerisinde ve küresel kentler birliği içerisinde yerini önemseyen kentler giderek kent merkezlerini eğlence, turizm ve tüketim kültürüne ait mekânlar haline getirmiştir. Kent içerisinde yerini çeperlere dayayan kimseler ise bu alanları ancak haftanın belli günlerinde ziyaret etmekte ve çok zor koşullar altında nüfuz etmektedir. Sanal ağlar içerisinde yerini alan günlük ilişkiler giderek popüler konuların dolduğu bir potada tekamül etmekte ve kişiler giderek daha çok popüler kültürün esiri olmaktadır. Sanal mekânlara ulaşmak ve vakit geçirmek fiziksel mekânlara göre daha ucuz ve daha kolay olması sebebiyle insanlar giderek birliktelik ruhundan, birlikte hareket etme amacından ve ortak hedeften uzaklaşmaktadır. Eğlence ve popüler kültürün arasında kalmış birey belli kazanımlar edinmekle birlikte siyasi polemiklerin içerisinde kent ekonomisi pastasından alması gereken paydan feragat etmiş, artık birey olarak yalnızlaşmıştır. Göç alan kentler yeni kent kimliklerini üretmiş ve bu kimlikler giderek kültürel etmenlerle şekillenmektedir. Artan şikayetler elbette var. Ancak bunlar genelde kentleşen şehirlerin nüfusa sunamadığı hizmetler ve genel şehir hizmetleri ile

ilgilidir. Tek başına kalmış birey sadece kentsel sorunlar, kültürel sıkıntılar ve giderek baskıcı hale gelen küresel konularda birleşmeye yatkın hale gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında vakit kent içerisinde meydana gelen dönüşüm yaşam şekillerinde meydana gelen değişimlerde kendisini göstermektedir. Fabrikaların yerini alan iş bölümleri çalışanlara farklı şartlar sunmakta ve farklı ortamlarda onları bir araya getirmektedir. Farklı ekonomik gelire sahip olan kesimler her ne kadar belirli miktarda ve belli oranlarda artı değerden pay alıyor olsa da sınıf bilincini kaybetmiş gözüküyor. Kentin belli bölümlerinde yaşayan kesimler suç ağı içerisinde kaybolmaya yüz tutmaktayken belli kesimler aldıkları paya şükrederek kendilerine özgü mahalleler meydana getirmişlerdir. Kentin getirdiği ekonomik ve sosyal meyveyi yiyen kesimlerse hiç olmadığı kadar mekânlarını özelleştirmişlerdir. Ancak mekânlar arasında geçiş madden mümkün olduğu için bu farklılıklar kimseyi eskiden olduğu kadar rahatsız etmemektedir. Kentin merkezinde oluşmuş belirli buluşma mekânları her ne kadar bu tür eşitsizliklere ve ayrımlara karşı hareketlere ev sahipliği yapsa da kent artık devrimci bir önder değil aksine reformlarla güzelleşen yaşam merkezi haline gelmiştir. Özellikle toplumun farklı kesimlerinin bir araya geldiği ortamlar gündemi oluşturan konuların hak sahiplerine yurt olmakta ve şikayetleri dile getirmektedir. Kent artık küçük bir yerleşke değildir. Devasa bir büyüklük ile devasa bir kalabalığa hizmet etmektedir. Sınıflar arası etkileşim ve iletişim değişmiş sosyal ve kültürel tercihler daha fazla gündem oluşturmaya başlamıştır. Kent hizmetlerinde meydana gelen eşitsizlikler ve çevresel konular artık insanların bam teli haline dönüşmüş ve kent artık tek olarak şikayetlerin merkezi haline gelmiştir. Market anlayışı içerisinde artı değerden pay alamayan ve geçimini ancak idame edebilen kitleler kültürel doyum noktasına ulaşmak için artık mücadele etmekte ancak ekonomik olarak şikayetlerini duyuracak kanalları bulamamakta ya da giderek odak noktalarını unutmaktadırlar. Elbette ekonomik konular ve eşitsizlikler tamamen konu dışı değildir ancak geçmişte olduğu kadar gündeme gelmemektedir. Çünkü kent artık kent ekonomisi içerisinde geçimini sağlayan ancak fazlasını istemeyen bunun yerine sosyal bakımdan öne çıkmaya çalışan kitlelere ev sahipliği yapmaktadır. O nedenle kentsel hareketler geçmişe nazaran resim değiştirmiştir. Birlik ruhu ve birliktelik esasları değişmiş, kenti besleyen kaynaklardan ziyade kentten beslenen kaynaklar haline gelmektedir. Kentin sokakları artık buluşma mekânları haline gelmiş toplanma alanları artık gezi alanlarına dönüşmektedir. Meydanlar kültürel değerlerini korumakla beraber siyasi önemlerini kaybetmiş görünüyorlar. Bu kentsel hareketlerin daha çok kültür odaklı gelişmesine neden oluyor. Kişisel tercihlerin önem kazandığı çağımızda şikayetler ve tepkiler de ortaya çıktığı gibi bireysel oluyor. Ancak siyasi talepler elbette yerini

koruyor ancak geçmişte olduğu kadar gündemi meşgul etmiyorlar. Fakat bu tepkiler ve talepler bazen bir araya gelebiliyor. Sürekli olarak toplanmayan ve biriken enerjisini atamayan gruplar bir an patlak veren olaylara bir anda destek oluyor. Hatta kendisinin talep ettiği bir husus olmamasına rağmen şayet kendi şikayetleri de varsa kentin sokaklarına çıkmaktan gocunmuyor. Ancak böyle eylemler belli bir hedef ve organizasyondan mahrum olduğu için çok çabuk şiddet eylemlerine dönüşebiliyor, hareketlerin doğdukları ve büyüdüğü mekânlara zarar verebiliyor (Harvey, 2012: s. 11-6).

21. yüzyılda kentsel hareketler kentlerin sorunlarıyla uyumlu hale gelmiş kentli haklarını ve kent içi sorunları gündeme taşıyan bireyin kentsel mekân içerisindeki yerini ve önemini sorgulayan küresel hareketler olarak karşımıza çıkıyor. Kentsel yenilikler, çevresel sorunlar, kültürel çağrışımlar, kimlik bunalımları, göç ve göçmen hareketleri, kentsel tasarım ve dönüşüm hikayeleri, konut problemi ve ulaşım sıkıntıları kentsel hareketlerin çıkış noktaları oluyor. Dikkat edilirse bu başlıkların hepsi kentin üretimi ve kurulumu ile ilgili başlıklar. Kenti üreten ve tüketen unsurların kentliler ile olan bağı ve ilişkileri kentsel hareketlerin oluşumuna ve yayılımına öncülük ediyor. Kenti yenileyen ve yeniden inşa eden yaratıcı unsurlar kentli haklarının alanına girmekte ve kentliler arasında yeni eşitsizlikler yaratmakta. Ekonomik ve sınıf çatışmalarının kazanılmış haklarla zayıflaması ve yeni iş gücünün ve ekonomik düzenlerinin 21. yüzyılda biçim değiştirmesi kentlilerin arasındaki örgütlenme şekillerini ve nedenlerini de değiştirmekte. Müşterek eylemler artık siyasi ideallerden daha çok sosyal ve kültürel idealler etrafında müteşekkil olmakta ve birey yalnızca ekonomik bağlarla değil teknolojik, sosyal ve kültürel bağlarla da sık boğaz edilmekte. Kent içinde yaygınlaşan bazı ilerlemeler neticesinde kentli için ekonomik başlıklar giderek etkisini kaybetmekte ancak kültürel ve sosyal konular önem kazanmaktadır. Yaratıcı fikirler ve ilerlemelerin toplum içinde meydana getirdiği tepki çevresel taleplerle de çekişince çatışma hasıl oluyor ve küresel dengeler devreye giriyor. Artık küreselleşmiş kent sermayesi giderek yerel güçlerden bağımsız hareket ederek kitlelerin ekonomik değerini düşürmekte ancak kitlelerin ellerinde kalan kültürel ve sosyal konulara yeni yeni değinmektedir. Ekonomik olarak bağımsızlığını yakalamış ancak kitlesel hürriyetine henüz kavuşmamış bireyler konu şahsi yaşamlarına gelince ancak tepki verir hale gelmiş ve müşterek faaliyetlerde bulunma yetkisini kazanmıştır. Ekonomik artı üretimden faydalanan kesimlerin aksine faydalanamayan kesimlerin örgütlenme yapısında oluşan mahrumiyetler ve güven eksikliği bireylerin kazançlarına sahip çıkma haklarını ellerinden almaktadır. İş kollarının çeşitlenmesi ancak aynı çeşitliliğin örgütlenme biçiminde meydana gelmemesi kentlilerin toplanma haklarını

sınırlamaktadır. Siyasi olarak geçmişte kazanılan haklar neticesinde zenginleşen politika hayatı nedeniyle farklı veçhelere ve fikirlere sahip olan bireyler sadece belli ideolojilerin sınırında olan örgütlerden uzaklaşmaktadır. Kitlesele partilerin önemini yitirmesi ancak partilerin yerlerini koruması neticesinde zıtlaşan toplum kutuplaşma ortamı içerisinde önce farklı örgütlerin hegemonyası altına girmiştir. Ancak bölünen örgütler güç dengesini yitirmiş ve politik konularda ayrışan cemaatlerin bir birini dışlaması neticesinde iş sahiplerinin ekonomik statüsünü koruyacak gruplara olan inanç azalmıştır. Giderek yitirilen üyelikler ve neticesinde gelen yok olma ile farklı iş kollarına bölünen ve kentin farklı ortamlarında çalışan kitleler haklarını koruyamaz hale gelmiştir. Aslında haklar bazında ilerlemeler kaydedilse bile beklentiler yönünde dile getirilen talepler güç peyzajı içerisinde hakim olan unsurlar tarafından ötelenmiştir. Ücret ve çalışma koşulları bakımından değişen iş hayatı ne yazık ki artık çalışanların bütünleşmesini engellemektedir. Bunun yerine daha kolay bir şekilde benzerlik kurulan sosyal, kültürel ve kent başlıklarına dair toplantılar ortaya çıkmıştır. Ve kent bu benzerliklerin kurulumunda ve tekrar inşasında ev sahipliği yapmaktadır. Bireylerin şahsi tercihleri kent yaşamında yerini alırken yasal olarak tanınmamakta yahut hâkim unsurlar tarafından ötekileştirilmektedir. Yaşamlarına engel koyulan bireyler bu tür başlıklarda kolayca kendilerini yönlendirecek sivil toplum kuruluşlarına ulaşabilirken başka hususlarda özellikle ekonomik konularda ne yazık ki rehberlikten uzaktır. Konutların yerleştiği alanlarda meydana gelen çevresel konular küresel olarak daha dikkat çekmekteyken kent içerisinde mevcut konut sorunu, kira ücretleri, ödenebilir konut sayısı gibi konular ne yazık ki kitleleri örgütleyememektedir. Kentsel büyüme makinesi olarak dikkat çeken sermaye birliğinin kenti yeniden inşa ederken yarattığı eşitsizlikler kent yöneticilerinin hizmetleri dışında sorgulanmamaktadır. Kent içerisinde peyda olan kentsel ranttan hak ettiği payı alamayan kitleler ne yazık ki tepkilerini dillendiremezken sonrasında meydana gelen kentsel hizmetlerdeki uçurum nedeniyle uzlaşabilmektedir. Bunun ana nedeni siyasidir. Siyasi bakımdan bireyden uzaklaşan örgütler ve teşkilatlar bireyleri yanlarına çekememektedir. Farklı politikalar güden siyasi partiler ve onlara duyulan güvensizlik bireylerin arasında yarattığı kutuplaşmayı uçurum seviyesine itmektedir. Geriye insanların bireysel tercihleri ve günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar kalmaktadır. Bu sıkıntıların benzerlik göstermesi durumunda kişiler rahatlıkla bir araya gelmekte ve baskı oluşturabilmektedir. Ancak konunun asıl nedeni olan ekonomik eşitsizliğe dair kaygılar ne yazık ki ilgililerin farklı idealleri ve çıkarları neticesinde körelmiştir. Bunun bir nedeni de siyasi kişilerin ve örgütlerin kent içerisinde meydana gelen kültürel ve sosyal değişime ayak uyduramamasıdır. Kentin sadece

belli mekanlarında var olan sıkıntıları ve değişimleri gündeme getiren siyasi örgütlenmeler kentlinin tamamına erişememektedir. Oysa kent bu unsurların tamamının kesiştiği bir hareket alanıdır. Göçmen ve alt gelir gruplarının yaşam ve iş koşulları nedeniyle kent içerisinde koşullarını yenileyecek ve ilerletecek ekonomik bağımsızlığa ulaşması bir hareket nedenidir. Ekonomik kredi seviyeleri çok düşük olması nedeniyle kişiler çoğunlukla yaşamlarını ilerletecek adımlardan mahrum kalmaktadır. Kentsel yaratıcı güç bu unsurların eksikliğinde kentlilerin yaşam koşullarını iyileştirmektense onları ötekileştirmeyi tercih etmektedir. Kent merkezine yakın bölgelerde meydana gelen dönüşüm projeleri genellikle zayıf gelir gruplarını kent dışına itmektedir. Yaratılan yeni yaşam alanları sadece o kentin üst kesimlerine değil ve fakat ulusal ve küresel düzeyde talep için inşa edilmektedir. Bunun neticesinde yer değiştiren kentliler için yaratılan yeni merkezler ne yazık ki yaşam koşulları bakımından niteliksizdir. Zaten kentten uzaklaşan kişiler bir de kentsel hizmetlerden uzaklaşmıştır. Nitelikli ulaşım, sağlık, eğitim ve barınma koşulları olmadığı için kent kendi içinde sıkıntılar doğurmaktadır. Öte yandan yeni alanlarda inşa edilen konut sayısı evi olmayan bireylerin ev sahibi olmasından ziyade kiracı olması için tasarlanmışlardır. Bu da başka bir sorunu gündeme getirir. Kira bakımından ekonomik olarak çok zayıflayan bireyler sosyal hayatın meyvelerinden uzaklaşırlar. Ve giderek radikalleşirler. Bu dönüşüm esnasında kendilerine benzer bireyler tarafından yeni alt kültürler ve kimlikler meydana getirirler. Ancak bu üretim kentin hakim unsurları tarafından çok hoşnut bir tavırla karşılanmaz. Bu bakımdan ötekileştirilen bireyler kültürel haklarına sahip çıkmak için birleşirken asıl sorunun kaynağı olan ekonomik nedenlere uzaklaşırlar. Kent bu kültürel özgürlüğün yerleşkesi halini alırken giderek yeni uyuşmazlıkların ortaya çıkacağı rant alanlarının da limanı haline gelir. Kent hizmetlerinden faydalanamayan kesimler giderek kent yönetimine düşman hale gelirken kendilerini bu duruma getiren unsurlara uzaktırlar. Esasen kent politikalarını oluşturan yöneticiler aslında bu sürecin başında yanlış adımlar atarak suçlulardır ancak kendileri ilk yaptıkları hatadan ziyade yapamadıkları, yerine getiremedikleri hizmetlerden dolayı suçlanırlar. Bu ise kişilerin makamlarını koruyamamalarına yahut sınırlı bölgelerde meydana gelen ilerlemelerle devam eder. Oysa sorunun kaynağı unutulur, yanıtsız kalır. Ekonomik olarak artı değer üreten ancak bu sadece belli kesimlere yarayan süreç sonrasında sosyal ve kültürel yeniden üretimi gerçekleştirir ve kentli 21. yüzyılda sadece sonraki sürecin kaynağını sorgular. Sosyal ve kültürel yeniden üretim hakim popüler kültürün etrafında olduğu gibi tepki olarak da meydana gelir. Her semt farklı bir kültürle yoğunlaşır. Üretilen yeni kimlikler kenti içerisinde yeni adacıkların doğmasına neden olur ki zaten kutuplaşmış toplum böylelikle

yeni bir ayırım içerisinde yaşamaya devam eder. Elbette sonuç olarak benzeşmelerde meydana gelir ancak hakim unsurlar bunları kabul etmekte pek hoşgörölü olmamaktadır. Bu ise kentsel sorun teşkil etmekte ve kentsel hareketlere yol vermektedir.

Sermayenin yeniden üretimi sayısız yollarla kentleşme süreci vasıtasıyla gerçekleşmekte. Fakat sermayenin kentleşmesi sermayedar sınıfın gücünün kentsel süreci nasıl tahakküm ettiğine dayanmaktadır. Sermayedar sınıfının hakimiyeti sadece sosyal ve altyapısal koşulları idare eden devlet levazımını değil aynı zamanda tüm nüfusu etkilemektedir. Kentlilerin yaşam şekillerini, iş güçlerini, kültürel ve siyasal değerlerini ve dünyanın akli ve ruhsal kavrayışlarını değiştirmektedir. Bu kontrol, otorite ve teftiş elbette kolay bir şekilde elde edilmedi. Bu kentleşme sürecini üreten etki siyasi, sosyal ve sınıf mücadelelerinin esas alanı haline geldi. Bundan evvelki mücadeleler sadece vakanın sermaye ve oluşumu ile ilgili mücadeleye girmekteyken kentsel hareketler artık kentselleşme süreci ile ilgili konulara ehemmiyet göstermektedirler. Kentler her türlü insanın ve sınıfın gönüllü yahut mücadele ile bir araya geldiği bir alandır. Ancak bu gönüllülük ve mücadele artık şehrin temsilini ilgilendirmektedir. Kentliler yaşam şartlarından memnun olarak kentin faaliyetlerine ve gelişimine katkı sunarsa kentler ihya olmaktadır. Ancak görünen o ki mücadele ile kentte kendine yer edinmek bir gelenek. Ve kentsel hareketler kentlilerin kentselleşme sürecinden yararlanabilmesi için yegane yöntem. Çünkü günümüz temsili demokrasisinde temsilciler genellikle toplum içerisinde bir karşılık bulmadan hareket etmemektedir. Temsilde meydana gelen hiyerarşik düzen bireylerin kendini ifade etme imkanını ellerinden alıyor. Özellikle kültürel ve sosyal konularda bireyler kendi seslerini duyuracak mecralara ulaşmakta güçlük çekiyor. Siyasi konular genellikle teşkilatlanmış farklı türdeki örgütler aracılığıyla siyasilere ulaştırılabiliyor ancak çevresel, kültürel ve sosyal konularda faaliyet gösteren cemaatlerin kendilerini ifade edecekleri alan sınırlı kalıyor. Sivil toplum kuruluşlarının oluşturdukları cemaatlerin siyasilere ulaşması ancak kamuoyu oluşturmak yöntemiyle mümkün olabiliyor ve bu aşamada devreye kentsel hareketler giriyor. Hiyerarşi ve temsil edenlerin toplum içerisindeki yerlerini sağlamlaştıramaması kitlelerin güvenini ve inançlarını azaltmakta ve bu nedenle kent içerisinde şikayet alanları ve protesto mekanları oluşuyor. Yerel ölçekte kendilerine ulaşabilecek, dertlerine ortak olabilecek, şikayetlerini dinleyecek ve sonucunda çözüm üretebilecek yetkililer bulmayı umut eden kentsel hareketler bu bakımdan gittikçe küreselleşen ancak aynı zamanda yerelleşen bir dünyanın habercisidirler. Ve bu küreselleşme ve yerelleşme en iyi kentlerde okunmaktadır. Kentin içerisinde yer alan beldeler ve mahallelerde yaşayan kentliler merkezi yönetimi ilgilendiren konuların yanı sıra yerel

konuları da gündeme getirmektedirler. Merkezi yönetim ve yasamayı ilgilendiren konuların esasında çoğu yerel müdahalelerdedir. Öyleyse kentsel hareketler yerelleşmeyi esas alan ve bir hedef haline getiren eylemler bütünüdür diyebiliriz.

Kültürel ortaklıklar dinamik bir süreç olduğu kadar iş gücünün üretimine ve gelecek üretimlere de dahil olan bir süreçtir. Bu ortaklık sadece bize ev sahipliği yapan dünya olmaktan ziyade paylaştığımız dil, yarattığımız sosyal pratikler, kurduğumuz sosyalleşme ve tanımladığımız ilişkiler ağıyla gelişmektedir. Bu ortaklıklar zaman içerisinde inşa edildiği gibi ilke olarak da herkese açıktır. Kentlerin birey niteliği özel ve kamusal çıkarların ve ilgilerin içerisinde mevcut olan kapalı, sosyal denetim içerisinde ve temellük eden yapıdadır ve bu özellikler kent içerisindeki alanların pratikte sahip olduğu tüm ortaklıkları etkilemektedir. Kamusal alan ve kamusal iyi arasında önemli bir ayrım olduğu su götürmez. Kentteki kamusal alan ve kamusal iyi genellikle ve aslında her zaman devlet erkinin ve kamu yönetiminin meselesidir ancak bu alan mecburi olarak ortaklıklar meydana getirmez. Kentselleşme tarihi boyunca hıfzıssıhha, kamu sağlığı, eğitim ve benzerleri kamusal alanların ve kamusal politikaların zahiresidir. Kentler farklı zümre ve sınıfların bir araya geldiği alanlardır ve bu yüzden çatışmalar ve mücadeleler meydana gelmektedir. Bu sebeple kent yönetimi genellikle hıfzıssıhha, ödenebilir sosyal konut, sağlık, eğitim, altyapısı ve üst yapısı hazır sokak inşası ve su işleri gibi kamusal iyileri şehirleşmiş işçi sınıfı için muhafaza ve hizmet etmek görevine mahir olmuştur. Bu kamusal alanlar ve kamusal iyiler ortaklıkların kalitesine bağlı iken siyasi eylemlerin her bir vatandaş tarafından kabul edilmesine ve uygun olmasına da bağlıdır. Eğitim herkes için ve herkese eşit bir seviyede verildiği sürece ortaktır. Meydanlar kentliler tarafından eşit ve paylaşımlı olarak değerlendirildiği vakit ortaktır. Sokaklar genellikle devrimci hareketlere ev sahipliği yapmaktayken her bir kentli cemaate hizmet verdiği sürece ortaktır. O halde kentte karşımıza çıkan sonuç bu kamusal alanlara ve kamusal iyilere ulaşımında ve erişimde açıklık ve eşitliktir. Bu alanlara ve iyiliklere ulaşabilmek için kentlerde mücadeleler verilmektedir. Fakat diğer bir nokta ise bu kamusal alanları ve kamusal iyileri korumak ve kalitesini muhafaza etmektir. Özellikle neoliberal politikalar bu alanların ve iyilerin finanse edilmesine karşı çıkmakta ve giderek ortaklıkların yitirilmesini öncüllemektedir. Ortaklık incelenmemiştir ve yorumlanmamıştır bu sebeple ancak ortaklık özel çeşit bir şey, değer ya da sosyal süreç olarak kendine has sosyal cemaatler ile mevcut yahut yaratılmış sosyal ve fiziksel çevrenin arasında kurulu istikrarsız ve dövülgen sosyal ilişkiler neticesinde tebellüğ eden çetrefilli bir yaşam şeklidir. Bunun etkisi olarak ortaklaşmanın bir sosyal pratiği mevcuttur. Bu pratik ortakla beraber sosyal ilişkileri sosyal

cemaatlerin bir kısmına yahut tümüne açık olmak kaydıyla üretmekte yahut kurmaktadır. Ortaklaşma pratiği sosyal gruplarla çevrenin maruziyeti arasında kurulu piyasa mübadelesi ve piyasa değeri içerisinde ilkesel olarak ilişkilendirmektedir. Bu noktada üretken devlet masrafları olarak yorumlanmış kamusal iyiler ile tamamen farklı bir şekilde kurulmuş ve tamamen farklı amaçlar altında doğrudan olmadan bazı sosyal grupların gelirini ve zenginliğini arttıran ortaklık arasında mevcut bulunan ayrımı yapmamız gerekmektedir. Mahalle bahçelerinde üretilen yemeklerin ne olduğu önemszenmeden değerlendirildiğinde iyi bir şey olarak görülebilir. Bu başka bazı ürünlerin satışına engel teşkil etmemektedir. Ortak özel olarak bile kapalı değilse şayet her zaman emtia olarak değerlendirilemez. Kentin ambiyansı ve çekiciliği kentlilerin müşterek üretimidir fakat turist alış veriş ticari bir şekilde sermayedar olarak tekerci kiraları seçip çıkarabilir. Kentlilerin günlük faaliyetleri ve mücadeleleri vasıtasıyla bireyler ve sosyal cemaatler kentin sosyal dünyasını yaratmakta, dolayısıyla ikamet edilebilecek bir söylem içerisinde ortak yaratılmaktadır. Kültürel olarak yaratılı ortak kullanım bakımından yok edilememekteyken son derece kötü davranarak ortak alçaltılabilir ve adileştirilebilir. Sokaklar özel bir alan olmasına rağmen trafik nedeniyle tıkanabilir ve hatta sürücüler için dahi kullanılamaz bir hale dönüşebilir. Fakat sıkışıklık harçları ve ulaşım harçları ile birlikte getirilen sınırlamalar sayesinde sokakların daha uygun kullanımı mümkün olabilir. Bu çeşit bir sokak ortak değildir. Arabalar yahut taşıtlar gelmeden önce sokaklar ortaktı fakat taşıtların bulunuşu ve yaygın kullanımı ile birlikte mahvedilmiştir. Fakat bu gelişmeler giderek değişen bir ortak yaratmaktadır. Sokak kenarlarında bulunan kıraathaneler, kahvehaneler ve lokantaların yanı sıra kaldırımlar, bisiklet yolları, bahçeler ve oyun alanları eskiden ortak alanlar iken kentler giderek artan taşıt yolu ve park alanları nedeniyle bu ortaklığa son vererek yani bir ortaklık meydana getirmiştir mesela (Harvey, 2012: s. 70-4).

Sermayedar kentleşme daima sosyal, siyasi ve yaşanabilir ortaklarını yok etmeye meylederek kentlerin canına okur. Kentsel ortakların kavramı incelendiğinde ilgi çekici bir yanıt olarak karşımıza çıkan şey kavramın ortakların siyasi tezatlarını hayli yoğunlaşmış biçimlerde ele aldığıdır. Baktığımızda artık esas olarak yerel bir mahalle yahut siyasi organizasyonu değil aksine tüm kenti bütün olarak ele almaya başlıyoruz. Ortak değerler düşünüldüğü zaman kent bütün olarak ele alınmakta ve bu nedenle devletin bölgesel planlaması ve şehir planlaması öne çıkmaktadır. Fakat ortak kaynakların kentin nüfusu için işlevsel olarak verimli kullanılması tanınmalıdır. Bu ortaklar su tedariki, ulaşım, kanalizasyon, atık yönetimi, açık alanlar ve rekreasyon alanları gibi başlıklardır. Fakat ortakların verimli kullanımı için esasında gerekli

olan merkezi planlamalardan ziyade daha yerel ve mikro seviyelerde atılan adımlardır. Elbette merkezi yönetim müdahalede bulunabilir ancak yerelin yani her kenttin hatta kent içerisinde dahi farklı bölgelerin farklı ihtiyaçları ve verimlilik esasları olabilir. Pekala, adem-i merkeziyetçilik nasıl inşa edilebilir. Yüksek düzenli hiyerarşik otorite nasıl daha fazla yerelleşebilir ve kentler yönetimi yetki genişlemesiyle devralabilir. Denetimin değil ancak yönetim erklerinin adem-i merkeziyet şeklinde kentlere yayılması esasında kent hizmetlerine yönelik ilerlemesine ve kentsel rantın belki de kentliler tarafından paylaşılmasına neden olabilir. Devlet merkezi yönetim yani hükümet ve yasama ile kentler üzerindeki denetim ve idare gücünü elinde tutabilir ancak kent yönetimi daha fazla yerleşen bir idare biçimine de dönüşebilir. Bu sayede ortak kamusal alan ve kamusal iyiler yerel bölgelerde organize olan sosyal cemaatlerin müdahalesi ile renklenebilir ve gelişebilir. Bu sayede siyasal, kültürel ve sosyal olarak parçalara ayrılmış grupların örgütlenmesi daha kolaylaşmakta ve bu grupların kentsel hizmetler ve kentselleşme açısından ortaya çıkan sorunlara duyarlılığı artmaktadır. Her kentin kendine özgü tarihi ve şartları mevcuttur. Bu nedenle benzerlikler kent içinde daha aşikar ve üst düzeydedir. Ulusal boyutta birleşemeyen cemaatler yerel ölçekte daha kolay seferber olabilir ve ortaya çıkan sorunlara daha etkin, verimli ve hızlı çözümler bulabilir. Kentsel gelişim bu şekilde daha çok katmana nüfuz eder ve kentsiz kentleşmenin önüne geçilmiş olur. Bu şekilde iki başlı bir yönetime ulaşmış olmuyoruz aksine daha verimli bir uygulama ile daha deneyimli denetim ve yürütmeye karşı karşıyayız. Kendi başına organize olmayı başarmış kentler kendi ortak iyisini ve müşterek hedeflerini belirleyebilmektedir. Üretimin ve tüketimin dengelendiği, yerel girişimciliğin arttığı, çevresel konuların yerel katılımı ile çözüldüğü, birlik ruhunun kentlerde gelişmesiyle ülke geneline yayılması ve kamusal hedeflerin paydaşlarını artması bu yerelleşmesi ile mümkündür. Bu gelişimler olmadığı için kentlerde üretim, koruma ve kamusal iyinin ve kentsel ortakların kullanımı eksikliğinden dolayı demokratik kentsel hareketler bunların yarattığı sorunlarla yüzleşmek mecburiyetinde kalmaktadır. Kent biçiminde ve kentsel politikada ortakların rolü artık işlev kazanmakta ve deneyim edinmektedir. Bu giderek dünya genelinde bir uygulamaya dönüşmektedir. Bu ortakların rolü azımsandığında yahut ötelendiğinde devreye kentsel hareketler girmekte ve kent enerjisini bu tür faaliyetlere yöneltmektedir. Bakıldığı vakit kültürel faaliyetlere ve üretime çalışanların yani hizmet sektöründe çalışan ve işçilerin katılımı son on yıllarda artış göstermektedir. Ve bu trend gittikçe daha fazla sayıya hızla yükselmektedir. Bu kültürel kitle yaratıcı çekirdeği oluşturmakla beraber kent kültürü içerisinde farklı kimliklerin ve öğelerinde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sosyalleşme

stratejisi ve yeniden şekillendirilen, canlandırılan kurumlar aracılığıyla artan siyasi bağlılık siyasi ve kültürel galeyenların daha verimli ve doğru enerji ile kentte aktarılmasına ve kültür odaklı eylemlerin daha fazla gündeme gelmesine neden olmaktadır. Fakat bunların yanı sıra piyasanın ve ticari faaliyetlerin de kültürel faaliyetlere etkisi bulunmaktadır. Popüler kültürün etkisiyle kentliler kültürel değerlerini değiştirmektedir. Bu gelişme ülke genelinde hatta küresel boyutta benzeşmeler ortaya çıkardığı gibi yerelleşen kültürlerin biraz geri planda kalmasına neden olmaktadır. Bu şekilde gelişen olaylar kentlinin kendi şehrine yabancılaşmasına ve duyarlılığını başka konulara aktarmasına neden olmaktadır. Oysa kültürel ortaklar yeniden üretimin ve eğlencenin galeyana gelen kentli tarafından dile getirilmesi ve bu heyecan ile üretimin tekrarlanarak yenilenmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu kültür biçimi ortakların olmuş ve ortak bir değer olarak kentlinin sahiplenmesine neden olmuştur. Bunların yanı sıra ortak kültür kentliler arasında müşterek anılar, mimari, etkili cemaatler ve kültürel ürünlerle geri dönüş yapar. Kentli kendi kültürüne ait öğeleri kendi yöresine ait mekânlarda deneyimleyebilirken bir yandan da kendine özgü bir üretimi doğurmaktadır. Popüler kültür, küresel kültür, yerel kültür ve alternatif kültür arasında kalmış bireyler kendi alt kültürlerini oluşturmakta ve bu benzerlikler kentliler arasında toparlanmalar meydana getirmektedir. Aldıkları kültürel öğeleri bir kimliğe dönüştüren kentli kentsel sorunlarla yüzleşmek için kendine yeni bir yol bulmuş olur ve ifade hakkı için mücadele eder (Castells, 2017: s. 84-9).

Kent merkezli sınıf mücadelelerinin tarihi müstesnadır. Paris'te gerçekleşen 1789, 1830, 1848 ve 1871 olayları 19. yüzyıldan en belirgin örneklerdir. 1789 yılında meydana gelen olaylar o güne dek kent merkezli gelişen olaylardan ayrılmaktadır. Tamamen kent odaklı grupların başlattığı farklı toplumsal kesimlerin haklarını aradığı bir olaylar silsilesidir. Daha sonra Petrograd'da meydana gelen olaylar vücuda gelmiş, bunu Shanghai'de meydana gelen 1927 olayları takip etmiştir. Shanghai'de bu olaylar 1967'de tekrarlanmıştır. 1919'da Seattle'da ortaya çıkan olayları Barselona'da meydana gelen olaylar izlemiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1960'larda ortaya çıkan sivil haklar hareketi tüm şehirleri sarmıştır. 1968'de Paris'te başlayan öğrenci olayları kısa süre içerisinde dünya kentlerine sirayet etmiştir. Chicago, Mexico City, Madrid, Bangkok ve Prag Baharı bunun en güzide örnekleridir. Günümüze yaklaştığımızda 1999'da Seattle'da meydana gelen olaylar önemlidir. Tahrir Meydanı, Occupy Wall Street, the Plazas del Sol, Madrid, Oaxaca, Meksika, El Alto, Bolivya ve Syntagma Meydanı, Yunanistan. Tüm bu merkezler kentsel hareketlerin günümüzdeki en önemli örnekleridir. Bu şehirlerde görüldüğü üzere birbirinden farklı birtakım protesto

olayları kentsel ağ içerisinde göze çarpan bir şekilde yayılmaktadır. Örneğin 1848’te Paris’te meydana gelen olaylar ardından Viyana, Berlin, Milan, Budapeşte, Frankfurt ve başka Avrupa kentlerine yayılmıştır. Rusya’da meydana gelen devrim kısa süre içerisinde Berlin, Viyana, Varşova, Riga, Münih ve Turin’e sıçramıştır. 1968’de meydana gelen olaylar ise Paris, Berlin, Londra, Mexico City, Bangkok, Chicago ve faha nice şehirde gözlenmiştir. 1960’lardaki olaylar Amerika Birleşik Devletlerinin tamamına yayılarak bir kent senfonisi halini almıştır. 2003’te savaş karşıtı gösteriler Madrid, Londra, Barselona, Berlin, Atina, New York, Melbourne, yaklaşık 200 Asya kenti, Afrika kentleri ve Güney Amerika kentlerini etkilemiştir. Bu hareketlerin yayılımına baktığımızda benzer sorunlarla karşı karşıya kalmış kentli ağını göz ardı edemeyiz. Bu olayların başlamasına ve devam etmesine sebep elbette küresel politikalar gösterilebilir ancak kent içerisinde haklarından mahrum insanların şikayetlerini de unutmamak gerekir. Bu dalgaların günümüze yakın sesleri Tahrir Meydanında, Rabia Meydanında ve Occupy Wall Street hareketlerinde gözlenmektedir. Siyasal ve ekonomik temsiliyetten mahrum cemaatler bir anda ortaya çıkmış ve kentsel sorunları dile getirmişlerdir. Kent yönetimine ve kentler ağına mevcut politikalara karşı planlanan bu eylemler elbette kentli mücadelesinin en önemli örnekleridir. Bu hareketlerin sonucunda elbette kazanımlar olmuştur ancak başka bir bakış açısı da yerleşmiştir. Bu bakışa göre siyasi kurumlar şehirleri kontrol altına almalı, eylemlerin potansiyel merkezlerini sürekli denetlemelidir. Organize olması muhtemel grupların gözetim altında olması hareketlerin azalacağını düşünmektedir. İkinci önemli nokta ise şudur ki siyasi kentsel hareketler ve protestoları sık sık ölçmek hareketlerin verimliliğini ve kabiliyetini kentsel ekonomiyi hedef alan yönlerini ortaya çıkarmaktadır. 2006 senesinde Amerika Birleşik Devletleri’nde meydana gelen göçmen eylemleri aslında haklarını arayan ancak ekonomik özgürlüklerini talep eden hareketlerdir. Bu hareketlere katılan çoğu göçmenin sadece bir kaç yıl önce ülkeye giriş yaptığı görülmektedir. Los Angeles ve Chicago gibi kentlerde başlayan göçmen işçi hareketleri kısa süre içerisinde tüm kentlere sirayet etmiştir. Sadece göçmen haklarını ele alan başlangıçtaki şikayetler bir anda ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşulları sorgulamaya başlamıştır. Kentlerin farklı yapılarından doğan koşullar dikkate alındığında kentlerin artık kentliler tarafından ikametgah edildiği ve hakları verilmediği takdirde işgalcilere karşı direneceği gerçeği yüze çıkmıştır. Kentler kendilerini yok etmeye çalışan ulusal ve küresel güçlere karşı şikayet etme haklarını kullanarak protesto hareketlerine izin vermiştir. Özellikle 1990’lardan sonra başlayan anti- yada alternatif küreselleşme hareketleri kentler içerisinde farklı kentli gruplarını bir araya getirmiştir. Dünya Bankası, IMF, G8 ve G20 gibi

organizasyonlara karşılık kentlerde vukuu bulan hareketlenmeler kümelenmeye başlamıştır. Bu uluslararası buluşmalar kentlerin bir başka yüzünü göstermektedir bize. Sadece kendi dertlerini değil ya da başa çıkmakta zorlanacağı sorunlara karşı bir birlik oluşturma arayışı içerisinde. İklim değişikliği, ırkçılık, kadın hakları, eşitlik gibi sorunlar yavaş yavaş kentlerin birlikte tepkilerine neden olmaktadır. Kentlerde meydana gelen kentsel hareketlerin hareketi olarak adlandırabileceğimiz bu olaylar kentlerin uluslararası sorunlarına ilişkin verdiği tepkilerdir ve kent yine merkezidir (Harvey, 2012: s. 115-9).

Kentsel hareketler kent yaşamının daha iyi kalitede olmasını isteyen ve bunun için mücadele eden bir olaylar bütünü olarak değerlendirilebilir mi? Elbette fakat her eylem niteliği ve etkisi bakımından benzer değildir. Küresel boyutta ele alınan kentsel hareketler daha ziyade küresel olarak yaşayanların sorunlarını ele almakla beraber elbette yerel ölçekli iyileşmeleri de göz ardı etmez. Ancak organizasyon, hedef ve görev bakımından farklıdır. Pekala, kentlerden ayırt edilir mi yahut ayrışır mı? Elbette hayır. Yine kentin ürettiği bir eylemdir. Farklı kentlerde aynı örgütlenmenin mevcut olması ve benzer eylemler içine girilmesi bunu kentlerin ötesine taşımaz. Yine kent kaynaklı ve kentten beslenen unsurlar tarafında gerçekleştirdiği için kentsel hareketlerdir. Ayrıca bu tür hareketler yerel ölçekte de etki ve tepki bulurlar. Küresel ekonomiyi şikayet eden cemaatler toplum içinde mevcut ekonomik yapıyı sorgular. Bunun kendi kentlerinde mevcut işbirlikçilerine ayrıca bir hareket yapmasına gerek kalmaz fakat devamını getirebilir. Günümüzde daha çok yaygın olarak görülen ve yeni kentsel hareketlerin nüvesini oluşturan kültür ve kimlik sorunları da benzer bir şekilde ele alınmalıdır. Küresel kültür yerel ile yani kent ile birleştiğinde aynı kalmaz. Takipçileri olmakla beraber türevini almak gerekir. Ondan türemiş bir çok kol kent kültürü içerisinde yerini alır. Bu farklı kimliklerin de ortaya çıkmasına neden olur ve bu kimlik bunalımı içerisinde kişisel haklar gündeme gelir ve kentler bu taleplerin de merkezinde yer almaktadır. Özellikle yerel boyutta birleşen kitleler kendilerine has yöntemler ile kentsel hareketleri gündeme getirebilirler. Örneğin küresel ekonomik düzene karşı bir takım gruplar mahalle ölçeğinde bir üretim ve tüketim mekanizması tasarlayarak eylemlerini gerçekleştirebilirler. Bu faaliyet tamamıyla belde ya da daha büyüğü kent ölçeğinde gelişebilir. Daha otonomi kazanmış bir üretim ve yeniden üretim kitlelerin ekonomik şikayetlerine dair bir eyleme dönüşebilir. Yahut ikinci el pazarı yahut dönüşümü başka bir örnek olabilir. Berat anlaşmalarıyla mübadele edilen mallar ekonomik sisteme ve tüketim alışkanlıklarına verilmiş bir tepkidir ve bu tepki ancak kentlerde hayat bulabilir. Ya da organizasyonlar veya dernekler kurarak kendi örgütlenmelerini kurabilirler. Bu teşkilatın yapısında yatay yönetici şekli yani

hierarchy olmayan bir bütünlüğü sağlayarak demokrasiyi ve ortakların yönetimi şeklinde bir faaliyet içerisinde girebilirler. Bu küçük örgütlenmeler yerel boyuttan çıkarak kent ölçeğinde yanıt bulabilir. Bu adem-i merkeziyet yapısına karşı duran yönetimlerin ders çıkarması için bir fırsat yaratabilir ve bu değişikliklerin kaynağı daima kent olmaktadır. Fakat kent artı üretim ve değerlerini ortak paylaşma konusunda etkili olabilmek için daha geniş bir katılımı gerekli görür. Piyasanın değer verdiği kurallara göre oynamayan kitleler ne yazık ki gündem dışı tutulmaktadır. Hatta bir çok kentli oyuna dahi girememekte, piyasanın dışında kalmaktadır. Bu kentlerin içerisinde memnun olmayan, yaşamından hoşnut olmayan bir grup meydana getirmektedir. Bu üretim ve değer bu nedenle kentte ortaya çıkmaktadır. Sınıf ilişkileri, iktidar, zengin, fakir ve diğer güç ilişkileri kentte görülmekte şehirde şahikasına tırmanmaktadır. Kurulu ekonomik, sosyal ve kültürel ortam içinde ne kadar kentlinin nefes alabildiği ne kadarının baskı altında kaldığı kentlere has bir durumdur. Bu nedenle kentsel hareketler bu konularda inşa edici bir rol üstlenmektedir. Ekonomik sınıfların değil yalnızca kültürel, sosyal ve kimlik sınıflarının da çatışmalarına sahne olmaktadır artık. Ekonomik artı değer olduğu gibi kültürel artı değerler de mevcuttur ve bu değerler silsilesi içerisinde türeyen sayısız kimlik bulunmaktadır. Kültürel olarak dışlanan veya ötelenen gruplar kentin kültüründe yer edinseler bile bu kültürleri icra edecek ve sürdürecektir mekan bulma sıkıntısı yaşarlar. Ve bu bir tepkiye neden olur. Yaşam için mücadeledir bu. Aynı şekilde kimlikler de öyledir. Kentin hakim kimliğinin tersine yahut aksine olmasa da benzeri olmayan kimlikler kent tarafından dışlanmaktadır. Bu duruma maruz kalan kentli elbette yaşam alanını kaybeder ve yaşadıkları bir yaşam mücadelesine döner. Kent içerisinde tercihlerini yargılanmadığı ve kolayca tercihlerini yaşama geçireceği alan arayışına girer ve bu alanın kamusal alan olması yolunda taleplerde bulunur. İşte kentsel hareketler böyle gelişir.

Kentler kentsel hareketlere ev sahipliği yapmaktadır. Kentsel hareketler kentten beslendiği gibi kenti de beslemektedir. Kentte hayat bulan her farklı görüş kendini ifade etme özgürlüğüne sahiptir. Kent bunun için kurulmuştur. Kentte kurulmuş olan ekonomik, siyasi, kültürel ve teknolojik düzen elbette zaman içerisinde değişim göstermek mecburiyetindedir. Zamanla ortaya çıkan yeni anlayışlar, kimlikler, sorunlar kentlinin yeni hareketler yaratma mecburiyetini ortaya koymaktadır. Fakat her hareket kent üzerinde aynı etkiyi yaratmayabilir. Kentlerde görülen eylemler diğer kentlere de sirayet edebilir kentler ağı içerisinde yaygınlaşan faaliyetler bulunabilir. Ancak unutulmamalıdır ki kentsel hareketler değişim için mevcuttur. Tepkilerini, sorunlarını, şikayetlerini ve beklentilerini dile getiren kalabalıklar değişim için mücadele etmektedir. Kendilerini ifade etme şansı veren yani kendilerinin

değerlerini inşa eden kenttir. Yani kentten doğmaktadırlar. Öyleyse kenti yok etmemelidirler. Yani kentte ve kentliye zarar vermemelidirler. Değişim için mücadele eden hareketler şiddet eylemlerinden uzak durmalılar. Hareket içerisinde bulunan katılımcılar ve eylemciler özellikle hareketlere ev sahipliği yapan mekânlara özen göstermelidirler. Onları yıkmak, yok etmek ve tahrip etmek harekete bir şey kazandırmadığı gibi hareketin çıkış noktası olan şehirlere de zarar vermektedir. Öyleyse şiddet önlenmelidir. Şiddet ne taraftan gelirse gelsin kent ve kentliye zarar vermektedir ve bir kazanımı yoktur. Kentsel hareketler birer ateş böceğidir yangın alevi değil. Kent bir kuluçkadır terk edilecek deri değil.

4.4. Sokağın Sesi

Sokakların bizlere sunduğu en değerli varlık yaşam alanımızın merkezini oluşturan mekândır. Sokağın bizlere sunduğu mekân geçmişi günümüzle birleştirerek hafızamızın oluşmasına yardımcı olmakla beraber mekân ile insanları birleştirir. Kentsel sokaklar olasılıklar yaratarak ve bu olasılıklara odaklanarak farklı kentlilerin ve grupların birbirleriyle iletişim halinde olmasını sağlarlar (Hall, 2012: s. 6). Çeşitliliğin kaynağı olan kentlerde bulunan çok kültürlü sokakların bağlamında mekânın ve zamanın boyutları katılımın, birliğin ve aidiyetin anlaşılmasına yardımcı olurlar. Sokakların oluşumuna neden olan insan ilişkileri ve bu bağlamda gelişen mekânlar gündelik hayat içerisinde giderek rolleri değişirler ve mekânlar giderek insan ilişkilerin doğmasına neden olurlar. Bu bağlamda kamusal ve özel, seküler yahut ulvi ve mikro kozmik ve dünyevi mekânlar bu mekânları tanımlayan ilişkiler içerisinde sokakların gelişmesine yardımcı olurlar. Bu çeşitlilik içerisinde sokakların kullanıcıları hangi sokakları ve bu sokaklarda konuşlanmış hangi mekânları kullanacaklarına karar verirken aynı zamanda hangi zamanlarda da tercih edeceklerini de şekillendirirler. Çok kısa süreler içerisinde dahi kentlilerin farklı sokaklarda nasıl organize olduklarını ve ne gibi hallerde birbirinden farklı olduklarını görmemiz mümkündür. Kendine has mekânları ve bu nedenle kendine has kullanıcı olan sokakların komşu sokaklarına baktığımızda çok çeşitli kentlilerin kullanımına açık ve organize olmasına müsait alanların olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle mekân ve zaman katmanlarının ne zaman iç içe geçtiği ve nasıl hala farklı kaldığını öğrenmek zorundayız. Kentlilerin buluşma formlarının neler olduğunu ve katmanlar arasında nasıl geçişler olduğunu da öğrenmek zorundayız (Hall, 2012: s. 30).

Kent sokakları birer doğru aynı zamanda birer labirenttir. Kentlilerle mekânları birleştiren ve bağlayan alanlar olan sokaklar kentsel odaların en önden uçlara doğru şekillendiği ve arka

plandaki ile alt dünyaların birleştği buluşma noktalarıdır. Kentlerin görünen ilk özellikleri girişimci ve kültürel motivasyonların sonucunda kentlilerin kendilerini görünür hale getirdikleri ve ilişkiler kurarak kapsam alanlarını genişletmeleridir. Bu nedenle kentlerin içerisinde şekillenmiş ve kenti şekillendirmiş sokakların kimisinin dili tekil ve faaliyetleri tek yönlü olsa da çoğunluğunun ortak dili insan ve faaliyetleri çeşitlidir. Farklı etnik, kültür ve kimlik yapılarına sahip kentliler bu sokakları canlandırarak varlıklarını görünür hale getirirler. Süre gelen sokak kültürü içerisinde değişen kentliler sokağın dilini değiştirmektedir. Güç dengesi değişebilir ve münakaşa artabilir. Ancak sokaklar her kimlikten kentliyi ağırlamaktan vazgeçmezler. Çeşitlilik sokakların dili olmuştur. Bu bağlamda sokaklar gelenekselleşen geçmiş ile değişen geleceğin buluşma noktası haline gelmiş ve küresel ve yerel ilişkilerin ağı haline gelen birlikteliklerin buluşma noktasıdır. Sokaklar herkese açıktır. Her kimlikten ve kültürden insan sokakların arasında mekik dokuyarak hayatlarını değiştirmekle meşguldürler. Ancak sokakların dili olan çeşitlilik ne yazık ki sokakları oluşturan mekânların kullanıcı tiplerini sınırlandırmaları üzerine tek düze hale gelerek kendilerini kentten soyutlayabilmektedir. Ancak bu engel dahi söz konusu mekânların şekillenmesine neden olan sokakların çeşitli kentli tiplerine ev sahipliği yapmasına mani olamamıştır. Kentlerin kültürel canlılığına sekte vuran bu tip girişimler sokakların tarihini de yok etmektedir. Ancak sokaklar sosyal dâhil etmenin ve dışlamanın örneklerini tarih boyunca yapagelmışlerdir. Geçmişte belli bölgelerin belli sokaklarına sadece ekonomik ve kültürel özellikleri bu mekân ile uyuşan kimseler girebilmektedir. Bu kentin merkezinde bulunan çok lüks alanlar olabilirken kentin çeperlerinde bulunan arka sokaklar da olabilir. Günümüzde ise kentlilerin katılımını sınırlandıran en etkili etmen yenileşmedir. Teknolojik ve yeni kültürün gereklilikleri sadece toplumun belli kesimleri tarafından karşılanabilir olduğu için yenileşme sokakların dilini değiştirmektedir. Değişen tasarımı ve mimari yapısıyla kullanıcıyı maddi ve manevi olarak sınırlandıran sokakların varlığı bunlara karşılık gelen geleneksel aidiyetlerin kurulduğu sokakların da görünürlüğüne arttırmaktadır. Geleneksel sokaklar giderek eski tarihine hazır bir yapı ile gelişmekteyken kente yayılan yeniliğin tetiklemesiyle ve onunla mücadele edebilmek için farklı türde yeniliklerin arayışına girmektedir. Öyleyse yenilik sokakların dilini değiştirdiği gibi ayrışmasına da neden olmaktadır (Hall, 2012: s. 50).

Kentlerin sahip oldukları kozmopolit yapı sokaklara da sirayet etmektedir. Farklılığı tanıyarak gerçekleşen bütünlük aynılık olarak değil birbiri ile ilişki içerisinde girdikçe ortak noktaları aratan bir ilişkinin sonucu olarak kabul edilebilir. Sosyal uyum sokakların içerisinde daha görünür hale gelebilir ancak bu sokaklarda bir araya gelen etnik ya da kültürel olarak aynı

kalabalıklardan kaynaklanan bir durum değildir. Elbette her sokağın kendine özgü bir işlevi ve mekân yoğunlaşması vardır. Kullanıcıları da genellikle benzer özelliklere sahiptir. Ancak her kentlinin teneffüs edebileceği bir deneyimi tekil bir ilişki ile tanımlamak faydalı olmayacaktır. Çünkü sokaklar farklı iş kollarının dolayısıyla farklı sosyal ve ekonomik kültürlere sahip kentlilerin buluşma noktasıdır. Sosyalleşme noktasında sokaklar yegane mekânlardır toplum için. Birbirinden farklı kentlilerin kendilerine en yakın kişilerle etkileşim haline girdikleri yerlerdir sokaklar. Aynı zamanda yeniliği fark ettikleri ve ayak uydurmaya çalıştıkları yerlerdir de. Yenilik tarihi mirasını koruyan sokaklarda ortaya çıkan yeni tip uygulamaların, işlevlerin, ilişkilerin ve kültürlerin sokakları işgal etmeye başlamasıyla gün yüzüne çıkar. Kentsel değişim o nedenle sokaklarda başlar. Olağan kullanıcılar içerisinde beliren yeni kullanıcılar geleneksel sokak kültürüne yeni yıllarda yeni gelenekler eklemeye çalışarak mekânların ve kentlilerin değişimine yol açarlar. Sosyal yetenekler her ne kadar geleneksel ilişkiler içerisinde var olsaydı da yeni nesil, yeni kültür ve değişen kentin anlayışı sokakların kullanıcılarının da yeni sosyal yeteneklere sahip olmasını gerektirir. Sokakların arkasında yaşayan kendine özgü gelenekleri olan kimi grupların sokağın arasına karışmasıyla beliren yeni kültür esasında kent ile hiçbir alakası olmayan yeni kültürlerin belirmesiyle de sokakların dilini değiştirebilir. Küresel değişimlerin hızla görünür hale geldiği sokaklarda yerel kültürlerin de yaşanmasına imkan veren mekânların bulunması sokakların aslında çeşitliliğin yuvası olduklarını bizlere kanıtlar. Farklı kültürlerin bir araya geldiği sokakların bu nedenle farklı bir dayanışma anlayışı bulunmaktadır. Aşinalığın, samimiyetin ve hassasiyetin boyutları sokakları kapsayarak kentlilerin gelişimine ve değişimine olanak tanımaktadır. Bu süreç elbette sokakların geleneklerinin bozulmasına da etken değildir. Sokaklar bu değişim içerisinde geçmişini muhafaza edecek mekânları koruyarak değişimi gelişim haline getirmektedir. Sokakların etrafına kümelenmiş yerel kültürler kamusal alan içerisinde daha hassas ve daha az hareketli olabilmektedir. Ancak genç, yaşlı, fakir ve yeni gelenlerin olduğu bu kümeleşme etrafında ortak alan olan sokaklar birlikte var olmanın yapısal dayanağıdır. Vücudun omurgası gibi sokaklarda farklı grupların ve kentlilerin birbiri ile ilişki halinde ve dayanışma halinde yaşayabilmesini sağlamaktadır. Yerel kültürlerin daha etkili oldukları sokakların esasında bu kültür içerisinde kabuk değiştiren gruplarında yaşam alanı haline gelmesi bu nedenledir. Sokakları iç alanları olarak gören kentlilerin beliren yeni kimliklere hoşgürüsü ve onlara ait mekânların varlığından duydukları hoşnutluk kent içerisinde bu sokakların daha fazla katılımcıya ev sahipliği yapmasına neden olmaktadır. Ve bu etkileşim ve katılım bu sokakların canlılığını korumaktadır (Hall, 2012: s. 108).

Aşinalık sokakların esas dayanışma unsurudur. Kentin belli kesimlerinden gelerek sokak etrafına kümelenmiş grupların her ne kadar birbirinden farklı olsalar da ortak alanı paylaşmaları nedeniyle birbirlerine yakınlık hissetmeleri sokakların bir direniş mekânı haline gelmesine neden olmaktadır. İç içe geçen ilişkilerin esasında ortak bir amaç yani yaşam için bir araya gelmesi kent içerisinde meydana gelen olumsuz değişimlere ve bu değişimlerin sokakların etrafında kümelenmiş mahallelere yansımalarına karşı mücadelenin var olmasını sağlamaktadır. Sokağın etrafında kümeleşen mahalleler elbette farklı sosyal yapı ve ekonomik bağlamı sokağa taşımaktadırlar. Artan kültürel değişimler ve kentin ürettiği kimlikler sokağın içerisinde barınan kentli sayısını arttırmaktadır. Bu gruplar arasında marjinal olarak nitelenebilecek gruplar dahi sokağın aşinalığı içerisinde kendilerine yer bulabilmektedirler. Bu sokaklar mücadelenin, direnişin ve kenti kalkındıracak yeniliklerin kozası olarak karşımıza çıkarlar. Ancak kent içerisinde daha muhafazakar sokaklar da vardır. Bu muhafazakarlık sadece kentin gelir düzeyi yüksek alanlarında görülmekte aynı zamanda kentin diğer bölgelerinde de görülmektedir. Yaşam alanları içerisinde daha farklı grupların barınmasını istemeyen mahallelerin sokakları da daha tenha ve tek düzedir. Bu ekonomik düzeyi yüksek mahallelerde de böyledir daha düşük gelirli mahallelerde de. Fark ise kentin ürettiği yeniliklerden, artı değerden en fazla pay elde eden kentin belli kesimleri olduğu için bu kesime ait sokaklar hem fiziksel hem de maddi unsurlar nedeniyle görülmeyen engellerle sokaklarını her kentlinin kullanımına kapatmasıdır. Düşük gelirli mahallelerin sardığı sokaklarda ise hem kültürel hem ahlaki genel geçer kurallar nedeniyle yeni kullanıcılara kendini kapatarak kentten uzaklaşmaktadır. Esasında sokak tanımına uygun alanlar olarak gördüğümüz herkese kapısını açan alanlar bu iki tip sokağın varlığını isyan ederek kenti daha ileriye taşımaya karardır. O nedenle mücadelenin başladığı, yayıldığı, büyüdüğü ve prestij kazandığı mekânlar bu tür sokaklarda bulunmaktadır. Etrafında bulunan mahallelerin farklılığından beslenen ve yetinmeyerek bütün şehre yayılmaya çalışan bu sokaklar kentsel hareketlerin kozası, yuvası ve geleceğidir (Hall, 2012: s. 129). Kentlinin bireysel olarak kimliğini kazandığı ve yaşadığı yerel alanların kendilerini diğer kimliklere tanıtabileceği bir yer olarak sokakları görmüş ve bu nedenle sokaklar yerel yahut küresel her türlü odak noktasının bütünleşmesinin yuvası haline gelmiştir. Sosyal etkileşim mekân ve toplum ilişkisinin yaşandığı tek yer olan sokakların dili olarak karşımıza çıkar. Fırsatların ve sorunların ortaya çıktığı yerel ve küresel özelliklerin varlığıyla çeşitlenen sokaklar yapısal perspektiflerin bir arada ve eşit bir şekilde bulunduğu alanlardır. Sokaklar bu nedenle farklılıkların ve ortaklıkların buluştuğu, bir araya geldiği, etkileştiği ve şekillendiği alanlardır.

Yaratıcılık ve iletişim bu nedenle sokaklarda görülmektedir. Sokakların etrafını saran mahallelere hizmet eden farklı mekânların varlığı vücudu dolaşan kanın gerçekleştirdiği gibi toplumu beslemekte ve canlı tutmaktadır. Bu düzen içerisinde elbette kimliklerin, grupların ve kentlilerin kişisel tercihinine göre şekillenen mekânlar bulunmaktadır. Ancak bu mekânların birbirine komşu olarak herkesin yaşamına izin verecek şekilde tasarlanması ve konuşlanması sokağın her türlü fikre ve değişime açık hale gelmesine neden olmaktadır. Bu nedenle farklı girişimlerden etkilenen grupların ilk olarak tepkilerini bu sokaklarda dile getirmesi olağan bir durumdur (Hall, 2012: s. 130).

Fiziksel ve algısal sınırların varlığı kentte yaşayanların esasında birlikte paylaşacakları zaman ve mekân birlikteliğinden mahrum olmaları anlamına gelmektedir. Kent içerisinde bulunan bu tür alanlar kentin şen ve refah bir yaşamı sürdürebilmesine engel olmaktadır. Sosyal ve mekânsal ayrımlar aidiyet kavramının kentliler tarafından olumsuz bir bakış açısı ile diğer yaşayanlara yönlendirmesi nedeniyle kenti yaşanmaz hale getirmektedir. Irk, kültür ve sınıf farklılıklarına dayalı sosyal ve mekânsal sınırlamalar kentlerin kuruluş ağı olan sokakları etkilemektedir. Bu algının yoğun yaşandığı bölgelerin sokakları her türlü gelişimden uzak, durağan ve giderek kullanıcıyı kaybeden alanlar haline gelmektedir. Kentsel kenarlar ki bu kenarlara şehrin merkezinde bulunan lüks mekânların konuşlandığı bölgeler de dahil edilmektedir kentsel hareketlerin oluşumuna neden olan girişimlerin ve olayların ev sahipliğini yaparken canlı ve çeşitlilik yuvası olan sokaklar bu gelişime karşı direnişin başkentleri olmaktadır. Daha homojen olduğu varsayılan kent kenarlarının sokaklarına nazaran canlılık ve çeşitlilik yuvası sokaklar samimiyet ve aşinalık nedeniyle kendine özgü bir dayanışma yaratmakta ve kenar bölgelere karşı birlik kurmaktadır. Paylaşılan ortak vizyon ve anlayış sokağın sahipleri olan kentlileri kendilerine karşı geliştirilen her türlü politika ve gelişime karşı seferberlik ruhuyla kentlileri tepki vermeye mecbur etmektedir. Müşterek eylem yaratılan etkileşim neticesinde canlı sokaklardan kentin her bir bölgesine yayılmaktadır. Çünkü bu tür sokaklar sadece çevrelerinde kümelenmiş mahallelerin yanı sıra kentte hizmet etmektedir. Kentin kenar bölgelerinde geçerli olan günlük yaşam belli sohbet, buluşma ve alış veriş ile yerel dünyanın sınırlayıcı günlük yaşamını yansıtmaktadır. Oysa bu hiyerarşik ve rutin yaşam şekli yerel dünyaların kırılmasını ve esnekliğini (resilience) azaltmaktadır. Sembolik mekânların etrafında yayılan sokak yaşamı kentlilerin değil belli kitlelerin hayatlarını geçirmeleri için yaratılmış gibidir. Esasında bu tür mekânlar ve onların bulunduğu sokaklara her kentte rastlanmaktadır. Ve belli ölçülerde kentin sağlığı açısından elzemdir. Ancak bu tür sokakların kent içerisinde yaygınlaşması ve bu tür sokaklar için var

olan fiziksel ve algısal sınırların genişlemesi kentliler üzerinde olumsuz bir hava yaratmakta ve motivasyonu geriletmektedir. Kentliler birbirinden kopuk ve uzakta yaşar bir hale gelirler. Yerel düzeyde var olan dayanışma aslında kriz anında tepki verecek şekilde organize olmaktan uzaklaşmaktadır. Müşterek değerlerin kaybı, kurumsallaşmanın ve organizasyon esnekliğinin yoksunluğu bireylerin ve grupların kendi yerel yaşamlarında kaybolmalarına ve sosyal ve siyasi sembollerin ve değerlerin erozyonuna neden olmaktadır (Hall, 2012: s. 132). O nedenle çağdaş kent sokakları karmaşık mekânlardır ve yerel çevrelerin sosyal ve kültürel bütünü oluşturarak dokuların kolaylıkla küresel etkilerin altında değiştiği de sokakların üzerinden kolayca okunabilmektedir. Kentin sokakları yerel işbirlikçiler ile birlikte küresel değişimin parçaları haline gelmektedir. Küresel piyasaların birer pazar alanları olan bu tür sokaklar karşısında yine küresel gelişmelerden etkilenen ve en az pazar olarak görülen sokaklardaki kadar çeşitli sokakların varlığıyla çatışma içerisinde yaşarlar. Bu iki tür sokağın herhangi birini yok etmeye çalışmak esasında her ikisini de imha etmek demektir. Ancak terazinin dengesini yerinde tutmak gerekmektedir. Kentlilerin bu iki tür sokağı da kendilerine mesken edebilmesini sağlamak için gerekli kentsel politikalar ve girişimler yapılmadığı takdirde bu iki tür sokak çatışma içerisinde birbirine karşıt olarak rekabet içerisine girer. Bu çatışma kentsel hareketlerin varlığını somutlaştırır. Kentsel hareketler o nedenle geçmişten günümüze sokakların sesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Hall, 2012: s. 134). Sokaklar üstünde kurulan yüz yüze ilişkiler dayanışmanın daha kuvvetli ve samimi olmasını sağlamaktadır. Ayrıca sokaklarda birbirini gören farklı gruplar arası çatışma ve müşterek eylem daha etkilidir. Farklı sokakların hükümdarı gruplar sokakları aracılığıyla birbirlerini deneyimlemekte, zorlamakta ve mücadele etmektedir. Kentsel bazda gelişen hızlı değişim sokakların birbirleri ile kurdukları ağı şekillendirmektedir. Meydana gelen eşitsizlikler, dışlama ve haksız uygulamalar sokaklar arasındaki tansiyonu arttırmakta ve kentsel hareketlerin oluşumu için gerekli olan gaz bulutlarını oluşturmaktadır. Mekânların etrafında ete kemiğe bürünmüş sosyal ve kültürel yaşam kent içerisinde oluşan ayrıcalıklar ve dengesiz gelişim nedeniyle kitleleri birbirine hasım ederek bir mücadele kültürünün oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kitleler arasında saldırıya varacak şekilde olaylar meydana gelmektedir. Esasında kent yine her iki grup için ortak sokakları doğal yöntemlerle oluşturmaktadır ve asıl mücadele bu alanlar için verilir. Bu sokaklar için kentsel yenilenme veya diğer kentsel politikalar geliştirilirken yine bu sokaklar için ve bu sokaklarda bu oluşumlara karşıt faaliyetler görülür. Ve bu sokaklar sadece yerel, kentsel ve ulusal

mücadelenin alanı olmazlar. Aynı zamanda küresel meseleler için de mücadele arenaları haline gelirler (Hall, 2012: s. 136).

Kent içerisinde seçili mekânların bulunduğu sembol sokaklardan bahsetmişken kentsel terörizmin hedefinin de bu alanlar olduğunu vurgulamamız gerekir. Çünkü bu tür alanlar hem kent içerisinde hem de küresel boyutta nam salmış bölgelerdir. Kentsel çatışma neticesinde parlayan şiddet unsuru ve küresel boyutta faaliyet içerisinde olan küresel terör örgütleri kendilerine bu tür alanları hedef olarak seçmekle eylemlerinin etkilerini katlamak isterler. Bahsettiğimiz sokaklar kentin en yoğun nüfus merkezidirler. Ayrıca ulaşım araçları trafiğinin en yoğun olduğu bölgedir. Bu sokaklar iş için hub olarak karşımıza çıkar. Aslında sadece iş için değil aynı zamanda finans, siyaset, din ve medya için de önemli merkezlerdir. Bahsettiğimiz sokakların sembolik ve stratejik değerleri vardır. Bu sokakların etrafında toplumun buluşma noktası olacak bir çok yapı ve meydan bulunmaktadır. Sokakların oluşturduğu bölge ekonomik canlılığın şahikaya ulaştığı alanlara ev sahipliği yaptığı gibi yerel demokrasinin de başkentidir. Bu alanlar için yapılan mücadele kolaylıkla asparagas haberlerle şiddetin alanlarına dönüşebilir. Kentin ürettiği her türlü değer için ortak paylaşımı hedefleyen gruplar ile bu faydaların ayrıcalıklarını tatmak isteyen grupların tansiyonu yüksek mücadelesi bu alanları işgal etmek gayesini taşıyabilir. Bu hareketli ve canlı alanlar bir anda ölü bölgelere dönüşebilir. Terör eylemleri bu canlı ve hareketli alanların sardığı sokakları kendilerine hedef bölge olarak seçerek eylemlerini dünya çapında duyurmak ve sonuçları olabildiğince kendi cephelerine taşımak istemektedirler (Savitch, 2008: s. 15). Kentsel terör için üç faktör çok önemlidir. Bunlar; bölge, mekân ve lojistikdir. Kentsel terör büyük bölgenin kontrol dışına çıkması için bölge içerisinde mühim olan küçük mekân ve alanlara saldırarak potansiyel lojistik hedeflerine ulaşmak isterler. Bu nedenle kentin en canlı, hareketli ve sembolik değeri çok yüksek sokaklarına saldırırlar. Bu alanlar her türlü kentli için yuva olduğu için mücadelelerini bu alanlara taşıyarak rakiplerini yani hasımları korkutarak güçsüzleştirmek isterler. Kentsel terör kentsel hareketlerin düzgün bir şekilde evrilmediği şehirlerin arasında sıkça görülmektedir. Yerel ve ulusal demokrasinin hakim unsur olmadığı yönetim sistemlerinde anlık patlak veren büyük kentsel hareketler şiddet unsurunu içeren birçok eyleme neden olduğu gibi bu tür aktivitelerin dahi mümkün olmadığı yerlerde yahut daha marjinal grupların ortaya çıktığı kentlerde kentsel terör devreye girmekte ve kontrolü ele almaktadır (Savitch, 2008: s. 25). Mekân kentin oksijenidir. Toplumun nefes alabilmesi için gerekli olan mekânların varlığı ve çeşitliliğidir. Ancak bir diğer yaşam gereksinimi olan nokta sokaktır. Mekânlara yol veren ve onları şekillendiren sokaklar kentli için önemlidir. Kentin

içerisinde ilişkilerin kurulduğu, mutlulukların ve hüznün paylaşıldığı, dayanışmanın görünür kılındığı ve ortak değerlerin yaratıldığı alanlardır sokaklar. Bu nedenle kentsel hareketler bu sokakların etrafında doğar, büyür ve gelişir. Şiddetin de bu alanları kendisine hedef seçmesi bu açıdan şaşırtıcı değildir. Şiddetin ve terör eylemlerinin kentte görülmemesi ve bu alanları işgal etmemesi için bir takım önlemler alınmaktadır ve bu önlemler ne yazık ki zaman zaman iktidar sahiplerinin güçlerini korumak için tepkilere karşı geliştirdikleri tasarımlara da hedef olabilmektedir. Güvenlik önlemleri elbette alınmalıdır ve sokaklar şiddetten ve terörden korunmalıdır. Ancak kentsel hareketlerin barışçıl mücadelesi ve kentlerin dengeli kalkınması ve ilerlemesi açısından sokakların kentlilere açık olması ve gösterilere ev sahipliği yapması mevcut canlılığın devamı ve hareketliliğin sürdürülebilir olması açısından da elzemdir (Savitch, 2008: s. 134).

Kentsel hareketlerin Avrupa'daki yayılımına baktığımızda sokakların canlılığı ve sokaklarda dile getirilen hususların belli gruplar ve kuruluşlar vasıtasıyla lobi faaliyetlerine dönüştürüldüğü gözlenmektedir. Kentsel hareketler sokağın canlılığı sayesinde belli ağlara ve koalisyonlara sahip olduğu gibi bu bağlantılar ve ilişkiler neticesinde de sokakların hareketliliğine canlılık kazandırılır. Lobi faaliyetleri daha çok multi-national şirketlere ve kimi NGO'lara ait gibi görülse de günümüzde kentsel hareketlerin sahibi her katılımcı isteklerini gelişen iletişim araçları sayesinde ilgili kişilere yönlendirebilmektedir. Kurulu yahut eylem sonrası kurulacak örgütler aracılığıyla da istekler ve hedefler kentin yöneticileri ve iktidar sahiplerine ulaştığı gibi günümüzde daha farklı bir pencerenin kentlilere açıldığı gözlenmektedir. Dijital mekân olarak ele alabileceğimiz bu yeni pencere sokakların işlevi olan faaliyetlere ev sahipliği yapmaktadır. Tepkilerin yoğunlaştığı, organize olduğu ve patladığı sokakların yerini günümüzde dijital mekânlar almaktadır. Şu an için konuşmak gerekirse dijital mekân ve sokak birbirini ikame etmekte ve beslemektedir. Ancak yeni çağın kentsel hareketlerin gelişimi açısından kentlere neler getireceğini söylemek henüz tam anlamıyla mümkün değildir. Öyleyse geçtiğimiz çağın sonu itibariyle öne çıkan ve bu çağı saracak olan dijital mekân nedir ve kentsel hareketler için ne manaya gelmektedir incelenmelidir (della Porta, 2009: s. 85).

4.5. Dijital Mekân

Bilgi teknolojilerinin vâât ettiği parlak gelecek yaratıcılığın ve iletişimin sınırlarını çok uzak ufka taşımakta, bizi deneyimin yeni bir süreç içerisinde geliyeceği günlere davet etmekte ve

içten ve dıştan olmak üzere toplumumuza meydan okuyan yapısal değişiklikleri haber etmektedir (Castells, 1991: s. 1). Kentlerin çehresini değiştiren bilgi teknolojileri kent içerisinde yeni *elektronik köşkler* (electronic cottages) oluşturmaktadır. Bilgi çağında kentliler evlerinden evrene açılarak dünyanın bütün resimlerine, seslerine, iletişim ağına ve akışına, bilgi aktarımına ve siyasi faaliyetlerine katılım yapabilmekte ve potansiyel olarak interaktif kalarak geçmişin tek düze ilişkilerine veda etmekte ve kentlerin ihtiyaç duyduğu yeni çağın aktif katılımcıları olmaktadır. Bilgi teknolojileri sayesinde kentlilerin kentin hangi bölgelerinde bulunduklarına bakılmaksızın aktivitelere doğrudan katılımları söz konusu olmaktadır (Castells, 1991: s. 1). Buna kent çeperlerinde görülen kümeleşmeleri de kolaylıkla dahil edebiliriz. Yeni bilgi teknolojileri toplum üzerinde kökten değişimleri önümüze getirmekte ve bölgeler ve daha önemlisi şehirler üzerinde sayısız değişime etki etmektedir. Fakat bu etkiler her geçen gün artmakta ve güçlenmektedir. Ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel süreçler ile etkileşimi yeni teknolojilerin kullanımını ve üretimini şekillendirmektedir (Castells, 1991: s. 2). Yeni teknolojilerin toplum, bölge ve daha doğrusu şehir üzerine etkilerini daha iyi değerlendirebilmek için yeni teknolojilerin temel enstrümanı olduğu üretim, toplum ve mekân arasındaki ilişkilerin toplam dönüşümüne bakmak gerekmektedir (Castells, 1991: s. 2).

Yeni bilgi teknolojileri mekânın sosyal manasındaki dönüşümün ardındaki örgütsel mantığın kaynağı durumunda değildirler. Fakat bu mantığın tarihi perspektifi doğrultusunda yeni topraklara adım atmasına vesile olmaktadır. Bilgi teknolojileri farklı sosyal ve işlevsel amaçların peşi sıra esas itibarıyla ve esnekliği sayesinde kullanılmış ve kullanılacaktır. Fakat günümüzde kapitalizmin sosyo-ekonomik yapısalılığı süreci tarafından belirlenen bir doğrultuda ilerlediği unutulmamalıdır (Castells, 1991: s. 348). Ancak kapitalizm karşıtı kitleler yahut kapitalizmin kentte olumsuz sonuçlara yol açmasından etkilenen kitleler tarafından da kullanıldığı ve kullanılacağı dolayısıyla ilerlemesinin ne hallerde devam edeceği merak konusudur. Binaenaleyh toplumlar değişimin pasif unsurları olarak kalmamakta, kentlerin içerisinde yoğunlaşan oluşumlar ile sürece dahil olmaktadır. Mekânların anlamsızlığı ve siyasi kurumların güçsüzlükleri bireysel ve müşterek olarak değişen ölçeklerde sosyal aktörler sayesinde direnişin unsurları olmaktadır. Yeni tarihsel manzara içerisinde kentliler kendi kültürel kimliklerini korumakta, yaymakta ve yenilerini inşa etmektedir. Kendi kültürleri için şehrin herhangi bölgesi ayırt etmeksizin isteklerine ulaşmak için mücadele etmekte ve sahip oldukları mekânların anlamlarını muhafaza etmeye çalışmaktadır. Kentlerinde ve mahallelerinde beliren olumsuz değişimlere karşı örgütlenerek

mücadelelerini farklı cemaatleri de etkileyecek düzeyde kent bütününe yayan grupların ortaya çıktığını görmekteyiz. Bilgi akışının mekânının geometrisinde meydana gelen çeşitlilik alttan gelen seferberliğin daha defansif, önleyici, bölgesel temelli ve kültürel olarak özel olmasını sağlamaktadır. Kimliklerin bireysel kazanımının sonrasında gelen gruplara ayrışma ve grupsal örgütlenmenin gerektirdiği iletişim bireysel kimlik tanımlanmasının kodlarını değiştirerek toplumsal olarak tanınabilir ve kolayca ulaşılabilir bir kentli oluşumunu tetiklemiştir. Yeni iletişim teknikleri sebebiyle bireysel kimliklerde meydana gelen artış ve grupların daha örgütlü hale gelmesi mekânların manasızlaştığı gibi bir görünüm sağladığı varsayımını gündeme getirmekteyse de esasında kentsel mekânlar bu bireylerin oluşturdukları kabile benzeri gruplar tarafından daha güçlü şekilde kent kültürüne armağan edilmektedir. Yerel cemaatlerin tarihsel olmayan ve sadeleştirilemeyen kimlikleri arasında kentler sosyal olarak manasız mekânlar olarak yok olmaktadır. Bu yok oluş kentin bütün varlığı açısından söz konusu değildir. Artık sokakların canlılığı, meydanların sesi, ikili ilişkilerin zaman ve mekân sınırları bakımından iletişim araçları yok olmaktadır. Cemaatler kültürel etkinliklerini sürdürebilmek için ve daha da önemlisi beliren yeni kültürlerle ve kimliklere ait bireylerin birer cemaat olmak için yaptıkları faaliyetler ve dolayısıyla mekânlar değişmektedir. Birbirine esasen yabancı olan grupların sınırlı iletişim araçları nedeniyle birbirini zor tanıdıkları bir ortamdan birbiriyle son derece yakın ve tanıdık olan ancak birbirine son derece yabancı olan grupların varlığından söz eder olduk. Bu süreç kentlileri kentin mekânlarından evlerin odalarına yahut dijital aletlerin pencerelerine sınırlamaktadır. Ancak bu sayede kolaylıkla farklı grupların varlığından haberdar olabilmektedir. Fakat kentsel mekânları ortak paylaşımları açısından değişim gerçekleştiği için birbirinden haberdar olan ancak birbirine yabancı gruplar olarak kentliler yaşamaya başlamıştır. Bu süreç içerisinde kentsel mekânların paylaşımı gerçekleşmiştir. Daha sık kullanılan mekânların sayısı cemaatler bazında değişmiştir. Ancak ortak alanlar hala sembolik değerini korumaktadır ve gruplar için ortak alan olan dijital mekân kadar değerlidir. Öyleyse kapitalizmin şekillendirdiği gibi tüketiciler sanal alemlerden gerçekleştirdikleri alış veriş ve yaşam tarzı ile kentsel mekândan uzaklaşmaktadır. Ancak bu sanal alemin potansiyelinin devamı için gerekli olan ortak kentsel mekânlar önemini korumaktadır ve bu alanlar artık sadece kapitalist üretim ve tüketim araçlarının yanı sıra bu etkinin kötü sonuçlarından pay almış gruplar tarafından da benimsenmesini gerekli kılmıştır. Öyleyse dijital mekân herkese açık bir alan olduğu gibi kentsel mekânların gündelik yoğun kullanımının önüne geçmiş olsa bile bu mekânların öneminin artmasına ve çeşitlenmesine neden olmaktadır (Castells, 1991: s. 349).

Ağ ve bağlantı kavramı 21. yüzyıla özel kavramlar değildir. Ağ yaşamın her alanı için temel pattern olarak karşımıza çıkar. Ağ kavramı yaşamın her alanı için ortaktır. Yaşam içerisinde her nereye bakarsanız orada ağ ve bağlantıyı görürsünüz. Sosyal yaşam içerisinde mevcut sosyal ağları incelediğimizde bağlantının sosyal etkileşim ve mana üretiminin kaynağı olduğunu ve iletişim bağlantılarının sosyal yaşamın canlılığı açısından elzem olduğunu görmekteyiz. Sosyal yapı geçmişten günümüze incelendiğinde medeniyetin bulunduğu her ortam da ve iletişimin yani ağın önemi ve varlığı görülür. Hatta medeniyeti oluşturan birliktelikler dahi ağ kavramının varlığı nedeniyle gerçekleşmiştir. Ulaşım ve iletişim kaynaklarının ağ birlikteliği sayesinde gün geçtikçe geliştiği görülür. Ağa bağlanan insan sayısı artıkça gelişimin ilerlemesinde de bir hızlanmanın görüldüğü anlaşıyor. Özellikle kentler kurulduğu ve geliştiği ölçüde toplumu bir arada tutan ağ kavramının ilerlemenin yegane unsuru olduğu açıkça görülmektedir (Castells, 2005: s. 4). O nedenle iletişim tekniklerinin ağ toplumunu geliştirdiğini iddia edebiliriz. Ağ toplumunun iletişim kaynaklarını defansif ve ofansif durumların hepsi için kullanacak stratejilere ve formasyona açık olduğunu da belirtmeliyiz. Dikey olarak konuşlandırılmış sınıfların varlığı ile birbiri ile iletişim kurabilen ve bunu yönlendirebilen unsurların daha yüksek ekonomik ve sosyal imkanlara sahip sınıflar olduğunu görüyoruz. Günümüzde ise elektronik devrim ile iletişim kaynaklarına ulaşan kitlelerin sayısından artış gözlenmekle beraber iletişim araçlarına erişim bakımından da çok sınırlayıcı engellerin olmadığını görmekteyiz. Elbette yine iletişim araçlarını kullanırken kendi ayrıcalıklarına sahip kitlelerden bahsetmek mümkündür ancak bu şifreli birlikteliklerin önüne geçecek güçte ve hızda bir iletişim ve bilgi çağını yaşamaktayız. Aynı iletişim araçlarını kullanarak gelişen kapitalizmin gizli sayfalarından ve ağlarından bahsetmek mümkünken yine aynı araçları kullanarak karşıt mücadele içine giren gruplardan da bahsetmek mümkündür. Hatta en az kapitalist sistem kadar gizli bağlantıları ve iletişimi tercih eden terör örgütleri de benzer araçlarla korkunç eylemlerini gerçekleştirmektedirler. O nedenle hakimiyet ve direnç aynı kaynaklardan beslenerek büyümektedir. Ve yine aynı sebeple umut ve korku aynı mecranın duyguları olarak ağa bağlı kentlileri etkiler ve büyütür (Castells, 2005: s. 35).

Yüksek hızlı, adaptasyon kabiliyeti yüksek ve esnek yeni bilgi teknolojileri merkezleştirilmiş ve dağıtılmış ağ formlarının geleneksel dikey hiyerarşinin önüne geçmesine neden olmaktadır. Bu ilişki kentsel hareketlerde olduğu kadar hiçbir alanda tespit edilememektedir. Kapitalizmin ve kent iktidarı için savaşılan devlerin giderek uluslararası bir ağ yakaladığı günümüzde bu ilişki türünden daha aktif ve yaygın olan grup bu tür devlere

karşı bayrak açmış mücadele birlikteliklerinden gelmektedir. Dünyanın devlerine karşı Seattle’da toplanan kalabalıklar aralarında kısa süre içerisinde örgütlenerek mücadelelerini Prag, Quebec, Genoa, Barselona, Porta Alegre ve tüm dünyaya yaymakta zorlanmamıştır. Küresel hakkaniyet için hareket gibi birliktelikler elektronik araçları ve bilgi teknolojilerini kullanarak kısa süre içerisinde küresel bir ağ yaratmıştır. Bu ağ içerisinde bir araya gelen bireyler kendi kentlerinde örgütlenerek her kentle aynı zamanda ve bunun yanı sıra dönem dönem kentlerinde eylemler gerçekleştirmiş ve mücadelelerini yaymıştır. Bu ağa dahil kentliler hedeflerini ve mücadele sebeplerini elektronik yani dijital mekânları kullanarak çevrelerine yaymayı başarmışlardır. Bu mücadele ortamına *netwar* denilmektedir. Tarafların ortak paydası kentsel mekâna yansıyacak olan elektronik köşklerdir. Mücadelenin elektronik dokusu ağ içerisindeki her bireye yeni özgürlük alanı yarattığı gibi erişim konusunda da eşitlik söz konusudur. Hakim gücün kullandığı iletişim araçları kullanılarak buna karşı kentteki iktidarı ele geçirmek için görece güçsüz kesimler kendilerine mücadele için şans yaratabilmektedirler (Castells, 2005: s. 341). Örneğin güçlü şirketlerin ve ülkelerin kentler üzerindeki hakimiyetini arttırmak için gerçekleştirdikleri toplantılara karşılık karşıt gruplar 2001 yılında Dünya Sosyal Forumunu (World Social Forum) Porto Alegre, Brezilya’da oluşturmuş ve dünyaya yaymıştır. Yine World Economic Forum’u küresel hakkaniyet için düzenli bir şekilde düzenlenir olmuştur. Bu toplantılara yüzbinlerce insan doğrudan katılabildiği gibi elektronik iletişim araçlarının varlığı sayesinde katılımcı sayısı daha da fazladır. Dahası yine mevcut elektronik ağlar sayesinde iletişim halinde olan kentliler arasında bu toplantıların sebebi, hedefleri ve sonuçları geniş kitlelere iletilebilmektedir. Geleneksel hiyerarşik siyasi ve sosyal düzenin tersine dağıtılmış güç ve toplanmış birliktelik bu tür toplantıların etki alanını genişletmektedir (Castells, 2005: s. 344). Küresel hakkaniyet hareketleri ve bundan örnek alarak faaliyete geçen daha yerel hareketler e-mail listeleri ile planladıkları ve kordine ettikleri eylemleri internet sayfaları eşliğinde geliştirmektedir. Her hareketin kendine özgü internet sayfaları ve e-mail listeleri bulunmaktadır. İnternette oluşturdukları forumlar sayesinde sayfalarında paylaştıkları ayrıntıları ve daha önemli yeni gelişmeleri bu forumlarda duyurabilmektedirler. Ayrıca belki de en mühimi bu forumlarda ağa dahil katılımcılar düşüncelerini eşit bir şekilde ve özgürce dile getirmektedir. Bu sinerjinin yarattığı birliktelik eylemlere de yansıyarak her geçen gün daha etkili faaliyetlere imza atmalarına sebep olmaktadır (Castells, 2005: s. 348). Bilgisayar odaklı gelişen bu tür iletişim araçları gelişen teknoloji sayesinde daha da hızlanmış ve erişilebilir olmuştur. Özellikle ortaya çıkan sosyal medya uygulamaları kentsel hareketlerin ağını daha da

genişletmiş ve neredeyse her kentliye ulaşır hale getirmiştir. Kitleler paylaşımları aynı anda ve aynı hızda görmekte ve tepki vermektedir. Görüşler ve düşünceler her hangi bir sansür olmadan herkes tarafından paylaşılmaktadır. Birlikteliklerin hedefleri, istekleri ve arzuları kolaylıkla bu tür alanlarda paylaşılmakta ve daha çok katılımcı elde etmek için teşvik edici unsur olarak kullanılmaktadır. Aracsız ve maliyetsiz yapısıyla bu tür dijital mekânlar kitlelerin kentsel mekânlarda toplanabilmesi ve birlikte hareket edebilmesi için yaratılmış gibidir. Bir nevi bilgisel  topya olarak da değerlendirebileceğimiz bu mekânlar kitlelerin seslerini sokaklarda daha kuvvetli duyurabilmeleri için elzem hale gelmiştir.

Elektronik iletişim ve bilgi sistemlerindeki gelişmeler çalışma, alış veriş, eğlence, sağlık, eğitim, kamusal hizmetler, yönetim ve benzeri unsurların günlük yaşam içerisinde ve mekânsal mesafelerde artış gösteren düzensizliğe izin verdiğini görmekteyiz. Kentlerin bu süreç içerisinde önemini kaybedeceği düşünülse de hizmetlerin veriliş alanları ve bu hizmetlerden yakinen faydalanmak isteyen sayısı nedeniyle kentler önemini kaybetmemiş aksine arttırmıştır. Bir çok hizmetin kentsel mekânlardan dijital alana taşınması elbette kentlerin işlevini geriletmektedir. Ancak kentsel hizmetler ve faydalanıcıları dönüşüm geçiren kentsel mekânların s rekliiliğini bozmamış aksine tetiklemiştir (Castells, 2010a: s. 424). Birçok olayda gözlemlendiği gibi kentsel hareketler söylemlerini, aktörlerini ve organizasyonlarını yerel yönetimin pratiği ve yapısına bağlı olarak geliştirdiği görülmektedir. Yerel yönetimlerin sürece dahil olması nedeniyle doğal olarak kentsel hareketlere katılan katılımcı sayısı çeşitlenmiştir. Mahallelerin ve doğal olarak cemaatlerin gelişime ayak uydurması kentsel hareketlerin amaçladığı alternatif sosyal değişimin beklenenden daha evvel gündeme gelmesi ve taraftar bulmasına neden olmaktadır. İletişim teknolojilerinin her kentlinin kullanımına açılması her türlü mahrumiyeti kolayca gündeme getirebildiği gibi bilhassa ortak dijital araçlara ulaşım bakımından sıkıntı çeken bölgelerin kent içerisinde bulunması şikayetlerin şiddetlenmesine neden olmaktadır (Castells, 2010b: s. 65). Ancak küreselleşme ve bilgileşmenin zenginliğin ağını harekete geçirdiği ve dünyamızı dönüştüren gücün kent ortamında etkinleşmesini sağladığı da iddia edilmektedir. Bilgi teknolojilerinin gelişimi üretim kapasitemizi, kültürel yaratıcılığımızı ve iletişim potansiyelimizi arttırmaktadır. Bu nedenle siyasi temsiliyet ve sosyal kontrol geçmişte olduğu gibi merkezi hükümetlerin ellerinden giderek bu sanal ortama daha hızlı ayak uyduran çok uluslu şirketlere ve uluslararası kuruluşlara teslim edilmektedir. Bunun karşıtı ise toplumun bizatihi kendisinden gelerek yerel   ekte yoğunlaşan grupların uluslararası karşılıklarını bularak genişleyen ağın varlığından gelmektedir. Bu ağda tıpkı kendisini öteleyen ağın varlığı gibi

giderek varlığını dijital mekânın içerisinde ve geleceğinde görmektedir. Ancak artan bilgi akışı ve iktidarın ne yazık ki henüz yerel ölçekten daha ziyade ulus ötesi kurumlara ve şirketlere ait olması nedeniyle kentlilerin gündelik yaşamlarını belirleyen unsurlar ve geleceklerini etkileyen politikalar oldukça sınırlı bir grup tarafından idare edilmektedir. Bu ve idarenin araçları ve amaçları dijital mekânda yapılan düzenlemeler, pazarlamalar ve şekillendirmeler ile icra olunmaktadır. Her kentli kendini yok eden unsurların bağımlısı hale getirilerek eşik değerine çok da yaklaşılmadan sömürülmekte ve varlığından uzaklaştırılmaktadır. Yeni küresel düzene boyun eğen bu güçsüz ve giderek güçsüzleşen kalabalıkların ne yazık ki sanılanın aksine hakimiyeti ellerinden kaymaktadır. Elbette demokrasinin geçerli olduğu ülkelerde yönetim erki olabildiğince halka dayanmaktadır. Ancak yerel yönetimler hala önemsiz ve güçsüzlerdir. Ve yönetim erkine aday gruplar hala küresel önderlerin yandaşları olarak kentlinin karşısına çıkmaktadır. Daha da kötüsü kentlinin görüşlerini değiştiren ve şekillendiren iletişim ağı ve bilgi teknolojileri küresel örgütler ve şirketler tarafında gayet etkin kullanılmaktadır. Şüphesiz toplum kendini yaralayan bu mücadele içerisinde rakibinin silahlarını kuşanarak dijital alanda var olma savaşı içerisinde. Ancak dijital alanda filizlenen görüşlerin ve mücadele birlikteliğinin kentsel mekânlara yansması gerekmektedir (Castells, 2010b: s. 72). E-mailin listeleri, chat odaları, forumlar ve sosyal medya artık geçmişin agorası olarak görüşlerin ve değişimin merkezleri haline gelmiştir. Burada var olan güç ilişkilerini devam ettirmek isteyen iktidar odakları elbette karşıtlarına yer vermemek için ellerinden geleni yapacaklardır. Ancak kitlesel yığılma ve kapitalizmin hedeflediği bilinçsiz toplum ideali tersine işleyerek kitleleri birleştirmekte ve bu kitlelere sunulan doğru idealler kısa süre içerisinde dijital agora da yayılabilmektedir. Yerel ölçekte izole olmuş gruplar, güçlerinden edilmiş cemaatler ve haksızlıklar nedeniyle dışlanmış kentliler dijital agora içerisinde kolaylıkla dayanışma içerisine girebilmekte ve seferberlik düzenini oluşturabilmektedir. Yerel birliktelikler yeni agoraya erişimin tüm dünya tarafından gerçekleştirilebilir olması nedeniyle bilgi paylaşımını en yüksek seviyeye çıkarmakta ve organizasyon mantığını kuvvetlendirmektedir. Var olan tehdit paylaşım yapan katılımcıların çeşitliliği ve bilgi birikimleri nedeniyle daha iyi anlaşılma ve alınacak tedbirler ve tepkiler daha doğru bir şekilde icra edilmektedir (Castells, 2010b: s. 155). Örnek vermek gerekirse dünyamızın geleceğinden endişe eden çevreci kentsel hareketler ihtiyaç duydukları sosyal baskıyı (social force) arttırabilmek amacıyla iletişim araçlarını çok etkin kullanan yeni teknolojik paradigmayı lehlerine çekebilmeyi başarmışlardır. İletişim araçlarını ve bilgi teknolojilerini kullanarak tasarladıkları ve icraata geçirdikleri eylemlerini alttan gelen

tepki şekline dönüştürerek seferberliği küresel boyutta gerçekleştirebilmektedirler. Gerçekleştirecekleri eylemleri yerel ortaklarla iletişim kurarak planlayan çevreci kentsel hareketler faaliyetlerinin yaratıcılığı ve renkli eylemleri nedeniyle medyanın ilgisini çekebilmektedir. Medya aracı üzerine yoğunlaşarak taraftarlarını bu mecranın kullanıcılarına ulaştırmayı başarabilmektedir. Yerel ortakların kendi özel endişeleri üzerine kurguladıkları eylemleri yerel medya kuruluşlarında dahi yer bulabilmektedir. Bu eylemlerin dijital mekânda yani sosyal medya da yer almasını sağlayarak doğrudan ve yorumsuz kitlelere ulaşabilmektedirler (Castells, 2010b: s. 186). Yeni kentsel hareketler küreselleşmenin karşıtı olarak siyasi kuruluşların içerisine dahil olarak aktivitelerini gerçekleştirmek istediği gibi faydalı olamayacağını anladıkları anda doğrudan demokrasi talepleri doğrultusunda kendi eylemlerini gerçekleştirmektedirler. Aslında eylemlerine ve ağlarının genişliğine ve çeşitliliğine baktığımızda bu hareketler küreselleşmenin karşıtı değildir. Esasında tepkileri küreselleşmenin şu anki iktidar sahiplerinin kentliyi olumsuz etkileyen politikalarına karşıdır. Toplumun işleyişini ve gelişimini etkileyen küreselleşme politikası her kentliyi eşit gibi görmekteyse de bu bir illüzyon gösterisine dönüşmektedir. Her kentliye ulaşmak için yaptıkları eylemler aslında her kentliyi boğacak ilerleyen adımların altyapısını oluşturmaktadır. Tüketici bakış açısıyla yaklaştıkları toplumu sömürürken kentlerin yaşam alanlarını dünyanın doğal evrilişini sekteye uğratmaktadır (Castells, 2010c: s. 165). Touraine'nin yatay tohum hiyerarşisi bakış bu düzenin amaçlarını gayet iyi anlatmaktadır. Toplumun ilgisini çeken mekânların giderek dijitalleştiği göz önüne alınırsa mekânlar için kullanıcı ve zaman ilişkisinde bir sıkıntı bulunmamaktadır. Bahsedilen yeni mekân çok düşük maliyetlerle ile herkesin kullanabildikleri alanlardır. Ancak bu çok özel alanların bulunmadığı anlamına gelmez. Bu tür dijital mekânlarda bulunmaktadır. Fakat herkesin sınırsız kullanabilecekleri mekânlar fikirlerin paylaşılması için bir merkez olduğu gibi küreselleşme doğrultusunda kentliye yöneltilen pazarlama savaşının ana karargahıdır da. Müşterek tepkilerin ve kimliklerin ölçüldüğü, analiz edildiği ve yönlendirildiği bu yeni mekânın kullanıcıları milyonlarla sayıldığı için etki alanı sınırsızdır. Kentsel hareket böyle bilinçsiz kullanımın ortasında kendisini göstererek kentlileri bilinçlendirmek ve harekete geçirmek için mücadele etmektedir (Castells, 2010c: s. 74).

Yeni belirleyici faktörler çağımızın başında görülen kentsel hareketlerin başarılı olmasında yardımcı olmuştur. Arap Baharı esnasında Tunus'ta olanlar gibi. Bu hareketlerin en belirleyici faktörleri internet ve baskın medya güçlerinin verdikleri destektir. Yine Tunus örneğinde olduğu gibi internet başat rol üstlenmektedir fakat Al Jazeera gibi medya güçlerinin yaptıkları

katkı da azımsanmamalıdır. Çağımızın başında görülen kentsel hareketlere baktığımızda protestoların ekonomik, sosyal ve siyasi durumlara yönelik olduğunu gözlemleyebiliriz. İşsizlik, enflasyon, eşitsizlik, fakirlik, polis şiddeti, demokrasiden yoksunluk, sansür ve yolsuzluk kentlilerin ayaklanmasına neden olan başlıca unsurlardır. Bu olumsuz şartların yanı sıra birçok kentsel mahrumiyet de kentsel olayların ortaya çıkmasını tetiklemektedir. Bu mahrumiyet ve haksızlıkların göz önünde yapılıyor olması kitlelerin baskı altında olması nedeniyle günlük yaşam içerisinde tepkiye yer vermemektedir. İnsanların kendilerini daha kolay gizledikleri ancak daha açık, özgür ve hür konuşabildikleri dijital mekân özellikle genç kentlilerin iletişim içerisinde olmasını, dertleşmelerini, tartışmalarını ve örgütlenmelerini sağlamaktadır. İnternet sosyal ağın daha eşit ve özgür bir şekilde düzenlenmesini sağlayabilmektedir. Beliren yeni düzen içerisinde kentsel hareketleri tetikleyen, organize eden ve büyüten kesimin bloggerslar, sosyal ağ oluşumları ve cyberactivism olduğunu görmekteyiz (Castells, 2015: s. 26). Bu tür özgür ortamların varlığı merkezi hükümetin ve küresel güçlerin elindeki medya örgütlerinin kısıtladığı düşünce ortamını zenginleştirmekte ve topluma açmaktadır. Elbette büyük medya örgütlerinin tersine faaliyet gösteren medya temsilcileri de bulunmaktadır. Örneğin Tunus'ta gerçekleşen kentsel hareket müddetince halkın büyük bir kısmı sansürlü yayın yapan devlet kanallarının yerine Al Jazeera televizyon kanalını ve internet sitesini takip ettiği görülmüştür. Cep telefonlarının varlığı ve iletişimi daha hızlı hale getirmesi nedeniyle kentsel hareketlerin kaderi değişmiştir. Özellikle twitter kentsel hareketlerin gelişim süreci açısından devrim yapmıştır. Katılımcılar gelişmeleri twitter'dan yaptıkları paylaşım ile diğer katılımcılara ve dünyaya iletmiştir. Her türlü sansür ve baskıdan uzak bu bilgi ağı katılımcıların birbirleriyle kurdukları eşit ve özgür ortamı olabildiğince genişletmiştir. Ancak yanlış ve yalan paylaşımlar yapan kimselerin varlığı bu özgür ortamın endişelerden uzak olmadığını dünyaya göstermiştir. Bloggers'ların yaptıkları paylaşımlar da bir nevi haber ve seferberlik çağrısı olarak görülmüş ve kitleleri harekete geçirmiştir (Castells, 2015: s. 27). Youtube ve facebook gibi sosyal medya unsurları katılımcıların ağlarının gelişmesine ve kentsel hareket süresince meydana gelen olayları aracısız kitlelere iletme konusunda önemli görevler edinmiştir. Google gibi arama motorların kentsel hareketlerin başladığı günlerde yapılan aramaların da patlama yaptığını bildirmesi hayli ilginçtir. Sosyal medyaya yansıyan gelişmeler özellikle Arap Baharı esnasında tüm dünyadaki dijital mekân kullanıcıların kentsel hareketlere olan ilgisini arttırdığını belirtmeliyiz (Castells, 2015: s. 58). Baktığımızda internetin öfkeli ve umutlu ağ kullanıcıları için güvenli bir alan olduğunu görmekteyiz. Kentsel mekânlarda bilgi paylaşımına engel olacak unsurlar dijital mekânda

hayli az bulunmaktadır. Bu nedenle ilgili kullanıcılar çok kolaylıkla tepkilerini dijital alanda genişletmekte ve evrildiği vakit hareketi kentsel mekânlara taşıyabilmektedir (Castells, 2015: s. 82). Dijital mekânda görülen bu hareketliliğin çoğunluğunu yaşı 16 ila 34 yaşında olan genç nüfus oluşturmaktadır. Kentin olumsuz koşullarından en çok etkilenen ve geleceklerini kurma gibi bir sorumluluğu olan bu nüfus bölümünün kentsel hareketlerde ve kentsel hareketlerin örgütlendiği dijital mekânda başat rolü üstlendiği görülmektedir. Özellikle nüfusu genç ülkelerde bu nedenle dijital mekâna bakış açısı pek olumlu olmamaktadır merkezi güçler tarafından. Özellikle hareketleri tetikleyen bilgi paylaşımının ve kitleleri galeyana getiren olayların sosyal medya da aracısız ve yorumsuz yayınlanması kentsel mekânların tepkinin sahibi kalabalıklar tarafından doldurulmasına ve işgal edilmesine neden olmaktadır. Bu durumdan rahatsız olan merkezi iktidar ve küresel güçler dijital mekânın agorası olan sosyal medya uygulamalarını toplumun düşmanı olarak göstermekte ve saygınlıklarını azaltma yönüne gitmektedir. Şayet bu politika işe yaramaz ve kentsel hareketler çok fazla etkileşim sağladığında kimi iktidar sahipleri dijital mekânın imkanlarını kısıtlamak için bazı sosyal medya uygulamalarına erişimi kapatmakta hatta daha ileri giderek internete erişimi tamamen kapatmaktadırlar (Castells, 2015: s. 223).

4.6. Mekânın Evrimi

Bu bölüme temel öncüller ile başlamaktayız. Şehirler farklı kullanımların yaratıldığı, karıştığı ve sürekli olarak arttırıldığı sınırlandırılmış bölgeler içerisine konuşlandırılmıştır. Bu sınırlandırılmış bölgeler içerisinde kentler eşyaların üretimine ve sosyal yaşamın devamına izin vermektedir. İnsan hareketliliği, etkileşimi ve bilgi akışı kentin dinamik yapısının sürdürülebilmesi için anahtar faktörlerdir. Bu nedenle kent bir ve daha fazla kominitenin üyelerinin buluşma alanı olarak karşımıza çıkar. Kentler meçhul mekânların giderek anlam kazanarak mekânlara çevrildiği dolayısıyla hatırlanabilir peyzajlar haline dönüştüğü yerlerdir. Vatandaş (civitas), kent (city), agora, mahalle ve merkezi iş caddesi (CBD) ve gökdelenler giderek kent üzerine işlenen kilimin her bir ilmiği olarak kentin yoğun kapasitesine gerçekleşen bağışlar olarak karşımıza çıkar. Çünkü bu kapasite sayesinde kentler sürekli olarak kendi bölgelerini yeniden keşfetmeye ve meydan okumalara uyum göstermeye muktedir olabilmektedir (Whyte, 2009: s. 36). Bahsedilen bu süreç farklı akademisyenler tarafından çeşitli perspektifler eşliğinde ele alınmıştır. Bu sürece Lewis Mumford *crystallization of the city* adını vermiştir. Louis Wirth ise *a mosaic of social worlds* derken

Henri Lefebvre ise *rhythm of the city* olarak adlandırmıştır. Bu farklı perspektiflere baktığımızda kentlerin yaşamasına, büyümesine ve geri çekilmesine neden olan hareketlerin kentin farklı bölgelerinde meydana gelen gelişmelere bağlı olarak değişim göstermektedir. Bu hareketlilik ve gelişim olmadan kentler ne yazık ki kötürüm yahut felçli halde yok oluşlarına doğru yol alırlar (Savitch, 2008: s. 94). Bahsedilen hareketlilik ve gelişim kent içerisinde en çok gece kondu yerleşkelerinde yahut banliyölerde görülmektedir. Özellikle gelişmekte olan bölgelerin kentlerinde meydana gelen şehirleşmeye baktığımızda artan hızla meydana gelen değişiklikleri gözlemlemekteyiz. Eşit olmayan gelişmelerin ve yeni uluslararası iş bölümünün kentlerin coğrafyasını şekillendirmeye başladığı anda gördüğümüz şu ki milyonlarca kentli kent içerisinde giderek uzaklaşan ekolojik bakımdan son derece felaket alanlarda yaşamaya başlamaktadır. Kentlerin içerisinde ortaya çıkan bu felaket alanların kullanıcılarına baktığımızda kentin üretiminden ve artı değerinden en az pay alan ancak sosyal organizasyon bakımından kentteki kominitiler arasında en kuvvetlisi olarak karşımıza çıkar. Bu bölgelerin yaşayanları yaşamlarına devam ettikleri mekânların yapısal özellikleri nedeniyle siyasi uyum açısından kentin diğer bölgelerinden ayrılmakta ve kentsel hareketlerin buluşma ve doğma alanlarına merkezlik etmektedir (Castells, 1983: s. 175).

Kentlerin içerisinde meydana gelen dalgalanmalar ve neticesinde ortaya çıkan adacıkların mekânsal değişim ve dönüşümü kent içerisinde farklı organizasyonların ve yönetim erklerinin doğuşuna fırsat vermiştir. “Kentlerin ortaya çıkışı, aynı zamanda yönetim aygıtını, polisi, vergileri vb; kısacası belediye teşkilatını, dolayısıyla da genel olarak siyaseti zorunlu kılar. Burada, ilk kez, nüfusun iki büyük sınıfa bölündüğü açıkça görülür ve bu bölünme doğrudan doğruya işin ve üretim araçlarının bölünmesine dayanır. Kent aslında zaten nüfusun, üretim araçlarının, sermayenin, zevklerin ve ihtiyaçların bir merkezde toplanması olgusudur. Oysa kır açısından bunun tam tersi söz konusudur: İzolasyon ve dağınıklık (Marx ve Engels, 2018a: s. 56).” Kent içerisinde görülmeye başlayan bu farklı adaların varlığı sanayi devriminden sonra daha görülür hale gelmiştir. Çünkü sanayi devrimiyle beraber fabrikalar ve üretim alanları giderek şehirlerin merkezine yerleşmeye başlamış ve kentin merkezi mekânlarını işgal etmeye başlamıştır. “Ancak, ilk defa olarak Watt’ın ikinci ve çift etkili denilen buhar makinesi ile kendi hareket gücünü kömür ve sudan gene kendisi sağlayan, gücü insanın kontrolü altında bulunan, taşınabilir ve taşınmaya araçlık edebilir, su çarkı gibi taşralı değil şehirli olan, üretim araçlarının şehirlerde toplanmasına imkân veren, bunları su çarkının yaptığı gibi taşranın farklı yerlerine dağıtmayan, teknolojik uygulama ve kullanım bakımından her yere yatkın, bulunduğu yerin yerel koşullarının görece az etkisinde kalan bir

ilk motor bulunmuş oluyordu (Marx, 2018: s. 363). “Bütün kent yaşamı modern değildir, fakat bütün modern yaşam kent yaşamıdır. Çünkü yaşamın modernleşmesi demek, kent yaşamına daha fazla benzemesi demektir (Bauman, 2001: 169).” Giderek modernleşen kent yaşamı sonrasında kentlilerin yaşamlarında da değişimler gözlenmiştir. “Gündelik hayattaki sıradan insanın buradaki manipölasyonların etkisine maruz kalma konusunda edilgin olmadığını, tersine söz konusu etkiyi sermayedarların arzu ettiği şekilde değil de, kendi istediği şekilde değiştirebileceğini düşünmüştür (De Certeau, 2008: s. 43).” “Nüfusun büyüklüğü, yoğunluğu ve heterojenliği gibi özellikleriyle kentte bölgesel ve mekânsal bir farklılaşma oluştuğuna tanık olmaktayız. Nüfusun bu üç özelliği, bölgesel farklılaşma için mutlak bir durum yaratmaktadır. Birtakım çeşitliliğe sahip kalabalık ve yoğun bir nüfus kitlesi rekabet ve ilerleme güdüleriyle kent içinde birtakım farklı bölgelerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Wirth, 2002: s. 89).” Bu farklı bölgelerin arasında bir takım kent hiyerarşisi oluştuğu gibi yaşayanları arasında da bir takım farklı konumlar görülmektedir. “Paris’te yüz kızartıcı suç işlemiş bir adam kadar onursuz bazı sokak ve caddeler vardır; sonra asil ve nezih sokaklar, sonra düpedüz namuslu sokaklar, sonra ahlakı konusunda halkın henüz bir fikre sahip olamadığı genç sokaklar vardır; sonra katil sokaklar, en yaşlı soylu hanımefendilerden de yaşlı sokaklar, saygın sokaklar, her daim temiz, her daim pis sokaklar, işçi sokaklar, çalışan sokaklar, tüccar sokaklar vardır (Harvey, 2012b: s.59).”

“III. (Louis) Napolyon’dan başlayarak hükümetler toplumsal dengeyi devlet lehine değiştirmek üzere kente müdahale etmenin yollarını aramışlardır. Louis Napolyon, Paris’teki hayatı her gün felç eden grevleri, barikatları, mahalle örgütlenmelerini, sivil itaatsizliği, hak arayışlarını hizaya sokmak için kentleşme ve onunla bağlantılı güvenlik politikalarına odaklanmıştır. Büyük yetkilerle donatılan Baron Haussmann, Paris’te ilerde çok konuşulacak ve bir olguyu açıklayacak yaratıcı yıkım eylemlerini başlatarak kent tarihindeki bir oluşuma imza atmıştır. Haussmann’ın 17 yılını alan süreçte anıtsal yapılar, geniş bulvarlar, ünlü Opera binası ve Les Halles ortaya çıkmıştır. Yıkımların finansmanı için geliştirdiği borçlanma ve kamulaştırma modeliyle yeni bir tarz üretmiş ve sonradan pek çok kentsel müdahale için finansman arayışlarına ilham vermiştir. Böylece kentsel toprak rantlarının sermayenin çevrimine nasıl gireceği konusunda sonradan yaygınlaşacak ilk girişimler başlamıştır. Dolayısıyla, güvenlik ve alt yapı konularında merkezi bütçelerdeki modellerin geliştirilmesi noktasında farklı uygulamaya geçilmiştir. Tehlikeli sınıflar ve sağlıksız konutlara çekidüzen vermek ve sanayiye kent dışına çıkarma düşüncesindeki Haussmann planlamasındaki yeni yol düzenlemesi, devrimci karışıklığını kolayca bastırmak ve gerektiğinde asayiş güçlerinin

rahatça hareket etmesini de sağlayacaktır. Bu yapılanma sağlıklı semtlerin havalanmasına katkı sağlarken, gündüz gün ışığı, gece gaz lambası aydınlatmasının daha işlevsel olmasını da sağlayacaktır. Bu açıdan, kent kendi doğal gelişim ve oluşumuna bırakılmamalı, güç ya da yetkinlikleri bulunanlar tarafından yönlendirilmelidir (Sarı ve Esgin, 2016: s. 91).” “Asıl mesele, toplumsal kent hareketlerini araçlar ve militan tikelciliği kişiselden daha geniş bir siyasi alana yapılan bir tercüme olarak görmektedir. Basitçe, demokratik yönetim ve prosedürler, hem genelde hem de kent ölçeğinde, yerel dayanışmaların oluşumu ve yerel eylemin aracı kurumlarının üzerinden öngörülebilir geleceğe dayanmaktadır ve dayanmaya devam edecektir. Bu aracı kurumların kent yönetiminin demokratikleşmesinde oynayacağı rolün pozitif mi negatif mi olacağını tabii ki zaman gösterecek. Lakin daha geniş siyasi-ekonomik güçler, kendilerini riske atarak insan eyleminin bu boyutunu göz ardı ediyorlar. İçi boşalmış yerel kurumlar, daha geniş ölçekte reformlar amaçlayan karizmatik bir canlılık ve göreceli özerklik ile tanımlanmış bir militan tikelcilikten çok daha büyük bir tehdittir. Taban ve militan tikelciliğin güçlerinin diyalektiği özelde kent hayatında, genelde ise toplumsal ve siyasi yaşamda canlı bir güçtür (Harvey, 2015: s. 259).” “Mekânsal pratiklerin alanı, son yıllarda, ne yazık ki, değişmiştir. Bu, kentsel olanın ayrı bir mekânsal alan olarak kesin bir tanımının yapılmasını daha da sorunlu hale getirir. Bir taraftan, kentin toplumsal mekânın, mahalleler, cemaatler ve çok sayıda mahalle kültürüyle parçalara bölünmesine şahitlik ederken, öte taraftan, evden çalışma ve hızlı ulaşım, kentin çevrelenmiş bir fiziksel birim, hatta tutarlı bir şekilde düzenlenmiş yönetsel bir alan olarak tanımlanmasını saçma kılıyor. 1960’ların ‘megapolis’i bile, özellikle ABD’de kentsel seyrelme yaygın kent biçimi üreten bir hıza ulaşıncı, dağılımlılık ve parçalanmışlıktan nasibini almıştı. Yine de, kentin mekânsal temeli, belirli anlamlar ve etkilerle bazı biçimlerde devam etmektedir. Toplumsal ilişkilerin nasıl kurulduğu, üretim, mübadele ve tüketimin nasıl düzenlendiği, finansal ya da siyasi gücün nasıl kullanıldığı ve toplumsal eylemin mekânsal bütünleşmesinin nasıl elde edildiği konusunda, yaygın kent biçimi içinde yeni ekolojik örgülerin ve yapıların üretimi önem taşımaktadır. Hemen eklemeliyim ki, kentsel sorunun bu şekilde ekolojik terimlerle ortaya koyulması, kesinlikle ekolojik açıklamaları zorunlu kılmaz. Sadece, ekolojik örgülerin toplumsal örgütlenme ve eylem için önemli olduğunu vurgular. Bu durumda, kent yönetiminde girişimciliğe kayış, çeşitli mekânsal ölçeklerde incelenmelidir: mahalle ve topluluk, şehir merkezi ve banliyö, anakent bölgesi, bölge, ulus-devlet ve benzeri (Harvey, 2015: s. 425).” “Benzersizlik, özgünlük, özellik ve ayrıcalık iddiaları tek elci rant elde etme kapasitesi için gerekli niteliklerse, böylesi iddialar için kültürel eserler ve uygulamalarla özel

çevresel nitelikleri kapsayan bu tarihsel olarak kurulmuş alandan başka hangi alan daha uygun olabilir? Pek çoğu kolektif belleğe dair tarihsel anlatılara, yorumlara ve anlamlara, kültürel uygulamaların anlamlarına vb. dayalıdır: Bu taleplerin inşa edilmesinde daima güçlü bir sosyal ve söylemsel öge mevcuttur. Ancak, bir kere tesis edildiği zaman, bu türden talepler tekeli rant elde etme amacı uğrunda kullanılabilir, çünkü, en azından insanların zihinlerinde, Londra, Kahire, Barselona, Milano, İstanbul, San Francisco ya da her neresiyse, oraya özgü olduğu varsayılan benzersizliğe başka bir yerde ulaşmak mümkün değildir. Bu durum için gösterilebilecek en aşikâr referans noktası çağdaş turizmdir, ama meseleyi buraya dayandırmanın hata olacağı kanısındayım. Çünkü asıl söz konusu olan, kolektif sembolik sermayenin; sermaye akışını daha genel anlamda kendine çekme gücüne sahip belirli bir yere yüklenmiş özel temayüz göstergelerinin gücüdür. Bu terimlerin genel anlamda kullanılır hale gelmesini borçlu olduğumuz Bourdieu, ne yazık ki terimlerini sadece bireylerle kısıtlı tutmuştur, halbuki bana kolektif biçimler çok daha ilgi çekici olabilirmiş gibi geliyor. Paris, Atina, New York, Rio de Janeiro, Berlin ve Roma gibi yerlere ve isimlere bağlanan kolektif sembolik sermaye büyük önem taşır ve söz konusu yerlere örneğin Baltimor, Liverpool, Essen, Lille ya da Glasgow'a nazaran ciddi ekonomik avantajlar sağlar. İkinci grupta saydığım şehirlerin sorunu, kendi sembolik sermaye oranlarını artıramamaları ve tekeli rantın önünü açan benzersizlik taleplerini temellendirecekleri temayüz göstergelerini çoğaltmamalarıdır. Öteki tekeli güçlerin kolay ulaşım, rahat iletişim ve ticaretin önündeki diğer engelleri kaldırmakla uğradıkları genel kayıp göz önünde bulundurulduğunda, kolektif sembolik sermaye için verilen mücadele, tekeli rantların dayanağı olması açısından daha da önemli hale gelir. Gehry'nin imza niteliğindeki mimarisiyle Bilbao'da inşa edilen Guggenheim Müzesi'nin yarattığı sansasyon başka türlü nasıl açıklanabilir? Peki başlıca finansal kurumların kayda değer uluslararası çıkarlar gözeterek böylesine bir imza projeyi finanse etmekteki istekliliğine ne demeli? (Harvey, 2015: s. 490)”

“Her büyük kentte işçi sınıfının yaşadığı bir ya da daha fazla teneke mahalle vardır. Gerçi sefalet, zenginlerin saraylarına yakın ve gizli vadilerde yaşar, ama genellikle ayrı bir bölgede yoğunlaştığı da görülür. Burada mutlu sınıfların gözünden uzak yaşama mücadelesi verilir. Bu teneke mahallelerin, İngiltere'nin büyük kentlerindeki yerleşimi şöyledir: En kötü evler kentin en kötü bölgelerindedir. Genellikle sıra halinde bulunan bir ya da iki katlı kulübeler, ev olarak kullanılan mahzenleriyle birlikte hemen hemen şekilsiz bir yapıya sahiptirler. İngiltere'nin tümünde üç ya da dört odası ve bir de mutfağı olan evler, Londra'nın bir kısmı hariç işçi sınıfının konutlarını oluştururlar. Sokaklar genellikle kaldırımsız, pis ve kaba

görünümlüdür; kanalizasyon tesisatından yoksun bu yollar sebze atıkları, hayvan pislikleri ve pis su birikintileriyle doludur. Dahası, sokakların havalandırılması tüm belgenin kötü ve karışık bir şekilde inşa edilmesi yüzünden imkânsız hale gelmiştir. Birçok insan küçücük bir yerde bir arada yaşadığından bu işçi konutlarındaki havanın durumu kolaylıkla tahmin edilebilir. Sokaklar iyi havalarda çamaşır kurutma mekânları olarak kullanılır. Evden eve gerilen iplere ıslak çamaşırlar asılır (Engels, 2013: s. 64).” “Daha yakın bir zamanda değişik bir inşa sistemi uygulamaya kondu ve bu sistem giderek yayıldı. İşçi kulübeleri tek tek değil, düzineler halinde inşa edilmeye başlandı. Tek bir müteahhit bir seferde bir ya da iki sokağı birden yapıyor ve daha sonra bunlar şu şekilde düzenleniyorlar: Ön cephedeki kulübeler en iyileridir, arka kapıları ve küçük bir avluları vardır. En yüksek kirayı bunlar getirir. Bu kulübelerin arkasında dar bir geçit, bir arka sokak bulunur. Sokağın her iki yanı da doludur ve buralara ya dar bir yol ya da üstü kapalı bir geçit açılır. Bu sokağa bakan kulübeler kirası en düşük ve en fazla ihmal edilen kulübelerdir. Bunların arka duvarları, ikinci bir sokağa bakan ve birinci sıradakilerden daha ucuz ama ikinci sıradakilerden daha pahalı üçüncü bir sıra ev ile ortaktır. Bu yapı sistemi sayesinde ilk sıralardaki evlerde havalandırma oldukça iyidir, üçüncü sıra ise eski sisteme göre iyi durumdadır. Bununla beraber ortadaki sıra, avludaki evler kadar kötü bir havalandırmaya sahiptir ve arka sokaklar her zamanki gibi pis ve iğrenç bir durumdadır. Müteahhitler, bu yapı sistemini tercih ederler çünkü bu sistem, onlara hem daha çok yer kazandırır hem de birinci ve üçüncü sıradaki kirası yüksek yerleri daha yüksek ücret alan işçilere vererek onları daha iyi soymalarını temin eder. Bu üç değişik kulübe inşa sistemi tüm Manchester’da, Lancashire’da ve Yorkshire’da, kimi zaman karışık bir şekilde, ama genel olarak kentin değişik kesimlerinin ne denli eski olduğunu gösterir bir biçimde farklıdır (Engels, 2013: s. 88-89).”

“İnsanlar mekânı yalnızca tecrübe etmez, aynı zamanda onun aracılığıyla düşünür ve hayal kurarlar. Dolayısıyla mekân yalnızca (anamlı bir yaşam koşulu olarak deneyimlenen ve anlaşılan) halihazırdaki toplumsal dünyayı değil, eylem esinleyebilen ve kolektif düşleri ifade edebilen başka mümkün toplumsal dünyaları da şekillendirir (Stavrides,2016: s. 11). “Bir alanın sınırlarını işaretlemenin, bu alanın potansiyel bir mücadele olarak tanımlanmasıyla el ele gittiği gerçekten de doğrudur. Bir alana sınır çizmek, bir kavgayı savuşturma çabasıymış gibi görünür, fakat ister istemez bir savaş ilanı anlamına da gelir (Stavrides, 2016: s. 13).” “Kent mekânınının sırf toplumsal hayatı içermekle ya da desteklemekle kalmayıp, toplumsal yeniden üretim için gerekli toplumsal değerleri de ifade ettiği fikri, sosyal bilimlerde gayet iyi şekilde formüle edilmiş ve belgelenmiştir (Stavrides, 2016: s. 27).” “Dolayısıyla toplumsal

bakımdan anlamlı bir yapıml olarak mekân, mekânsal yaşam ritimleri üzerinden “zamansallaştırılma” süreci içinde tanımlanır, daha doğrusu vücut bulur. Mekân, orada meydana gelen olaylar ile aynı yerde daha önce meydana gelmiş olaylar arasında benzerlik kurulabildiğinden, bildik bir yer olarak tanınır ya da sahiplenilen bir yere dönüşür. Ritimsellik, şimdiyi ve geleceği, tanımlayıcı yinelemelerle kesintiye uğramış olarak anlamının bir yoludur (Stavrides, 2016: s. 30).”

“Bölümlenmiş kentin temel özelliklerinden birisi de kamusal alanın kamusal karakterini oluşturuyormuş gibi görünen şeyi yıkıma uğratmasıdır. Onu kullananların pratikleriyle yaratılan bir alan olarak kamusal alan “daima tartışmalıdır, bunun nedeni tam da kamusal alana girişi kontrol eden ölçütler varken, bu ölçütleri yasalaştırma ve tatbik etme hakkının kime ait olduğunun daima tartışma konusu olmasıdır. Bölümlenmiş kent, kamusal kullanımın titizlikle kontrol edilip belirli gruplar için teşvik edildiği özelleştirilmiş kamusal alanlarla doludur. Bu özelleştirilmiş alanlarda hiçbir çekişmeye müsamaha gösterilmez. Bu mekânları kullananlar sık sık denetlenmeli ve kategorilere ayrılmalıdır. Bunlar çeşitli hizmetlere ve imkânlarla erişimlerine izin verilmesi için belirli yönergelerle uymak zorundadır. Örneğin bir alışveriş merkezi ya da büyük bir mağaza bu tür yarı-kamusal mekânları içerir. Kendisini çevreleyen kamusal alanlar (caddeler, meydanlar, koruluklar vs.) ağından ayrılmış, bir şirketin elinde olan kasaba ya da etrafı çevrili bir topluluk, kullanımın onaylanmış sakinleriyle sınırlandırmak suretiyle kendi alanını kontrol altında tutar. Sayfiye yerleri genellikle, eski geleneksel kamusal alanları, kırsal toplulukların ya da köy topluluklarının canlandırıldığı tema parkları içinde sergiler. Kamusal hayat, bir “tatil kenti” taklidi yapan dışarıya kapatılmış bir adacıkta, fantezi haline getirilmiş kimliklerin göstere göstere tüketilmesine indirgenir. Bu mekânları “kamusal hayat” alanları olarak tanımlayan şey, çekişen pratiklerin çarpışan ritimleri (ki siyasi olanı yaratan aslında budur) değil, gözetim altındaki rutinlerin düzenlenmiş ritimleridir. Kullanıcıların alenen sergilenen kimlikleri, onları ayıran ve kutsanmışlar listesine dahil eden bu ritimlere göre icra edilir (Henaff ve Strong, 2001: s. 4).” “Bununla birlikte, kentsel kimlik oluşumu kurallarının geçerliymiş gibi görünmediği bir dolu çağdaş kentsel mekân da söz konusudur. İnsanlar oralarından daima geçer fakat kimse bu mekânları kullanıcılarını tanımlayan mekânlar olarak anlamaz. Açık ve genelleştirilmiş bir anonimlik hali hüküm sürüyor gibidir buralarda. Havaalanlarında, süpermarketlerde, otoyol dinlenme tesislerinde ya da otellerde, çoğu insan sadece transit geçiş halindedir, sanki hayatlarının orada geçen kısmı “paranteze alınmış” gibidir (Stavrides, 2016: s. 36).” “Toplumsal eşik geçme deneyiminin bir değişim deneyimi olduğunu antropolojiden biliyoruz. Bu değişim, bir

ayaklanmada ya ıla toplumsal ilişkiler bağlamındaki başka bir niteliksel sıçramada okluğu gibi, kolektif yaratılmış bir değişim olmak zorunda değildir; belirli bir grup insanı toplumsal hayatlarının belirli bir döneminde etkileyen bir değişim de olabilir. Antropologlar bize bir toplumsal konum ya da durumdan bir diğerine ritüelleştirilmiş geçiş dönemlerine ev sahipliği yapan birçok mekân örneği sunar. Van Gennep'in (örneğin çocukluktan ergenliğe, bekârlıktan evlilik hayatına, yeniyetmelik statüsünden yurttaşlık, savaşçılık ya da avcılık statüsüne) geçişleri simgeleyen mekânlarla bağlantılı bu ritüel eylemlere ilişkin yaptığı geçiş ayinleri (Van Gennep 1960) tanımlaması pek ünlüdür. Ritüel edimler bir toplumsal kimlikten diğerine geçişi denetleyip yönetir ve böylece toplumun ve ona tekabül eden toplumsal ilişkilerin genel istikrarını teminat altına alır. Bununla birlikte Agamben'in eşikinde bir tür döngüsel hareket varmış gibi görünür. İstisnai durum, kendisinden bu ara dönemden sonra düzenin eski haliyle yeniden tesisini sağlaması beklendiğinden, önce ile sonra'yı bir bakıma eşitler. İstisnai durum önceyi ve sonrayı farksızlaştırır: farklı değildirler, dolayısıyla da karşılıklı olarak değiştirilebilirler (Stavrides, 2016: s. 42).” “Potansiyel bir eşikler kenti, bazen kamusal alan bütün bu farklı insanlar tarafından işgal edilip örgütlendiğinde ortaya çıkar. Bu gruplar kentin sokaklarında ve meydanlarında, hem sembolik hem de pratik olarak, herkese açık, geçirgen gözeneklere sahip bir kamusal alan yaratır. Eğer yeni yönetim formu geçici-kalıcı kırmızı bölgeler inşasında test ediliyorsa, yeni bir özgürleştirici kültür formu da kamusal alanda kendiliğinden sınıyor. Açık ya da örtük bir şekilde kamusal taleplere odaklı toplumsal hareketlerin göçebe karakterli ve kısa ömürlü pratiklerinde, belli belirsiz bir şekilde bu halk kültürü icra ediliyor. Temelde kentsel nitelikteki bu protesto hareketleri kentte ne kadar yayılırsa, kamusal eşikler olarak geçitlerin kanser gibi yayılan kontrol noktalarının yerini alması noktasında o kadar umutlanabiliriz. Belki de, tam güvenli kentsel adacıklar burjuva ütopyası ya da kentin geri kalanına karşı savunulacak müstahkem mevkiiler olarak kimlik bahşeden gettolar fantezisi yerine, geçirgen gözenekli kamusal alan heterotopyalarının doğuşunu görebiliriz. Bir açık şehir, bir eşikler kentidir (Stavrides, 2016: s. 58).”

“Üç temel mekân deneyimi kategorisi ayırt edebiliriz. Birincisi, organik mekân: Genetik olarak aktarılmış gibi görünen, yani biyolojik olarak belirlenen mekânsal deneyimle ilgilidir. Etologların araştırdığı birçok davranış bu kategoriye girer. İkincisi, algısal mekân: Her türlü duyu deneyiminin – görme, dokunma, duyma ve hareket – nörolojik senteziyle ilgilidir. Bu sentez, çeşitli duyuların belirtilerinin uzlaştığı bir mekânsal deneyime karşılık gelir. Anlık bir şema ya da izlenim oluşabilir ve hafıza da bu şemayı zaman içinde saklamaya yönelebilir. Hafıza ve öğrenme işin içine girdiğinde, kültürel düzeyde öğrenilmiş düşünce

tarzları şemaya eklenip çıkarılabilir. Algısal mekân birincil olarak duyular yoluyla yaşanır, ama duygularımızın işlemesi nereye kadar kültürel şartlanma tarafından etkilenmektedir, bunu henüz bilemiyoruz. Üçüncü tür mekânsal deneyim soyuttur; Simgesel mekân. Burada, mekânsal boyutları olmayan simgesel betimlemeler yoluyla, mekânı dolaylı olarak yaşarız. Bir üçgeni, kendisini görmeden, sadece üçgen sözcüğüne bakarak zihnimde canlandırabilirim. Matematik ve kuşkusuz geometri, mekânsal biçimi öğrenmek ve tartışmak için yararlı olabilecek simgesel bir dil sağlar, ama mekânsal biçimin kendisi değildir (Harvey, 2016: s. 32).” “Başka bir deyişle, mimaride ve dolayısıyla kentte mekânın şekillendirilmesi kültürümüzü simgeler, mevcut toplumsal düzeni simgeler, amaçlarımızı, ihtiyaçlarımızı, korkularımızı simgeler. Yani eğer kentin mekânsal biçimini değerlendireceksek, şöyle ya da böyle, onun salı fiziksel boyutlarının yanında, yaratıcı anlamını da anlamalıyızdır (Harvey, 2016: s. 35).” “Pareto optimum (hiç kimsenin bir başkasının koşullarını kötüleştirmeden kendi koşullarını iyileştiremeyeceği kritik nokta) bu bakımdan önemlidir. “Basit bir örnek vermek gerekirse, otomobile bağlı hareketlilik potansiyeline kentsel nüfusta eşit tepki olmadığı açıktır. Değişik nüfus grupları arasındaki zaman farkı 20 ile 40 yıl arasındadır. Daha varlıklı ve daha yüksek eğitim seviyesindekilerin bu zaman farkından yararlanarak çıkarlarını artırıp gelirlerini ilerletmemeleri şaşırtıcı olurdu. Kaynakların tahsisi de bu yeni gelir dağılımına uyum sağlayacak şekilde oluşur ve gelir eşitsizliğinin birikerek artması süreci başlar. Bu çok kaba ama bence çok genel bir örnektir. Bazı gruplar, özellikle mali kaynaklara ve eğitime sahip olanlar, kentsel sistemdeki değişikliklere daha hızlı uyum sağlamaya yatkındırlar ve değişime yanıt verme yeteneğindeki farklılık, eşitsizliklerin oluşumunda baş etkindir (Harvey, 2016: s. 57).” “Bölgesel örgütlenme kentsel sistem içinde birçok işlev üstlenebilir. Klasik bölgeleştirme sorunu, bütün bu işlevleri yeterli ölçüde yerine getirebilecek bir bölgeler hiyerarşisi bulmaktır (örneğin bkz. Boudeville, 1968). Bazı işlevler (örneğin ulaşım sistemleri, park alanı hizmetleri) metropol düzeyinde gerçekleştirilmelidir, ama bazıları da (örneğin oyun alanları, çocuk bakımı merkezleri) en iyi yerel düzeyde halledilir. Demek ki ilk sorun, farklı hizmetlerin farklı mekânsal ölçeklerde sağlanması gerekliliği gibi açık bir olguyla başa çıkabilecek bir örgütlenme biçimi bulmaktır. İkinci sorun, (toplumsal ve iktisadi) büyüme, mekânsal taşma etkileri, değişen mekânsal ilişkiler ve benzerleriyle başa çıkabilecek esnekliğe sahip bir örgütlenme biçimi belirlemektir. Örgütlenme esnek olmazsa, Friedmann'ın (1969) genel kutuplaşmış gelişme olarak adlandırdığı süreç üzerinde otomatik bir kısıtlayıcı etki yaratır. Başka bir deyişle, herhangi bir bölgesel örgütlenme, kentsel sistemin dinamiklerine tepki verecek şekilde tasarlanmalıdır (Harvey, 2016: s. 89).”

“Konut piyasasının bu analizinin bize gösterdiği, serbest piyasanın Pareto optimumunu sağlayacak fiyatlar oluşturmayaacağı ve konut piyasasının, kendi iç mekânsal mantığı nedeniyle, tutarlı olarak işleyebilmesi için grup eylemi içermesi gerektiğidir. Bu da, konut piyasasının neden kendine özgü bir şekilde iktisadi ve siyasal baskılara açık olduğunu açıklar, çünkü bireyler ancak bu baskılan örgütleyerek ve uygulayarak kendilerini koruyabilir ve kendi mülkiyet haklarının değerini diğer bireylerinkine oranla yükseltebilirler. Bu konuda, olasıdır ki, birçok konuda olduğu gibi, doğal olarak gelişen ama etik olarak kabul edilemez bir durumu düzelterek kurumsal denetimler olmazsa, siyasal ve iktisadi olarak zayıf olanlar en çok zarar görenler olur (Harvey, 2016: s. 67).” “Kent merkezindeki toprağın yüksek kirasal değerinin, (Mills'in ortaya attığı gibi) toprağın marjinal üretimindeki farklılıkların yansıması olarak yorumlanması gerekmez. Bu konumlardaki mutlak ve tekelci kiralar da üretim maliyetlerine girerler. Farklılık kiralara ise girmez. Eğer merkezi konumlarda toprak değerinin belirlenmesinde mutlak ve tekelci kiralar egemense, kullanımı belirleyen toprak değeridir. Eğer farklılık kiraları egemen olursa, kullanım toprak değerini belirleyecektir. Uygulamada kuşkusuz, kira üç koşulun birden sonucu olarak oluşur ve toplam kirasal değer hangi kısmının hangi koşul tarafından oluşturulduğunu belirlemek her zaman için zordur. Muhtemelen 19. yüzyılın yeni ticari ve sınai kentlerindeki ulaşım sisteminin yapısı ve üretimin doğası, o dönemde farklılık kirasının en önemli kira kaynağı olmasına neden olmuştur (örneğin 19. yüzyıl Chicago'sunda bu kavram özellikle çekici gelmektedir). Ama büyük bir ihtimalle, günümüz metropol merkezlerinde (ve 18. ve 19. yüzyıl Londrası gibi eski ticari ve sınai merkezlerde) bunun tersi, yani mutlak ve tekelci kiraların üretim maliyetlerine girdiği ve dolayısıyla kullanımı belirlediği süreç daha önemlidir. Bu koşullar altında sorun, üretim işlevleri bu maliyetleri kolayca soğurabilecek firmaları bulmaktır (ya da yaratmaktır). Bu yüzden kentteki en yüksek kiralı alanların, üretkenliği ölçülemeyen ticari faaliyetlerin - hükümet binaları, bankalar, sigorta şirketleri, borsa aracıları, turizm acenteleri ve çeşitli eğlence faaliyetleri uygun örneklerdir- kullanımında olduğunu görmek şaşırtıcı olmaz. Buradan da, toplumdaki en az üretken faaliyetlerin, konum açısından en yüksek marjinal üretkenliğe sahip olacağı düşünülen topraklarda olması paradoksu doğar. Bu paradoksun çözümü basittir. Merkezi konumlardaki toprak ve mülk kiraları, toprağın marjinal üretkenliğinden değil, mutlak ve daha da önemlisi tekelci kiraların uygulanmasına neden olan süreçlerden kaynaklanır (Harvey, 2016: s. 173).” “Kısa sürede yenilenecek türde (otomobil, bilgisayar, vb. gibi) mallardı üretilmesi de fiili talebi sürdürmek için gerekli diğer bir araçtır ve artık-değerin dolaşım hızını artırmak bakımından çok önemlidir. Yeniden dağıtımcı kentte

binanın fiziksel ömrü önemliydi ve çoğu bina uzun süre dayanmak üzere inşa edilirdi. Günümüz kapitalist kentinde önemli olan iktisadi ömürdür ve artık-değerin dolaşım hızında artış sağlamak gerektiğinde bu iktisadi ömür kısalmaktadır. İyi durumdaki binalar yıkılmakta ve yerlerine iktisadi ömrü daha kısa olan binalar inşa edilmektedir. Metropolitan ekonomilerde (özellikle ABD'de) bu yıkıp yapmalara neden olan şey kültürel bir yenilik arayışı değil, iktisadi bir ihtiyaçtır. Ürünlerin iktisadi ve fiziksel ömürlerini kısaltmak, ekonominin bütün sektörlerinde artık-değerin dolaşımını hızlandırmak için tipik bir taktiktir. Bu, konut piyasasında en karmaşık şeklini alır: Banliyö toprak ve inşaatlarında spekülasyona dayanan yatırımlardan ve toprak kullanımındaki dönüşüm süreçlerinden kâr sağlama ihtiyacı, bazı konumlarda konut ve ticari mülk talebini körüklerken, diğer bazı sektörlerle olan fon akışının kesilmesine yol açar (Harvey, 2016: s. 245).” Dolayısıyla, “Zenginler mekâna hükmedebilir ama yoksullar ona mahkûmdur (Harvey, 2016: s. 159).”

“Bugün kendilerine hümanizm karşıtı, mistik ekoloji diyen düşünceler de bir başka biçimde aynı düşünme tarzım benimsemektedirler. Bu ekolojistler tıpkı karşıtları gibi, insanlığın ister "doğa yasaları" ister insan davranışına rehber olabilecek, ağza alınamayacak denli kutsal bir "dünya bilgeliği" biçiminde doğanın tahakkümünde olduğunu öne sürerler. Ancak karşıtları doğanın "fetihçi", etkin-saldırgan bir insanlığa "teslim olması" gereğinden söz ederken, hümanizm karşıtı ve mistik ekolojistler insanlığın "her şeyi zapt eden" bir doğaya edilgen bir biçimde "teslim olmasını" savunmaktadırlar. Bu iki düşünce kullandıkları söylem ve saygı duydukları şeyler açısından farklı olsalar da, tahakküm her ikisi için de temel kavramdır, doğa ya denetim altına alınacak ya da ona itaat edilecektir; her iki durumda da doğa, üzerine görevler yüklenen bir angaryacıdır (Bookchin, 2013: s. 49).” “Eşitlikçi oldukları kabul edilen kabile toplumları böyle büyük eşitsizliklerin varlığını tanıyor ve hakiki bir eşitlik uygulamak için telafi mekanizmaları bulmaya çalışıyorlardı. Örneğin, indirgeneme- yen minimum ilkesi, modern toplumda biçimsel olarak eşit olan kişileri özde eşitsiz kılan ekonomik farklılıkların üstesinden gelmek için sağlam bir taban oluşturmuştu. Statüsüne, kapasitelerine, hatta topluluğa maddi olarak katkıda bulunmaya istekli olup olmamasına bakılmaksızın herkesin temel yaşam araçlarına sahip olma hakkı vardı. Topluluğun üyesi olan hiç kimsenin hakları yok sayılamazdı. Sakatlara, yaşlılara ve zayıflara olanaklı olan her durumda, maddi konumlarını "eşitlemek" ve bağımlılık duygularını en aza indirmek için özel muamele uygulanıyordu. Bu ihtimamın elli bin yıl önceki Neandertal topluluklarında da var olduğuna ilişkin kanıtlara sahibiz. Topluluğun özel itinası olmaksızın hayatta kalamayacak, doğuştan sakat bir yetişkin erkek iskeletinin bulunması bu olgunun bir kanıtıdır. Ekonomik yaşam

düzeyinde adaletin öncü ilkesi —eşitlerin eşitsizliği— henüz ortaya çıkmamıştı elbette. Yazı öncesi toplumlar başka bir ilke tarafından, özgürlük idealinin temelini oluşturan eşitsizlerin eşitliği ilkesi tarafından yönlendiriliyorlardı (Bookchin, 2013: s. 116).” “Yurttaşlık kavramı, kendini göstermeye yarayan sokakların, egemen kişinin inzivaya çekilmesine yarayan evlerin ve kişisel ilişkiyi teşvik eden kalabalık nüfusun yer aldığı bir boşluktan ortaya çıkmamıştır. Çatalhöyük’ün şaşırtıcı bir özelliği, sokaklarının olmamasıydı. Pueblo benzeri bu kentte küçük meydanlar olmasına rağmen, açık yollar bulunmazdı. Marshall Berman ve Richard Sennett gibi modernistlerin, kent için yapısal gereklilik gözüyle baktıkları caddelere ve geniş bulvarlara, bu eski kentlerde rastlanmıyordu; sözü edilen bulvarlar, günümüzün basit egosunun züppe bir tavırla ortaya çıkıp kişilik gösterisi yaptığı yerlerdir. Çatalhöyük’te bir yerden başka bir yere gitmek için, çatılardan atlamak, merdivenlerden inip çıkmak, evlerdeki oyuklardan ve küçük meydanlardan geçmek gerekirdi (Bookchin, 2014: s. 67).” “Fakat farklılık varoluşumuzun bedelidir (Lösch, 1954: s. 508).”

Kentsel mekânın değişimine baktığımızda şehir planlamasının, kentsel tasarımın ya da sadece planlamanın keskin biçimde sorgulanmaktadır. Planlama ele alındığında tasarımın parça parça yapıldığını görmekteyi ki bu kent tasarımının bir bütün olarak ele alınmasını engellemektedir. Mesela yolların tasarımı yapılırken yolların çevresel etkisi ve mekânsal etkileşimlere etkisi göz ardı edilmektedir. Mekânın gelişimini ele almayan tasarımların düştüğü bir başka yanılgı da toplumdan uzak tasarımlara bel bağlamalarıdır. Planlamanın ilk öncülerinden Camillo Sitte kent planlamasının tüm sanatların bir bütünü olduğunu ve toplumun yapısından uzaklaşarak yapılamayacağını ifade etmiştir. Yıllar geçtikçe planlama alanında artan soyut üretimin karşısına daha natürel bir yaklaşım çıkmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki insanların yaşadıkları yerler natürel büyüme alanlarıdır tıpkı istiridyenin yatağının doğallığı gibi. Fakat planlama hususunda doğal ve yapay arasındaki tartışmalar giderek artmıştır. Tartışmalara katılan Christopher Alexander kentin bir ağaç olmadığını iddia etmiştir (A city is not a tree) (Martin ve March, 2010: s. 6). Sokakların ve bölgeleri ortaya çıkaran adaların ızgara planına göre tasarlanması kenti oluşturan mekânların belli düzlemler altında bölünmesine neden olmaktadır. Ölçek ve pattern kentsel mekânın değişimine yönlendirilmesine etki etmekte ve bu gelişimi tamamlamak hem yapay hem de doğal tasarım açısından elzem olmaktadır. Yolların ızgara planına göre tasarımında oluşan pattern oluşan adalarda ortaya çıkacak binaların varlığı ile kentsel mekânların yapısal değişimine etki etmektedir. Kentlerin yapay tasarımlarının organik tasarımlara nazaran daha öncelikli olarak özellikle Avrupa ve Amerika kentlerinde görülüyor olmaları kentlerin tipolojisine dair bazı izleri sildiği gibi yeni izler de

ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu planlı tasarım ve gelişim stratejisi yaşam alanlarının da planlandığı gibi devam etmesini yahut korunmasını şart koşmamaktadır. Aksine bu benzer tasarım patternları birbiriyle şekil olarak benzeşen ancak yaşam şekli ve standardı olarak ayrışan bir mekânsal çeşitlilik yaratmaktadır (Martin ve March, 2010: s. 10). Pekala, mekânsal farklılaşmanın ve farklı tasarım teknik ve stratejilerinin ortaya çıktığı bu süreç nasıl başlamıştır? Mekânın evrimi nasıl başlamış ve devam etmiştir?

Kentlerin bir bütün olarak karşımıza çıktığı Mezopotamya'da kentler insanlığın gücünü yansıtacak şekilde şekillenmeye başlamıştır. Daha önce mekânsal farklılaşmaların görülmediği başka yerleşkeler olsa da farklı kullanımların olduğu ve çeşitliliğin bir bütün olarak karşımıza çıktığı ilk bölge Mezopotamya'dır. Bu bölgenin kentlerine baktığımızda konut yapılarının günümüze ulaşmadığını iddia etmek zor değil. Ancak anıtsal yapılar bir bütün halinde günümüze ulaşmıştır. Özellikle kutsal mekânların çokluğu ve sağlamlığı göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Öyleyse mekânın başlangıcı ve değer ölçüsü ilk olarak kutsal mekânların tasarımında ve inşasında karşımıza çıkar (Frankfort, 1970: s. 22). Mabretler ve saraylar tarihin başlangıcında estetik değeri olan ilk binalar olarak mekân evriminin başlangıcını ifade ederler. Kentler birbirinden ayrı unsurlardan meydana gelen yığınlar olarak kerpiç binaların etrafında kümelenmiş mekânların bütünlüğünden meydana gelmiştir. Bireysel evlerin genellikle belirlenen arsaların içerisinde konuşlanmak üzere müteahhitler tarafından şekillendirildiği söylenebilir. Evler bir oda etrafına yerleştirilen küçük odaların irregular formundan meydana gelmektedir. Ancak Ur kentine baktığımızda evlerin daha sofistike olduğunu gözlemleriz. Bu bölgede ortaya çıkan evlerde yine avlu görevi gören geniş bir oda ve etrafına sarıllı sıralı bir oda dizini görmekteyiz. Ayrıca karşılama odası görevi gören bir entrance lobby de mevcuttur. Merdivenlerden çıkılan bir ikinci kat olduğu gibi bu katta etrafı gözetlemek üzere yeni bir mekân üretilerek balkon icat edilmiştir. Bu yapı formu günümüzde hala Bağdat yakınlarında görülebilmektedir. Bireysel kullanım için tasarlanan bu evler belirlenen arsalar içerisine müteahhitler tarafından inşa ediliyor olsa da kent tasarımına ve evlerin yerleşke planına mihenk taşı kentte ait mabet ve saraydır. Bu iki yapı evlere ve pazar yerine nazaran daha sağlam ve heybetli yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır ki mekân olarak da sınıflanmanın dışarısındadır (Frankfort, 1970: s. 110). Mekânın farklılaşmasında cephe ve dış ortam tasarımı kadar iç ortam tasarımı da etkilidir. Günümüzde müphem olmayan gerçek şudur ki kamusal binaların duvarları resim ve tablolarla donatılmıştır. Bu resimlerin içerikleri binanın yapısal ve işlevsel özelliğine göre üç farklı gruba ayrılır. İlki mitolojik olayların ve efsanelerin anlatıldığı duvarlardır. Ve genellikle kutsal mekânlarda ve saraylarda

gözlenmektedir. İkincisi savaş sahneleridir. Savaşta galip çıkan askerlerin anlatıldığı bu resimler daha çok yönetim binalarında yani saraylarda bulunmaktadır. Sonuncusu ise Sunakların yer aldığı tablolarıdır. Bu tablolar ve resimler kutsal mekânlarda ve mabetlerde yer almaktadır (Frankfort, 1970: s. 124). Mimari sadece mekânsal çeşitliliği değil aynı zamanda teknolojik gelişmeleri de yansıtmaktadır. Gelişim çizgisine bakıldığında özellikle sarayların ve mabetlerin temellerinin ilk katlarının giderek taş yapılardan oluşmaya başladığını görmekteyiz. Bu mabet ve mekanların daha yüksek ve geniş alanlar sunan mekânlar haline gelmesine neden olmuştur (Frankfort, 1970: s. 137). Bu dönemde mekânın gelişimine baktığımızda planlamacıların regularityi öne çıkardığı gözlenmektedir. Mekânların planına baktığımızda, meydanların kent içerisinde ki konuşlanmasına ve tasarımına baktığımızda simetrinin öne çıktığını görmekteyiz. Kent planlaması belli bir düzeni teşkil etmesi sebebiyle daha önceki forma yani organik yapısının aksine daha düzenli ve simetrik bir tasarımın öne çıktığını görmekteyiz. Kentte giriş çıkış yapılan kapıların konumları, sarayların ve mabetlerin büyüklükleri ve konumları ve geçitlerin oluşturdukları farklı seviyelerin uyumu düzenin bir inşası olarak görülmektedir. Özellikle saray ve mabet kentin en korunaklı bölgesi olan merkezinde yer almaktadır. Bunların etrafı belirli surlarla çevrili olduğu gibi bazen küçük Pazar alanları da bu yapılara eşlik eder. Aynı zamanda bu Pazar alanları kentsel açık alanlar olarak da düşünülmüş olmalıdır. Sonrasında konutların ve daha çeşitli Pazar alanlarının bulunduğu ikinci bölge yer alır kent içerisinde. Bu alan için önemli olan yaya ve taşıt trafiğinin yönlendirilmesi ve kentin merkezi olan korunaklı alan ile uyumudur. Öyleyse kentlerin ilk ortaya çıktığı dönemlerde kentsel hareket olarak dini münasebetler öne çıkmaktadır. Bu hareketliliği yönetmek için daha değerli yapılar ve etrafında tasarlanmış mekânlar mabetlerdir. Bu mekânların yanına giderek artan nüfusun içerisinde beliren çeşitli hareketleri yönetmek ve yaşamın elzem unsurlarını idare etmek için sarayların kent içerisinde önem kazandığını ve kent içerisinde yeni mekân oluşumlarının ortaya çıktığını görmekteyiz. Öyleyse dini hareketler ilk kentsel hareketler olarak mekânın şekillenmesine neden olmuştur. Giderek çeşitlenen ve karmaşıklaşan toplum yapısı nedeniyle yani şehirleşmenin etkisiyle farklı hareketler doğmuş ve bunları idare edebilmek için saraylar yani yönetim merkezleri tasarlanmaya başlanmıştır mekân olarak (Frankfort, 1970: s. 145).

Ortaçağ'dan bu yana Avrupa dünya üzerinde en fazla şehirleşmiş kıta olarak görülmektedir. Ayrıca Avrupa kentleri kıtanın ekonomisi, sosyal yapısı, siyasi yapısı ve kültürel yaşamı üzerinde etkili olmuştur. Bugünün Latin Amerika yahut Asya kıtalarında bulunan mega kentleri gibi Avrupa kentleri kompakt ve iltisaklı bir biçimde gelişmiştir. Ancak bu kentlerin

bir bütün olarak değerlendirildiğinde artan göç dalgalarını ve yüksek ölüm oranlarını göz ardı etmemek gerekir. Bu kentler yönetsel erkelerin bulunduğu ve siyasi özerkliklerin bulunmasının yanı sıra ticari ve iş merkezleri olarak da işlev görmekteydiler. Bunun yanı sıra kentler din, eğitim, boş zaman etkinliği ve ayırt edici kent manzarası olarak diğer bölgelerden ayrılarak merkez rolünü üstlenmekteydiler. Gürültülü, pis kokulu, kalabalık ve belirsiz olmaları nedeniyle bu kentler genellikle kaotik ve tehditkar olarak sınıflandırılmaktaydılar (Clark, 2009: s. 1). Roma sonrası (post-Roman) dönemin ekonomik bunalımları nedeniyle erken ortaçağ kentleri özellikle elit sınıfların kentlerden dışarı doğru göçüne şahitlik etmişlerdir. Yöneten ve mülk sahibi sınıfların kente ziyaretleri bu dönemde sadece dini sebepler ve festivaller nedeniyle gerçekleşmiştir. Fakat onuncu ve on birinci yüzyıllardan itibaren kente göç başlamıştır. Özellikle 10. yüzyıl ile 12. yüzyıl arasında İtalya kentleri yoğun göçe maruz kalmıştır. Göç edenler arasındaki elit sınıflar kentin yönetimindeki, ekonomisindeki ve sosyal yaşamındaki yerlerini almışlardır. Açılan dükkanlar, mağazalar, Pazar alanları, yönetici kurullar, finansal kurumlar ve dini kurullarda kente tekrar göç eden elitlerin rolü artmıştır. Kentte geri dönen elitler kentin rant alanlarını sahiplenerek artan nüfusun konaklayabileceği konut alanlarına dönüştürmek konusunda da adım atmışlardır. Ortaçağ kenti giderek elitlerin yörüngesinde kentsel mekânına kavuşmaya başlamıştır (Clark, 2009: s. 44). 13. yüzyılda kentlerde yaşayan halkın yüzde 60 ila 70 arasındaki kesimi kırsal bölgelerden gelmiş günlük işçilerden, fakir köylülerden, işsiz yoksullardan ve yoksulların ticaretini üstlenmiş maceracılar oluşmaktaydı. Kentin büyük kesimi resmi siyasi ve ekonomik yaşamdan uzaklaştırılmış ve ötekileştirilmiştir. Kent içerisinde yıllık hasat sıkıntısından kaynaklanan geçici geçim sıkıntıları gerçekleştiği gibi uzun dönem için artan gıda fiyatları ve kırsal kesimden gelen işçilerin arasındaki rekabet kentsel krizlere neden olmaktadır (Clark, 2009: s. 65).

Sivil tahkimat genellikle üçüncü ve dördüncü yüzyıllarda inşa edilmiş ve kamusal binalar ve mabetler duvarların arkasında kaldığı için kente saldırıda bulunan grupların akınlarından korunmuştur. Bu süreç içerisinde kentte bulunan kamusal anıtlar daha fazla istihkâm yapılabilmesi için yıkılmıştır. Kentsel mekân ahenkinden feragat etmek zorunda kalmış ve tahkimat içerisinde yaşayan kentli sayısı azalmıştır. Kentin çoğunluğu alan sıkıntısı nedeniyle duvarların ötesinde ya da daha uzaklarda kendilerine yuva kurmuşlardır. Duvarlar ve geçitler genellikle özel teşebbüsler tarafından sahiplenmiştir. Kente ait su sistemi ve drenaj sistemi yetersiz kalarak çökmüştür. Hatta kimi kentlerde bu dönemde sarayalar ve mabetler işgal evleri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Fakat kentlerin yönetim ve sivil işlevleri azaldıkça

dini faaliyetleri her zamankinden daha canlı hale gelmiştir. Örneğin Avrupa’da dördüncü ve beşinci yüzyıllardan başlayarak kiliseler önem kazanmış ve kentlerin silüetleri kiliselerin kazandırdığı mekânlar ile donatılmıştır (Clark, 2009: s. 76). 11. yüzyıldan sonra başlayan kentsel canlanma Avrupa kentlerinin giderek büyümesine denk gelmektedir ki bu dönemde kentler ağlarını uzak bölgelere uzatmakta ve ekonomik ve siyasi önemlerini genişleterek kentlerinin kırsaldan gelen köylülere, işçilere, şövalyelere, arazi sahiplerine ve elitlere ev sahipliği yapmalarına neden olmaktadır. Bu dönemde kentlerin içerisinde polycentric plan hakim hale gelmiş ve hatta suburbs gelişimleri gözlenmiştir (Clark, 2009: s. 78). Yavaş yavaş Avrupa kentleri kamusal binalar ve konut alanları şeklinde mekânsal gezintisine başlamıştır. Özellikle Floransa, Pisa ve Bologna başta olmak üzere İtalyan kentlerinde yeni bir konut şekli ortaya çıkmaktaydı. Yüksekliği 75 metreye ulaştığı tespit edilen kulelerde yaşamaya başlayan yoksul aileler kentin mekânsal dönüşümüne etki etmekteydi. Bu kuleler elitler tarafından yoksulların yaşam alanı olarak inşa edilmekteydi. Bu dönemde Floransa’da 150 ve Bologna’da neredeyse 200’e yakın kule olduğu tespit edilmiştir. Bu mimari ve mekânsal gelişim güney Fransa, İspanya ve Portekiz tarafından takip edilmiştir. Yeni kent merkezlerinin sınırlarının geniş olmaması ve artan nüfus ve göç kentlerin bu tür bir mekânsal gelişim göstermesine neden olmuştur. yoksullar için mekân bu şekilde tasarlanmaktayken zenginler için tasarlanan konutların ahşap yapılı ve gayet estetik görünümlü olduğu bilinmektedir (Clark, 2009: s. 81). Kentleşme üst düzeyde ilerlerken kentin yönetimi açısından bazı değişikliklerin olması da elzemdi. İlk belediyeler olarak görebileceğimiz bazı kurulların faaliyet geçmesi kentlerin yaşamında mihenk taşı olmuştur. Bu dönemde kentlilere verilen hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde sürdürülebilmesi için oluşturulan kurullar genellikle elitlerin elindeydi. Hatta bu nedenle etkin bir şekilde hizmet alamayan yoksul kesimlerin şikayetleri ve dolayısıyla isyanları yani kentsel hareketlenmeleri görülmekteydi. Ancak bu dönemde kentler üzerinde etkili olan dini temsilciler bu hareketlenmelerin tansiyonunun düşürülmesinde etkili olmaktadır. Kentler için etkili görülen diğer kişiler krallar ve prenslerdi (Clark, 2009: s. 93). Kent içerisinde kurulan sivil oligarşi kentin yönetiminde ve mekânsal gelişiminde lokomotif unsurlardı. Mekânın sınırları ile kısıtlanmış kominitilere belediye gelişimi günümüzdekinden uzak görünmektedir. Bu dönem içerisinde vergi ödeme konusunda kısıtlı imkanlara sahip yoksul aileler, azınlık gruplar ve kadınlar kendi yaşamlarının idare edileceği mekânların kaderi hakkında söz sahibi değillerdi (Clark, 2009: s. 95).

16. yüzyıldaki Hollanda intifadası ticaretin parçalanması, askeri harçlar, kargaşa ve yıkımı da içeren çok ciddi kentsel sonuçlara neden olmuştur. İntifadanın sonucunda ülkenin güney bölgesi ve ekonomik sonuçlardan etkilenen Antwerp kentinin etrafından ülkenin kuzeyine doğru yoğun göç dalgası gerçekleşmişti. Sermaye sahibi kimseler, tacirler ve yetenekli ustalar ülkenin başkentine doğru akmıştı. Amsterdam'ın nüfusu 1622 yılında 100.000 sınırını aşmıştı. Tacirler güderek Baltık Denizi, Asya ve Amerika arasındaki ticarete hakim duruma gelmişti. Elde edilen ham madde ve ara ürünler Hollanda kentlerinde son ürüne dönüştürülerek ihraç edilmekteydi. Hollanda'nın 1670 yılındaki kentleşme oranı yüzde 42'yi bulmuştu ki bu oran Avrupa'daki en yüksek rakamdı. Bu kentleşme oranı nedeniyle Hollanda kentleri birçok kentsel harekete ev sahipliği yaptığı gibi ekonomik ve siyasi gelişmelere de gebeiydi. Özellikle sanat ve sosyal gelişmeler günümüze dek etkileşimini sürdürmektedir (Clark, 2009: s. 114). Rönesans ile Fransız Devrimi arasındaki dönem Avrupa kentlerinin kritik geçişinin (critical transition) zamanıydı. 18. yüzyıl başından itibaren gevşeyen kentsel ağ giderek konsolide edilmekteydi. Güçlü kapital kentler, Atlantic limanlar, sanayi kentleri ve dinlence mekânları kentler içerisinde gelişen mekânsal ağ örgüsünün parçaları haline gelmekteydi. 1700'lü yıllardan bu yana Asya ve Amerika ile artan ticaret Avrupa kentlerinin dönüşümünü tetiklemekteydi. Kentler giderek yeniliğin ve seküler ilişkilerin mekânı haline gelmekteydi. Ve kent üzerinde etkili olmaya çalışan aktörler giderek dini liderler ve kraliyet mensubu kişiler olmaktan ziyade burjuva ve yoksul kesimlerdi. Kentler sadece ekonomik olarak değil siyasal ve sosyal olarak da canlanmaktaydı (Clark, 2009: s. 109). Bu dönemde gelişen kentleşmeye baktığımızda Ortaçağ'a göre daha hızlı ve yoğun gelişmekteydi. İkinci olarak kıta boyunca kentsel gelişimin kronolojisi ve deseni (pattern) arasında giderek büyüyen mübayanet bulunmaktaydı. Son olarak 18. yüzyıl kentsel başarılar çok kırılıyordu ve Fransız Devrimi gibi kentsel hareketler nedeniyle siyasi ve ekonomik mücadeleler kentlerin mekânsal dönüşümünü çok hızlı etkilemekteydi.

Devlet gücü ve patronage kapitalin kentte dağılımında etkili bir rol oynamaktaydı. Kent sadece kentte faaliyet gösteren işletmelerin değil bunun yanı sıra kırsal alandan gelen kira gelirlerinin de etkisiyle değişmeye başlamıştı. Elitler ve soylular kentsel rant için adım atmakla beraber kent dışı yani kırsal alandaki varlıklarından da feragat etmiş değillerdi. Ekonomik ve sosyal konumları yüksek olan kimseler giderek taverna ve kahvehanelerde buluşarak gündemi tartışıyor, siyaset konuşuyor ve ticari antlaşmalar imzalıyorlardı. Resmi yetkililer ve soylular konut piyasasında, sanayide, perakende satışta ve hizmet sektöründe etkili olmak için mücadele etmekteydiler. Bu dönemde bir başka alan daha açılmıştı kent için:

dinlence mekânları. Aydınlanma çağı ile birlikte müzik, tiyatro ve toplantı gibi revaçta olan kültürel yaşam metropolitan yaşam başlığı altında mekânsal kimliğine dönüşüyordu. Yüksek seviyedeki tüketim kentin ekonomik faaliyetleri hakkında bilgi veriyor olsa da aynı dönemde artan dilenci ve yoksul sayısı da kentlerin üzerinde Demokles'in kılıcı gibi duran sosyal ve mekânsal farklılaşmanın etkilerinin görülmesini sağlıyordu. Giderek artan kutuplaşma en şaşaalı zenginliği de en içler acısı yoksulluğu da şehir ile tanıştırıyordu (Clark, 2009: s. 131). Bu durum dünyanın bir çok kıtasında görülür haldeydi ancak en çok Avrupa kıtasında görülmekteydi. Örneğin Amerika kıtasına bakacak olursak Amerikan Devrimi'nden sonra 1800 yılında kentleşme oranı sadece 6.1 idi. Oysa Avrupa altın çağını yaşamaktaydı. Neoclassical tarzda kamusal binalar, tiyatrolar, meclisler, konser salonları, mesire ve gezinti alanları, kahvehaneler ve kulüp ve topluluklar kentlerin mekânsal dönüşümünü tetiklemekteydi. ancak kentsel mekânların bu kadar çeşitlendiği ortam da kentteki yoksul alanların sıradanlığı ve benzerliği de gözden kaçırılmamalı. Zenginlik ve gösteriş ne kadar canlanıyorsa yoksulluk da o kadar içler acısı bir hale dönüşmekteydi. Özellikle kentlerin yaşadığı kısa dönem ve uzun dönem bunalımlar en çok yoksul kesimleri etkilemekteydi (Clark, 2009: s. 136). Kentler arasındaki ağ nedeniyle bir kentte ortaya çıkan bunalım giderek başka kentleri de etkiler hale gelmişti ki bölgeler arası sorunlar çıktığı zaman kentler yaşanmaz birer mekâna dönüşmekteydi.

1700'lü yıllardan sonra kamusal alkol ve kahve tüketimine ev sahipliği yapacak mekânların varlığını görmekteyiz. Kahvehaneler 1650 yılında Osmanlı İmparatorluğundan Londra'ya taşınmıştı. Ve kısa süre içerisinde moda haline dönüşmüştü. Paris 1670'de, Venedik 1683 yılında ve Viyana 1685 senesinde kahvehanelerle tanışmıştı. Paris 1714 senesinde 300 kahvehaneye sahipti ve devrimden hemen önce sayı 1800 sayısına ulaşmıştı. Londra'da 1700 yılında 500 kahvehane varken sonraki yüzyılda sayı azalmaya başlamıştı. Çünkü İngiltere'de kamusal alkol tüketimi ve buna hizmet eden mekânların sayısında artış gözlenmekteydi. Rusya'da da durum İngiltere'den farklı değildi. Ancak Rusya'da alkol tüketime hizmet veren mekânlar devlet kontrolündeydi ve kamusal işletmeler halinde faaliyet göstermekteydiler. 19. yüzyılda hizmet sektörüne dolayısıyla mekânsal gelişime iki yeni aktör katıldı. Oteller ve restoranlar. Oteller özellikle gelir düzeyi yüksek kentliler, tacirler ve soylular çin kalabalık şehirlerin içerisinde yaratılmış cennet bahçeleriydiler. İlk restaurant Paris'te 1760'lı yıllarda açıldı. 1804 yılında ise 600 adet restaurant olduğu bilgisine sahibiz (Clark, 2009: s. 156). Özellikle elitlere yönelik bu mekânsal gelişimin yanı sıra yoksullar için geçerli olacak değişiklikler sınırlıydı. Hatta mekânsal şartları önceki yüzyıllarda görüldüğü gibi olan

konutların sayıŖ artıŖ göstermekteydi. Bu konut artıŖına rağmen artan nşfus ve gşç kent içerisindeki hareketliliği de tetiklemekteydi. Örneğin İspanya’da her on kiŖiden biri kentlerde konakladığı yeri her yıl deėiŖtirmektedir. Londra’da ise on yıl boyunca aynı evde ikamet edenlerin sayısı sadece yüzde 25 idi (Clark, 2009: s. 164). Sanat ve tiyatro alanlarında görşlen gelişme de önemliydi Ŗehirler için. Tıpkı zenginlere yönelik her faaliyet gibi bu alanlarda da pozitif bir yönelim söz konusuydu. Güzel sanatlar mekânlarında görşlşr hale gelmiŖ, sanatçı toplulukları kurulmuŖ, atşlyeler aılmıŖ, kamusal sergi alanları tasarlanmıŖ, sanat ihracatı baŖlamıŖ ve artan sayıda matbaalar kurulmuŖtu. Sanat piyasasının ticarileŖmesi bu dönemde en şst seviyeye çıkmıŖtı. Önceleri pansiyon yahut otellerde, belediye binalarında ve açık alanlarda oynanan tiyatro oyunları için tiyatro salonları inŖa edilmeye baŖlanmıŖtır. Bu mekânların inŖası ve tasarımı için güzel sanatların her alanı kullanılmaktaydı. Ve bu mekânların etrafı kendisine hizmet eden ve onun da etrafına hizmet ettiği bir dolu alt mekanlarla dolmaktaydı. En hızlı ve en etkili sanat akımı 18. yşzyıldan sonra Londra’da görşlmekteydi. O dönemin en kalabalık tiyatrosu 3.000 kiŖi ile Coventry Garden ve Drury Lane üzerine kurulu tiyatrolara aitti. Bu mekânlarda zenginler için opera, bale ve en aktşel oyunlar oynanmaktaydı. Tiyatrolar en son moda kıyafetlerin, dilin, ahlakın ve şslupların sergilendiği yerler haline dřnřmüŖtü. Tiyatroların etrafında artan sayıda kahvehaneler, barlar, restaurantlar, mağazalar ve pazarlar yerleŖmiŖti (Clark, 2009: s. 192). Açık hava faaliyetleri de bu yşzyılda artıŖ göstermekteydi. 17. yşzyıldan bu yana birçok Avrupa kenti iki yanı ağaçlarla çevrili yřrřyřŖ yollarına, gezinti alanlarına ve sonunda ulaŖacakları mesire alanlarına sahipti. Daha önceleri avcılık harici bazı gizli mşnasebetlerin dıŖında kullanılmayan alanlar artık mekânsal dşnşşme uğruyorlardı. Bu mekânlarda kentin ileri gelenleri ve zenginleri birbiriyle tanıŖıyor, buluŖuyor ve sohbet ediyorlardı. Bu tamamen yeni bir mekân tanımıydı. 18. yşzyılda bu tşr mekânlar özellikle Fransa ve İngiltere’de gözlenmekteydi. Özellikle İtalya gibi daha önceki yşzyıllarda hızlı ve yoğun kentleŖmeye ev sahipliği yapmıŖ bölgelerin Ŗehirleri bu tşr mekânlardan mahrum olmakla eleŖtiriliyorlardı. Nşfus artıŖı ve gşç 17. yşzyılın kentleri açısından önşne geçilemez bir durumdu. Kentsel yoğunluk kentin merkezinde bulunan kentsel açık alanların kalabalıklar tarafından iŖgaline neden oluyor ve kentin akciğerleri kapatılıyordu. Kent buna yeni bir özşm geliŖtirdi. Bahçeler ve parklar. Bu tşr mekânlar çoğu zaman ve yakın bir gemiŖe kadar kentlilerin parayla girebildikleri mekânlardı. Bu mekânlarda ziyaretçiler yřrřyřŖ yapabildikleri gibi yeŖil vista eŖliėinde zaman geçirebilmektedirler. 1700’lerin ortasında yeniden tasarlanan London’s Spring Garden kimi zaman 10.000 kiŖiye varan aktivitelere ev sahipliği yapmaktaydı. Bu tşr

parkların yaygınlaşmasında kraliyetin attığı adımların yeri büyüktür. Farklı coğrafyalardan gelen bitkilerin sergilendiği yerlere ihtiyaç duyan kraliyet mensupları bu tür parklara yatırım yapmaya başlamışlardı. Ve ayrıca kentin nüfusunun artışı ve kamusal alanın kalabalıklaşması ve tabii sanayinin kent içerisine taşınması nedeniyle bu tür mekânların sayısı giderek arttı. Bu tür parkların arasına Londra’da Hyde Park ve Stockholm’da Djurgarden örnek verilebilir (Clark, 2009: s. 193). Kent peyzajından bahsederken merkezi bölgelerin etrafını saran sokakların geçirdiği dönüşümden de bahsetmek gerekir. Aydınlatılmış kültürel faaliyetler (enlightened cultural activity) için yaratılan revaçta olan sosyal mekân sokakların aydınlatılmasını ve dinlence için gerekli altyapı hizmetlerinin inşa edilmesini sağladı. 1720 yılından itibaren Londra’nın sokakları aydınlatılmaya başlanmış, yollar genişletilmiş, kaldırım ve taş döşemeler sokakları kaplamıştı. Drenaj sistemleri kurulmuş ve yayalar için yürüyüş yolları inşa edilmişti. Ortaçağ’dan bu yana kentlerin silüetini oluşturan kent duvarları ve geçitleri yıkılmaya başlanmıştı. Kentin artan kültürel faaliyetleri için gerekli olan mekânların yaratılması için istihkâm duvarları ve geçitler gerekli alanın yaratılması için yıkılmaktaydı. Örneğin Paris’te eski tahkimat duvarları bulvarlara convert edilmişti. Bu değişiklikler merkezi bölgelerdeki kentsel mekânların yeni tasarımlarını da tetiklemişti. İtalyan Rönesans kentlerinde ortaya çıkan kentsel tasarım 18. yüzyılın Barok ve neo-Palladian mimarisi ile Batı Avrupa’ya yayılmaya başlamıştı. Yeni kamusal binalar tuğla ve taş kullanılarak inşa edilmekteydi. Yeni yapılaşmanın mekânları tiyatrolar, opera binaları (opera-houses), hastahaneler, mansions ve kiliselerdi. Yeni inşaat teknikleri konut mimarisine de yansımıştı. Önceki yüzyıllardan farklı olarak konutların özel bahçe ve parkları bulunmaktaydı (Clark, 2009: s. 195).

Kentler 19. yüzyılın başından itibaren yeni bir kentsel mekâna kavuştu. Toplu ulaşım kentlere yeni bir silüet kazandırdı. O tarihe kadar kentlerde genelde ulaşım yürüyerek yahut zenginlerin at arabaları ile gerçekleşmekteydi. 1820’de atların sürdüğü omnibuses devreye girdi. 1860 yılında yine atların sürdüğü atlı tramvaylar şehirlerde görünür oldu. Şehirler giderek daha fazla alanı toplu taşıma araçları için ayırmaya başladı. Durakların etrafına kümelenen mağazalar, dükkanlar ve marketler yeni bir mekânsal gelişimi vaat etmekteydi. 19. yüzyılın sonuna doğru kentlerde belediye iştirakleri toplu taşıma sistemlerini uygulamaya koymaya başladılar. ve yüzyılın sonuna doğru otobüs, tramvay ve tren hatlarını kullananların sayısı kimi kentlerde bir milyona ulaştı. Yeni yüzyıl başka bir mekânın doğuşunu da uyandırdı. Metro sistemleri. İlk defa kentlerde toprağın altı önem kazanmaktaydı. Paris metro ağı 1914 yılında 400 milyon yolcu tarafından kullanılmıştı. Bu yeni mekân ve etrafına örülü

mekânsal ağ nedeniyle yeni bir iş kolu oluşmaktaydı. Örneğin Londra ulaşım servisi 1933 yılında 70.300 personele sahipti. 1947 yılında ise sayı neredeyse 100.000'e ulaşmıştı. Toplu taşıma İkinci Dünya Savaşından sonra da gelişimine devam etti. Hatta Paris'te 1971 yılında bir günde seyahat eden yolcu sayısı 1 milyonu aşmaktaydı. İki dünya savaşı arasında kentler başka bir taşıma aracına dolayısıyla yeni bir mekâna daha kavuştu. Özel arabalar. Otomobillerin kullanılmaya başlaması kentteki trafiği felç etti ve çözüm için yeni mekânsal alanlar yaratılmaya çalışıldı. Stockholm'de otomobil sayısı 1918 ile 1930 arasında dört kat artmıştı. Hamburg 1938 yılında 80.000 araca sahipken 1968 yılında 430.000 otomobil kentte hareket etmekteydi. Özel ve bireysel ulaşım araçlarının gelişimi kent üzerinde önemli ekonomik ve çevresel etkilere neden oldu. Otomobiller için kullanılan fuel yakıtların neden olduğu gazlar kentin havasını nefes alınmaz hale getirirken araç sayısının artması da kimseyi hareket ettirmeyecek bir trafik tıkanıklığına neden olmaktaydı. Artan otomobil sayısı bir başka mekânsal sorunu da ortaya çıkardı. Park alanı. Berlin'de otomobillere ait garajların sayısı 1951 yılı ile 1979 yılı arasında dört katı artmıştı. Bir başka sorun da kent merkezinde yeterli gelmeyen park alanlarıydı ki bu da çok katlı park alanlarının gündeme gelmesine neden olmuştu (Clark, 2009: s. 272).

Tekrar 19. yüzyıla dönmek gerekirse siyasi değişiklikler kent üzerinde önemli mekânsal değişimlere neden olmaktaydı. Örneğin Paris'te 1830, 1848 ve 1871 yıllarında gerçekleşen kentsel hareketler nedeniyle kentler yeni mekânsal alanlara yer açmaktaydı. Halkın kent yönetimi üzerinde artan baskısı nedeniyle kentin resmi ofislerinin ve çalışanlarının sayısı artmıştı. Ve kent içerisinde bu tür binalara ve bu binalarda çalışanlara yönelik yeni mekânlar yaratılmaktaydı. Yeni merkezi bölgeler kent içerisinde ortaya çıkmaya başlamıştı ve bu alanları kaplayacak anıtsal tasarımlar mekânın yeniden planlanmasına neden olmaktaydı. Bu yeni anıtsal ve modern planlama için birçok eski mahalle ve tarihi kimliğe sahip binalar yıkılmaya başlanmıştı. Örneğin 1830 yılında bağımsızlığından itibaren Belçika ihtiyaç duyduğu yönetim ve sosyal mekânlar için birçok mahalleyi yıkarak modern mekânlar yaratmaya başlamıştı. Ancak bunun en açık ve en ünlü örneği Paris'ten gelmişti. III. Napoleon döneminde görevlendirilen Haussmann kent merkezini parçalara ayırmış yeni kent merkezleri oluşturmaya başlamıştı. Geniş bulvarların inşa edildiği Paris'te geçmişin izlerini taşıyan mahalleler teker teker yıkılmaktaydı. Yeni ve modern kentsel mekânlar ve binalar inşa edilmekte ve bölgenin yoksul aileleri kentin başka bölgelerine sürgün edilmekteydi. Tabii bu müdahalenin tek sebebi modern bir şehre sahip olma arzusu değildi. Peşi sıra gelen kentsel hareketler dar sokakların olduğu ve organik biçimde iç içe geçen binaların bulunduğu

mahallelerde parlıyor, canlanıyor ve nefes alıyordu. Devlet güçleri müdahalede bulunmak için çok zorlanmaktaydılar. Ve bölge kentlileri kentsel hareketlerin parlaması için gayret gösterdiği gibi böyle olmadığı durumlarda da potansiyel katılımcı olarak yerlerini işgal etmekteydiler. Ve kentsel mekân bu tarzı siyaseti benimsemekten vazgeçerek bu tehlike mekânlarını kendilerine zorluk çıkarmayacak kentlilerin yaşayacağı mekânlara dönüştürmek istiyorlardı. Ve her türlü askeri müdahale için sokaklar ve yollar eskiden olduğu gibi dar değillerdi artık. Bulvarlar kentin merkezine hakim olmaya başlamışlardı. Ola ki tahmin edilmeyen bir durum söz konusu olduğunda etkili müdahale en hızlı şekilde yapılmalıydı (Clark, 2009: s. 324). 19. yüzyılda kent içerisinde başlayan temizleme faaliyetlerine ‘sventramenti’ adı verilmekteydi. Bu kelimenin kullanımı Haussmann’ın kent içerisinde gerçekleştirdiği planlamalarına dek gerçekleştirilen eylemlerin adıydı. Tıp bilimine ait bir terim olan ‘sventramenti’ esasında tesiri kuvvetli ilaç ve ciddi ameliyat demek oluyordu ki şiddetli iltihaba kapılmış kentsel organizmaları yok ederek yerine planlamaya göre daha sağlıklı mekânlara dönüştürme anlamına geliyordu aynı zamanda (Kostof, 1994: s. 10). Kentin merkezinde eskiyen yapılardan kurtulmak isteyen kimseler sadece yıkımdan faydalanmadı. Kentin kalabalığından sıkılan ve trafik sıkışıklığı ile beraber gelen kirli havadan kurtulmak isteyen kentliler kentin dışına doğru çıkmak istemekteydiler. Yeni bir kent tasarımı ve kentsel mekân doğmuştu. Garden City. Özellikle Ebenezer Howard tarafından teorileştirilen bu yeni mekânsal gelişim birçok Avrupa kenti için kurtuluş reçetesi oldu bir süre. Yeni mekânlar ve binaların kurulacak olduğu bu yeni yerleşimler kentin karmaşasından ve keşmekeşliğinden uzakta huzur vaat etmekteydi. Ve ayrıca artan tehlikelerden ve kentsel hareketlerin yaratacağı krizlerden de uzaklaşma anlamına geliyordu bu kaçış. Elbette yeni toplu taşıma ağları ve ulaşım sistemi bu gelişimi izledi. Zaman kentlerin bir kez daha terk edilmesi manasına geliyordu. Ancak öyle olmadı. Elbette birçok kimse bu gelişmeyi izleyerek yeni rant alanlarında yaşamlarını devam ettirmek için yeni mekânlar ağını örgütlediler ancak kentten kopamadılar ve hep ilişkilerini sürdürdüler. Artık kentler vazgeçilmez. Her ne olursa olsun hak ve rahatlık kentlerin kaderin olduğu gibi devam edecekti.

Rönesans döneminde kentler arsa sahipleri ile müteahhitler tarafından karşılıklı yapılan anlaşmaya ve pazarlıya dayanarak değişmekteydi. Arsa sahibi yahut mülk sahibi sahip olduğu mekâna dair değişiklik talebini kentin kurullarına danışarak ve onlarla pazarlık yaparak gerçekleşmekteydi. sokakların nerelerden geçeceği ve arazinin yakınında neler olacağı bu dönemde karşılıklı anlayış ile gerçekleşmekteydi. Planlanan mekânların tasarımları genellikle kare veya dikdörtgen şeklinde kent planına işlenmekteydi. Artan nüfus oranında kent

içerisinde yer bulunamadığı zamanlarda eski bir gelenek uygulanarak binalar çok katlı olmaya başlamıştı ki bu şehirlerin silüetini etkilemekteydi. Barok dönem ile birlikte kent planlamasına dolayısıyla mekânsal dönüşüme dinamizm, düşünülemeyeceği ulaşım, duysal pasajlar ve grand vista kavramları kazandırılmıştı. Rönesans sokakları düz bir form içerisinde iletişimin sağlanacağı bağlantı kanallarından oluşmaktaydı. Sokaklar trafiği düzenlediği gibi yaratılan alt mekanların keşfini teşvik etmekteydi. ancak barok dönem ile birlikte yollar daha çok büyük koridorlar yahut manzara için düzenlenmeye başlanmıştı. Kentin silüetine hakim konumlara göre belirlenen ana yolları kentin önemli durak noktalarına çıkaran tali yollar tasarlanmaktaydı. Bu şekilde kent içerisinde bazı noktalar ve alanlar her bir kentli için önemli birer mekân oluyordu. özellikle zamanla anıtlaşan mekânlara dönüşmekteydi. Bu anlayış yüzyıllar sonra Haussmann tarafından da kullanılacaktı (Kostof, 1994: s. 16). 1750’li yıllardan sonra Avrupa çapında her kenti etkileyecek bir kültürel devrim gerçekleşmiştir. Rönesans mimarisinin kesin ve kalıcı planlamasının dışına çıkan bir kentsel mekân düzenlemesi gerçekleşmeye başlamıştır. Tarihin kentlere armağan ettiği bir kimliği koruma niyetinde olan bu anlayış esasında planlamanın katı çizgilerini de yok etmekteydi. Tarihi alanların geçmişine saygı duyacak ve mahallelerin yapısını koruyacak bu anlayışın önem kazanmasında o güne dek yapılan kentsel mekânların önem kazanması da etkili olmuştur. Kent yeni mekânlara doymuştu ve açlık hissedeceği bir durum söz konusu değildi. Elbette bu her kent için geçerli değildi ancak böyle bir anlayış özellikle Avrupa’nın batısında hakim hale gelmişti (Kostof, 1994: s. 17). Ancak yüzyılın sonunda meydana gelen siyasi ve askeri devrimler burjuvazinin ve kapitalin şehirlerin tekrar üretimi için önem kazanmasına neden olmuştu. Devrimlerden sonra sosyal ve siyasi hayatta daha fazla yer edinen burjuva kenti kendi ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmek istemekteydi. Barok dönemin sarayları, resmi binaları ve kiliseleri yerine kendi iş yerlerini, konutlarını, eğlence mekânlarını ve anıtsal yapılarını yerleştirmek istiyorlardı. Ayrıca kanalizasyon ve içme suyu altyapısının da kente yayılmasını arzuluyorlardı. Tam bu dönemde kral olmakla beraber değişen siyasi yapının yani burjuvazinin yeni temsilcisi olan Haussmann kentin merkezini ve yakın coğrafyasını elden geçirmeye başladı. Daha derinden gelecek bir kentsel hareketi sınırlandırmak ve kenti o günün hakimi olan burjuvazinin yaşam alanı haline getirmek için yıkım faaliyetlerine başladı. Eski mekânlar, kimliği olan mahalleler ve yoksullar için önemli olan yaşam alanları giderek azalıyor ve yerlerine burjuvazinin iş merkezleri, Pazar alanları, dinlence ve eğlence mekanları yapıyordu (Kostof, 1994: s. 18).

Hausmann'ın yaptıkları sonraki yıllar boyunca takip edildi ve uygulandı. Özellikle 20. yüzyılın ortalarında hortlayan neo-Hausmann'cılık kentlerin yeniden eskiyen mahallelerini ve yoksul ve mahrum alanlarını yok etmeyi kendilerine amaç edindi. Kentin sadece çok eski mahallelerini yahut mekânlarını değil 19. yüzyılda inşa edilen bir çok yerleşke merkezlerini yıkarak küresel sistemin gereklerini yerine getirmeye ve yükselen küresel sermayenin sahiplerine yönelik bir mekânsal genişleme yaratmak istemekteydiler (Merrifield, 2014: s. 10). Bugün neo-Hausmann'cılığın yapmak istediği şey kentin merkezine geniş bulvarlar açarak kentin fabric yapısını değiştirmek değil. Aksine amaçları geçmişte kentin dışına yerleşen burjuvazinin yeni yerleşim merkezlerini inşa etmek ki bunlar artık sadece ulusal değil uluslararası. Yeni mekânlar çok geniş açıklıklara gerek duymuyor. Bunlar kentin merkezinde kimlik kazanmış ve özellikle yoksul mahalleleri yıkarak yerlerine korunaklı, güvenli ve izole yerleşim alanları yani konutlar yapmak amacındalar. Elbette sadece konutlar değil iş merkezleri de. Geçmişte yoksullar için düşünülen boyu 75 metreyi bulan kulelerin günümüz versiyonunda çalışmak ve yaşamak için kentlerin silüetlerini değiştirmektedirler. Kentin manzarasını tamamen değiştiren hatta tarihi mekânları tamamen değiştiren yüksek katlı binalar neo-hausmann anlayışının yeni amaçlarını gözler önüne sermekteler. Elbette yüksek katlı binaların etrafına örülü alt mekanlar bir nevi space syntax bu bölgenin kullanıcılarını çitler yahut elektrik telleri olmadan kısıtlamaktadır. Belirli bir ekonomik gücü olmayan kimseler fiilen bu mekânlara gelebilme hakkına sahipken gelememektedirler. Daha da kötüsü bu tür mekânların inşası belli sayıda insanın hafızalarını tamamen yok ederek kentin başka bir köşesine sürgün edilmesini mecbur etmektedir. Bu anlayış Bonapartism başlığıyla gezegensel kentleşmenin başka bir adımıdır (Merrifield, 2014: s. 29). Günümüzde o nedenle artık hiç bir mekân fiziksel yada merkezi olarak adlandırılmaktan uzaktadır. İnsanlar artık kolaylıkla kentin mekânlarını teneffüs edebilmekte ve offline olarak yani digital mekânlarda iletişim kurabilmektedir. Ancak bu fiili durum realiteyi açıklamamaktadır. Her ne kadar özel ve kamusal ayrımı gri bir noktada duruyor olsa da hayali sınırlar nedeniyle mekânlar tanımlarını kaybederken korumaktadır. Egemenlik alanları artık eskisinden daha geçişkendir ancak kullanım olarak hala kamusal değildir. Ve hala kentin merkezinde olmasa da çeperlerinde 'dead zone'lar mevcuttur. İnsanlar arasında hakim olan dinamik iletişim nedeniyle sosyal medya yani digital mekânlar fiziksel mekânlara göre daha önem kazanmaktadır. Ancak insanlar hala fiziksel mekânlarda oturmakta ve çalışmaktadır. Ve bu nedenle paylaşımlarını da bu mekânlarda yapmaktadırlar. Fakat her kentli her digital mekânın kullanıcısı olamadığı gibi hukuken bir engel olmadığı halde her

fiziksel mekânı da deneyimleyememektedir. Bu gelişim o kadar hızlı ilerlemektedir ki artık mekânların fiziksel özellikleri pek değişmeden koyulan hayali sınırlar nedeniyle kentlilerin kullanımı zorlaşmaktadır. Bu gelişim kentsel merkezlerin işgale dilmesinden sonra giderek kamusal mekânların da kullanıcılarının değişmesini öngörmektedir. Zaten kentsel merkezden kovulan ve şehrin çeperlerinde yaşamlarını sürdürmek mecburiyetinde kalan kentliler üstüne üstlük bir de altyapısal gelişmelerden uzak kalmaktadır. Su ve doğal gaz ağı merkeze göre çeperlerde daha geridir. Ulaşım araçları daha sınırlı ve yorucudur. Kentsel hizmet mekânları merkeze doğru artmakta ve çeperlerde neredeyse yok gibidir. İnternet altyapısı bile çeperlere doğru gerilemektedir. Konut yapısı ve yaşam alanları daha sağlıklı olarak belirmektedir. Kentin çeperlerinde kentliye hizmet edecek dinlence ve eğlence alanları da çok sınırlıdır. Kentlilerin bu rekabet ve mücadele içerisinde ellerinde kalan tek şey kentsel merkezlerde görünür olan kamusal alanlardır. Ve bu alanları mücadelelerini kazanmak ve sahip olduklarını en azından kaybetmemek için işgal ederek eylemlerini yani kentsel hareketlerini mekânlaştırır. Occupy Wall Street ile Amerika’da olan yani yarı özel bir alan olan Zuccotti Park ile başlayıp kentin meydanlarına yansıyan kentsel hareket bu mekânsal işgalin, itirazın ve sahiplenmenin ürünüdür (Merrifield, 2014: s. 83).

Kentin farklı bölgelere ayrılmış olmaları kent içerisinde çeşitli ‘village’ların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu ‘village’ler kentin varoluşuna rakip olarak değil aksine kentsel sosyal mekânın idealleştirilmesi için tasarlanmaktadır kentli tarafından. ‘village’lar otantik ve sentetik olarak kültürel bağların, hayallerin üretiminin, siyaset ve hedeflerin doğrultusunda geliştiğini görmekteyiz. Bu nedenle özellikle büyük kentlerde kentsel köylerin ağı gibi hayal edebileceğimiz yeni bir stratejinin mekân piyasası olarak kentsel mekân sistemi içerisinde yeni ‘quarter’lar ve ‘village’lar olarak sosyal ve mekânsal ayrımın kodları olarak karşımıza çıkar (Tonkiss, 2011: s. 18). Sosyal karışımlar mekânsal kullanımların karışımını talep eder ve zorunlu kılar. Bu nedenle günümüz şehirciliğinin konutsal alanlarla kentin yaşam alanlarını ayırması ne yazık ki kentlilerin iletişimin kesmektedir. Farklı tip insan ve farklı tip mekân kentlerin vazgeçilmez unsurlarıdır. Bu nedenle kentlilerin ve onlara ait mekânların karışmış bir düzen içerisinde birlikte olması çok önemlidir. Kentin ayrılan ‘village’lar eşliğinde yaşamına devam etmesi gerçeği bu kentsel formu öldürmektedir. Dahası bu plan içerisinde yer alan konutların sokaklardan uzaklaştırılması ve yaşam alanlarının giderek odaların içerisine yoğunlaştırılması kentsiz bir kentleşmenin ürünüdür (Jacobs, 1964: s. 256). Bu kuşatma altında aynılığın mekânsal organizasyonu kent içerisindeki kominitelerin yeniden üretilmesi anlamında yabancılaşmanın ve güvensizliğin tahkimatını yapmaktadır. Gündelik

yaşamın sokaklar etrafında dönüyor olması kentlilerin birbirine karşı güvenini ve toleransını arttırmaktadır. Kentliler gittikleri mekân ve komşuları üzerinden diğer kentlileri tanımakta ve tanışmaktadır. Ancak giderek artan küreselleşme nedeniyle kentler aynılık üzerinden alt mekânlarını yitirmektedirler. Her mekân ve kullanıcısı giderek aynı değerler ve tasarımlar üzerinden yaşamlarına devam ederken farklı tarzda ve yaşam anlayışında olan kimseler ve mekânları marjinalleştirilmektedir (Jacobs, 1964: s. 66). Bu yeni kentleşme kentsel mekân ile sosyal grupları birbirinden ayırmaktadır. Mekânsal lokasyonlar ile sosyal kimlikler arasındaki bağlantı kentsel politika açısından önemli bir gelişmedir. Bu iki kavram arasındaki bağlantının yitirilmesi kentlilerin yaşamlarını sıradanlaştırmakta ve aynılaştırmaktadır. Bu bağlantının koptuğu alanlarda marjinalleştirme ve yabancılaştırma ortaya çıkar. O nedenle kent içlerinde kentsel gettolar ve yıpranmış mahalleler ortaya çıkar. Ve hatta bununla sınırlı kalmayarak kentin çeperleri giderek kentin merkezlerinden kopmaya başlar. Kentsel yoksulluk ve eşitsizlik ana kurum ve kuruluşların etkisizliği ve çatlamış güven ortamının fiziksel sınırları aşması ile sıkışmış sosyal mekânlara kuvvetle bağlı olarak gelişir ve sosyal dışlamanın hatları faaliyete geçmeye başlar (Tonkiss, 2011: s. 30).

Güç gözlemekte çok zor bir fenomen olabilir fakat kendini mekân üzerinde kolayca gösterebilir. Gücü uygulamanın en görünür yollarından biri olarak mekânı kontrol etmek ya da işgal etmektir. Mimari gücü materyal formlarda okunur hale getirir. Bu bakış açısıyla kentler resmi gücün en önde gelen alanlarıdır. Siyasi, yasal, anayasal, ekonomik, polis ve askeri otorite mekân üzerinde materyalleşir ve somutlaşır. Mimari resmi alanlara fiziksel bir form vererek gücün yoğunlaşmasını sağlarlar. Gücü elinde bulunduran elitler kurdukları kurumların ağırlığıyla kenti kendileri için yaşam alanına çevirirken yoksullar için cehenneme çevirmektedirler. Siyasi ve ekonomik ayrıcalıkların coğrafyası kentsel mekânda mevcut gücün organizasyonunun haritasını çizer. Zukin'in (1993) bahsettiği gibi kentsel mimari gücün manzarası olarak okunabilir. Hakim olan ve boyun eğen inşa edili alanlar toprağın altından gökyüzüne değin hükmi birliktelikler eşliğinde kentsel sanayinin üretim alanı haline gelebildiği gibi yoksun ve mahrum bölgelerin nbulunduğu 'dead zone'ları da ortaya çıkarabilir. bu nedenle geçmişte kentsel hareketlerin hedef aldığı mekânlar saraylar, hükümet binaları, merkez bankası, bakanlıklar yahut istihbarat merkezleri olmuştu. Daha sonraları küresel bir birlikteliğe dönüşen gücün merkezleri değişti ve o nedenle protestolar daha çok IMF, the G8 ya da the World Trade Organization gibi örgütlerin fiziksel ve digital mekânlarına yoğunlaştı. Protesto ve gösterilerin coğrafyası siyasetin uzatılmış gök kubbesinin mekânsal ifadesi haline dönüştü. Ve kentsel hareket eylemcileri ellerinde kalan ve daha çok

seslerini duyuracakları kent merkezlerini ve kent için önemli olan mekânları kendilerine hedef edindiler. Bu mekânların kullanımları ve hatta bazen işgalleri aynı mekânların aidiyetinin hala kendilerinde olduğunu göstermenin yanı sıra kazanacakları şehir için de bir simgeydi (Tonkiss, 2011: s. 60).

Kentsel hareketlerin kamusal alanla yani kamusal mekân ile doğrudan bağlantısı bulunmaktadır. Her ne kadar günümüzde özel ve kamusal mekân arasındaki çizgi grileşiyor olsa da burada kamusal mekânın tanımını yapmak gerekmektedir. Üç başlık altında kamusal mekânı sınıflandırabiliriz. Müşterek aidiyeti temsil etmesi bakımından meydanlar. Sosyal değişimi ve alış verişi temsil etmesi bakımından restaurant ve kahvehaneler. Gayriresmi karşılaşmaları temsilen sokaklar. Öyleyse en temel kamusal mekânlar meydanlar, restaurantlar, kafeler ve sokaklardır. Bu mekânlar devlet tarafından sağlanıyor ve güvenliği sağlanıyor olsa da kentliler açısından özgür alanlardır ve giriş ve kullanım açısından hiçbir ayırım ve ayrıcalık tanınmamaktadır (Tonkiss, 2011: s. 66). Kamusal mekânın en ideal temeli ulaşılabilir olmasıdır. Bu mekânlar açısından kontrol her zaman kentliler üzerinde olduğu gibi dışlanma gibi bir durum da söz konusu olmayacaktır. Günümüz kentlerine baktığımız vakit özel mekân ile kamusal mekân arasında kararsız ve değişken bir sınır bulunduğunu görmekteyiz. Günümüz kentlerinin çevresine baktığımızda mekânların giderek özelleştiğini görmekteyiz. Bu özel teşebbüsün adım atarak kazandığı bir gelişim ya da yeniden kazanım olarak değil kamusal mekânların kullanımının yahut işletmesinin özel teşebbüslere rant uğruna peşkeş çekilmesinden kaynaklanmaktadır. Toplu taşıma özel teşebbüsün elindeyken, toplu taşımanın geçeceği yolların ve arasında kalan alanların planlamasına özel teşebbüs müdahale edebilirken ve hatta kamusal mekânda bulunmak için geçirilen vakit içerisinde tüketim yapma ihtiyacı yahut mecburiyeti özel teşebbüsün ellerinde kâr olarak filizlenmekteyken kamusal mekân için verilen mücadelenin nedeni anlaşılabilir. Kentlerin ekonomik ve kültürel olarak özelleştirilmeleri bu bakış açısıyla kentsel mekânın sahipliğini değiştirmekle kalmıyor kentsel deneyimlerinde boyutlarını dönüştürüyor (Tonkiss, 2011: s. 72).

GIS (Geographic Information Science) mekânsal temsiliyet açısından hem projelerin üretiminden sorumlu digital araç olarak hem de interdisciplinary obje olarak kentsel fenomenlerin boyutları arasında görsel bağlantılar kurmamızı sağlayan digital method olarak önemlidir. Gidilecek mekânların ve lokasyonların ekranların içerisinde yer alması ve bu mekânların markalaşması açısından tanınırlıklarına değer katmak amacıyla tanıtım

faaliyetlerine girmesi mekânın nasıl digitalleştiğine dair en açık örnektir. Dijitalleşen şehirler olarak mekânla var olan insan yaşadığı kenttin coğrafyasına artık real düzlemden daha çok dijital layerlardan aşınadır. Gideceği yerleri nasıl bulacağı ve kullanacağı rotayı nasıl oluşturacağı digital araçların sayesinde daha kolaylaşırken insan içgüdüsel özelliklerden çok teknolojiye olan itimadını kullanmaktadır. Coğrafya giderek gerçek olanı görselden dijital olan yapay ortama kaymaktadır. Bu 21. yüzyılın başında kentlerimiz açısından bizlerin ne kadar dijital ortama bağımlı olduğumuzun kanıtıdır (Fraser, 2015: s. 56). Bu yüzyıl bilgi çağı olarak adlandırılmaktadır. Bu çağda bilgi ve iletişim teknolojilerinin siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmelerin çok temel hale geldiği görülmektedir. İnternet gücü değiştiriyor. Sembollere, normalara ve yorumlara erişim ve kontrol etme günümüz toplumlarında kritik bir rol oynamakta. Örneğin WikiLeaks and karşısında duran milli hükümetlerin yayınlanan binlerce sayfa gizli belge sonrasında sosyal kontrolü bir süreliğine de olsa kaybetmesi bunun en açık örneği. Her türlü müdahaleye rağmen sosyal networking ve microblogging gibi uygulamaların yaygınlaşması siyasi, sosyal ve ekonomik özgürlüklerin genişlemesiyle sonuçlanabilir (Milan, 2013: s. 3). Sivil toplum örgütlerinin, bireysel medya aktivistlerinin ve profesyonellerin bir koalisyon halinde ilk kez medya ve iletişim kanallarında yer alması 1990'lara özel bir durumdur. Bu koalisyon MacBride Roundtables gibi organizasyonlar düzenleyerek People's Communication Charter ve Platform for Communication Rights gibi duyurulara ve birlikteliklere imza atmıştır. 21. yüzyılda sivil toplum girişimcileri momentum elde ederek çok paydaşlı yönetim difüzyonunun önünü açmışlardır. WSIS (UN World Summit on the Information Society) gerçekleştirdiği eğitimler ve bildirimler ile iletişim aktivizminin görünüşü ortaya çıkmıştır ve yüzleşilmeye başlanmıştır (Milan, 2013: s. 7).

Bireysel manada yeni teknolojiler bireylerin sosyal bağları açısından radikal değişimlere neden olmuştur. Geçmişte arkadaşlıklar kafelerde, restaurantlarda ve spor faaliyetleri gibi aktivitelerde paylaşılan dakikalarla sınırlı anlarda bilgi paylaşımına izin vermektedir. Bir arkadaşın evinde buluşan kişiler yahut okul sıralarında buluşan öğrenciler bilgi akışına aracılık etmekteydi. Hatta sıradan sıraya gönderilen gizli not sayfaları en gizemli iletişim yöntemi idi. Sonra alıcıların ve vericilerin olduğu iletişim araçları keşfedildi. Hayatımıza yeni bir bilgi aracı sokulmuştu. Fakat 21. yüzyıl iletişim araçlarımızı ve bilgi akışını tamamen değiştirdi. İletişim değişirken iletişim kurduğumuz kişilerle samimiyet çizgimiz de bir o kadar değişti. Tabii iletişim yoğunluğumuzda. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde yaşayan gençler yönelik bir araştırma sonucuna göre 2009 yılında sadece 'twitter' uygulamasını kullanarak ayda ortalama 3000 mesaj atılmaktadır (Carty, 2015: s. 1). Dijital mekânın her türlü

kullanıcıya açılması ile sonuçlanan bilgi çağında sosyal medya uygulamaları kentsel hareketlerin doğmasında, yayılmasında ve etkisini arttırmasında önemli bir faktör olmaktadır. Cyberactivism olarak adlandırılan bu yeni eylem türüne göre katılımcılar dijital mekânları kendilerine yuva haline getirerek yüz yüze gelişecek ilişkilerin kıvılcımını atmaktadırlar. Yüz yüze sivil aidiyet ‘clicktivism’ ile genişlemekte ve yaygınlaşmaktadır. Bildiriler düzenli olarak geçmişte olduğundan kat ve kat fazla kentliye ulaşmakta ve eylemler daha çekici hale gelmektedir. Fiziki katılımı mümkün olmayan kişilerin dijital mekânda yarattığı sinerji eylemlerin kaderini derinden etkilemektedir. Yeni iletişim teknolojileri dijital mekânı kullanan kimseleri yeni nesil gazeteciler olarak adlandırmamıza neden olmaktadır. Sivil medya olarak bilinen bu yeni akım gerçeklerin doğrudan yorumsuz yayınlanmasına neden olmaktadır bazen propaganda amacı ile çarpıtmaların yahut anlık yanıltmaların da kolaylıkla yapıldığı yeni bir medya çağını müjdelemektedir (Carty, 2015: s. 32). Sivil medya gibi yeni faaliyetleri en aktif olarak kullanan kimseler sivil toplum örgüt üyeleridir. Bu kimseler en aktif bir şekilde gelişmeleri yansıtmaktayken talep ettikleri hakları da kolaylıkla duyurabilmektedirler. Örneğin Suudi Arabistan’da kadınların araba kullanmalarına yönelik yasağın kaldırılması için örgütlenen katılımcıların mücadelesi buna bir örnektir. Suudi Arabistan’da toplu gösteri yapmak yasaktır ve ciddi bir suçtur. Bu nedenle kentliler isteklerini istedikleri gibi duyuramamaktadır. Ancak bir kadın vatandaş cinsiyetçi bu yasağı kaldırılması için sokağa çıkamadığı için dijital mekânda kendini göstermeyi ve davasını savunmayı yeğlemiştir. Facebook sayfasından başlattığı mücadele bir hayli destek bulmuştur. Hatta uluslararası platformlardan da destekler almıştır. Örneğin yasağın kaldırılması yönünde karar bildiren ve girişimlerde bulunan Hillary Clinton’a ulaşan 10.000 imzalı dilekçe kadın hakları savunucularının sosyal medyayı yani dijital mekânı nasıl etkili kullandıklarının bir örneğidir (Carty, 2015: s. 47). Ancak her mekân gibi dijital mekânın kullanıcıları da suç faaliyetlerini yeni mekânda sürdürmektedir. ‘Hacktivisim’ adı verilen girişimler bireylerin ve kuruluşların datalarına ulaşarak elde edilen bilgileri kötü amaçlar için kullanılmasına neden olmaktadır. Bilgisayar virüsleri, böcekleri ve Truva atı kullanılarak kentlilerin ve önemli kuruluşların dijital mekânı izinsiz kullanıma açılmakta ve bilgi paylaşımı yapılmaktadır. Gereksiz yere atılan binlerce mail (e-mail bombing) serverların düzensiz bir hale gelmesine neden olmaktadır. Cyberterrorism adı verilen girişimler ise terörist örgütlerin kendilerine hısım gördükleri yahut hedef olarak belirledikleri kimselere ya da kurumlara yönelik faal olarak attıkları dijital saldırılardır. Bu faaliyetler topluma ve toplumu ilgilendiren mihenk taşı

kuruluşlara yönelik dijital mekânın yok edilmesi gibi sonuçlar da doğurmaktadır (Carty, 2015: s. 36).

5. ÖRNEK-OLAY İNCELEMESİ: BEYOĞLU, İSTANBUL

İstanbullular birçok şeyi ilk defa Pera’da tecrübe etmiştir. Beyoğlu, Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısını takip eden gelişim sürecine sahiptir. Ülke içerisinde yaşanan siyasi istikrarsızlıklar ve ekonomik krizler Beyoğlu’nun kalbi İstiklal Caddesini etkilemiştir. Cadde her yirmi yılda bir sosyal ve ekonomik kriz yaşamış ve tekrar canlılığına kavuşmuştur. Beyoğlu elbette her dönem Türkiye’nin Batı’ya açılan bir kapısıydı ancak en majör gelişmesini 1854 yılındaki Kırım Savaşı esnasında gerçekleştirdi. Savaş nedeniyle İstanbul’a gelen Fransız, İngiliz ve İtalyan askerlerin uzun süre İstanbul’da kalması Beyoğlu’nun modern görünümünün başlangıcı oldu. Kırım Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti, tahvil satarak Avrupa’ya borçlandı ve alınan bu borçlarla öncelikli olarak İstanbul Boğazı olmak üzere Göztepe, Erenköy, Büyükkada, Çamlıca ve Bağlarbaşı’nda üç yüze yakın saray, köşk ve kasır inşa edildi. Bu yapıların donatıları tamamen ithal edildi. Bunun yanı sıra Karaköy Tüneli, Karaköy-Şişli tramvayı, Galata Rıhtımı, şehrin gazla aydınlatılması, Bağdat demiryolları gibi yap işlet devret kapsamına giren altyapı projeleri gerçekleştirildi. Avrupa’dan çok sayıda iş insanı, sanayici, borsacı, banker, teknik personel ve mühendis İstanbul’a para kazanmak için yerleşti. Levantenler Osmanlı’da bulunmayan ürünleri hem kendi ihtiyaçlarını gidermek için hem de satış gerçekleştirmek amacıyla Galata ve Beyoğlu’na yerleştiler. O dönemde Beyoğlu’na yerleşen Levanten sayısının 12 bin kişi olduğu bilinmektedir. Levantenlerin yaşamları İstiklal caddesini ve çevresini değiştirdi. Cadde üzerine ve etrafına lokantalar, birahaneler, operalar, tiyatrolar ve mağazalar açıldı. Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk belediye de 1858 yılında Beyoğlu’nda kuruldu. Beyoğlu’nun temiz ve düzenli caddeleri, sokakları, kaldırımları ve belediye bahçeleri ile İstanbul’un en güzel bölgesi haline geldi. Beyoğlu yaşayanları, Batı tarzı kâgir apartmanlar içinde yemek masası ve koltukların kullanıldığı Batı tarzında dekore edilmiş dairelerde yaşamaya başladılar. Hane halkının giyimi kuşamı, sofrası kültürü ve eğitimi değişirken bir çok eve piyano girdi. Ancak I. Dünya Savaşı’nın ilanı, Çanakkale Cephesi, savaşın kaybedilmesi, İstanbul’un işgali, Beyaz Rusların göçü, İstanbul’un kurtuluşu, Cumhuriyet’in ilanı, Varlık Vergisi, 6-7 Eylül Olayları ve İstanbul’un Türkleşmesi gibi olaylar dramatik bir biçimde Beyoğlu’nun kentsel hareketlerini tetikledi (Akıncı, 2018: s. 13).

Beyoğlu isminin Luigi Giritti’nin konağından geldiği şeklinde bir yorum mevcuttur. Konağın Taksim meydanı ile Tophane civarında bir yerde olduğu iddia edilmektedir. Venedikli olan Andrea Gritti ailesinin kökenleri Girit adasına dayanmaktadır. Andrea Gritti Venedik

Devleti'nin İstanbul temsilcisiydi ve aynı zamanda ticaret insanıydı. Özellikle ticari kazancı yüksek olan Andrea'nın iki devlet arasındaki ilişkilerin iyiye gitmesi açısından da yaptıkları azımsanmayacak derecededir. Andrea daha sonra Venedik Devleti'nin başına getirilmiştir. Ancak Venedik'e dört çocuğu kabul edilirken gayrimeşru çocuğu kabul edilmemiştir. O da babasının İstanbul'daki ikametgahına dönüp ticaretle uğraşmaya devam etmiştir. Ticaretle başarılı olan bu çocuk daha sonra Müslüman olmuştur. Semt içerisinde elde ettiği saygı nedeniyle konağının bulunduğu çevre zamanla Beyoğlu olarak adlandırılmıştır. Beyoğlu'nun isim kaynağı Venedik'e kabul edilmeyen Bey'in oğlu olan çocuktur. Beyoğlu gelişimine devam ederken ana aksı Cadde-i Kebir olmuştur. Günümüzde İstiklal Caddesi olarak bilinen bu yol bölgenin coğrafi bakımından tepesinde bulunan Taksim'i Tünel'e bağlayan patika yolun gelişimiyle bugün ki halini almıştır. Bölgenin en canlı lokasyonu ise Pera'dır. Pera, Yunanca karşı kıyı veya öte yaka anlamına gelir. İstiklal Caddesi'nin bitiş yeri olan Tünel'in çevresine kurulu olan Pera özellikle Mütareke döneminde azınlıkların ve işgal kuvvetlerinin Türklere karşı yaşattıkları acılar nedeniyle ayrıca ün kazanmıştır. Bu acılar nedeniyle Kurtuluş Savaşı sonrası İstanbul'un işgal kuvvetlerinden temizlenmesi sonrasında 55 yıl 'Grande Rue de Pera' olarak anılan Cadde-i Kebir'in ismi İstiklal Caddesi olarak değiştirilmiştir (Akıncı, 2018: s. 15).

1535 yılında gerçekleşen Osmanlı-Fransız Ticaret Antlaşması sonrasında Fransız elçisinin Beyoğlu'na yerleşmesi sonrasında Beyoğlu'nun kaderi değişti. O yıllara değin Beyoğlu'nda Galata'daki surlarla çevirili Ceneviz Bölgesi haricinde bir yapı bulunmamaktaydı. Beyoğlu bahçelik bir yerdi ki aynı zamanda şehir dışı mezarlığıydı. Şişhane Yokuşu ve Tepebaşı büyük anlamda Müslüman mezarlığıydı. Taksim'deki su dağıtım deposuna kadar giden tepe üstü kuzey rüzgarlarına açık alan olması nedeniyle pek sevilmezdi. Zaman içerisinde Ayaspaşa'da da Müslüman mezarlıkları oluşmaya başladı. Beyoğlu'na yerleşen tek elçilik Fransızlar değildi. Fransızlardan sonra bütün sefaretler Beyoğlu'na yerleştiler. Taksim'den Tünel'e doğru gelişen patika yol etrafına kurulan mahalleler Beyoğlu'nun ilk yerleşim alanlarıydı. Fakat bölgede Türk ve Müslüman nüfus azınlıktaydı. Yeni kurulan yerleşkeler plansız ve programsızdı. Sokaklar çok dar ve bakımsızdı. Evler ahşap yapıdaydı ve üç yahut dört katlıydılar. Kâgir yapılar ise kalın duvarlı, rutubetli ve kasvetliydi. Yerde yemek yeniyor ve sedirlerde yaşıyorlardı. Evler tandırla ısınyordu. 1830'lu yıllara gelindiğinde Beyoğlu biraz azınlıkların biraz da Frenklerin bakımsız mahallelerde yaşadığı üç yahut dört bin kişinin yaşadığı bir bölgeydi. 1830'lu yıllarda Beyoğlu sokaklarında kahvehanelerin, tavernaların, meyhanelerin ve mahalle dükkanlarının bulunduğu bir

bölgeydi. Bölgede üç kilise ve iki manastır da bulunmaktaydı. Beyoğlu günün çoğunluğunda sessizdi. Ezan sesleri bu sessizliği bozan yegane şeylerin başında gelirdi. Kilise çanları çalmazdı. Ancak çok önemli bir ziyaret gerçekleştiğinde çanların sesi duyulurdu. Tanzimat Fermanı'nın 1839 yılında ilanından sonra İstanbul'da en büyük gelişme Beyoğlu'nda gerçekleşmişti. Tanzimat öncesi gerçekleşen milli isyanlar ve kentsel hareketler devletin kendisini yenileme kararını almasına neden olmuştu. Fransız devrimi sonrası Avrupa'da yayılan haklar Osmanlı İmparatorluğu içinde geçerliydi artık. Ticaretle ve sosyal hayatta Tanzimat'ın getirdiği yenilikler ve canlılıklar sonrasında Beyoğlu'nda 1840 yılında pasaj kültürü başladı. Bu yeni bir alış veriş kültürüydü. Cadde üzerinde yer bulamayan mağazalar pasaj içerisinde yer bulabiliyorlardı. Zaman içerisinde Beyoğlu'nda 29 tane pasaj inşa edildi. 1850 yılından itibaren Beyoğlu'nda 50.000 Levanten yaşamaktaydı. Bu nüfusun yaşam tarzları, evleri, işyerleri İstanbul halkını etkiledi. Başta Saray olmak üzere herkes Levantenlerin yaşam tarzını uygulamaya çalışıyordu. Levanten kelimesi Doğu Akdeniz anlamında kullanılan bir Fransızca tabirdir. Avrupalıların Doğu'da yaşayan Avrupa kökenli insanları küçümsemek için kullandıkları bir tabirdir Levanten. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise özellikle liman kentlerinde yaşayan ve ticaretle uğraşan Hristiyanları tanımlamak için kullanılmaktaydı. Levantenlerin kent içerisindeki faaliyetleri Avrupa tarzı kent yönetimini gerekli kılmaktaydı. Ve Osmanlı İmparatorluğu yakın ilişki içerisinde olduğu Fransa'nın başkenti Paris'i örnek alarak belediyecilik faaliyetlerini başlattı. Paris'in 6. Bölge sistemini örnek aldılar ve bu nedenle Beyoğlu Belediyesi'ne Belediye 6. Dairesi ismi verildi. Levantenlerin bölge yaşantısındaki etkisi nedeniyle 1867 yılında Beyoğlu Belediye Başkanı Server Bey Cadde-i Kebir adını Fransızca Grande Rue de Pera olarak değiştirdi. Bu dönem içerisinde açık olarak görülmekteydi ki Beyoğlu Batı çizgisinde gelişimin kalbiydi. İlk sokak aydınlatması Beyoğlu'nda kullanılmıştı. İlk apartman Beyoğlu'nda yükselmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşmesinin ilk nüvesi Beyoğlu idi (Şenyurt, 2018: s. 235). Bu gelişim devam ettikçe modernleşme karşıtı gruplarda harekete geçmekteydi. Bu kentsel hareketin karşısında yer alan batı tarzı yaşamı savunanların adresi Beyoğlu idi. Dolayısıyla Beyoğlu kentsel hareketlerin doğmasına neden olan ve bu harekete yuvalık eden bir bölgeydi. Beyoğlu'nda bulunan kahvehaneler ve meyhaneler sarayın iç işleri için atılacak adımların konuşulduğu yerler olmakla beraber toplumsal sorunlara karşı çözüm aranan yerler haline de dönüşmüştü. Özellikle kahvehaneler kentsel hareketlerin merkeziydiler (Berkes, 2018: s. 44).

1870 Beyoğlu yangını yaklaşık 3.000 binanın yanmasıyla sonuçlanmıştı. Beyoğlu Belediye Dairesi'nin araştırmalarına göre 65 sokak, 163 mahalle ve 3449 binanın yandığı belirtilmişti.

Yangından sonra inşa edilen bütün binalar belediyenin planlarına göre yapıldı. Sonraki 40 yıl içerisinde Beyoğlu'nun çehresi değişti. Avrupalıların ağırlıkta olduğu mimarlar grubu tarafından inşa edilen pasajlara Karaköy-Beyoğlu Tüneli ve İstiklal Caddesini Meşrutiyet Caddesi'ne bağlayan tramvay hattı eklendi. 1840 yılında Beyoğlu'nda 1 tane otel bulunmaktayken artık çok lüks otellerinde yer aldığı yeni konaklama merkezleri inşa edilmişti. Cadde üstüne çok şık mağazalar, lokantalar, birahaneler, pastaneler ve kahvehaneler açılmıştı. Cadde üzerinde dokuz tiyatronun yanı sıra on beş tane de sinema faaliyete geçmişti (Akıncı, 2018: s. 22).

Beyoğlu 20. yüzyılın başında ve ortasında meydana gelen acı olaylar nedeniyle bir süreliğine canlılığını yitirse de öneminden hiçbir şey kaybetmedi. Özellikle 60'lı yılların içerisinde gelişen öğrenci hareketleri Beyoğlu'nun ve ekseriyetle İstiklal Caddesi'nin çehresini değiştirdi. Öğrenci hareketlerine ek olarak gelişen işçi hareketleri de özellikle Taksim Meydanı'nın canlılığını arttırmaktaydı. Beyoğlu artık sunduğu mekânlar ve meydanlar nedeniyle kentsel hareketlerin merkezi noktasıydı. Sanat, kültür, kimlik ve siyasi kentsel hareketler artık ülke çapında Beyoğlu özelinde gündeme gelir olmuştu. Ancak 1980 ihtilali nedeniyle bu süreç aksadı. Beyoğlu artık sadece dinlence ve alış veriş lokasyonuydu. Sanatsal faaliyetler yalnız aksamadan devam etti. Bir şartla: Devlet kontrolüyle. Ancak 1990'lı yıllar ile Beyoğlu tekrar kentsel hareketlerle anılır hale geldi. Artan genç nüfus ve şehirleşme oranı Beyoğlu özelinde kentlilerin eylemlerinin tekrar kent sahnesine çıkmasına neden olmaktadır. 2000'li yıllarda artan küresel ilişkiler ve iletişim teknolojileri nedeniyle kentsel hareketler daha da canlandı. Ancak merkezi hükümetlerin bu hareketlere yaklaşımı nedeniyle beklenen oldu ve patlama 2013 yılı Mayıs ayı içerisinde Gezi Parkında gerçekleşti.

Beyoğlu'ndaki kentsel hareketler 1960'lı yıllardan sonra kentte ana sorunların yarattığı kentsel krizlerin artış göstermeye başlamasıyla hız kazanmıştır. Kentsel protestoların siyasi taleplerle kaynaştığı bir dönem olarak ele alabileceğimiz bu dönemin kentsel hareketleri konut, eğitim, sağlık, ulaşım, kentsel planlama ve tasarım, tarihi ve kültürel alanların korunumu, sosyal hayat ve siyasi sorunlara karşı eylemler düzenlemişlerdir. Konut sorunları ele alındığında yeni, münasip ve ödenebilir konut talebi karşımıza çıkar. Bir çok protesto konutların kötü yaşam şartlarına karşı gerçekleşmektedir. Yaşam ömrü kışlamış, harap, dökük, çevresiyle uyumsuz ve depreme dayanıksız binaların yerine daha uygun yapılar talep edilmektedir. Ödeme koşullarının da iyileştirilmesi için gerekli adımların atılması bir diğer taleptir. Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yok edilen mahalleler ve kent içi sürgün

edilen ailelerin durumu da eylemlerin odak alanlarıdır. Eğitim konusunda ise devlet okullarının altyapı ve eğitim şartları konusunda talepler mevcuttur. İkamet edilen adrese en yakın okullarda ve eşit bir öğrenim düzeyi ile eğitim görmek isteyen gençlerin ve ailelerin talepleri kentsel hareketlerin konusu olmaktadır. sağlık hizmetleri kapsamında ise sağlık tesislerinin altyapısı ve doktor sayıları şikayetlerin ana başlıklarıdır. Randevu saatlerinin yeterli gelmemesi ve ilaç fiyatları şikayetlerin artmasına neden olmaktadır. Sağlık güvencesine sahip olmak için yeterli bütçeye sahip olmayanların talepleri de protestolarda yer almaktadır. Ulaşım özellikle İstanbul açısından mühim bir başlıktır. Metro ağının yeterli olmaması, tramvay ve otobüs hatlarının yetersizliği, *metrobüs*ün ise çok yoğun kullanımı ve sınırlı hatlara sahip olması kentlilerin ulaşım taleplerini tetiklemektedir. Trafik kenti keşmekeş haline getirmesine rağmen toplu taşımanın pahalı ve ödenebilir olmaması da ayrıca şikayet konusudur. Deniz ulaşımının yetersiz hatta sahip olması da protestolara konu olmaktadır. Bir diğer şikayet ise durak sayısı ve hatların talep edilen miktarın gerisinde kalmasıdır. Daha fazla açık alan talebi İstanbulluların en başta gelen talepleri arasındadır. Yeşil alanların, mesire alanlarının, koruma alanlarının, kentsel ve mahalle parklarının yetersizliği kentlilerin şikayet ettiği konulardandır. Sıralı ağaçlarla donatılı yolların bulunmayışı yani yeşil alan bakımından kısır bir kent protestolarda sık sık dile getirilmektedir. Tarihi ve kültürel alanların korunması İstanbullu ve özellikle Beyoğlu'nda yaşayan kentli açısından önemlidir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapan İstanbul'un tarihi ve mimari envanteri hayli kabarık ve kalabalıktır. Bunların korunması ve kullanıma açılması elbette kentli için önemlidir. Bu yapı ve alanların korunamaması ve korunuyorsa bile özelleştirilerek yapılması şikayetleri arttırmaktadır. Sosyal hayatın ve mahalle yaşamının sürdürülmesi için gerçekleştirilen eylemler de bulunmaktadır. Sokak festivalleri, tarihi ve dini bayramlar, spor faaliyetleri, hafta sonu faaliyetleri ve çocuk ve gençlere yönelik aktiviteler konusunda hem organizasyon ve yer sıkıntısı şikayetlerin ana sebebidir. Hatta kentsel hareketlerin yapılacağı alanların bulunamaması bile bir şikayet konusudur. Mahalle yaşamının giderek sona eriyor olması da bir başka sosyal ihtiyaç ve taleptir. Siyasi talepler hedefleyen kentsel hareketler de elbette mevcuttur. Siyasi hedeflerin özü aslında siyasi iktidar değişse bile değişmemektedir. Daha özgür bir toplum ve birey ile daha demokratik bir siyasi düzen ve iktidar siyasi taleplerin omurgası ve en önde gelenidir.

Kentlerdeki seferberliğin artmasının arkasında yatan sebepler ekonomik organizasyonun tekrar şekillenmesi ve kentsel yeniden gelişimdir. 1980'lerden sonra dünya genelinde meydana gelen sanayi şehirlerinden sanayi sonrası kentlere geçiş kentsel mekânı yeni stratejik

kurumsal arenası haline getirmiştir. Küresel ekonominin bir parçası olabilmek için kentlerin merkezi ve stratejik rolü kentsel mekânın bir mücadele alanı olmasına neden olmaktadır. Yeni kentsel politika 1990'lı yıllardan sonra özellikle kent merkezlerinde olmak üzere bir dizi kentsel yenileme ve dönüşüm projesini gündemine almıştır. Bu yeni şehirleşme kentleri özel teşebbüs ve küresel güçler için daha elverişli ve çekici hale getirebilmek için kentin çevresini ve kentsel sosyo-ekonomik yapısını değiştirmektedir. Bu süreç gentrification projelerinin artmasına ve düşük gelirli kentlilerin kentsel sürgününe neden olmaktadır. Kentin merkezi ve yakın çevresi giderek daha zengin, ayrıcalıklı ve küresel güçler tarafından işgal edilmektedir (Andretta et al., 2015: s. 203). İstanbul'da bu sürecin devreye sokulduğu başlıca kentlerdendir. Özellikle Beyoğlu bölgesi bu yeni kentsel politikanın hedefi haline gelmektedir. Tarihi ve kültürel olarak şehrin merkezi konumundaki bölge giderek daha ayrıcalıklı kentliler ve turistler için uygun mekânlar haline dönüştürülmektedir. Bölgede yerleşik hayatına devam eden düşük gelirli insanların yaşam alanı giderek ulusal ve küresel yüksek gelirli kişilerin oyun alanı haline gelmektedir. Bu rekabetçi ve eşit olmayan yarış içerisinde kentliler arasında çatışma artmaktadır. Kentsel mekânların bu denli hızlı ve eşit olmayan değişimi kullanım değeri ile değişim değeri arasındaki farkı açıkça açıklamaktadır (Brenner et al., 2012: s. 204).

2000'li yılların başında Beyoğlu Belediyesi, Beyoğlu'nun eski, nostaljik görünümünü 1900'lerin ortalarına kadar giden tarihi göz önüne alarak yenileme ve restore etme faaliyetlerini başlattı. Güzel Beyoğlu Projesi olarak adlandırılan görev, belediyenin sokaklardaki büyük dükkanlarla birlikte Beyoğlu semtine antika ama modern bir görünüm vermeye ve bu bölgenin eski ilham verici ve prestijli günlerini geri getirmeye çalıştığı bir toplu yenileme operasyonuydu. Özellikle 1980'ler ve 1990'lar, İstiklal Caddesi'nin geçmişe kıyasla saygınlığını ve ihtişamının çoğunu kaybettiği yıllar olarak bilinir. Açıkça tartışılmasa da, New York'un Times Meydanı gibi bölge, özellikle akşamları terkedilmiş insanlar, gangsterler ve uyuşturucu bağımlıları tarafından rahatsız edilmişti. Tanınmış markalar ve diğer önemli ticari isimler, marka değerlerinin kaybı ve satışlardaki önemli düşüşler nedeniyle İstiklal Caddesi'nden ayrılmaya başladı. Böylece Güzel Beyoğlu Projesi, bu bölgenin tarihi kimliğini yeniden tanıtmayı ve restore etmeyi amaçladı. Bu operasyona uygun olarak, sıcak yiyecek satan vagonlar eski moda bir tarzda yeniden tasarlandı ve esas olarak kırmızı renkte boyandı. Bir dizi eski ve köhne binaların cepheleri yenilendi. İstiklal Caddesi üzerinden geçen efsanevi ve nostaljik tramvaylar da yeniden faaliyete geçirilmiş ve eski moda stile uyacak şekilde kırmızı olarak yeniden tasarlanmıştır. Buna ek olarak, sokakların eski, nostaljik

kimliğini desteklemek ve doğrulamak için ahşap kaplardaki bitkiler tanıtıldı. Bu projedeki tek varyasyonlar, oldukça modern bir şekilde tasarlanan ve tasarlanan ana taksi duraklarının ve ticari sinema mekânlarının görünüşüydü. Projenin grafik görüntüler üzerinde de etkisi oldu; Tabela açısından, İstiklal Caddesi'ndeki tüm mağaza ve mağazaların ön panoları ve cepheleri, proje ilkeleri doğrultusunda tek bir görsel stile uymak zorundaydı. Bu talimatlar sonucunda çoğu mağaza orijinal mağaza ön panolarından vazgeçti ve gerekli görsel kodları kabul etti. Bu, görsel algılamının zıt unsurlarının dükkan işaretlerinden çıkarıldığı anlamına geliyordu. Hemen hemen her yeni uygulamada olduğu gibi, Güzel Beyoğlu Projesi de hem olumlu hem de olumsuz tepkiler aldı: Böyle bir projenin bir düzensizlik hissi olduğuna, İstiklal Caddesi'ndeki kaotik ve karışık görsel sisteme uyumsuzluğa, dolayısıyla kimliğini kaybeden bir tasarımla hareket ettiğine inananlar vardı. Öte yandan, proje, tarihi ve kültürel açıdan önemli bir bölgede bu ciddi görsel düzenlemeleri sert bir şekilde eleştiren mimarlardan ve şehir planlamacılarından hayranlıktan daha fazla eleştiri çekti. Güzel Beyoğlu Projesi, simülasyon kavramından yoksun olduğu için tam bir Disneyifikasyon vakasını göstermeyebilir; ancak bu tanıma dayanarak, bu bölgedeki çoğu dükkanın orijinal görsel karakterlerinden arındırıldığı ve sterilize edilmiş bir biçimde yeniden paketlenildiği tartışılmaz bir şekilde iddia edilebilir. Ne yazık ki, bu kentsel dönüşüm projesi, görsel kaostan kaçınmak adına İstiklal Caddesi'ni kişiliksizleştirmeyi getirmiştir. Ve kaos daha vahim bir şekilde devam etmiş ve var olan kimliğin de kaybolmasına neden olmuştur. Dünyanın önde gelen küresel kentlerinde olmadığı kadar gösterim teknikleri biçimsizleşmiş ve mekâna olan dayanaklarını yitirmiştir (Ertep, 2009: s. 269).

Kentlerin kendi içlerinde çeşitlilik, çokluk ve hatta çelişkiler taşıyan yerel bölgeler olduğu görülüyor; bunlar tek bir ses, ton veya lezzetten oluşan homojen birimler değildir. Kentlerimizi bu kadar eşsiz, enerjik, canlı ve kültürel olarak zengin yapan da budur. Beyoğlu her zaman ifade ve temsilde çoğulculuk için fırsatlar sunan bir İstanbul markası olarak biliniyordu; her Türk vatandaşı Beyoğlu kelimesini kültür ve medeniyetteki zenginlik, çeşitlilik ve hatta zıtlıkla özdeşleştiriyor. Bu önemli noktanın kendine özgü karakteri yürütülen projeler sonucunda azaltılmış ve hatta enerjisiz hale getirilmiştir. Mağazaların ön panolarının standartlaştırılması, ilk olarak İstiklal Caddesi'nde denendiği gibi belirli bir bölgenin eski, nostaljik ruhunu yeniden yaratmak için güzelleştirici bir görev olarak algılanabilir. Bununla birlikte, böyle bir standardizasyon prosedürü aslında sadece görsel dili değil kültürel kodları da birleştirdiği noktaya kadar görsel bir homojenizasyon aracı olarak hizmet eder. Büyük bir caddenin, ilçenin veya bölgenin görsel mesaj sistemine belirli

düzenlemeler getirmek, şehir planlaması veya çevre mimarisi açısından makul bir tartışma gibi görünebilir. Bununla birlikte, herhangi bir caddede tüm görsel mağaza ve mağaza işaretlerini birleştirmek, sadece işletmenin yerel niteliklerini ortadan kaldırmakla kalmayıp aynı zamanda kentsel dokuyu ve dolayısıyla kentti de zedeler (Erdi-Lelandais, 2014: s. 46). Toplumsal iletişimde biçim içerikten etkilenmektedir; içerik biçimden etkilenir. Logolar ve şirket işaretleri özel ve tanımlanabilir amaçlar için tasarlanmış ve tasarlanmıştır; bu nedenle renk, biçim ve görsel standartları benzersiz ve değiştirilemez. İstiklal Caddesi'ndeki mağaza tabelaları çok ve çeşitlidir; hem çok uluslu markaları hem de yerel firmaları içermektedir. Ancak, gerçek şu ki, sihir çoktan gitmişti ve daha çok bir kurtarma operasyonu olan bu proje, sorun için bir tedavi görevi görmüyor. Beyoğlu gibi herhangi bir kültürel ve dolayısıyla doğal olarak, büyüyen bir şehir bölgesi, bir fast-food logosu, çevreye adaptasyon ile çarpılacağı kadar yapay müdahalelerden mustarıdır. Bununla birlikte, bir kentsel mekanın gelecekteki özgünlüğü sadece kendi dinamizmiyle belirlenir (Gökmen ve Özsoy, 2014: s. 146).

2001 yılından bu yana, Türkiye'deki kentsel arazi ve konut piyasalarının yönetiminde popülistten neo-liberal moda radikal bir geçiş olmuştur. Büyük kentsel dönüşüm projeleri (KDP), neo-liberal bir sistemin tamamıyla metalaştırılmış kentsel alanlarda kurulmasının ana mekanizmalarıdır. KDP'lerinin ağırlıklı olarak mevcut sakinlerin yaşam koşullarını iyileştirmek yerine mülklerinin fiziksel ve demografik olarak yükseltilmesini amaçladığını, böylece bir mülkiyet transferi ve yer değiştirme sürecini başlattığını göstermektedir. Ayrıca, bir alanın mülkiyet/görev yapısının, tabandan gelen hareketlerin KDP'lere karşı biçimini ve etkililiğini belirlemede en önemli rolü oynadığını göstermektedir. Neo-liberalleşme ve kentsel dönüşümler arasındaki karmaşık ilişki 1980'lerden beri dikkate değer bir ilgi görmüştür. Çoğunlukla gelişmiş kapitalist devletlerin küresel şehirlerine odaklanan bu gelişmeler, sanayi sonrası ekonomide sermayenin zorunluluklarının nasıl yeni kentsel ayrımcılık ve eşitsizlik biçimleri ürettiğini göstermektedir. Kentsel alan en kârlı yatırım kaynaklarından biri haline geldikçe ve şehirler sermaye çekmek için agresif yer pazarlama stratejileri benimsediğinden, kentsel yoksulların yaşam değerlerinin artması nedeniyle yaşam alanlarında hayatta kalmaları çok zorlaşmaktadır. Çok sayıda vaka çalışması, bu süreçlerin yaygın bir yer değiştirmeye ve bu alanların ticari ve/veya üst düzey konut bölgelerine dönüştürülmesine yol açtığını göstermektedir. Yerel yönetimlerin doğrudan veya özel aktörlerle ortaklıklar yoluyla girişimci rol üstlendiği yeni bir yönetim biçimi gözlenmektedir. Büyük ölçüde yeniden yapılanma projeleri, çoğunlukla doğrudan devlet eylemi, ekonomik olarak tam olarak sömürülmemiş yüksek kârlı alanlar (eski sanayi bölgeleri, su önleri ve şehir içi gecekondu bölgeleri gibi)

yoluyla yatırıma açıldıklarından bu rejim değişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür projeler üzerinde var olan araştırmalar, farklı gruplar için oldukça eşitsiz sosyo-ekonomik sonuçlara sahip olduklarını göstermiştir. Bu yatırımlar yatırımcılar ve yerel yönetimler için hızlı geri dönüşler sağlarken, dezavantajlı topluluklar için güçlü yer değiştirme ve mülksüzleştirme dinamiklerine neden oluyorlar (Kuyucu ve Ünsal, 2010).

İlk reformlar grubu mevcut gecekondu politikası ile ilgilidir. 2004 yılında yeni Ceza Kanunu'nun (5237 sayılı Kanun) kabul edilmesiyle gecekondu inşaatı, ilk kez hükümetin sıfır tolerans yaklaşımını açıkça gösteren beş yıl hapis ceza hükmüne tabii tutuldu. İstanbul'da nadir görülen Gecekondu yıkımları daha sonra hızlandı; 2004 ve 2008 yılları arasında, İstanbul'daki 11 543 birim yıkılmış, herhangi bir dönem için rekor yüksek olmuştur. 2005 yılında ilçe belediyelerine eski, terkedilmiş dönüşüm projelerini uygulama yetkisi veren yeni Belediye Kanunu (5393 sayılı Kanun) kabul edilmiştir. Toplu Konut İdaresi ile ortaklık yoluyla yürütülecek olan bu projeler, mevcut bina stokunu bir yıkmaya/yeniden inşa etme yöntemi ile yenileyecek ve hak sahibi sahipleri (kiracıları hariç tutan) kamu konut projelerine aktardı. Güvencesiz fiziksel, yasal ve ekonomik durumlarından dolayı, gecekondu bölgeleri dönüşümün ideal hedefleri haline geldi. Üçüncü bir reform alanı, özel koruma yasaları (2863 sayılı Kanun gibi) nedeniyle kapitalist pazarlara yeterince entegre olmayan tarihi ve doğal koruma bölgelerinin düzenlenmesi ile ilgilidir. 2005 yılında 5366 sayılı Kanun'un kabul edilmesiyle, bölge belediyeleri koruma bölgelerindeki sahipsiz ve eskimiş alanlarda rejenerasyon projeleri uygulama yetkisine sahip oldu. Diğer kentlerde olduğu gibi, İstanbul'daki tarihi şehir içi bölgeleri hızlı çöküşler yaşamış ve çoğunlukla başka bir yerde barınma ihtiyaçlarını karşılayamayan savunmasız nüfus tarafından sahiplenilmiştir. Yeni yasa, bu alanlardaki mevcut binaların restore edilmesini veya bu alanların genel tarihsel özelliklerine ve gelişme potansiyellerine uygun olarak yıkılıp yeniden inşa edilmesini mümkün kılmaktadır (Geniş, 2007). Tarlabası ise İstanbul'un sosyal ve kültürel merkezi Taksim'de bu yapbozun eksik parçası gibidir. Mahallenin Taksim bölgesine yakınlığına ve 19. yüzyıl konut stokundan dolayı 1993 yılından bu yana özel imar yönetmelikleriyle korunmasına rağmen, sosyoekonomik ve fiziksel düşüşte hızlı bir süreç geçirmektedir. Tarlabası'nın gettolaşması ve radikal olarak terkedilmesi 1986'da Dalan tarafından bugünkü Tarlabası Bulvarı'nın inşası için 300'den fazla Levanten binasının yıkılmasına izin vermesiyle başlar. Taksim'in sosyal ve ekonomik akışından kopan Tarlabası, sosyoekonomik çöküşün fiziksel olarak sahipsizliği de tetiklediği için bir bozulma aşamasına girdi. Ancak 2012 yılından itibaren bölgeyi tekrar sahiplenmiş kentliler yerine kentin elitleri için yapılacak

dönüşüm projeleri faaliyete geçmeye başlamıştır. Bu daha önce Beyoğlu özelinde Cihangir, Galata ve Talimhane gibi çevre bölgelerde görülmüştür. Bu bölgeler soylulaştıkça ve büyük yatırımlar çektikçe, Tarlabası mahallesinin çöküşü daha da çarpıcı hale gelmiştir. Bunların ortasında Tarlabası, bir şehir içi gecekondu olarak kaldı. Ve dezavantajlı geçici popülasyonlar tarafından sahiplenildi. Ancak 2012 yılından itibaren Tarlabası, Dolapdere ve Ok Meydanı yeni sahiplere satılmak üzere dönüşmeye zorlandı (Ergün, 2004).

Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Hakkında Kanun (6306 sayılı Kanun), eski yapıların ve afetlere karşı riskli kentsel alanlardaki güvenliğin artırılması amacıyla 2012 yılında yayınlanmıştır. Bu yasaya, kamuoyu tarafından kentsel yenileme yasası, kentsel dönüşüm yasası veya kentsel dönüşüm yasası gibi farklı isimler verilmiştir. Bütün bu isimler, büyük ölçekli faaliyetlerle doğaçlama kentsel arazinin rehabilitasyonu ve yeniden geliştirilmesi anlamına gelse de, yasa bu değişimleri ölçek açısından kısıtlamamaktadır. Hem bina hem de mahalle ölçeğinde dönüşümler açıktır. Mevzuat, risk altındaki alanların ve binaların yenilenmesi ve dönüştürülmesi ile ilgili ayrıntıları ve prosedürleri belirler. Bir bölge veya binanın riskli olduğu ilan edilirse, yasa sahiplerini işgal edenleri binalarını yeniden inşa etmeye veya yenilemeye zorlar. Kredi imkanları ile vergi ve ücret dokunulmazlıkları gibi pek çok teşvik, sahiplere ve yüklenicilere sunulmuştur. Güvenli olmayan binaların yıkılması ve yeni, güvenli binaların inşası bu yasa ile teşvik edilmiştir. Afet riski altındaki alanlar ve binalar için geliştirilmiş olmasına rağmen, birçok kişi ve inşaat şirketi, kâr için yeniden inşa edebileceklerini düşündükleri daha yüksek taban alanı oranı elde etmek amacıyla herhangi bir binaya bu yasayı uyguladı. Çoğunlukla, bu kentsel dönüşüm girişimleri yeni planlanan bir mahallenin tamamını inşa etmek yerine bireysel parsellere uygulandı. 2012 yılından bu yana İstanbul'un gecekondu mahalleleri için farklı projeler geliştirildi. Bu nedenle, nitelikli inşa edilmiş ortamlar yaratmayı amaçlayan eylem, gayri resmi konut stoğu ve gecekondu komşuları için yeni bir ekonomik kalkınma aracı haline geldi. Belirli bir parsel kârlı hale getirilemezse, yeni projenin kapladığı alanı genişletmek için birkaç parsel veya daha fazlası satın alınmıştır. Halka açık yerler mevcut alanlardan daha küçük hale getirilmiş ve yeni inşa edilen dikey yaşam projelerinin getirilmesiyle bina ve sakinlerin yoğunluğu artmıştır. Kuşkusuz, fiziksel alanın yeniden üretimi sürecinde, bu kentsel yenileme projeleri açısından kâr en güçlü motivasyon kaynağıdır. Böylece, yeni yüksek yoğunluklu konutlar inşa etmek için yasallaştırılmış konutlar yıkılmıştır. Ancak, kâr elde etmeyeceği düşüncesi nedeniyle sonuç olarak, bazı resmileştirilmiş gecekondu hala satın alınmamış ve yeniden geliştirilmemiştir. Resmileştirilmiş gecekondu ek olarak, bugün hala 1980'lerden sonra

inşa edilen yasadışı gecekondu bulunmakta. Belirli bir alanda kalan gecekondu ile o bölgeye yakın yeni apartmanların kesişmesi ve çatışması hem kentsel dokuyu hem de sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri etkilemiştir (Asan ve Özsoy, 2018: s. 67).

Gecekondu mahallelerinin ve tarihi merkezlerdeki kamusal mekânların mutenalaştırılması böylece kentsel muhalefetin örgütlenmesinde başlıca neden haline geldi. Dahası bu mücadele sahası, meslek odalarının gecekonduculara hukuki mücadelelerinde teknik destek sağlaması vesilesiyle, birbiriyle etkileşmeye başladı. Bu bağlar zamanla geliştikçe, gecekonducuların barınma hakkı odaklı örgütleri kamusal mekânları savunmak için düzenlenen gösterilere de katılmaya başladı. Fakat üçüncü bir dinamik daha vardı ki Gezi olaylarına kadar görünmez olarak kalmış, kentsel mücadeleler konulu araştırmalarca dahi genellikle gözden kaçırılmıştır. Sözümlü ettiğim Kanunla beraber ortaya çıkan kurumsal çerçevede belediyelerin, mevcut kentsel gelişim planlarını ve vatandaş katılımını hiçe sayan projeleri çok çeşitli ölçeklerdeydi. Ulaşım nâzım planlarını göz ardı eden ve konut alanlarındaki yaşama zarar veren planlar kentsel mücadelelerin gündemi olmayacak kadar cüzi görünen meselelerdi. İrili ufaklı hoşnutsuzluklar pek önemsenmiyordu ama şikayetler giderek artmaktaydı. Ve bu şikayetleri duyurmak için ulaşacakları sivil alan da giderek kapanmaktaydı (Batuman, 2018: s. 158). Altyapı hizmetlerini de şikayetlerin içine almamız mümkündür. 2020 yılında dahi insanlar içme suyundan neredeyse uzaktır. Araştırmalara göre içme suyu olarak İstanbullular hala paketlenmiş suları kullanmaktadır. İçme suyu olarak konutlarına gelen su ne yazık ki içme suyu olarak değerlendirilmemektedir. Bu bile büyük bir eşitsizliktir kent içerisinde. Yıllık toplam ambalajlı su tüketimi Türkiye genelinde 10.7 milyar litreden fazla gerçekleşmiştir 2014 yılında. Ve kişi başına kullanım giderek artmaktadır. Bunun ortalama olarak çeyreği İstanbul'da kullanılıyor diyebiliriz. O halde 2.675 milyar litre yapar. Bu günlük ambalajlı su tüketimini İstanbul için ortalama 7.3 milyon litre olduğunu ortaya çıkarır. Yahut Türkiye geneli günlük ambalajlı su tüketimi 30 milyon litre civarındadır. Günlük şebeke suyu kullanımı ise İstanbul'da 2016 yılında 3 milyon litreye ancak ulaşabilmişti (DHA, 2020; SUDER, 2020). İçme suyunu elde etmek bile güçtür kentli için ve altyapı hizmetlerinin çok da eski tarihlerde yapılmamasına rağmen durum böyledir. Ambalajlı su tüketimi yapabilen yahut ancak karşılayabilenlerle karşılayamayanlar arasında bir eşitsizlik meydana gelmektedir. Bu dahi niçin kentsel dinamiklerin şikayetler konusunda öncü rol üstlendiğine örnektir.

Kent içinde kullanılmayan binaları sahiplenmek kentsel hareketlerin başvurduğu yöntemlerden biridir. Bu işgal evleri (Squatting) çok yerel uygulamalardır. Fakat bu işgal çok uzun sürerse hem ahlaki hem de yasal olarak tepki çekmektedir. Binanın sahipleri her ne kadar kullanılmıyor olmasa da binanın sahiplenmesine karşı huzursuz olmaktadır. Ve toplum nezdinde bu durum pek hoş karşılanmamaktadır. Fakat siyasi işgal etme vakaları kentin içerisinde hüküm süren kentsel politikaya ve kentleşme sürecine karşı verilen tepkinin en açık ifadesidir. İşgal evleri ile küreselleşen sermayenin ve onun temsilcilerinin işgal ettikleri kent merkezine karşı alınan tutum kent içerisinde bu sürece tepki gösteren kentlilerin sosyalleşmesi ve eyleme geçmesi bakımından hayli faydalıdır. Kentsel mekânların yasal ama eşit olmayan işgaline karşı yasal olmayan ancak haklı bir karşılıktır (SQOK et al., 2014: s. 207). İşgal evleri genelde kullanılmayan, boş ve harap apartmanlar olmaktadır. Sosyal faaliyetlerin ve kültürel gelişmelerin önünü açan bir mabet olarak kullanıcılarına hizmet etmek için işgal edilmekteler. İşgal evleri esasında yeni bir olgu değildir. Kentsel hareketler esnasında harekete yön verenlerin işgal ettikleri evler her ne kadar öne çıkıyor olsa da işgal evlerinin geçmişi daha öncesine gider. Özellikle kent merkezinde çeşitli sebeplerle kullanılmayan ve harap binalar ve daireler düşük gelirli aileler ve daha çok göçmenler tarafından sahiplenilmektedir. Kendilerine yaşam imkanı vermeyen düzenin açığından faydalanan bu kentlilerin yaptıkları kentsel hareket katılımcılarına emsal olmuştur. İşgal evleri Berlin, Hamburg, Amsterdam, Copenhagen, Paris, London ve Zurich gibi şehirlerin bulunduğu merkez ve kuzey Avrupa ülkelerinde yaygındır. Fakat son ekonomik krizden sonra güney Avrupa ülkelerinde de işgal evleri yaygın hale gelmiştir. Özellikle Madrid, Barcelona, Milan ve Roma bu bakımdan örnek sayılabilir (Mudu, 2014: s. 158). Örneğin Barcelona’da 2009 yılında konut piyasasına karşı verilen tepki sonrası işgal evlerinin sayısı artmıştır. Platform of Citizens Affected by Mortgagee (PAH) bu hareketin öncüsü olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer hareketler ve organizasyonlar diğer Avrupa kentlerinde de görülmektedir (Andretta et al., 2015: s. 210). Beyoğlu ise işgal evlerine neredeyse yarım yüzyıldan fazladır tecrübe etmektedir. Beyoğlu sınırlarında yaşayan azınlıkların bir çoğu Yunanistan’ın ısrarla istediği mübadele nedeniyle evlerini terk etmiştir. Sonrasında hükümetin azınlıklara yönelik ekonomik yaptırımları da bir grup Rum’un evlerini terk etmelerine sebep olmuştur. Türkiye’nin Yunanistan’la ilişkilerin gergin olduğu bir dönemde ise bir grup azınlıklara yönelik şiddet eylemlerine girişmiştir. Aslında kentsel hareket olarak başlayan bu akın Yunanistan’da ve Kıbrıs’ta Türklere yapılan zulüm nedeniyle kontrolünü kaybederek şiddet eylemlerine dönüşmüştür (Örs, 2017: s. 137). Bu tepkiden rahatsız olan azınlıklarda son

olarak evlerini terk etmiştir. İstanbul 1950 yılından sonra şehirleşmesini hızlandırmış ve yoğun göç almıştır. Kentte yeni gelen göçmenler de konutların pahalı ve yetersiz olması nedeniyle boşalan bu evleri işgal ederek kendilerine çözüm üretmişlerdir. Ancak 2000’li yılların başından bu yana bölgenin ekonomik olarak değeri nedeniyle birçok mahalle sakini yerlerinden edilerek yasal işgalin yani küresel piyasalar için yapılacak developmentlar için yerinden edilmektedir. Ancak kentsel hareketler artık bu mekânların yasal işgaline tepki olarak zaman zaman bu binaları işgal evlerine dönüştürmektedirler. Kentsel hareketler bu bakımdan kentsel mekânın dönüştürücü aktörleri ve kentlilerin kentin sahibi olduğunu gösterircesine kentsel kaynakların üretimine katılım sağlamaktadırlar. Siyasi yapı açıkça görülmektedir ki kentsel hareketlerin alanı daraltmaktadır ancak kentsel sorunlara çözüm üretmediği için kentsel hareketler için ayrıca boş bir sahne de bırakmaktadır. Kentsel mekân sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik üretimin alanlarıdır ve bu üretime ve sonrasında gerçekleşecek tüketime her kentlinin katılımı için kentsel hareketler mekânın dönüşümü açısından önemlidir.

Demokrasinin kavranışı ve uygulamaları küresel hakkaniyet hareketleri tarafından gündeme getirilerek katılımın ve tartışmanın önemini vurgulamıştır. Katılım ve tartışmaların parçası olabilmek her kentli için mümkün olmalıdır. Tartışmaların parçası olunmadığı ve katılımı mahrumiyet yaşandığı vakit 2011’den sonra Tahrir Meydanı, Puerta del Sol Meydanı, Syntagma Meydanı ve Zuccotti Park’ta olduğu gibi kentsel hareketler patlamaktadır. Demokrasinin rehber olarak seçilmediği dönemlerde bu patlamalar gerçekleşmektedir. Bunun Beyoğlu içim örneği Gezi Park’ta meydana gelen kentsel harekettir. Daha egalitarian bir siyasi yaşam arzu edenler gerçek yahut doğrudan demokrasi talebinde bulunmaktadır (della Porta, 2015: s. 774). Gerçekleştirilen işgal mekânları yürütülen politikalara ve duyarsızlıklara karşı verilen tepkinin ve dayanışma ruhunun mekânsallaşmasıdır. Ve bu alanlar giderek kentsel hareket için de şikayetlerin dile getirilmesi için de ‘vibrant site’lar olmaktadır. Ancak bu alanlar polis müdahalesi ve yaratılan yerleşkelerin genellikle geçici kamp ortamına sahip olması nedeniyle uzun sürmemektedir. Ancak kentsel hareketlerin bu tür mekânları fiilen işgali elbette uzun bir süre mümkün olmayacaktır. Fakat yaratılan hareket ve fikir yumağı bu mekânlar için mücadelenin devam edeceğine ve taleplere yanıt verilmemesi durumunda tekrarlanacağını göstermektedir (della Porta, 2015: s. 775). Zaten teknolojik yenilikler bu tür alanların işgalini her ne kadar tetikliyor olsa da süresinin de uzamasına engel olmaktadır. Fiili mekânın kısa süre de olsa işgali sosyal medya tarafından teşvik edilmekte ve yönlendirilmektedir. Ancak müdahalelerin ve şartların zorlaştığı günlerden sonra katılımcılar

fiili mekânın uzantısı digital mekânda faal olarak harekete geçmekte ve kentsel hareketi dijital mekânda sürdürmektedir (della Porta, 2015: s. 777). Kentsel hareketlerin süresi optimal seviyenin üstüne çıktığı zaman şiddet eylemlerinin artması söz konusudur. Kentsel hareketlerin haklı taleplerinin yarattığı infialden yararlanmaya çalışan terör örgütleri kolaylıkla katılımcıların arasına sızılmaktadırlar. Ancak işgal edilen mekânlar kentin en gözde ve en yoğun kullanılan mekânlar olması nedeniyle zaten terör örgütleri tarafından hedef seçilmektedirler. Beyoğlu söz konusu olduğunda kentsel terör sıklıkla kentlilerin yaşamına müdahale etmektedir. Kentsel hareketlerin alanını kısıtlayan bu eylemler genellikle kentsel hareketlere sıklıkla ev sahipliği yapan mekânlarda gerçekleşmektedir. Örneğin milliyetçi terör örgütü PKK, radikal İslami fraksiyonlar ve Kürt milliyetçisi olmayan sol örgütler son 50 yıl içerisinde 200'den fazla kentlinin ölümüne ve 1000'den fazla kentlinin yaralanmasına neden olmuştur (della Porta, 1995; Savitch, 2008: s. 29).

Zengin kültürel mirası, yaratıcı endüstrileri, tarihi ve kültürel çeşitliliği ile İstanbul'un kültür merkezi Beyoğlu, yüzyıllardır uyum içinde bir arada yaşayan farklı kültürlerden insanlara ev sahipliği yaptı. Her gün İstiklal Caddesi'nden 1 milyondan fazla insan geçmektedir. İlçenin nüfusu yaklaşık 250.000'dir. Kentsel alanın fiziksel genişlemesi artık kuzeyi Karadeniz'e kadar uzanmaktadır (Erkut, 2014: s. 82). Kentsel yoğunluk, İstanbul için olduğu kadar Beyoğlu için de önemli bir sorundur. Özellikle günün belli saatleri süresince Beyoğlu sadece ilçe sınırlarında ikamet eden kentlileri değil İstanbul'un, Türkiye'nin ve Dünya'nın çeşitli bölgelerinden gelen kalabalığa ev sahipliği yapmaktadır. Yoğunluk, büyük ölçüde topografik kısıtlamalar ve toplu taşıma ve diğer altyapıların etkisiyle değil, aynı zamanda her şehrin miras alınan kentsel planlama ve gelişme geleneklerinden de kaynaklanmaktadır. İstanbul ve Beyoğlu'nda, özellikle diğer Avrupa şehirlerine göre yoğunluk seviyeleri yüksektir. Kentin km² başına düşen 68.602 kişi ile en yoğun olduğu yer, Manhattan'ın en uç noktasının çok üzerindedir ve 10 km'lik bir yarıçap içindeki ortalama, diğer Amerikan ve Avrupa şehirlerinden en az yüzde 30 daha yüksektir (Erkut, 2014: s. 83). İstanbul'da 1950 ve 1960 yılları arasında meydana gelen ilk demografik patlama sanayileşme, tarımın mekanizasyonu ve karayolu ağının iyileştirilmesi gibi faktörler büyümeyi büyük ölçüde etkiledi. Bununla birlikte, bu değişimler, çekme faktörü ve hükümetin istihdam olanakları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim karşılığında kente kırsal göçü çekme çabaları olmadan mümkün olmazdı. 1980'lerde yeni bir sanayi aşaması, ekonomik ve politik reformlardaki değişikliklerden kaynaklanan o dönemin büyümesini temsil etti. Bu büyüme, dönemin yeni küresel düzeninin yanı sıra ekonomik devlet işletmelerinin yükselişi tarafından gerçekleştirilen kentin ikinci

demografik patlamasıydı. Bu faktörler İstanbul'un Türkiye'deki ekonomik varlığını artırdı, ancak dış dünyayla zayıf bağlantıları vardı. Bu tür demografik patlama, İstanbul'u, daha önce bahsedilen değişikliklerden ve daha önceki yıllara kıyasla sadece kırsaldan kente olan göç ile gerçekleşmemiştir. Bu gelişimin yanı sıra Marmara bölgesinden gelen üst sosyal sınıf mensubu vatandaşların İstanbul'a göç etmesi de önemlidir. Bu yıllar, İstanbul'da sosyal, ekonomik ve politik faktörlerin sadece daha önce değinilen faktörlerin değil, aynı zamanda uyum ve altyapının temsil ettiği vizyonunda bir değişime yol açacağı önemli bir aşamayı temsil ediyordu. 1985 İstanbul'un kentsel yoğunluğunun zirvesiydi. Bu noktaya kadar şehrin nüfusu yoğunluğu, gelecek yılların değişimleri altında şehirden atılacak çok sayıda göçmen, sokak satıcısı ve gecekondundan oluşuyordu. 21. yüzyılın başında ise nüfus yoğunluğu özellikle belli ilçe ve bölgelerde üst düzeye ulaşmıştır. Genişleyen büyükşehir belediye sınırlarına rağmen henüz bu kentsel yoğunluğun azalmadığı açıktır (Erkut, 2014: s. 79).

Beyoğlu kentsel yoğunluğun yanı sıra yapısal yoğunluk bakımından da İstanbul'un önde gelen ilçelerindendir. Bu nedenle mekânsal gelişimi ve çeşitliliği önemlidir. Beyoğlu'nun kamusal alanı için de mekânlar dini, sivil, turistik ve yarı kamusal olarak dört başlıkta incelenebilir. Kimlik oluşturma mekândaki öğelerin ve onları kullanan insanların bir arada bulunmasıyla gerçekleşir. Beyoğlu'nda bu entegrasyon örneğin camilerde, marketlerde, kafelerde veya sokakta gerçekleştirilebilir. Camiler Beyoğlu'ndaki en yaygın dini kamusal alanlardır. Dini mekân, kutsal bir yer karakteri nedeniyle, asla diğer kategorilerle karıştırılmaz. Din, Beyoğlu'nun tarihsel gelişiminin ve kültürünün bir parçasıdır. Nüfusun çoğunluğu İslam'ı dinleri olarak kabul etse de, Beyoğlu sakinleri çoğunlukla iki gruba ayrılabilir: Müslümanlar (% 98) ve farklı inanca sahip kentliler. Farklı dine mensup kentlilerin çoğunluğunu Hristiyan mezhepleri oluşturur. Güçlü dini inançlar İstanbul'un gelişimi için son derece önemliydi ve tüm kültürü birçok yönden etkiledi. Avlular ve sivri kubbeler kültürel manzaralar yaratan tipik unsurlardır. Camiler bunları ve diğer dini unsurları içeren kutsal yerlerdir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2008 raporuna göre, şehirde 3.028 cami, 40 kilise ve 16 sinagog bulunmaktadır. Ve Beyoğlu bu çeşitliliğin görüldüğü en önemli ilçe konumundadır. Katolik kiliseleri ve sinagoglar, bir İslam şehrinin ortasında diğer din ve kültür biçimlerinin varlığını vurgulayarak kültürel manzarayı etkilemektedir (Erkut, 2014: s. 94). İstiklal Caddesi veya Taksim Meydanı gibi bir sivil kamusal alan, günlük sakinlerin rutinine entegre edilmiştir. Bir sokak, bir kaldırım, bir park veya normalde devlete ait olan herhangi bir açık alan olabilir. Turistik ve yarı kamusal alanlar normalde özel sektör tarafından yönetilir. Pera Müzesi gibi turistik bir alanda mekânın çevresindeki ekonomik

faaliyetler geçici ziyaretçilere hitap etmektedir. Çiçek Pasajı veya herhangi bir alışveriş gibi yarı kamusal bir alan ise özel alan ekonomik etkileşim karşılığında kamuya sunulmaktadır. Kamusal alanlar, kamusal, özel, turistik ve sivil alanlar arasında melez de olabilir. Bunlardan en önemlilerinden biri, kentin en işlek ve en aktif bölgesi olarak kabul edilen Taksim Meydanıdır. Modern İstanbul'un kalbini ve kentsel katılımını simgelemektedir. İstiklal Caddesi ise, İstanbul'un en ünlü turistik merkezlerinden biri haline gelen bir buçuk kilometre uzunluğunda yayalara ayrılmış bir caddedir. Cadde, Tünel ile Taksim Meydanı arasındaki eski tramvayın raylarını takip ediyor ve özel kullanımlarla çeşitli farklı yerlere bağlanmaktadır (Erkut, 2014: s. 95). Pekala, Beyoğlu ele alındığında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan ve mücadele alanı olarak seçilen mekânlar nerelerdir? Bu mekânların dönüşümü ve değişimi nasıl olmaktadır? Kentsel hareketlerin mekânsal yayılımı Beyoğlu'nda nasıl gerçekleşmektedir inceleyelim.

İstiklal Caddesi boyu bir buçuk kilometre olan ve eni yer yer on beş metreye kadar daralan uzun bir gezi alanıdır. Her gün milyonlarca insan İstiklal Caddesini ziyaret etmektedir. İstanbul'un en nitelikli yapılarına, sanat ve kültür mekânlarına ev sahipliği yapmaktadır. İstiklal caddesi boyunca bir çok meydan ve çevresine kurulmuş binalar sanat ve kültür yaşamını canlı tutacak faaliyetlere ev sahipliği yapmaktadır. Cadde boyunca birçok kahvehane, lokanta, bar, meyhane ve tiyatro kentsel hareketlerin ihtiyaç duyduğu düşünce özgürlüğünü ve alışverişini mümkün kılmaktadır. Birçok siyasi, sosyal, kültürel ve hatta teknolojik sorunlar, ihtiyaçlar ve çözümler bu caddenin etrafına yayılmış mekânların havasını teneffüs ederek yaşam kazanırlar. Başörtüsü eylemlerinden tutun da transseksüel yaşamın zorluklarına varana dek birçok kentsel hareket türü İstiklâl Caddesini renklendirir. Gezi Parkı eylemlerine ev sahipliği yapan da İstiklal Caddesi idi, İsrail'in haksız davranış ve işgallerine destek veren Amerika Birleşik Devletlerinin uygulamalarına itiraz eden antikapitalistlerin eylemlerine ev sahipliği yapan da. Cinsiyet ayrımcılığına karşı eylemlerde İstiklâl Caddesinde seslerini duyurmuşlardır. LGBTQ bireylerin eylemleri ve buluşmaları daha çok Cihangir semti içinde yoğunlaşsa da Onur yürüyüşünden tutun da dah birçok gösteri İstiklâl caddesinde gerçekleşmiştir. Çevreci hareketler ve kadına karşı şiddet eylemler de İstiklâl Caddesinde görülen kentsel hareketlere örnektir. Terör eylemlerine kurban gitmiş ailelerin protestoları yahut konut sorunlarına dair şikayetlerde kentsel hareketlerin geniş yelpazesi içinde İstiklal Caddesini mekân olarak kullanmışlardır. Türkiye'de faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının çoğunluğu ya bu bölgede kurulmuş yahut bu cadde üzerinde şube

açmıştır. Bu nedenle sivil toplum örgütlerinin yoğun olarak faaliyette bulundukları mekânların varlığı caddeyi canlandırmaktadır.

Tünel ise bir diğer önemli kentsel hareket mekânıdır. Londra'dan sonra dünyanın en eski ikinci metrosuna ev sahipliği yapan İstanbul'un bu atılımı Beyoğlu'nda gerçekleşmiştir. Tünel olarak adlandırılan bu metronun istasyonun önünde bulunan boşluk tünel Meydanını oluşturmaktadır. İstanbul'un ilk metrosunun meydanı Beyoğlu'nda meydana gelen kentsel hareketlerinde buluştukları ve ilk adımları attığı yerdir. Kentsel hareketler genellikle burada yahut yakınında bulunan Galatasaray Meydanında toplanmaya başlamaktadır. Tıpkı İstiklal Caddesinin genelinde görüldüğü gibi bu meydanda da meydana gelen kentsel hareketlerin yelpazesi geniştir. Örneğin kadın hareketleri etkin olarak bu meydanı kullanır. Şiddete uğrayan ve öldürülen kadınların haklarını savunmak ve bu eylemlere itiraz etmek için kadın hareketleri bu meydanı kullanarak Beyoğlu geneline hareketlerini yaymaktadırlar. Sivil Toplum Örgütlerinin eylemlerine başladıkları nokta olan Tünel örneğin 1 Eylül Barış Günü için her yıl gösterilere ev sahipliği yapmaktadır. Ancak bu gösteriler de diğer gösterilerin uğradığı gibi şiddetli müdahalelere maruz kalmaktadır. Meydanın etrafına yayılmış dernek ve kamusal mekanlardan gelen kullanıcıların gösterilerine resmi olarak izin verilmediği için barışçıl olmasına rağmen izin verilmemektedir.

Galatasaray Meydanı Taksim Meydanı'ndan sonra Beyoğlu'nun en çok bilinen ikinci meydanıdır. Galata Sarayı Hümayun Mektebi adıyla bilinen kurum Enderun'a (saray mektebi) üst düzeyde eğitilmiş görevli yetiştirdi. Saray'da padişaha hizmet edecek ve danışmanlık yapacak kişiler bu kurumda yetiştirilirdi. 15. yüzyıl sonundan (1481) 18. yüzyıl (1715) başlarına dek Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli kurumlarından biri oldu. 1820 yılından sonra Tıbbiye ve Askeri Kışla olarak kullanıldı. Batılılaşma döneminin ve Tanzimat uygulamalarının bir simgesi oldu. Çünkü kurum bu kez Osmanlı İmparatorluğu'nda hukuksal, siyasal ve sosyal aanda gerçekleştirilecek yenilikleri yaşama geçirecek kadrolara ve bu kadroların yetiştirilmesi için gerekli batılı tarzda eğitimin merkezi oldu. Kurumda Osmanlı İmparatorluğu vatandaşı olan bir çok milletten öğrenci eğitim aldı. Kurum 1924 yılında Galatasaray Lisesi olarak faaliyet göstermeye başladı. Türkiye'nin gelişimine şahitlik eden ve hatta onu yönlendiren bu kurumun önünde bulunan meydanın adı da Galatasaray Meydanıdır. Galatasaray Meydanı birçok kentsel hareketin eylemlerine başladıkları nokta olmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşları burada toplanarak basın açıklaması yapmaktadırlar. Yürüyüşlerine buradan başlamaktadırlar. Ve Türk politik sahnesinin en sebatlı gösterilerinden biri bu

meydanda başlamıştır. Cumartesi Anneleri adını alan eylem Galatasaray Meydanı'nda oturma eylemi düzenleyerek gözaltında kaybedilen yakınlarını ve faili meçhul siyasi cinayetlere kurban giden yakınlarını bulma amacındadır. Herhangi bir organizasyondan uzak ve gündemden bağımsız geçmişten çıka gelen bu eylemler 700. haftasından sonra müdahaleler nedeniyle sonlanmak mecburiyetinde kalmıştır. Galatasaray Lisesi aynı zamanda Türkiye'nin en büyük futbol kulübünün de ocağıdır. Galatasaray Spor Kulübü Liseli öğrenciler tarafından kurulmuş ve Türkiye'nin en büyük kulübü haline gelmiştir. Kulübün başarıları ve başarısızlıkları bu meydanda toplanan taraftarlar tarafından kutlanmakta yahut protesto edilmektedir. Meydan sadece siyasi ve sosyal konular üzerinden değil aynı zamanda sportif açıdan da kentsel hareketlere ev sahipliği yapmaktadır. Meydanın etrafı İstiklal Caddesine gelen kentlilerin dinlenecekleri, konuşacakları ve paylaşımda bulunacakları mekanlarla doludur. Kentsel hareket katılımcıları bu mekânların içerisinde yaşamlarını geçirmekte ve Taksim Meydanına doğru akmaktadır. Daha çok aydınlık ve güce karşı özgür fikirlere ev sahipliği yapan mekanlar her türlü tabudan da uzak bir yaşamın ev sahipliğini yapmaktadırlar.

Emek Sineması ise kültürel ve sanatsal kentsel hareketlerin bir dönem merkezini oluşturmuş bir diğer önemli bir mekândır. Yeşilçam Sokak No. 5'teki ilk yapı, 1910 yılında Nouveau Cirque adıyla inşa edildi. Bu yapı içinde ayrıca Skating Palace (Paten Sahası) ile balo salonu mekânları vardı. Daha sonra bunlar yıkılmış ve yerine 1918 yılında Yeni Tiyatro açılmıştır. Burada 1924 yılından itibaren Melek Sineması adıyla film gösterileri başlamıştı. Sinema 33 yıl faaliyet gösterdikten sonra bu pasajı Emekli Sandığı satın almış ve 1957 yılında Emek Sineması hizmete başlamıştır (Akıncı, 2018: s. 224). Yıllar içerisinde Emek sineması daha organize ve modern sinema salonlarıyla baş edemez olmuştur. Salonun kullanıcı sayısı azalmıştır. Ancak binanın mimari yapısı, tarihi ve kimliği nedeniyle Emek Sineması öneminden bir şey kaybetmemiştir. Fakat 2000'li yıllarda artan ekonomik etkinlik ve bölgenin çok turist ziyaretine ev sahipliği yapıyor olması nedeniyle gerçekleşen kentsel dönüşüm faaliyetlerinden Emek Sineması da nasibini almıştı. Emek Sineması yıkılacaktı. 14 Nisan 2013 günü sanatçıların ağırlıkta olduğu aktivistlerin yoğun katılımıyla gerçekleşen kentsel harekete rağmen sinema yıkılmış ve AVM haline dönüşmüştür. İstiklal Caddesi'nin meydan olmayan en önemli kentsel hareket noktalarından biri haline dönüşen Emek Sineması sanat, kültür ve mimari merkezli kentsel hareketlere de örnektir.

Gezi Parkı ise son yıllarda ortaya çıkan ve küreselleşen bir kentsel hareket mekânıdır. Taksim Meydanı 18. yüzyıla kadar içinde bir patikası bile olmayan geniş bir boşluktu. Beyoğlu'nda

artan nüfusun su ihtiyacını karşılamak 1731’de bir maksem inşa edildi. Taksim ismi inşa edilen bu yapılardan gelmektedir. Daha sonra meydana III. Selim döneminde kapıkulu askerlerinin topçu sınıfı için Topçu Kışlası inşa edildi. Kışla bugünkü Gezi Parkının bulunduğu alandaydı. Şu an Atatürk Kültür Merkezi’nin bulunduğu kısımda üç katlı bir bina ve ahırlar bulunmaktaydı. Kışlanın karşısındaki açık alan ise askerlerinin talim alanı idi ki Talimhane ismi burdan gelir. Topçu kışlası 1920’li ve 30’lu yıllarda boşaltılmıştı. Bir süre kışla futbol sahası olarak kullanıldı. 1928 yılında meydana yerleştirilen Taksim Cumhuriyet Anıtı nedeniyle resmi törenlere ev sahipliği yapmaya başladı. Lütü Kırdar’ın belediye başkanlığı döneminde kışla yıkılarak Gezi Parkı kuruldu. Gezi parkı ile cazibe alanı haline gelen meydan giderek İstanbul’un simgesi haline geldi. Taksim Meydanının etrafından müdahaleler eksik olmadı. Adnan Menderes dönemindeki yıkımını Bedrettin Dalan’ın Tarlabaşı yıkımı izledi. Ancak Taksim Meydanı İstanbul’un en dinamik alanı olmaya devam etti. 1960’lı yıllardan itibaren kitle gösterilerin merkezi haline geldi. Özellikle 1970’li yıllarda işçi ve öğrenci gösterileri Cumhuriyet’in simgesi sayılan Taksim Meydanı’nda ve Gezi Parkı’nda meydana gelmekteydi (Gül, 2017: s. 167-8).

Gezi Parkı’nın imara açılması Büyükşehir Belediye Meclisi’nde görüşülmedi. Bu plan doğrudan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın planı oldu. Proje Başbakanın talimatıyla Kültür Bakanlığı’na sunuldu. Ancak bakanlığa bağlı İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Gezi Parkı’nın tarihe tanıklık etmesi nedeniyle Topçu Kışlası’nın yeniden yapımını oybirliğiyle reddetti. Başbakan “reddedenler reddedilir” diyerek kurumun kararını yok saydı. Proje bu kez Ankara’daki Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’na götürüldü ve izin çıktı. İstanbul Belediye Başkanı Kadir Topbaş başta olmak üzere yerel idareciler kamuoyu tepkisinden çekindikleri için kışlanın bir kültür ve sanat merkezi olacağını beyan ettiler. Fakat Başbakan yapının bir AVM yahut rezidans olarak hizmet vereceğini söyledi. Başbakanın projesinde kararlı olduğu Mayıs sonunda parka giren dozerlerin ağaçları sökmeye başlamasıyla anlaşıldı. Fakat İstanbul’un yeşil alanlarını, kültürel ve tarihsel değerlerini korumayı amaç edinmiş bir grup genç Gezi Parkı’nı savunmak üzere birleşmişti. Gezi Parkı’nda ağaçların sökülmeyle başlamasıyla 27 Mayıs günü Taksim Dayanışma Grubu 40-50 kişilik bir katılımı ile Gezi Parkı’nda çadır kurup parkta sabahladı. 28 Mayıs günü polis ve zabıta gelerek grubu dağıtmaya çalıştı. Bu müdahalenin ardından katılımcıların sayısı artmaya başladı. 29 Mayıs günü polis tekrar müdahale etti ve parktaki çadırlar yandı. 31 Mayıs’ta gerçekleşen polis müdahalesi çok şiddetli gerçekleşmişti. Katılımcıların sayısı arttığı gibi eylem Türkiye geneline yayılmaya başladı. Aynı gün İstanbul 6. İdare Mahkemesi Topçu

Kışlası Projesi hakkında yürütmeyi durdurma kararı verdi. 1 Haziran günü eylemciler Anadolu Yakasında toplanarak Boğaziçi Köprüsü üzerinden yürüyüşe geçti. Polis müdahalede bulundu. Sert müdahalenin ardından eylemci sayısı arttı ve Taksim Meydanı eylemcilerin eline geçti. 20 gün süren Gezi Parkı eylemleri Türkiye tarihine damga vuran olaylar arasında kendi yerini buldu. Türkiye genelinde Bayburt hariç tüm illerde Gezi Parkı Eylemlerine destek veren protestolar gerçekleşti. Bu gösterilere yaklaşık 4 milyon kişi katıldı. Ancak sivil toplum kuruluşları katılımın daha fazla olduğunu savunmaktadır. Biri polis 8 kişi yaşamını yitirdi. 10 bine yakın kişi yaralandı. Yüzlerce kişi tutuklandı ve bunlardan 120'den fazlası için dava açıldı (Tayfur, 2014). Kentsel sorunlara ve politikalara konu olan eylemler, gidişatı içerisinde yine kentsel ancak daha kentsel siyasetin dışında ideolojik ve şiddetli eylemler peşinde aktivistlerin protestolara katılımıyla birlikte filizlendiği ilk anda görüldüğü gibi barışçıl bir eylem olarak kalmadı. Ancak tamamen şiddetin hâkim olduğu bir hareket de olmadı. Protestolara karşı tepki veren hükümet ise protestoların kendi meşru iktidarına bir darbe olduğunu öne sürdü.

Sonuçta Gezi Parkı'na yapılan müdahale sonuçsuz kaldı. Kışla yapımı durdu ve parka dokunulmadı. Ancak yayalaştırma projeleri gibi müdahaleler halen devam etmekte ve ilerleyen yıllarda ne olacağı hala meçhul. Gezi Parkı, olaylardan önceki plan ile muhafaza edilmekte ancak etrafındaki alanlara yapılan baskı arttı. Merkezi hükümetin Gezi Parkının etrafına olan ilgisi yerel idarecilerin bölgenin kentsel kültürüyle ve mekânsal yapısıyla çatışan dönüşüm projelerine ve imar faaliyetlerine ağırlık vermesine neden olmakta. Ancak bölgenin turistik değerinin ve kapitalist ekonomik sistemin hâkim öge haline gelmesi Gezi Parkının değerini arttırdığı gibi belki muhafaza edilmesine de sebep oluyor. Ancak mekânsal olarak değerlendirildiğinde alanın çevresiyle ilişkisi değişiyor.

Taksim Meydanı adını I. Mahmut'un 1731'de Beyoğlu'nun suyunu taksim etmek için inşa edilen maksemden (su dağıtımının yapıldığı bina) almaktadır. Maksem bugün kurumuş ancak inşa edilen bina hala İstiklal Caddesinin girişinde yer almaktadır. 1928 yılında İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica tarafından yapılan Cumhuriyet Anıtı Taksim Meydanının simgesi haline dönüşmüştür. Sultanahmet ve Beyazıt Meydanlarının kamusal işlevini üstlenen Taksim Meydanı yeni rejimin simgesi olarak görülmekteydi. Taksim Meydanı değişen iktidarlar neticesinde hep müdahalelere uğradı. Özellikle Adnan Menderes ve Bedrettin Dalan'ın imar planlarını değiştirerek yaptıkları müdahaleler bölgenin mekânsal gelişimini tamamen değiştirdi. Meydanın etrafı artık beton yığınları ve çok şeritli yollarla çevrelenmekteydi. Artan

kentsel hareketler Taksim Meydanında hayat bulmaktaydı. Özellikle 1 Mayıs İşçi Bayramı'nın kutlanması için seçilen Taksim Meydanı hükümetlerin baskısına neden olmaktaydı. Alanın kullanımı nedeniyle sürekli münakaşalar meydana gelmekteydi. 50 yıllık yasaklı dönem 1976 yılında sona erdi. Sonraki sene gerçekleşen 1 Mayıs İşçi Bayramı ise kana bulandı. 1977'de yaklaşık 500 bin kişi meydanada toplandı. Alana ateş edilmesi nedeniyle yaşanan izdihamda 34 kişi hayatını kaybetti ve 130 kişi yaralandı. O gün tarihe Kanlı 1 Mayıs olarak geçti. Meydan aradan 32 yıl geçtikten sonra 1 Mayıs 2009'da tekrar kitlelere açıldı. Ancak izleyen yıllarda meydanın kullanımı tekrar iktidarın keyfine bırakıldı. Meydan resmi bayramlarda yılbaşında ve özellikle Galatasaray'ın futbol galibiyetlerinde kutlama yeri olarak seçilmektedir. Galatasaray Meydanı ve Tünel çevresinde başlayan kentsel hareketler Taksim Meydanında sonlandırılmaktadır. Hatta 2013'te Gezi Direnişi'nde polislerin el ele verip günlerce barış ve kardeşli zinciri yaptığı yer. Bölgenin kentsel hareketler tarafından kullanılması ve cazibe noktası olması nedeniyle Taksim Yayalaştırma Projesi Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilmek istenmiştir. Bu proje kapsamında Gezi Parkı da yok edilerek Topçu Kışlasını tekrar inşa etmek bahanesiyle bölgeye müdahalede bulunulma istenmiştir. Sivil Toplum Kuruluşları bu projeye itiraz etmişlerdir. Bu proje ile meydana girişin tek bir noktadan yapılması daha denetlenebilir bir mekânın tasarımına işaretir. Bu sayede kentsel hareketlere müdahale iktidar tarafından daha kontrol edilir hale getirilmek istenmektedir. Nitekim 1 Mayıs 2012'de barışçıl bir biçimde gerçekleşen ve sonlanan gösterilere rağmen 1 Mayıs 2013'de gösterilere izin vermeyen iktidar Taksim Platformu liderliğinde toplanan grupları şiddetle müdahale etmiştir. Alandaki inşaat faaliyetleri bahane edilerek yasaklanan gösteriler bir daha düzenlenmemiştir. Hatta 1 Mayıs günü eylemcilere yönelik şiddet ve meydana yapılan mekânsal müdahaleler alanın kullanıcıları olan kentliler tarafından tepki çekmiştir. Müdahalelerin Gezi Parkı'na sıçraması Gezi Olayları'nın başlamasını tetiklemiştir.

Elbette mekân olarak Beyoğlu 15 Temmuz gecesine aktif olarak yer etmemiştir ancak sonrasında yine yerini alıyor ve bir başka kentsel harekete ev sahipliği yapıyordu. Meşru hükümete karşı silaha sarılmış cuntacılara verdikleri tepkinin sonucunda elde ettikleri kazanımların Taksim Meydanı'ndaki bir nevi kutlamasıydı bu. "İstanbul'da demokrasi nöbeti için belirlenen en önemli yerlerden biri de bekleneceği üzere Taksim Meydanı'ydı. Lojistik açıdan her şey en ince ayrıntısına kadar düşünülmüştü; belediyeler demokrasi nöbeti yeri olarak belirlenen alanlara seyyar tuvaletler kuruyor, katılımcılara ücretsiz olarak yiyecek içecek veriliyordu. Özellikle kadın ve çocukların katılımı bakımından geleneksel Ramazan

kutlamalarını andıran bir ortam vardı, ancak sık sık çalınan marşlar bu nöbetlere militarist bir hava katıyordu (Batuman, 2018: s. 197).”

Taksim Meydanı Cumhuriyet ile kentin diğer meydanlarının üstlendiği rolü üstüne alarak gelişmiştir. Meydan etrafında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan fikir birlikteliklerinin tohumlarının atıldığı mekânlar bulunmaktadır. Sanat ve kültür merkezlerinin yanısıra kamuoyu oluşturacak kahvehaneler, lokantalar ve barlar bulunmaktadır. Kentliler bu mekânlarda toplanarak fikir alışverişi yapmakta ve Taksim Meydanı etrafında buluşmaktadırlar. İstiklal Caddesi ve Taksim Meydanı kentsel hareketlerin oluşumu ve organize edilmesi bakımından kentin omurgasıdır.

Tarlabaşı ise kentsel hareketleri besleyen yapan mekânlara ev sahipliği nedeniyle araştırmaya konu oluyor. 1870 Beyoğlu yangınından sonra yerleşime açılan Tarlabaşı semti yaklaşık bir yüzyıl boyunca azınlıkların yaşadıkları bir bölgeydi. Yunanistan’ın ısrarla istediği 1924 mübadelesinden sonra bölgede kalan azınlıklar 1941 Varlık vergisi nedeniyle de giderek azalmaya başlamışlardı. 1955 olayları bir kez daha azınlıkların bölgedeki sayısının azalmasına neden olacaktı. Azınlıklardan boşalan konutlar giderek İstanbul’a akın eden Anadolu göçmenleri tarafından doldurulacaktı. en son İstanbul’a yerleşen Romanlar, Afrikalılar ve Suriyeliler tarafından sahiplenildi Tarlabaşı. Ancak bu sahiplenme pek içten değildi. Öyle ki yıkılmaya yüz tutan binalara yeni sahipleri hiçbir masraf yapmıyorlardı. Bakımına, tadilatına ve güzelleştirilmesine hiç bütçe ayırmıyorlardı. Bu nedenle binalar harap ve bitap bir şekilde günümüze kadar geldi. İlk sahiplerinin yerini alan göç dalgasıyla beraber bölge değişmişti. Son demografik değişimi de göz önüne alırsak bu değişimin niçin işgal evlerine geçit verdiğini anlamakta zorlanmayız. Ayrıca bölgeye göz dikmiş küresel ve ulusal sermayenin kentsel dönüşüm projeleri de kavradığımız manayı kuvvetlendirir. İstanbul’un ilk işgal evi Kadıköy Yeldeğirmeni Mahallesi’nde bulunan Don Kişot İşgal evidir. Gezi Olaylarından sonra kapitalist yaşama karşı harekete geçenler, mülk anlayışına karşı birlikte ve ortak yaşam adına terk edilmiş evlere yerleşerek kolektif bir yaşam örmeye devam ediyor. Tarlabaşı’nda terk edilmiş binalarda da resmi olmayan birçok işgal evi bulunmakta. İşgal evlerinde kütüphaneler açılıyor, takas pazarları kuruluyor, doğanın yok oluşuna karşı toplantılar gerçekleştiriliyor ve mahallenin ve hatta komşu mahallelerin de sorunlarını tartışmak için forumlar kuruluyor. Kentsel hareketlerin sonrasında yahut kısa bir süre öncesinde ortaya çıkan işgal evlerinin amacı kapitalist sömürünün kentte yaptıklarına dur diyebilmek ve mahalle kültürünü tekrar canlandırabilmek. Bu nedenle terk edilmiş binaları

tekrar ihya ediyorlar. Mahallelerin mekânsal sorunlarına karşı çözüm üretmeye çalışıyorlar. Örneğin yeşil alana muhtaç mahallenin bu sorununu mahallede bulunan ve gayri resmî otopark olarak kullanılan alana önce bir ağaç dikerek başlattıkları eylem gibi. Bir ağacın sonrasında giderek parka benzer hale gelen alan mahallelilerin belediyeye yaptıkları başvuru sonrasında şu an yeşil alan haline getirilmiş durumda.

Beyoğlu’nda öne çıkan kentsel hareket mekânlarını tartıştıktan ve inceledikten sonra daha önceki bölümlerde ve bu bölümde bahsedilen gelişmelere ve değişimlere odaklanma gereği hasıl olmuştur. Kentsel hareket mekânları ne şekilde kullanılmakta ve değişimleri ne yönde gerçekleşmektedir? “Dönüşüm tabii Beyoğlu ve çevresi için maalesef kaçınılmaz olmuş. Sadece politik alanla da ilgili değil bence. Burası önemli bir rant alanı her şeyden önce. Yoğun bir turizm ve hizmet sektörüne yönelik. Tarihle bağı koparılmış, kamu alanı olmaktan çok tüketebildiğiniz ölçüde varolabildiğiniz bir semt adeta (K. 1, Kişisel İletişim, 9 Temmuz 2020).” Beyoğlu’nun zaman içerisinde kentsel hareketlere ev sahipliği yapar durumdan uzaklaşması belki tarihsel öneminin kaybından geldiği ifade ediliyor. Yukarıda belirtildiği gibi artık üreten bir alan olmaktan tüketilen bir alan haline dönüştüğüne dair gözlen neredeyse küresel bir fenomen. Beyoğlu genelinde saydığımız mekânları kullanan katılımcılar geçmişle kıyasla mekânların kullanıcılarının da değiştiğine dair gözlemlerini şu şekilde aktarıyorlar. “En ufak bir toplumsal gösteriye asla izin verilmeyen, en apolitik yılbaşı kutlamalarında dahi özel güvenlik önlemleri alınan bir semt. Sadece sembolik gezintiler, bolca Arap turist ve nostaljik birkaç adres dışında ülke genelini yansıtmayan bir yer Beyoğlu. Beyoğlu mekansal olarak benim için bir ifade, eylem ve direniş alanı. Birbiriyle bu saikle tanışmış insanların bir buluşma alanı. Tabii bu yazdıklarım bir dönem için geçerliydi. Şu an benim için bu özelliklere sahip mi çoğu yönüyle tartışılır (K. 1, Kişisel İletişim, 9 Temmuz 2020).”

Kullanıcı bakımından bu değişikliğin bir başka nedeni de geçmişte kentsel hareketlerin olduğu mekânlara hizmet eden cafe, restaurant, kahvehane, dernek lokalleri ve meyhaneler gibi mekânların giderek kâr odaklı hizmet anlayışı ile müşterilerini ağırlamalarından gelir. “Beyoğlu hep Galatasaraylılar için önemliydi çünkü lise orda yer almakta ve kulüp bu semtte doğmuştu. Ama kulübün doğduğu okuldan öte stadın lokasyonu daha etkin olmuştur mekanlara anlam vermekte. Beyoğlu’nda yer alan mekanlar bu noktanın şehrin merkez noktası olarak anılmasına istinaden turistin yoğun olduğu dönemlerde bu müşterileri hedeflemişlerdir ama Levent’teki mekanlar ses ve oturma düzeni ile tamamen bize yani taraftara uygun bir halde taraftarları hedef müşteri kitlesi olarak konuşmamışlardır (K. 2,

Kişisel İletişim, 12 Temmuz 2020).” “Ben artık durumun kötüye gittiğini düşünüyorum. Sokaklar daha çirkin ve daha beton bir hale geldiği için kamuoyu oluşturmak için ulaşmamız gereken kitle artık saydığım mekanlara gelmiyor. Çünkü estetik olarak gezi direnişi sonrasında taksim meydanını değiştirdiği için çevreci hedefleri anlayacak olan vatandaşlar artık farklı yerleri tercih ediyorlar. Mekanlarda değişti. Gelen kitle gezi olaylarından sonra değişti. İnsan profili değiştiği için para kazanmak isteyen işletmeciler bütün duyarlılıklarını bırakarak daha çok turiste yönelik mekanlar açmaya başladılar. Kallavi'de ficcin adlı mekân 5-6 farklı binada ortak mutfak üzerinden servis yapıyordu ve masalar doluydu. Artık insanlar sadece meze alıp gidiyorlar. Çünkü kullanıcısı değişti. Özellikle turistlerin Beyoğlu'nu mesken tutması sonucu artık mekanların sundukları hizmet ve ürünlerde değişmeye başladı. Ortam değiştiği için biz de giderek bu mekanları daha az kullanmaya başladık (K. 4, Kişisel İletişim, 12 Temmuz 2020).”

Değişen ve dönüşenin sadece cafe ve restaurantlar olmadığı anlaşıyor. Giderek STK'ların merkezleri de Beyoğlu'dan uzaklaşmaktadır. Ve sanat ve kültür faaliyetlerine hizmet eden mekânların sayısında da azalmalar gözlenmiştir. “Benim sözünü ettiğim ve o yıllarda en azından o tip toplanmalara, paylaşımlara, sosyalleşmeye ve kendini var ve varlık etme imkanı veren mekanlar artık Beyoğlu ve civarında yer almıyor. Faaliyetlerini başta Mimarlar Odası olmak üzere başka semtlerde yürütmekte, ya da kapanmaktadır. Bölgenin artık daha çok gelir getirecek, daha farklı beklentileri ve ilgileri olan insanlara yönelik, daha ticari bir sekile dönüştüğü görülmektedir. Sinemalar, tiyatrolar, sergi salonları kapanmakta, alışveriş merkezi, restorant, mağaza gibi yerlere dönüşmekte, bir kaç bankanın bile kendine ait mülklerde yürüttüğü sergi vb. Sanatsal faaliyetler küçülmekte daha çok kendi çıkardıkları kitapları ve yayınları satmaya yönelik ticari oluşumlara dönüşmektedirler. Beyoğlu artık daha farklı ve sürekli değişen ilgi alanları ve zevkleri olan kişilerin ya da belli bir grubu oluşturan turistlerin uğrak alanları haline gelerek çabuk tüketen toplumun oluşturduğu spekülasyonlara yenilmektedir (K. 3, Kişisel İletişim, 12 Temmuz 2020).”

Beyoğlu kentsel hareketlere ev sahipliği yapması nedeniyle daha çok muhalif grupları mekânlarında ağırlamıştır. Ancak bu ev sahipliğinin giderek azaldığı vurgulanmaktadır. “Taksim'in politik muhalif çevreler açısından zamanla oluşmuş tarihsel bir kimliği var, bu kimlik, bu mekanların herhangi bir dönüşüme uğramadan kalması durumunda tarihsel hafıza da canlılığını koruyordu. İktidar da tam bu nokta da bu tarihsel hafızayı yok etmek ve Taksim'i bu kimliğin bir parçası olmaktan kurtarmak adına, kentin(Taksim'in)

mutenalaştırmasının önünü açtı. Aynı zamanda Suriye savaşı sonrası mültecilerin yoğun bir şekilde Taksim ve civarına konumlandırılması da önemli bir etkendi (K. 5, Kişisel İletişim, 13 Temmuz 2020).” Diğer bir katılımcımız ın görüşü ise şu şekildedir “Bir de son dönemlerde aktivist hareketler üzerinde baskıların artması, Beyoğlunun hafıza mekanı olma özelliğini yok etmek istercesine gerçekleştirilen fiziki ve kültürel müdahaleler, tahribatlar buradaki hafıza mekanlarının eski misyonunu artık taşınamaması sonucunu da beraberinde getirmiştir. Örneğin Taksim meydanında önceleri Sol muhalefetin ve işçi sınıfının başta 1 Mayıs mitingleri olmak üzere birtakım sosyal etkinlikleri, müzik aktiviteleri, konserleri, sergileri, fuarları yapılıyorken, şimdi bu etkinliklerin özellikle Taksim ve Beyoğlu civarında yapılmasının yasaklanmasıyla, bunların yerini İslami grupların yasal izinli kitap fuarları, sosyal etkinlikleri, hatta protestoları, mehter marşı ve ilahili konserlerinin alması sonucu; Aynı şekilde ne Gezi parkında ne de Galatsaray-Tünel’de hiçbir muhalif etkinliğe izin verilmediği için, muhalif gruplar hala gönülden bu mekanlara bağlı olsa bile zorunlu olarak buralardan uzaklaşmak zorunda bırakıldılar. Yani sistem tarafından kasıtlı olarak bu mekanlardan uzak tutulmak istendiler ve tutulmaktalar da. Sosyalleşme mekanlarına hala gidilse bile mücadele mekanlarının yasaklı olması sonucu bu mekanlar eski misyonlarını şimdilik yitirdiler. Yarın koşullar müsait olduğunda bu mekanlar eski değerlerini yine kazanacak ve eski günlerine dönecektir. Ben bundan eminim (K. 10, Kişisel İletişim, 17 Temmuz 2020).”

Beyoğlu her ne kadar muhalif gruplara hizmet ediyor olsa da bu siyasi olarak belli gruplara hizmet etmek manasına gelmez. Aksine mekânsal tarihi ile iç içe çeşitlilik kentsel hareketlere ve katılımcılarına da yansımıştır. Katılımcı 10’nun da bahsettiği gibi Beyoğlu’na yönelik talep ve kentsel hareketler bakımından çeşitlilik artmıştır. “3 Haziran 2011 tarihinde yaptığımız eylem esnasında Taksim Meydanının çeşitlilik sunma açısından eylemlerimizi zenginleştirdiğini anladık. Parti ayrımı olmaksızın herkesin bir süre ortak hareket ettiği bir eylem olarak bu tarihi sayabiliriz. Mis sokak, istiklal ve taksim meydanı iletişim açısından çok önemli. İnsanlara sorular sormak, onları amaçladığımız konularda bilgilendirmek ve sesismizi duyurmak bizim için önemliydi (K. 4, Kişisel İletişim, 12 Temmuz 2020).” Bu çeşitliliğin çok görünür olduğu vurgulanmıştır Beyoğlun’da. Özellikle aşağıda yer alan alıntının son cümlesinde. “Bu bahsettiğim mekanların tarihi önemlerinden çok sosyal önemleri sanki daha ağır. Yalnızca Beyoğlu ‘nun değil İstanbul’ un en görünür yerleri. Ve zaman içinde burda toplanan insanların buraya kattıkları anlam, bu anlamın bir bayrak olarak taşınması en önemlisi. İnsanların ortak olarak şikayetlerini dile getirebilecekleri, toplanacaklar

aynı zamanda tarihi bir mekan olması. Kimseye yabancı bir mekan değil (K. 6, Kişisel İletişim, 13 Temmuz 2020).”

Peki neden bu mekânlar çok çeşitliliğe müsade etmektedir sorusuna yanıt mülakat yapılan katılımcılardan biri tarafından şu şekilde verilmiştir: “Benim için bu tarz mekânlar, çok farklı kültürel katmandan insanların bir araya gelip rahat bir şekilde vakit geçirebildiği, çeşitli sosyo-ekonomik sınıflardan bireylerin birbiriyle iletişimde bulunduğu, bu anlamda toplumsal birlikteliğin güçlendiği mekânlar olarak öneme sahiptir (K. 8, Kişisel İletişim, 14 Temmuz 2020).” Ancak gözlemlendiği kadarıyla kentsel hareketler bu araştırmanın konusu olduğu gibi daha çok kente ve kentlere ait kültürün ve kimliklerin etkisiyle mekânları değiştirmektedir. Aradaki gerginliğin sebebi kentseldir ve sosyo-kültürelidir. Tıpkı Kadın hareketlerinde olduğu gibi. Kent yaşamının bir gerekliliği ve sonucu olan kadın hakları yine Beyoğlu’nda başlamıştır. “80’li yılların sonundan itibaren feminist hareket Beyoğlu/taksim civarındaki mekanlarda örgütlenmeye başlamış; ortak mekanlar bu tarihten itibaren var olmaya başlamıştır. Eylemlerin taksimde yapılması, eylem toplantılarının buralardaki mekanlarda (ağırlıklı olarak örgütlerin mekanları ya da kafelerde, mesela kaktüs cafe, amargi cafe, amargi mekan, sosyalist feminist kolektif’in mekanı gibi yerler 90’lı yıllardan 2015 yılına kadar kullanılan yerler oldu). Bu ayrı ayrı mekanların da etkisiyle taksim/beyoğlu’nun bir kolektif politik hafızası var. Bu nedenle 90’lı yıllarda kurumsallaşan kadın örgütleri de derneklerini/vakıflarını taksim bölgesindeki mekanlarda açmışlardır. Bizim derneğimizin de kurulduğu tarihten itibaren (1993) Gümüşsuyu’nda olmasının böyle bir nedeni var (K.9, Kişisel İletişim, 16 Temmuz 2020).” Kültürel değişimin sancılı olduğu ve oluşan gerginliklerin kentsel hareket çeşitleri arasında münakaşaları ve endişeleri doğurduğu gözlenmektedir. “Evet 11 Ekim elele eylemi karaköy ve beşiktaştan ilerlemişti, onu Beyoğlu sınırlarından saysak da kişisel olarak Beyoğlu’ndaki hareketleri, Özgür düşünce hareketleri olarak tanımlayamıyorum. Beyoğlu deyince, Karşı fikirlere tahammülsüz, sadece kendi fikirlerini dayatan toplulukların hareketleri geliyor aklıma (K. 12, Kişisel İletişim, 18 Temmuz 2020).” Gerginliklerin sebebi olarak kentsel sorunlar ve Beyoğlu özelinde mekânsal paylaşım öne çıkmaktadır. Kentsel şikayetlerini ve bu şikayetleri çözmek için verilen mücadelenin alanı İstanbullular tarafından neredeyse aynı mekânlar olduğu için kentsel hareketler içinde mücadele söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Mekânların değişimi o nedenle giderek önem kazanmaktadır. Bu değişimin etkenleri çeşitlidir ancak Katılımcı 9 kodlu katılımcımız şu şekilde değerlendirmektedir “Değişimin nedenlerinden bir tanesi ülkenin içinde bulunduğu politik gelişmeler, artan otoriterleşmeyle eylemlerin

gerçekleştirilemiyor olması. İkinci neden Beyoğlu'nun mekanlarına yapılan müdahalelerle mevcut demografik profile müdahale çabası (K. 9, Kişisel İletişim, 16 Temmuz 2020).”

Knetsel hareketler sorunlarını, endişelerini, taleplerini ve beklentilerini giderek daha kentleşen ve giderek daha çeşitlenen gruplar halinde Beyoğlu'nda dile getirmektedir. Mekânların paylaşımı konusunda gerginlikler yaşanıyor olsa da her kentsel hareket katılımcısının Beyoğlu'ndaki mekânlara ait beklentileri benzerdir. Katılımcı 11 kodlu katılımcı bu beklentiyi şu şekilde ifade etmiştir: “Değişimin anlamlı olabilmesi için kalıcı unsurların çok titizlikle belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla burada gelecek her nesli kucaklayan, onların da mekana katılımını sağlayan açık uçlu bir ortam gerek. Bunun paralelinde ise kaç kuşak geçse de unutulmayan ve bize kim olduğumuzu hatırlatan kalıcı unsurlar şart (K. 11, Kişisel İletişim, 18 Temmuz 2020).”

6. SONUÇ

Kentler insanlığın çeşnisidir. Çalışmamızda da açıkça ifade edildiği gibi insan toplu bir yaşam olmaksızın yaşamını idame ettiremez. Toplu yaşamın sürdürülebilir bir şekilde devam ettirilebilmesi için gerekli olan şey ise kenttir. Kentler farklı kimlikte ve nitelikte insanların yaşamlarını devam ettirebildiği ve yeni yaşamların yeni kimlikler ve nitelikler ile devamının sağlandığı yaşam alanlarıdır. Çeşitlilik ve özgünlük kentlerin yaşam ömürlerini belirler. Her kentli kendi yaşamı için gerekli olan hususları yaşadığı kentte inşa etmek ister. Kent bu imar faaliyetleri neticesinde şekillenen kültür etrafında doğar, büyür ve gelişir. Ümran bu halin ifadesidir. Ancak kentler büyümekteyken ne yazık ki her kentliyi büyüme kapsamına alarak yolculuğuna devam edemez. Kentin eşik değeri kenti oluşturan grup ve toplulukların kendi kültürel ve ekonomik çıkarları nedeniyle istenen seviyelerde olamaz. Daha doğrusu şu ana kadar gördüğümüz netice budur. Kentlerin bu seyri içerisinde kent yaşamına ortak olan gruplar arasında çatışma çıkmaya başlar. Özellikle günümüzde gruplar arası değer farklılığı daha nettir ve görünebilir seviyelerdedir. Çünkü artık dünya nüfusunun çoğunluğu kentlerde bir arada yaşamaktadır. Ve teknolojinin ulaştığı nokta itibariyle kentliler arası kültürel, ekonomik, sosyal ve teknolojik eşitsizlik saklanamaz ve idare edilemez boyutlardadır. Bu farklılık ve eşitsizlik bireylerde hoşnutsuzluk yaratmakta ve daha adil bir yaşam için tepki oluşturmaktadır. Kent artık geçmişte olduğundan daha fazla ortak paydadır ve bu nedenle ortak alanın hakimiyeti için yapılan mücadele daha etkin bir şekilde icra edilmektedir. Kentliler yaşamlarına ön veren kent için daha fazla aidiyet hissetmekte ve onun elde ettiği kazanımdan daha fazla getiri beklemektedir. Çatışma geçmişte zannedildiği gibi sadece ekonomik kazanımlara yahut elde edilen tüm kazanımlara rağmen sadece siyasi nedenlere bağlı gelişmemektedir. Elbette kentli hala ekonomik adaletsizliği aşabilmiş ya da siyasi haklarını tam olarak elde edebilmiş değildir. Ancak kentlerin gelişimi incelediğinde ki biz bu çalışmada bu konuya da değindik ekonomik canlılık ve üretim kent yaşamı ile başlar. Yine siyasi hegemonya da özgürlük de kent yaşamı ile oluşur ve şekillenir. Öyleyse günümüze kadar yanlış değerlendirilmiş bu iki mücadele çeşidinin de kaynağı kentleşmeyle alakalıdır ve kent bu iki mücadelenin yanı sıra canlanan diğer mücadeleler eşliğinde kazanılacak hakların da, çatışmanın da ve mücadelenin de mekânı ve adıdır.

Peki kentler gelişim sürecinde iken geçmişte neden yok olup gitmişlerdir. Ya da günümüzde neden bir kısmı bu yok oluş penceresine bakar haldedirler. Aslında bu yaklaşımlar bir illüzyonun ta kendisidir. Kentler geçmişte elbette yok olmuşlardır. Ve bu kısa bir süre

içerisinde olmamıştır. Kentler çalışmamızda da görüldüğü üzere ani çöküşlerin içerisinde görünmektedirler. Ancak bu süreç bir gelişim dönemi sonunda bu şekildedir. Kentler daha önce kentlilere sağladığı avantaj ve kazanımları sürdüremediği takdirde yavaş yavaş önemini kaybetmektedirler. Ve bu sürece çare olacak politikaları geliştirmede yok olma sonucuyla yüzleşmektedirler. Tarihe baktığımız vakit kentlerin bir işgal nedeniyle yahut sahip olduğu ekonomik, kültürel ve sosyal çeşitliliği kaybetmeye başlamasıyla yok olma arifesine girdikleri görülür. Aslında bakıldığında bu iki sebepte iç içedir. Kenti koruyacak kaynaklara ulaşamayan topluluklar yahut bu yeniden üretimi gerçekleştiremeyen topluluklar dış etmenlere açık halde yaşamlarını devam ettirdikleri için kendilerine nazaran daha kuvvetli bir sosyal ve kültürel birliktelik karşısında sahip oldukları statüyü kaybetmektedirler. Bu kentlerin çoğu antik dönemde olduğu gibi günümüzde de kendilerine has bir kültür oluşturmuşlardır. Bu kültür etrafında şekillenen ekonomik ve sosyal bağlar aslında hiçbir zaman yitip gitmezler. Bu ağa ev sahipliği yapan şehirler yıkılsa da yahut yok olsa da bu ağ yani medeniyet kendisine yeni bir şehir inşa etmektedir yahut mevcut bir şehri kendine göre büyütüp geliştirebilmektedir. Medeniyet şehir demek şehir insan demektir. Şayet dış bir etmen söz konusu değilse ki bahsettiğimiz gibi bu da ikinci etmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır kentler sahip oldukları sosyal, kültürel ve ekonomik çeşitlilik ile ayakta durmaktadır. Şayet bu çeşitlilik hakkaniyetli bir şekilde kentliler arasında bölüşülmekteyse her bir kentli bu birlikteliğin devam etmesi için çalışmaktadır. Ancak gelir adaletsizliğinden tutun da günümüzde digital bölünme olarak adlandırılan diğer eşitsizliklere varana dek bir çok etmen kentlilerin daha önce huzur içinde aidiyet duydukları kent birlikteliğinden kopmalara neden olmaktadır. Ve bu kopuş nedeniyle kentler gittikçe kayıplar yaşar hale gelmekte ve yok oluşa doğru hızlı adımlarla koşmaktadırlar. İşte kentsel hareketler bu tür bir gelişim sürecinin kentlere hakim olduğunu bizlere en açık şekilde gösteren semptomlardır. Her türlü haksızlığa ve adaletsizliğe karşı oluşan bu hareketler kentin sahip olduğu birlikteliği sarsacak gelişmeleri etkili politikalar etrafında sona erdirecek süreci başlatacak lokomotiflerdir. Şayet bu hareketlere kulak kabartıp seyri değiştirmeyen şehirler giderek kutuplaşma içerisinde kalacak ve zamanla kuvvetini kaybedecektir. Bu mücadelelere sebep konular ve alanlar kent içerisinde ve kentliler tarafından üretilmektedirler. Bu nedenle bu hareketler kentseldir ve adı da kentsel hareketlerdir.

İnsanlık yaşam bulduğu ilk andan itibaren kentlerde yaşamamıştır ancak o ilk andan itibaren içlerinde kenti yaşatmışlardır. Ve zamanla inşa ettikleri kentler yaşamlarını, haklarını ve özgürlüklerini korudukları mekânlar olmuştur. Toplumlarında meydana gelen haksızlıklar her

ne kadar kırsal alanlarda yayılıyor gibi görünüyor olsa da aslında bu insanların yaşam alanları ile ilgilidir. Ve antik dönemlere baktığımızda dahi hareketlenmelerin kentlerden başladığını ve daha sonra mücadele alanları olarak kırsal alanın tercih edildiği görülmektedir. Bu anlarda dahi kentler bu mücadelenin azılı savunucuları ve destekleyicisi olmuşlardır. Ve bu neden ve gelenek sebebiyle insanlar giderek daha fazla sayıda şehirlerde yaşamaya başlamıştır. Günümüze en yakın kırsal hareketlenme Alman Köylü Ayaklanmasıdır ki bu hareketin tarihi incelendiğinde harekete liderlik eden grupların kent kaynaklı olduğu görülebilir. Hatta o derece ki kentlerin kaybedilmesiyle durağan bir sürece girmiş bir hareket olduğu konuyu araştıranların eserlerinde görülür. Ünlü Alman özdeyişi de bu gelişimin bir başka ifadesidir. Kent havası özgürleştirir.

Çalışmamızda günümüze en yakın şehirleşme sürecinin başladığı İtalyan kentlerinden örnekler verilmiştir. Daha sonra Fransız ve Amerikan şehirlerinin ne denli bu gelişim çizgisini takip ettiği örneklerle verilmiştir. Bu coğrafyalarda patlak veren eylemlerin hızla diğer coğrafyalardaki kentlere de yayıldığı çalışmamızda ele alınmıştır. Özellikle 20. yüzyıl ile girdiğimiz kentleşme sürecine dair gelişen yeni akımların neden bazı hareketlere belirli dönemlerde kentleri yangın alevine dönüştürdüğü yine çalışmamızda incelenmiştir. 21. yüzyıl ile dünya geneline yayılan kentleşme ile niçin artık hemen hemen her coğrafyada benzer zamanlarda kentsel hareketlerin vukuu bulunduğu açıklanmıştır. Hareketler giderek daha kentsel bir hale geldiği için ve kentleri ilgilendiren endişelerden doğduğu için yeni toplumsal hareketler olarak ifade edilen terim yerinde değildir. Bunların tamamı kentsel hareketlerdir ve kent şekil değiştirdikçe kentli de değişmektedir. Ve yeni zamanın yeni ihtiyaçlarına yeni yöntemlerle tepkiler vererek gelişimine devam etmektedirler. Kentler artık daha fazla kimliğin, kültürün ve teknolojinin mekânlarıdır. Sahip oldukları ekonomik ve siyasi fırsatlar oranında kent gündemine kentlinin isteklerini ve umutlarını yansıtabilecekleri eylemlere şahitlik etmektedirler. Çevre hareketleri de, cinsiyet ayrımcılığına karşı mücadele de ve gelir dağılımına karşı verilen tepkiler de kent yaşamında meydana gelen değişimler üzerinden okunmalıdır. Çünkü bu haksızlıkların çıktığı kaynak da değişim istenilen mekânların alanı da kenttir. Ücra bir köşede bir köylü grubunun verdiği çevreci eylem kentli bilincinde oluşmuş bir harekettir ve yan etkilerin kentli yaşamına olan etkisi nedeniyle daha fazla gündeme gelmektedir. Zaten başlı başına duyurulması bile bir kent üretimi olan medya ile sağlanmaktadır. Ve bu gelişimin sebebi ve durdurucusu da kenti yönetenlerin alacağı karar ile olacaktır. Cinsiyet ayrımcılığı da kentlerin içerisinde daha fazla görünür ve hissedilir olmaktadır. Öyle ki bu ayrımcılığa uğrayanların yaşam alanları da genellikle kent ile kesişir.

Ve bu nedenle bu ayrımcılığa bilinen her yerde son vermek için kentlerin en işlek ve bilinir mekânları hareketin eylemlerine ev sahipliği yapar. Ekonomik ve siyasi eşitsizlik en fazla kentte hissedilir ve görünür. Çünkü kentte fakir ve zengin mahalleler ve bu mahallelerde fakir ve zengin evler vardır. Herkes birbiri ile daha az münasebet kursa da birbiri hakkında daha fazla bilgi sahibidir. En azından bir sonraki nesil için yapılacak mücadele de o nedenle kentte olur. Çünkü özellikle gelişmekte olan bir başka deyimle kentleşmekte olan ülkelerde nesiller yeni yeni kent ortamında doğar ve büyür olmaktadır. Bu yeni gelişim nedeniyle kentsel hareketlerin ilgi alanları geçmişe nazaran daha fazla başlık kazanmıştır.

Kentleşmeyle ilgili bu çizgiyi fark eden ve tepkiye sebep adaletsizliğin mimarı olan gruplar elbette kentleri terk etmemiş tam aksine kentleri istedikleri gibi şekillendirmek istemişlerdir. Çalışmamızda verdiğimiz detaylardan da anlaşılacağı üzere kent bir mekân olarak daha fazla mücadele alanı haline gelmiştir. Giderek artan paydaş nedeniyle daha fazla arzulanır olmuş ve çatışma alanı olarak seçilmiştir. Merkezi yahut yerel yönetimler geçmişte bir emir bugün ise bir politika ile ortak alanlar için hak iddia eden kesimlerin yaşam alanlarını tasarlamak mecburiyetinde kalmışlardır. Sadece ortak alanlarda değil kendi öz yaşam alanlarında da eşit hizmet ve adalet isteyen gruplar kent mekânlarını kendilerine yakın hissettikleri bölgelerden başlayarak savunmak mecburiyetinde kalmışlardır. Bu mekânların kullanım şekline tutun da kullanıcıya varana dek farklı hususlarda konu başlıkları eylemlerinin sebepleri olmuştur. Kentlerin neden olduğu ve yine kentleri etkileyen çevre hareketleri bile kentlerin mekânsal dönüşümüne ve kentsel hareketlerine konu olmaktadır. Artık çevresel etkiler kentlerde hissedilir olmuş ve hatta artık kentin içerisinde etkinin maruz kaldığı bölgeler bile eşitsiz bir şekilde dağılır hale gelmiştir. Bir bölge çevresel etkenlerden daha az mağdur olmaktadır başka bölgeler daha fazla etkiyi hissetmektedirler. Bu nedenle yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılan eylemlerin itiraz ettikleri hususların kaynağı da ve çözümü de kenttir. Dolayısıyla kentsel hareketlerdir. Ve mekânsal gelişimin en açık hissedildiği hareket biçimleri arasında da başlarda gelmektedirler.

Teknolojinin gelişmesi nedeniyle artık kentlilerin bir başka yaşam alanı da digital mekânlar olmuştur. Öyle ki hükümet etme şekli olarak bile bu sanal ortamı kendine ofis edinen liderler bulunmaktadır. Bu mekânlar örgütlenmelerin, paylaşımların ve isteklerin de alanı haline gelmişlerdir. Ancak henüz geçmişin agorası günümüzün meydanlarını yok etmemişlerdir. Hatta bu alanlarda hakları olduğu gibi yaşayabilmek ve bu mekânları istedikleri gibi kullanabilmek için bu yeni mekânı şekillendirmektedirler. Elbette çağımız yeni gelişmelere

gebe kentlerimiz bu gelişmelere açıktır. Gelecek ne gösterir kestirmek güç ancak kentlerin yansıması olarak digital mekânları kabulü gerçekleşmeye başlamıştır.

Üç imparatorluğa ev sahipliği yapmış ve yaşayan en köklü kentlerden olan İstanbul'da bu gelişmelere maruz kalmaktadır. İstanbul'un kalbi sayılan Beyoğlu geçmişinden bu yana hem kendi kenti için hem de diğer kentler için verilen mücadelenin ev sahipliğini yapmaktadır. Zaman içerisinde değişen etmenlere rağmen hala günümüzde önemini ve etkisini korumaktadır. Küresel boyutta kentsel hareketlere konu olan olumsuz gelişmeleri Beyoğlu'nun incelediğimiz bölgelerinde görmemiz mümkün iken yine bu etkilere karşı verilen tepkileri de bu bölgelerde ölçmemiz mümkün olabilmektedir. Tıpkı kentlerin niçin zamanla insanlar için cezbedici olduklarını açıkladığımız gibi Beyoğlu'nun da neden daha fazla sayıda kentliye turist yahut ev sahibi olarak cazibe merkezi olduğunu anlamış bulunuyoruz. Çeşitlilik, gelenek yanı sıra tarih, kültür ve özgürlük. Aynı fikirde olmayan kentliler dahi bu mekânları günü geldiğinde kullanmaktan tereddüt etmemektedir. Ve hatta bu tercih bile kentleşmenin boyutunu ve çatışmanın son halini bizlere açıkça göstermektedir. Öyleyse insan kentte yaşam bulur ve yaşamı için verdiği tepkilerin merkezi de mekânı da kenttir. Öyleyse verdiği tepkinin adı da kentsel hareket olmalıdır.

Gelişimi ele alındığında kentsel hareketler için başlangıçta çok özel anlamları olan mekânlar yoktur. Genelde kentin daha fazla mahrumiyet yaşayan bölgelerinin etrafında kümelenmiştir kentsel hareket mekânları. Ancak zaman içerisinde gerçekleşen kentsel hareketlerin mirası hem de kent merkezlerinin giderek önem kazanması nedeniyle kentsel hareketlerin vukuu bulunduğu mekânlar giderek azalmış ve popüler hale gelmiştir. Özellikle kentsel hareketlerin meydana geldiği bölgelere yapılan kentsel tasarım planları ve müdahaleleri bu hareketlerin sahiplerini belki fiziken mekânlardan ayırmıştır ancak kentliler yine de şikayetlerini ve endişelerini ve hatta kutlamalarını yapmak için hala bu mekânları tercih etmektedirler. Kentsel yenileme ve soylulaştırma projeleri nedeniyle bu merkezler artık daha fazla cemaat tarafından arzu edilir olmuştur. Ve bu mekânlar genellikle tarihi bir kimliğe ve kültüre de sahiptir. Tüm bu özellikler sadece ulusal değil beynelmilel elit cemaatlerin ilgisini çekmiş ve bu nedenle gerginlik daha da artmıştır. Kentsel hareketlerin içinde bulunmuş yahut bulunması muhtemel katılımcılar, dernekler veya gruplar giderek bu alanlardan ekonomik ve kültürel nedenlerden uzaklaşmış olsalarda hala hedeflerinde ve gönüllerinde bu mekânlar bulunmaktadır. Ancak bu mekânları isteyen bir başka grup ise terörist örgütlerdir ve bu

örgütler kentsel hareketlere neden olan yahut bu hareketleri doğuran cemaatlere de tehdit unsuru olarak kentlerin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır.

Kentsel hareketlerin etkisi ve zaman zaman tetiklediği kitlelerin sayısı kent yönetimlerinin ve hatta merkezi yönetimlerin davranışlarını ve politikalarını etkilemektedir. Neredeyse hergün sadece ulusal değil uluslararası kentsel hareketlere de ev sahipliği yapan Londra gibi küresel kentlerde genelde barışçıl gösteriler hoş görülmektedir. Bu nedenle kent içerisinde sayısı artan ancak etkisi kısıtlı son derece çeşitli kentsel hareketler meydana gelmektedir. Bu hareketler geneli itibariyle barışçıl ve geneli itibariyle kamuoyu oluşturmaya hedefleyen eylemlerdir. Elbette zaman zaman bu eylemlerin büyüdüğü ve şiddet olaylarına neden olduğu gözlenmiştir. Ancak genelde bu denli hiddetli bir eyleme yine şikayet edilen grup yahut yönetimlerin temsilcisi olan ya da o andaki kamusal erkin temsilcisi olan güvenlik güçlerinin uyguladığı orantısız güç kullanımı neden olmaktadır. 2011 yılında yine Londra’da bu şekilde gelişmiştir. O halde rahatlıkla söyleyebiliriz ki kentlilerin şikayet ettiği sorunlardan kurtulmaları için çözüm ve paydaş aramaları kent yönetimi tarafından hoş görülmelidir. Şayet bu hareket temsilcilerinin güvenliği hareket boyunca sağlanır ve taleplerin akl-ı selim bir şekilde ele alınacak ve her iki taraf için de yeterli olacak etkiyi yaratacak makul isteklerin yerine getirildiği düşünülürse kentsel hareketlerin patlama yapma ihtimali düşük olabilir. Elbette sonlandırmak mümkün değildir çünkü hareketler yer altına inerek daha tehlikeli bir oluşuma dönüşmektedir. Onun yerine sorunlara karşı tepkisi olan hareketlere resmi olarak en azından derne nezdinde sahiplenmek ve kentin sosyal yaşamında yer vermek uzun soluklu sorunlara karşı değişimi öngürmüş kentlilerin iradelerini kamu sağlığını sarsacak eylemlerden çok bilgilendirme ve kamuoyu oluşturma eylemlerine yönlendirebilir. Kent yönetimi bu hareketleri yönlendirerek ve takip ederek bir nevi anket yapar gibi yönetimini sorgulayabilir. Şayet sorunlara bakış farklı olsa da sorunun farkındalığının oluşması bile kentliler ile yönetim arasında bir bağın oluşmasını sağlayacak ve kentsel hareketler belki bu özellikleriyle kentin turizmine, ekonomisine, sosyo-kültürel yaşamına ve hatta yatırımlarına vara dek bir dizi konuda kentin dünya ölçeğinde öne çıkmasını sağlayacaktır.

Şayet kentsel hareketlere bu yaklaşım katılımcı bir kent yönetimi stratejisi ile desteklenirse kentsel hareketlerin büyük patlamalar olarak tarihteki yerini alması sonlanabilir. Beyoğlu örneğinde gördüğümüz ve diğer kentlerde de gözlenen bu mahrumiyet sorunları daha arttırmakta ve kentsel tehayyülleri azaltmaktadır. Oysa bu modeli ve stratejiyi kullanan kentler dünya üzerinde ayrıca marka olarak önem ve mutluluk kazanmaktadırlar. Kopenhag

kentinde tasarlanan Superkilen park ve yaşam alanı örneğinde olduğu gibi kentsel yatırımlar ve tasarımlar yerel cemaatler sürece dâhil edilerek gerçekleştirilebilir. Superflex ekibi tarafından üstlenilen tasarım ve kent yönetiminin sürece dâhiliyeti sonucunda sıradan bir mahalle parkı uluslararası prestij ve tanınırlık elde etmiş ve hatta yerel ekonominin canlanmasını sağlamıştır. Parkın yakınında yaşayan insanlar 50'den fazla ülke kökenine sahip Danimarka vatandaşlarıydılar. Parklar ve kamusal alanlar için belirlenen şehir nesnelerini/mobilyalarını kullanmak yerine, bölgeden insanlardan banklar, kutular, ağaçlar, oyun alanları, rögar kapakları ve diğer ülkelerden tabelalar gibi şehir nesnelerini aday göstermeleri istendi. Bu nesneler, sakinlerin ulusal kökenli bir ülkesinden veya seyahat sırasında karşılaşılan başka bir yerden seçildi. Nesneler 1:1 kopya halinde üretildi veya satın alındı ve siteye taşındı. Bu parkın ve açık alanın tasarımı sonrasında bölge canlandı. Daha fazla cemaate bir gerginlik oluşmadan ev sahipliği yapmaya başladı. Kent yönetimi parkın etrafını artan canlılığı fırsat bilerek soylulaştırma projeleriyle donatmak yerine yerel cemaatlerin ihtiyaçları doğrultusunda yeni projelere yoğunlaştı. Bu gibi örneklerin kent projelerinde artması ve en azından şikayetlerin farkındalığı kent yönetimi ve elit cemaatler ile mahrumiyet yaşayan cemaatler arasındaki gerginliği azaltacaktır. Şikayetler elbette hep varolacaktır ancak kentsel hareketler bu sorunların varlığını haber verme ve çözüm sunulması için bir barışçıl seçenek olarak kalabilir.

KAYNAKLAR

- Abendroth, W. (1992) *Avrupa İşçi Hareketleri Tarihi*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Akalın, A. (2016) *İslam Hukukunda Devlete İsyan Suçu*. Ankara: Fecr Yayınları.
- Akıncı, T. (2018) *Beyoğlu: Yapılar, Mekânlar, İnsanlar 1831-1923*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Altınay, A. R. (2010) *Lâle Devri 1718-1730*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Altınay, A. R. (2011) *Eski İstanbul (1553-1839)*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Alver, K. (2017) *Kent Sosyolojisi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Andretta, M., Piazza, G., and Subirats, A. (2015) *Urban Dynamics and Social Movements in della Porta, D. and Diani, M. (2015) The Oxford Handbook of Social Movements*. Oxford: Oxford University Press.
- Amin, A., Massey, D. and Thrift, N. (2000) *Cities for the Many not the Few*. Bristol: The Policy Press.
- Appadurai, A. (2008) *Grassroots Globalization in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Aristotle (2009) *Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Arrighi, G. (2016) *Uzun Yirminci Yüzyıl*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Asan, H. and Özsoy, A. (2018) The enduring influence of informality in Istanbul: Legalization of informal settlements and urban transformation. *Berkeley Planning Journal*. 30 (1), 60-81.
- Aydın, A. H. (2006) *Kamu Yönetimi ve Polis*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bauman, Z. (2001) *Parçalanmış Hayat*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beinin, J. and Vairel, F. (2011) *Social Movements, Mobilization, and Contestation in the Middle East and North Africa*. California: Stanford University Press.
- Bercé, Y. M. (2003) *Modern Avrupa'da Ayaklanmalar ve Devrimler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Berkes, N. (2018) *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: YKY.
- Bilgili, A. E. (2011) *Şehir ve Kültür: İSTANBUL*. İstanbul, Profil Yayıncılık.
- Blumer, H. (2008) *Social Movements in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Bookchin, M. (2013) *Toplumu Yeniden Kurmak*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Bookchin, M. (2014) *Kentsiz Kentleşme*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bookchin, M. (2017a) *Köylü İsyanlarından Fransız Devrimine*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Bookchin, M. (2017b) *Fransız Devriminden İkinci Enternasyonele*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Braudel, F. (1983) *Civilization and Capitalism 15th-18th Century: The Structures of Everyday Life*. London: William Collins Sons and Co. Ltd.
- Braudel, F. (2017a) *II: Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası Cilt I*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Braudel, F. (2017b) *II: Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası Cilt II*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Brenner, N. and Keil, R. (ed.) (2006) *The Global Cities Reader*. New York: Routledge Press.
- Brenner, N., Marcuse, P. and Mayer, M. (2012) *Cities for People, Not for Profit*. London: Routledge.
- Broadbent, J. and Brockman, V. (2011) *East Asian Social Movements*. London: Springer.
- Brook, D. (2013) *A History of Future Cities*. New York, W. W. Norton & Company, Inc..
- Burckhardt, J. (2018) *İtalya'da Rönesans Kültürü*. İstanbul: Okyanus Yayıncılık.
- Calvino, I. (1983) 'Italo Calvino on Invisible Cities', *Columbia*, 8(1983), pp. 37-42.
- Calhoun, C. (2008) *Putting Emotions in Their Place* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Cartledge, P. (2009) *Ancient Greece: A History in Eleven Cities*. Oxford: Oxford University Press.
- Carty, V. (2015) *Social Movements and New Technologies*. Oxon: Taylor&Francis.
- Castells, M. (1983) *The City and the Grassroots*. London: Edward Arnold.
- Castells, M. (1991) *The Informational City*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Castells, M. (2004) *The Power of Identity, The Information Age: Economy, Society and Culture*. Cambridge: Blackwell.
- Castells, M. (2005) *The Network Society: A Cross-cultural Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Castells, M. (2010a) *The Rise of the Network Society*. West Sussex: Wiley-Blackwell Publication.
- Castells, M. (2010b) *The Power of Identity*. West Sussex: Wiley-Blackwell Publication.
- Castells, M. (2010c) *End of Millennium*. West Sussex: Wiley-Blackwell Publication.

- Castells, M. (2015) *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in The Internet Age*. Cambridge: Polity Press.
- Castells, M. (2017) *Kent, Sınıf ve İktidar*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Chesters, G. and Welsh, I. (2011) *Social Movements: The Key Concepts*. New York: Routledge Publications.
- Childe, V. G. (1948) *Man Makes Himself*. London.
- Clark, D. (2005) *Urban World/ Global City*. New York: Routledge Press.
- Clark, P. (2009) *European Cities and Towns 400-2000*. Oxford: Oxford University Press.
- Collier, R. B. (1999) *Paths toward Democracy: The Working Class and Elites in Western Europe and South America*. New York: Cambridge University Press.
- Cornwall, A. (2011) (ed.) *The Participation Reader*. New York: Zed Books.
- Çelik, Z. (2015) *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Davis, K. (2011) 'The Urbanization of the Human Population, in Le Gates, R. T. and Stout, F. (ed.) *The City Reader, Trends, Theory, Policy*. 5th edn. New York: Routledge Press, pp. 20-31.
- de Certeau, M. (2008) *Gündelik Hayatın Keşfi I: Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları*. Ankara: Dost Kitabevi.
- della Porta, D. (1995) *Social Movements, Political Violence, and the State: A Comparative Analysis of Italy and Germany*. Cambridge: Cambridge University Press.
- della Porta, D. and Tarrow, S. (2005) *Transnational Protest and Global Activism*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.
- della Porta, D. and Diani, M. (2006) *Social Movements: An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- della Porta, D. and Tarrow, S. (2008) *Transnational Protest and Global Activism* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- della Porta, D. and Caiani, M. (2009) *Social Movements and Europeanization*. Oxford: Oxford University Press.
- della Porta, D. (2015) *Democracy in Social Movements* in della Porta, D. and Diani, M. (2015) *The Oxford Handbook of Social Movements*. Oxford: Oxford University Press.
- DHA (2020, July 10). İşte İstanbul'da günlük tüketilen su miktarı. Retrieved from <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1491660-iste-istanbulda-gunluk-tuketilen-su-miktari>.

- Durkheim, E. (2008) *The Division of Labour in Society* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Eisinger, P. K. (2008) *The Conditions of Protest Behaviour in American Cities* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Eldem, E., Goffmann, D. and Masters, B. (2012) *Doğu ile Batı Arasında Osmanlı Kenti*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Engels, F. (2013) *İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Engels, F. (2018) *Alman Köylü Savaşı*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Epstein, B. (1991) *Political Protest&Cultural Revolution: Nonviolent Direct Action in the 1970s and 1980s*. Berkeley: University of California Press.
- Erdi-Lelandais, G. (2014) *Understanding the City: Henri Lefebvre and Urban Studies*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Erdoğan, M. (2015) *Anayasal Demokrasi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ergün, N. (2004) Gentrification in Istanbul. *Cities*. 21(5), 391-405.
- Erkut, G. (2014) *Dimensions of Urban Re-development: The Case of Beyoğlu, Istanbul*. Berlin: TU Berlin.
- Ertep, H. (2009) Chaos or homogenization? The role of shop signs in transforming urban fabric in Beyoğlu, İstanbul. *Sage Publications*. 8(3), 263-272.
- Escobar, A. and Alvarez, S. (2008) *Theory and Protest in Latin America Today* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Evans, S. (2008) *Personal Politics* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Eyerman, R. and Jamison, A. (2008) *Social Movements: A Cognitive Approach* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Fainstein, S. S. (1995) *The City Builders: Property, Politics, and Planning in London and New York*. Oxford: Blackwell Press.
- Farabi (2017) *İdeal Devlet*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Faroghi, S. (2010) *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Faroghi, S. (2014) *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Farrington, I. (2013) *Cusco*. Florida: The University Press of Florida.
- Frankfort, H. (1970) *The Art and Architecture of the Ancient Orient*. Middlesex: Penguin Books.

- Fraser, B. (2015) *Digital Cities: The Interdisciplinary Future of the Urban Geo-Humanities*. New York: Palgrave Macmillan.
- Friedmann, J. (2002a) *The Prospect of Cities*. Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- Friedmann, J. (2002b) 'Intercity networks in a Globalizing Era' in Scott, A. J., (ed.) *Global City-Region: Trends, Theory, Policy*. Oxford: Oxford University Press, pp. 119-139.
- Fuller, G. E. (2016) *Türkiye ve Arap Baharı*. İstanbul: Eksi Yayıncılık
- Gamson, W. A. (1995) *Constructing Social Movement* in Johnston, H. and Klandermans, B. (1995) *Social Movements and Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Gasset, J. O. (2017) *Kitlelerin Ayaklanması*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Geddes, P. (1949) *Cities in Evolution*. London: Williams & Norgate Ltd.
- Geddes, P. (1968) *Cities in Evolution: an Introduction to the Town Planning Movement and to the Study of Civics*. London: Ernest Benn Limited.
- Geniş, S. (2007) 'Producing elite localities: the rise of gated communities in Istanbul'. *Urban Studies*. 44(4), 771-98.
- Giddens, A. (1990) *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Goldstone, J. A. (2003) *States, Parties, and Social Movements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goldstone, J. A. (2014) *Revolution*. New York: Oxford University Press.
- Goldstone, J. A. (2016) *Revolution and Rebellion in the Early Modern World*. New York: Routledge.
- Goodson, L. (ed.) (2012) *Community Research for Participation*. Chicago: The Policy Press.
- Goodwin, J. and Jasper, J. M. (2015) *The Social Movements Reader: Cases and Concepts*. Chichester: Blackwell Publishing.
- Gökmen, G. P. and Özsoy, A. (2014) 'Urban transformation developments triggered by new legal regulations in Istanbul'. *IAHS Journal*. 32(2), 139-148.
- Gramsci, A. (2008) *Notes on Italian History* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Gül, M. (2017) *Architecture and the Turkish City*. London: I.B. Tauris&Co. Ltd.
- Habermas, J. (2008) *New Social Movements* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Hall, P. (1977) *The World City*. 2nd edn. London: Weidenfeld and Nicolson Publication.

- Hall, P. (2002) 'Global City-Regions in the Twenty-first Century' in Scott, A. J., (ed.) *Global City-Region: Trends, Theory, Policy*. Oxford: Oxford University Press, pp. 59-78.
- Hall, S. (2012) *City, Street and Citizen*. New York: Routledge Press.
- Hamel, P, Lustiger-Thaler, H. and Mayer, M. (2000) *Urban Movements in a Globalising World*. London: Routledge.
- Hammond, M. (1972) *The City in the Ancient World*. Cambridge: Harvard University Press.
- Harvey, D. (2012a) *Rebel Cities*. London: Verso Publication.
- Harvey, D. (2012b) *Paris, Modernitenin Başkenti*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Harvey, D. (2015) *Sermayenin Mekanları*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2016) *Sosyal Adalet ve Şehir*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Hasson, S. (1987) *Urban Social Movements in Jerusalem: the protest of the second generation*. New York: State University of New York Press.
- Haug, C. (2015) *Meeting Arenas* Goodwin, J. and Jasper, J. M. (2015) *The Social Movements Reader: Cases and Concepts*. Chicester: Blackwell Publishing.
- Hénaff, M. and Strong, T. (2001) *Public Space and Democracy*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Henckel, D., Thomaier, S., Könecke, B., Zedda, R., and Stabilini, S. (2007) *Space-Time Design of the Public City*. Dordrecht: Springer.
- Herschel, T. (2013) *Cities, State and Globalisation*. New York: Routledge Press.
- Hirsch, E. L. (2015) *Generating Commitment among Students* Goodwin, J. and Jasper, J. M. (2015) *The Social Movements Reader: Cases and Concepts*. Chicester: Blackwell Publishing.
- İbni Haldun (2013) *Mukaddime*. İstanbul, Kaynak Yayınları.
- İnalçık, H. (2016) *Osmanlı'da Devlet, Hukuk ve Âdalet*. İstanbul: Kronik Yayıncılık.
- Jacobs, J. (1964) *The Death and Life of Great American Cities: The Failure of Town Planning*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Jacobs, J. (1972) *The Economy of Cities*. Middlesex, England; Pelican Books.
- Jacobsson, K. (2015) *Urban Grassroots Movements in Central and Eastern Europe*. Surrey: Ashgate Publishing Limited.
- Jasper, J. (2007) *Cultural Approaches in the Sociology of Social Movements* in Klandermans, B. and Roggeband, C. (2007) *Handbook of Social Movements Across Disciplines*. New York: Springer.

- Jenkins, J. C. (2008) *Resource Mobilization Theory and The Study of Social Movements* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Johnston, H. (1995) *A Methodology for Frame Analysis: From Discourse to Cognitive Schemata* in Johnston, H. and Klandermans, B. (1995) *Social Movements and Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Johnston, H. and Klandermans, B. (1995) *The Cultural Analysis of Social Movements* in Johnston, H. and Klandermans, B. (1995) *Social Movements and Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kennedy, R. G. (1996) *Hidden Cities*. New York: Penguin Books.
- Kienitz, F. K. (2014). *Sultanların Şehirleri*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Klandermans, B. (2008) *Mobilization and Participation: Social-Psychological Expansions of Resource Mobilization Theory* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Kofman, E. And Lebas, E. (2006) *Writings on Cities, Henri Lefebvre*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Kornhauser, W. (2008) *The Politics of Mass Society* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Kostof, S. (1994) *His Majesty the Pick: The Aesthetics of Demolition*, in Çelik, Z., Favro, D. and Ingersoll, R. *Streets: Critical Perspectives on Public Space*. California: University of California Press.
- Kriesi, H. et al. (2002) *New Social Movements in Western Europe: A Comparative Analysis*. London: UCL Press.
- Kriesi, H. and Wisler, D. (2008) *Social Movements and Direct Democracy in Switzerland* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Kuyucu, T. and Ünsal, Ö. (2010) Urban transformation as state-led property transfer: an analysis of two cases of urban renewal in Istanbul. *Urban Studies*. 47(7), 1479-99).
- Larice, M. And Macdonald, E. (ed.) (2007) *The Urban Design Reader*. New York: Routledge Press.
- Laxer, G. and Halperin, S. (2003) *Global Civil Society and Its Limits*. New York: Palgrave Macmillan Ltd.
- Le Bon, G. (2001) *Kitleler Psikolojisi*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Le Bon (2008) *The Crowd* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Le Bon (2014) *Kitleler Psikolojisi*. Ankara: Tutku Yayınevi.

- Lees, L., Slater, M. And Wyly, E. (2010) *The Gentrification Reader*. New York: Routledge Press.
- Lefebvre, H. (2014) *Mekânın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2016) *Şehir Hakkı*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2017) *Kentsel Devrim*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Leitman, J. (1999) *Sustaining Cities: Environmental Planning and Management in Urban Design*. New York: McGraw Hill Publication.
- Le Gates, R. T. and Stout, F. (ed.) (2011) *The City Reader, Trends, Theory, Policy*. 5th edn. New York: Routledge Press.
- Le Gates, R. T. (2011) 'How to Study Cities', in Le Gates, R. T. and Stout, F. (ed.) *The City Reader, Trends, Theory, Policy*. 5th edn. New York: Routledge Press, pp. 13-15.
- Lloyd-Evans, S. and Potter, R. B. (1998) *The City in the Developing World*. Essex: Addison Wesley Longman Publication.
- Lösch, A (1954) *The Economics of Location*. Connecticut: New Haven.
- Mackenney, R. (2004) *Şehir Devletler 1500-1700*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Mardin, Ş. (1962) *The Genesis of Young Ottoman Thought*. New Jersey: Princeton University Press
- Markoff, J. (1996) *Waves of Democracy: Social Movements and Political Change*. Calif: Pine Grove Press.
- Martin, W. G. (2008) *Making Waves: Worldwide Social Movements 1750-2005*. Colorado: Paradigm Publishers.
- Manual, F. (2002) *Proposed Standard Practice for Surveys on Research and Experimental Development*. Paris: OECD Publishing. [Online]. Available at: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/science-and-technology/frascati-manual-2002_9789264199040-en#page1 (Accessed: 20 September 2014).
- Marshall, S. (2005) *Street and Pattern*. New York: Spon Press.
- Martin, L. and March, L. (2010) *Urban Space and Structures*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marwell, G. and Oliver, P. (2008) *The Critical Mass in Collective Action* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Marx, K. (2008) *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Marx, K. (2018) *Kapital: Ekonomi Politiğin Eleştirisi Cilt I*. İstanbul: Yordam Kitap.

- Marx, K. and Engels, F. (2008) *A Contribution to the Critique of Political Economy* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Marx, K. and Engels, F. (2018a) *Alman İdeolojisi*. İstanbul: Kor Kitap.
- Marx, K. and Engels, F. (2018b) *Komünist Manifesto*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mayer, D. and Tarrow, S. (1998) *The Social Movement Society: Contentious Politics for a New Century*. New York: Rowman&Littlefield Publishers.
- McAdam, D. (2008) *Political Process and the Development of Black Insurgency 1930-1970* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- McAdam, D., McCarthy, J. D. and Zald, N. (2008) *Comparative Perspectives on Social Movements* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- McCarthy, J. D. and Zald, N. (2008) *Resource Mobilisation and Social Movements: A Party Theory* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- McCarthy, J. D. and Zald, N. (2015) *Social Movement Organizations* in Goodwin, J. and Jasper, J. M. (2015) *The Social Movements Reader: Cases and Concepts*. Chicester: Blackwell Publishing.
- Melucci, A. (1996) *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Melucci, A. (2008) *A Strange Kind of Newness: What's New in New Social Movements?* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Merrifield, A. (2014) *The New Urban Question*. New York: Pluto Press.
- Meyer, D. S., Robnett, B., and Whittier, N. (2002) *Social Movements: Identity, Culture, and the State*. New York: Oxford University Press.
- Milan, S. (2013) *Social Movements and their Technologies: Wiring Social Change*. New York: Palgrave Macmillan.
- Milkman, R., Luce, S., and Lewis, P. (2015) *Occupy Wall Street* in Goodwin, J. and Jasper, J. M. (2015) *The Social Movements Reader: Cases and Concepts*. Chicester: Blackwell Publishing.
- Mill, J. S. (2014) *Özgürlük Üstüne ve Seçme Yazılar*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Moghadam, V. (2009) *Globalization and Social Movements: Islamism, Feminism, and the Global Justice Movement*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers,
- Monaghan, P. (2012) *How Local Resilience Creates Sustainable Societies* Oxon: Routledge Publishing.

- Montagna, N. (2008) *Social Movements and Global Mobilisations* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Moughtin, C. (2003) *Street and Square*. Oxford: Architectural Press.
- Moulaert, F, Rodriguez, A. and Swyngedouw, E. (ed.) (2003) *The Globalized City: Economic Restructuring and Social Polarization in European Cities*. Oxford: Oxford University Press.
- Mudu, P. (2014) *Ogni Sfratto Sara una Barricata: Squatting for Housing and Social Conflict in Rome*. in SQOK, Cattaneo, C., and Martinez, M. (2014) *The Squatters' Movements in Europe. Commons and Autonomy as Alternative to Capitalism*. London: Pluto Press.
- Mueller, C. (2008) *Conflict Networks and the Origin of Women's Liberation* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Mumford, L. (1961) *The City in History: Its Origins, Its Transformations, and Its Prospects*. London, Harcourt, Brace & World, Inc.
- Necipoğlu, G. (2016) *Osmanlı Mimarlık Kültürü*. İstanbul: Kubbealtı Yayınevi.
- Nizam'ı-mülk (2017) *Siyasetname*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Oberschall, A. (2008) *Social Conflict and Social Movements* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Offe, C. (2008) *New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Olson, M. (2008) *The Logic of Collective Action* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Örs, İ. R. (2017) *Diaspora of the City*. New York: Springer.
- Park, R. E. and Burgess, E. W. (2016) *Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler*. Ankara: Heretik Yayınevi.
- Piketty, T. (2014) *Capital in the Twenty-first Century*. London: the Belknap Press of Harvard University Press.
- Pirenne, H. (2014) *Medieval Cities*. New Jersey: Princeton University Press.
- Pirenne, H. (2016) *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Piven, F. and Cloward, R. (2008) *Poor People's Movements* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Platon (2017) *Devlet*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Poggi, G. (2014) *Modern Devletin Gelişimi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Purdue, Derrick (2007) *Civil Societies and Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Richardson, A. (1983) *Participation*. London: Routledge Publishing.
- Rivet, P. (1973) *Maya Cities*. London: Elek Books Limited.
- Robertson, R. (1992) *Globalisation: Social Theory and Global Cultere*. London: Sage.
- Rousseau, J. J. (2017) *Toplum Sözleşmesi*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Sanoff, H. (2000). *Community Participation Methods in Design and Planning*. NewYork: John WileySons.
- Sarı, Ö. and Esgin, A. (2016) *Toplumsal Analizler Ekseninde Kent Fragmanları*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Sassen, S. (2001) *The Global City: New York, London, Tokyo*. New Jersey: Princeton University Press.
- Sassen, S. (2002) *Global Networks: Linked Cities*. New York: Routledge Press.
- Sassen, S. (2006) *Cities in World-Economy*. California: Pine Forge Press.
- Satterthwaite, D. (ed.) (1999) *The Earthscan Reader in Sustainable Cities*. London: Eartscan Publishing.
- Savitch, H. V. (2008) *Cities in a Terror: Space, territory, and Local Resilience*. New York: Cleveland State University.
- Schaeffer, R. K. (2014) *Social Movements and Global Social Change: The Rising Tide*. Lanham: Rowman&Littlefield.
- Schmidt, K. (2012) *Göbekli Tepe: A Stone Age Sanctuary in South-Eastern Anatolia*. Heidelberg: ArchaeNova Publishing.
- Schuurman, F. and van Naerssen, T. (1989) *Urban Social Movements in the Third World*. New York: Routledge.
- Schwartz, G. M. and Nichols, J. J. (2010) *After Collapse; The Regeneration of Complex Societies*. Tucson: The University of Arizona Press.
- Scott, A. J., (ed.) (2002) *Global City-Region: Trends, Theory, Policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Sennett, R. (2013) *Kamusal İnsanın Çöküşü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Simmel, G. (2008) *Conflict in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Simmel, G. (2017) *Gizliliğin ve Gizli Toplumların Sosyolojisi*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Sit, V. F. F. (2010) *Chinese City and Urbanism*. Singapore: World Scientific Publishing.

- Smelser, N. J. (2008) *Theory of Collective Behaviour* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Smith, J. (1999) *Global Politics and Transnational Campaign against International Trade in Toxic Waste* in Porta, D. Kriesi, H. and Rucht, D. (1999) *Social Movements in a Globalising World*. New York: Macmillan.
- Smith, J. and Fetner, T. (2007) *Structural Approaches in the Sociology of Social Movements* in Klandermans B. and Roggeband, C. (2007) *Handbook of Social Movements Across Disciplines*. New York: Springer.
- Smith, J. (2015) *The Transnational Network for Democratik Globalization* in Goodwin, J. and Jasper, J. M. (2015) *The Social Movements Reader: Cases and Concepts*. Chicester: Blackwell Publishing.
- Smith, N. (2017) *Eşitsiz Gelişim: Doğa, Sermaye ve Mekânın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Snow, D. A. (2008) *Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- SQOK, Cattaneo, C., and Martinez, M. (2014) *The Squatters' Movement in Europe. Commons and Autonomy as Alternative Capitalism*. London: Pluto Press.
- Söylemez, M. (2011) *İslam Şehirleri*. İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- Stavrides, S. (2016) *Kentsel Heterotopya*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- SUDER (2020, July 10) Kişi Başı Ambalajlı Su Tüketimi 138 Litreye Çıktı. Retrived from <https://suder.org.tr/kisi-basi-ambalajli-su-tuketimi-138-litre-ye-cikti/>.
- Sustainable Seattle. (1993) *Sustainable Seattle Indicators of Sustainable Community; A Report to Citizens on Long Term Trends in Their Community*. Seattle: Sustainable Seattle.
- Swidler, A. (1995) *Cultural Power and Social Movements* in Johnston, H. and Klandermans, B. (1995) *Social Movements and Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Swyngedouw, E., Moulaert, F. and Rodriguez, A. (2003) 'The World in a Grain of Sand: Large-Scale Urban Development Projects and the Dynamics of 'Glocal' Transformations', in Moulaert, F., Rodriguez, A. and Swyngedouw, E. (ed.) *The Globalized City: Economic Restructuring and Social Polarization in European Cities*. Oxford: Oxford University Press, pp. 9-29.
- Şenyurt, O. (2018) *Zamanın Mekânları Mekânın Zamanları: Osmanlı'da Mimari Mekân ve Yaşam*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Tainter J. A. (1988) *The Collapse of Complex Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Tallon, A. (2010) Urban Regeneration in the UK. Dawsonera [Online]. Available at: <http://www.dawson-era.com> (Accessed: 11 February 2012).
- Tarrow, S. (2008) *Power in Movement* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Tarrow, S. (2011) *Power in Movement: Social Movement and Contentious Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Tayfur, K. (2014) *Gezi Parkı'nın Geçmişi*. İstanbul: Atlas.
- Teaford, J. C. (2006) *The Metropolitan Revolution*. New York: Columbia University Press.
- Tilly, C. (2008) *Social Movements and National Politics* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Tilly, C. and Wood, L. J. (2013) *Social Movements 1768 – 2012*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Tonkiss, F. (2011) *Space, the City and Social Theory*. Cambridge: Polity Press.
- Topçu, N. (2017) *İsyân Ahlâkı*. İstanbul: Dergâh Yayınları
- Touraine, A. (1988) *Return of the Actor: Social Theory in Postindustrial Society*. Minneapolis: Univ. Minn. Press.
- Touraine, A. (2008) *An Introduction to the Study of Social Movements* in Ruggiero, V. and Montagna, N. (2008) *Social Movements*. Oxon: Routledge.
- Uysal, A. (2016) *Toplumsal Hareketler Sosyolojisi*. İstanbul: Tezkire Yayıncılık.
- Zagorin, P. (1982) *Rebels and Rulers 1500-1660*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zukin, S. (1991) *Landscape of Power: From Detroit to Disney World*. California: University of California Press.
- Von Stein, L. (1959) *Geschichte der sozialen Bewegung in Frankreich von 1789 bis auf unsere Tage*. Hildesheim: Georg Olms.
- Wallerstein, M. I. (2004) *World-systems Analysis: An Introduction*. Durham: Duke University Press.
- Wapner, P. (2015) *Transnational Environmental Activism* in Goodwin, J. and Jasper, J. M. (2015) *The Social Movements Reader: Cases and Concepts*. Chicester: Blackwell Publishing.
- Weber, M (2012) *Modern Kentin Oluşumu: ŞEHİR*. İstanbul: Yarın Yayınevi.
- Wheeler, S. M. and Beatley, T. (ed.) (2009) *The Sustainable Urban Development Reader*. 2nd edn. New York: Routledge Press.

Wheeler, S. M. (ed.) (2009) *The Sustainable Urban Development Reader*. New York: Routledge Press.

White, S. (2011) *Osmanlı'da İsyân İklimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Whyte, W. H. (2009) *Rediscovering the Center*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

Wiarda, H. (2003) *Civil Society: The American Model and Third World Development*. UK: Hachette Publishing.

Wirth, L. (2002) *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme*. Ankara: İmge Kitabevi.

Zukin, S. (1993) *Landscape of Power: From Detroit to Disney World*. Los Angeles: California University Press.

EK 1. Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhuriyet OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amaçındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı):

Mülakat tarihi:

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı):

Mülakat tarihi:09 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 1

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Beyoğlu denilince çok farklı kimliklere sahip mekanlar söz konusu olsa da ilk söyleyebileceğim mekan, tabi ki Taksim Meydanı'dır. Türkiye'deki sol toplumsal hareketlerin sembolü, anlamı oldukça büyük. Uzun yıllar yasaklıydı Taksim. Emekçilerin, işçi sınıfının ve muhalefetin kendini ifade edebildiği ve kitleselleşebildiği bir mekandı. Ben, özellikle doksanların sonu, iki binlerin başı itibarıyla Taksim'de vardım. Öğrenciydim, ülkenin geçirdiği politik atmosferde "meydan"ı kullanma girişimlerine tanık oldum, sonra uzun yıllar 1 Mayıs'ta "Taksim'e çıkmaya" çalıştık. 2010 yılında meydan yasağı kalktı ama Gezi olaylarıyla iktidarın yasakçı tavrı tekrar gündeme geldi ve meydan yeniden emekçilere kapatıldı.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Beyoğlu denilince ikinci önemli mekan elbette Galatasaray Meydanı'dır. Doksanlı yılların başından beri faili aslında belli olan ancak "meçhul" olarak kayda geçen gencecik insanların ailelerinin toplandığı Galatasaray Meydanı. Doksanların ortalarından günümüze çok önemli bir direniş alanıdır burası da. Cumartesi Anneleri ile özdeşleşmiştir adeta. O meydana yakınlarını arayanlar, saçlarından tutulup sürüklenen anne babalar ve daha niceleri... Ben de bu eylemlerim bazılarında katılımcı olarak bulundum ve o atmosferi soludum.

Tüm bu mekanları sayarken İHD (İnsan Hakları Derneği) ve THİV'i de (Türkiye İnsan Hakları Vakfı) unutmamak gerekir. Bu iki STK'nın binası Taksim'dedir. Toplumsal eylemlerde yaralanan, saldırıya uğrayan her kesimden kişinin sığınağı olmuştur buralar.

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Bu mekanların sosyal ve kültürel değerlerinden önce "sosyo/politik" nedenleri daha ön planda oldu benim için çünkü ben bir İstanbullu değildim ve kentle olan ilişkim de öncelikli olarak kültür olamadı. Ancak lise ergenliğinden çıkıp okuyup geliştikçe bu mekanların geçmişte de pek çok ayrımcılığa ve acıya tanıklık ettiğini öğrendim. Örneğin 1950'li yıllarda 6/7 Eylül olayları ve gayrimüslimlerin yaşadıkları... Sonrasında Tarlabası'nda kozmopolit bir alan yaratan Kürt göçü ve Romanlar... Tabi seks işçileri ve yeraltı dünyası... Öğrenciyken Tarlabası'na belli bir saatten sonra girmeye korkardık fakat çoğu sivil toplum örgütü ve derneğin de büroları iki binlerin sonuna kadar Tarlabası civarındaydı.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

“Dönüşüm” tabii Beyoğlu ve çevresi için maalesef kaçınılmaz olmuş. Sadece politik alanla da ilgili değil bence. Burası önemli bir rant alanı her şeyden önce. Yoğun bir turizm ve hizmet sektörüne yönelik. Tarihle bağı koparılmış, kamu alanı olmaktan çok tüketebildiğiniz ölçüde varolabildiğiniz bir semt adeta. Tabii ikinci önemli dönüşüm Gezi olayları. Beyoğlu’nu bitirmek istediler. Çok yönlü, İstanbul’un göbeği. Eğlence merkezi. (Son yıllarda bu unvanı Kadıköy/ Moda için söyleyebiliriz.) Sosyal olaylarda her zaman gündemde ve bir ifade/ direniş alanı. 2013 yılı bu anlamıyla milat. Sonrasında en ufak bir toplumsal gösteriye asla izin verilmeyen, en apolitik yılbaşı kutlamalarında dahi özel güvenlik önlemleri alınan bir semt. Sadece sembolik gezintiler, bolca Arap turist ve nostaljik birkaç adres dışında ülke genelini yansıtmayan bir yer Beyoğlu. Beyoğlu mekansal olarak benim için bir ifade/ eylem ve direniş alanı. Birbiriyle bu saikle tanışmış insanların bir buluşma alanı. Tabii bu yazdıklarım bir dönem için geçerliydi. Şu an benim için bu özelliklere sahip mi çoğu yönüyle tartışılır.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı):

Mülakat tarihi:12 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 2

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Beşiktaş ve Kadıköyden farklı olarak Beyoğlu - Galatasaray ilişkisi aynı oranda entegre değildir. Burdaki ana faktör Galatasarayın stadının lokasyonun farklı yerde olmasıdır. Ondan dolayı Beşiktaş ve Kadıköy maç öncesi iki ana rakibimiz için direk buluşma yeri iken Galatasaray taraftarı Beyoğlu dışında Levent, Mecidiyeköy ve Seyrantepe tarafında da maç öncesinde toplanmaktadırlar.

Maç öncesi Beyoğlu'nda tezahüratlarda bile yer bulan Nevizade'de yer alan restaurantlar Galatasarayın Türk Telekom Arenaya taşındığı ilk dönemde oldukça revaçtaydı. Bizim içinde mühim mekanlardı ama daha sonra Levent Tahtasaray, Venge ve Vadistanbul'da yer alan mekanlar bizim maç öncesi buluştuğumuz ve değerlendirme toplantıları yaptığımız mekanlar oldu.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Mühim mekan maç öncesi buluşulan yerler dışında Beyoğlu'nda yer alan Galatasaray Meydanı & Lisesi, Adamız, Kalamış Tesislerimiz ve stadın içinde yer alan müzemiz bizim için mühim mekanlardır. Bu noktaların konumu ve tarihçesi bizim için bu yukarıda listelediğim noktalara değer katmaktadır. Spor Kulübü olarak 1905 yılından beri sporun beşiği iken eğitim kurumuyla 1481 yılından beri kültürün simgesidir. Bu okulun lokasyonu 1481 yılından beri aynıdır ve Beyoğlu'nun göbeğindedir. Okul Beyoğlu'na lokasyon olarak anlam kazandırmaktadır. Sosyal tesislerimiz olan Ada ve Kalamışa anlam katan o tesislerde yer alan sarı & kırmızılı bayraklardır. Stad ve Müze ise zaten her takımın en değerli mekanlarıdır.

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

İlk sorunun cevabında belirttiğim gibi stadın lokasyonun değişmesi. Bizim için mühim ve değerli olan Mecidiyeköy'deki mekanların yerine Levent tarafındaki yerlerin önem kazanmasına neden olmuştur. Beyoğlu hep Galatasaraylılar için önemliydi çünkü lise orda yer almakta ve kulüp bu semtte doğmuştu.

Ama kulübün doğduğu okuldan öte stadın lokasyonu daha etkin olmuştur mekanlara anlam vermekte.

Beyoğlu'nda yer alan mekanlar bu noktanın şehrin merkez noktası olarak anılmasına istinaden turistin yoğun olduğu dönemlerde bu müşterileri hedeflemişlerdir ama Levent'teki mekanlar ses ve oturma düzeni ile tamamen bize yani taraftara uygun bir halde taraftarları hedef müşteri kitlesi olarak konuşmamışlardır.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):E.S.

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı):Mimarlar Odası

Mülakat tarihi:12 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 3

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

80’li yılların ortaları ve sonları ile 90’li yılların başlarında benim için İstiklal caddesi ve çevresi bana hitab eden bazı etkinliklerin ve sosyal oluşumların bir araya geldiği mekanları barındıran bir yer idi (o dönemden sonra tekrar ilgi alanım olmadı). O dönem biraz daha içinde yer almaya çalıştığım Mimarlar Odası, Büyükparmak sokakta yer almakta olup, cep telefonu, internet ve sosyal ağların olmadığı insanların birbiri ile iletişiminin zor kurulduğu dönemlerde, genelde birbirinden habersiz cesitli zamanlarda uğradığı ve bir araya gelmelerini sağlayan yerlerin başında yer alıyordu. Mimarların sorunlarının, mimari/çevresel, kültürel, sanatsal, sosyal ve siyasi konuların vb. konuşulduğu, fikirlerin paylaşıldığı, yine Mimarlar Odası görev ve sorumlulukları dahilinde çözüm arandığı, yetkili yerlerle temasa geçildiği ve sonrasında da çevre mekanlarda yeme, içme, sinema, tiyatro, sergi vb. sosyal hayata dair paylaşımlara imkan tanıyan mekanlarıyla ortak hayatın devamına olanak sağlayabiliyordu.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Benim için yine benzer nitelikte ve ortak paylaşımları, gezi, seyahat ve fotoğraf olan insanların toplandığı Fotografevi, Baraka gibi mekanlarda bu bölgede yer almaktaydı. İlgili kişilerin bir araya gelmelerini, yaptıkları etkinlikleri, fotoğraf, video, sunumlarla paylaşımları, tanışmalarını, yeni ve ortak seyahat grupları ve planlamaları yapmaları gibi olanaklara imkan sağliyabiliyordu.

Yine müzik zevklerinin Kemancı, Hayal kahvesi, Jazz Stop gibi yerlere uygun olduğu kitleler o dönem oralarda toplanma, müzik dinleme, sonrasında ve şimdi popüler olan bir çok müzik grubunun, solistin ve müzisyenin ortak paylaşım, tanışma ve müzikle ilgili yeni birliktelikler olusturmasına olanak sagliyordu.

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Benim sözünü ettiğim ve benim için biraz da dönemsel olarak o zamanki ilgi, sosyal ve kültürel hayatımı oluşturan mekanlar artık bu bölgelerde pek yer almıyor ya da şekil degistirmis durumda. Artık cagimizin gereği ve teknolojinin alt yapisini oluşturan mobil ağlar bu fiziksel mekanların biraz da ticari kaygılardan oturu yerini almaktadır. Ama yine de hala o eski dönemden kalma, duvarlarında o dönemlerin müdavimlerinin yazı ve fotoğraflarının yer aldığı mekanlar (bunlar cogunlukla artık restoran ve ticari gelir getirebilen yerler) bana göre hala o dönemleri yasayanların ya da farkında olabilen şimdi ki yeni neslin ilgisini çekmekte sosyal, kültürel anlamda tasidıkları anılarıyla değerlerini koruyabilmektedir.

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Benim sozunu ettiğim ve o yıllarda en azından o tip toplanmalara, paylaşımlara, sosyalleşmeye ve kendini var ve varlık etme imkanı veren mekanlar artık Beyoglu ve civarında yer almıyor. Faaliyetlerini basta Mimarlar Odası olmak uzere başka semtlerde yürütmekte, ya da kapanmaktalar. Bölgenin artık daha çok gelir getirecek, daha farklı beklentileri ve ilgileri olan insanlara yönelik, daha ticari bir sekle donustugu görülmektedir. Sinemalar, tiyatrolar, sergi salonları kapanmakta, alisveris merkezi, restoran, mağaza gibi yerlere dönüşmekte, bir kac bankanın bile kendine ait mülklerde yuruttugu sergi vb. Sanatsal faaliyetler küçülmekte daha çok kendi cikardıkları kitapları ve yayınları satmaya yönelik ticari oluşumlara dönüşmektedirler.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Beyoglu artık daha farklı ve sürekli değişen ilgi alanları ve zevkleri olan kişilerin ya da belli bir grubu oluşturan turistlerin uğrak alanları haline gelerek cabuk tüketen toplumun oluşturduğu spekülasyonlara yenilmektedir.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı): Greenpeace

Mülakat tarihi:12 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 4

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Greenpeace'i destekleyen mekânlarda toplantılarımızı gerçekleştirmekteydik. Mis sokak etrafında bulunan cafe ve restoranlar başta olmak üzere yeşiller partisinin bulunduğu binanın önü bizlerin tartışma ve buluşma alanıydı. Galata Kulesi eylem alanlarımızdan bir tanesiydi. Ama toplantının devam etme süresi kısa olduğu için daha çok Taksim Meydanında eylemlerimizi gerçekleştirmekteydik. 3 Haziran 2011'de seçimler yaklaştığı için Başbakan'dan nükleer enerjiden vazgeçmesini istedik Taksim Meydanında. 9 gün boyunca kimse bize dokunmadı ve alanı ofisimiz haline getirdik. Hatta bilgisayarlarımız için jeneretör bile kullandık. Daha sonra meydana yakın gerçekleşen diğer eylemlerle birlikte hareket etmek istedik. Feminist hareketler gibi.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

3 Haziran 2011 tarihinde yaptığımız eylem esnasında Taksim Meydanının çeşitlilik sunma açısından eylemlerimizi zenginleştirdiğini anladık. Parti ayrımı olmaksızın herkesin bir süre ortak hareket ettiği bir eylem olarak bu tarihi sayabiliriz. Mis sokak, istiklal ve taksim meydanı iletişim açısından çok önemli. İnsanlara sorular sormak, onları amaçladığımız konularda bilgilendirmek ve sesismizi duyurmak bizim için önemliydi. Greenpeace akdeniz ofisi kallavi sokak'da bulunduğu için saydığım mekanlar ayrıca bizler için önem kazanmaktaydı. Çünkü mekânları sadece eylem yahut bilgilendirme projeleri için değil özel hayatımızda da sık sık kullanmaktaydık.

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Ben artık durumun kötüye gittiğini düşünüyorum. Sokaklar daha çirkin ve daha beton bir hale geldiği için kamuoyu oluşturmak için ulaşmamız gereken kitle artık saydığım mekanlara gelmiyor. Çünkü estetik olarak gezi direnişi sonrasında taksim meydanını değiştirdiği için çevreci hedefleri anlayacak olan vatandaşlar artık farklı yerleri tercih ediyorlar. Mekanlarda değişti. Gelen kitle gezi olaylarından sonra değişti. İnsan profili değiştiği için para kazanmak isteyen işletmeciler bütün duyarlılıklarını bırakarak daha çok arap turiste yönelik mekânlar açmaya başladılar. Kallavi'de ficcin adlı mekan 5-6 farklı binada ortak mutfak üzerinden servis yapıyordu ve masalar doluydu. Artık insanlar sadece meze alıp gidiyorlar. Çünkü kullanıcısı değişti. Özellikle arap turistlerin Beyoğlu'nu mesken tutması sonucu artık mekanların sundukları hizmet ve ürünlerde değişmeye başladı. Ortam değiştiği için biz de giderek bu mekanları daha az kullanmaya başladık.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı): THİV (Türkiye İnsan Hakları Vakfı)

Mülakat tarihi:13 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 5

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Özellikle Taksim meydanına yakın, İstiklal caddesi girişindeki ara sokaklarda yer alan parti ve dernek binaları, cafe ve barlar arkadaşlarla buluşma ve çeşitli konulara dair tartışma yürüttüğümüz alanlardır.

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Bu soruya dair birden fazla cevap üretilebilir. Öncelikle, İstanbul da merkezi bir yer olması bakımından Taksim meydanı ve çevresi, çeşitli siyasal pratiklerin görünür olması açısından önemli bir merkezdir. Bu durum siyasal ve sosyal ilişkilerimizi de bu alana taşımamızda temel kıstastı. Yalnızca siyasal pratiklerimiz değil, ama siyasal pratiklerimizin bir uzantısı olarak buraya taşınan sosyal ilişkiler, beraberinde hem bir tür eğlence ve boş zamanın değerlendirilmesi hem de burada yoğunlaşmış olan kültürel çalışmaları kolaylıkla takip etme olanağı sunuyordu. İstanbul açısından çeşitli noktalara eş uzaklıkta ve ulaşım kolaylığı, tarihi dokunun varlığı, çeşitli sosyal kültürel çevrelerle kolay iletişim kurabilme olanağı vs bir çok konu bizim açımızdan burayı değerli kılıyordu.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Bu değişimi doğru bulmuyorum. Çünkü bu değişim, Taksim i sermayenin ve muhafazakar İslamcı cenahın çıkarlarına göre yeniden dizayn etmektir. Beyoğlu/Taksim alanında tarihi mekanlar sermayenin ihtiyaçlarına göre yeniden restore edilirken geçmiş tarihsel bağları koparılarak ve sosyal kültürel hayat, sermayenin ve muhafazakar toplumun isteklerine göre dönüşüme uğruyor.

Bu alanların dönüşümü, aslında politik ve iktisadi çeşitli gerekçelere dayanıyor. Birincisi, Taksim'in politik muhalif çevreler açısından zamanla oluşmuş tarihsel bir kimliği var, bu kimlik, bu mekanların herhangi bir dönüşüme uğramadan kalması durumunda tarihsel hafıza da canlılığını koruyordu. İktidar da tam bu nokta da bu tarihsel hafızayı yok etmek ve Taksim'i bu kimliğin bir parçası olmaktan kurtarmak adına, kentin(Taksim'in) mutenalaştırmasının önünü açtı. Tarlabası tarafındaki ve İstiklal caddesi üzerindeki yeni inşaatlar, meydandaki cami vs yapımları ile çok sert bir müdahaleye başladı. Aynı zamanda Suriye savaşı sonrası mültecilerin yoğun bir şekilde Taksim ve civarına konumlandırılması da önemli bir etkindi. Gezi olaylarının ortaya çıkması ile iktidar Taksim'in ne kadar önemli bir merkez olduğunu ve öncesinde Taksime yönelik mutenalaştırma çabalarına verilen tepkiler, bu alanın politik çevreler açısından sosyal ve kültürel bir alan olmaktan çıkarılması çabalarını artırdı. Bugün kısmen Bakırköy ama daha çok Beşiktaş ve Kadıköy çarşı yeni bir merkez haline gelmeye başlamıştır.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı):

Mülakat tarihi:13 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 6

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Taksim meydanı, galatasaray lisesi önü, eskiden emek sineması vardı, ulusal tvnin orası da vardı sonra ordan vazgeçildi. Aklıma gelenler bunlar.

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Bu bahsettiğim mekanların tarihi önemlerinden çok sosyal önemleri sanki daha ağır. Yalnızca Beyoğlu ‘nun değil İstanbul’ un en görünür yerleri. Ve zaman içinde burda toplanan insanların buraya kattıkları anlam, bu anlamın bir bayrak olarak taşınması en önemlisi.

İnsanların ortak olarak şikayetlerini dile getirebilecekleri, toplanacaklar aynı zamanda tarihi bir mekan olması. Kimseye yabancı bir mekan değil.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Mekanlara saygı duyulmadığını düşünüyorum. Kültürel anlamlarının siyasi ve politik açıdan saldırıya uğradığını düşünüyorum. Bu saygısızlığın sonucu olarak değersizleşen mekanları yenilendiğini ve ölü doğduğunu gözlemliyorum.

Benim için değerli olan mekanların zaman içinde çirkin bir şekilde yapılaştığını görüyorum. İnsanların endişelerini dile getirebileceği yerler farklılaştırılmaya, kültürel değerini kaybetmeye yavaş yavaş da toplumun hafızasından değerleri silinmeye başlıyor.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı): Peyzaj Mimarları Odası

Mülakat tarihi: 14 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 7

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Tünel – Galatasaray lisesi önü –Galata kulesi –Yeni dönem yapılan çelik konstrüksiyon tartışma platformu -TAKSİM Meydanı

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Tarihi anlamları ve yoğun insan sirkülasyonuna sahip olması

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Mevcut siyasilerin değişimleri ile yaşanan değişimler

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı): Peyzaj Mimarları Odası

Mülakat tarihi: 14 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 8

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Kamusal Alanlar: Cihangir Parkı, Roma Parkı

Özel İşletmeler: Kırmızı Bar, Muaf, Mavra, Firuzağa Kahvesi vb. eski Beyoğlu kültürünü taşıyan işletmeler.

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Benim için bu tarz mekanlar, çok farklı kültürel katmandan insanların bir araya gelip rahat bir şekilde vakit geçirebildiği, çeşitli sosyo-ekonomik sınıflardan bireylerin birbiriyle iletişimde bulunduğu, bu anlamda toplumsal birlikteliğin güçlendiği mekanlar olarak öneme sahiptir.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Değişimin kaçınılmazlığı bir gerçeklik olarak karşımızda dururken, diğer yandan bu değişimlerin toplumun kendi dinamikleri çerçevesinde gerçekleşmesi her zaman tercih edilen olmalıdır.

Beyoğlu'nun yaşamış olduğu kültürel-sosyal değişim, kendi dinamiklerinin ötesinde; Türkiye toplumunun son 20 yıldaki kültürel yozlaşmasının bir yansımasıdır. Bu yönüyle organik olmayan, gelip geçici bir kültürel atmosferdir.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı): Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği

Mülakat tarihi:16 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 9

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

1. ve 2. soruların cevabı

Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve dile getirmek istediğiniz şikayetleri seslendirebildiğiniz size göre mühim mekânlar nerelerdir?

80’li yılların sonundan itibaren feminist hareket Beyoğlu/taksim civarındaki mekanlarda örgütlenmeye başlamış; ortak mekanlar bu tarihten itibaren var olmaya başlamıştır. Eylemlerin taksimde yapılması, eylem toplantılarının buralardaki mekanlarda (ağırlıklı olarak örgütlerin mekanları ya da kafelerde, mesela kaktüs cafe, amargi cafe, amargi mekan, sosyalist feminist kolektif’in mekanı gibi yerler 90’lı yıllardan 2015 yılına kadar kullanılan yerler oldu.) bu ayrı ayrı mekanların da etkisiyle taksim/beyoğlu’nun bir kolektif politik hafızası var.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Bu nedenle 90'lı yıllarda kurumsallaşan kadın örgütleri de derneklerini/vakıflarını taksim bölgesindeki mekanlarda açmışlardır. Bizim derneğimizin de kurulduğu tarihten itibaren (1993) gümüşsuyu'nda olmasının böyle bir nedeni var.

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Değişimin nedenlerinden bir tanesi ülkenin içinde bulunduğu politik gelişmeler, artan otoriterleşmeyle eylemlerin gerçekleştirilemiyor olması.

İkinci neden beyoğlu'nun mekanlarına yapılan müdahalelerle mevcut demografik profile müdahale çabası.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):Ç. Ş.

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı): Fener Balat Kültür Miraslarını Koruma Derneği Genel Sekreteri, Kent Hareketleri Aktivisti, ve ayrıca (FEBAYDER) Genel Sekreteri ve Basın Sözcüsü

Mülakat tarihi:17 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 10

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Genellikle Gezi sürecindeki Taksim Dayanışma toplantıları da dahil, ve Kent Savunmasına dair Beyoğlu platformu, Kent Hareketleri ve diğer aktivist grupların toplantıları, TMMOB'a bağlı Taksimde, Makine Mühendisleri Odasının mekanı vardır, orada yapılırdı. Bizim de Kent hareketleri olarak toplantılarımız genelde burada yapılmaktaydı. Özellikle gezi sürecinde bütün aktivist gruplar Taksim dayanışması ortak çatısı altında yine burada toplanmaktaydı. Ama Mahalle mücadelemize dair toplantılar (fener-balat mücadelesi) mahalledeki dernek binamızda yapılıyordu. Bu arada toplantıya erken geldiğimizde sohbet için bir araya geldiğimiz mekanlar da vardı, ya da toplantı dağıldıktan sonra yemek yemek, değerlendirme yapmak için vs.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Bunlardan birisi Makine Mühendisleri Odasının hemen yan sokağında Leylek Cafe idi. ‘Müşterekler’ ve İMECE(Toplumun Şehircilik Hareketi), Emek Platformu (emek Sineması) gibi gruplar ise daha çok sosyalleşme mekanı olarak MUAF kafeyi tercih ederlerdi. Ama onlar da Leylek Kafe’ye sık sık yemek yemeye gelirlerdi.

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Bir kere bu tür mekanların işletmecileri ya kendileri de aktivist oldukları için, ya da aktivist gruplara sempati duydukları için, aktivist gruplara çok ılımlı yaklaşırlar, adeta kendi evlerinde hissetmelerini sağlarlar. Yani aktivistler bu mekanlarda kendilerini çok daha samimi ve güvende hissedebiliyorlardı. Örneğin Gezi sürecinde, polisin gazlı saldırılarında aktivistler çoğunlukla Muaf’a sığınır. Bu yüzden polisin Muafi kasten gazladığı çok olmuştur. İçeride insanları sıkıştırdığı ve nefes almakta zorluk çektiğimiz bir günü ben de hatırlıyorum. Sonuç olarak bu mekanlar Mücadele edilen değerlere sahip çıkan, tehlikeli durumlarda aktivist gruplara kalkan olan, bu anlamda da özel, simgesel yerlerdir.

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Makine Mühendisleri Odasının yeri açısından bakıldığında, orası hala Toplumsal Muhalefetin ve aktivistlerin toplantılarını, etkinliklerini yapmayı sürdürdükleri yer durumunda. Bir kere kurumsal kimlikleri var, yasal statüye sahipler ve mekanları odaların kendilerine ait. Taksim, Beyoğlu’ndaki TMMOB Makine Mühendisleri Odası’nın bu muhalif toplumsal hareketlere açık, demokratik bir tartışma ortamı açma misyonu yıllardır var ve Odalar bu muhalif yapılarıyla varlıklarını koruyabildikleri sürece de var olacaktır. Ama bir gün iktidar odaların yapısını da değiştirir ve kontrol ederse her halde ilk başta bu gibi mekanları denetlemeye çalışacak, hatta dağıtacaktır. Çünkü bu mekanlar toplumsal muhalefet için çok simgesel, özel anlamı olan yerler.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Leylek Kafe ve Muaf gibi mekanlara gelince, özellikle Muaf'ın sahibi kendisi de aktivist olduğu için, müşterileri de genelde her zaman aktivistler. Tabi Gezi sürecindeki misyon, heyecan, toplantı ağırlıklı buluşmalar şimdi yok. Çünkü insanların gündemleri de aynı değil. Tartışılan, kaygı duyulan konular, öncelikler aynı değil. Hele Korono Pandemisi nedeniyle nasıl bütün sosyal mekanlar bir durgunluk dönemine girdiyse, buralar da girmiş durumda. Bir de son dönemlerde aktivist hareketler üzerinde baskıların artması, Beyoğlu'nun 'hafıza mekanı olma özelliğini yok etmek istencesine gerçekleştirilen fiziki ve kültürel müdahaleler, tahribatlar buradaki hafıza mekanlarının eski misyonunu artık taşınamaması sonucunu da beraberinde getirmiştir. Örneğin Taksim meydanında önceleri Sol muhalefetin ve işçi sınıfının başta 1 Mayıs mitingleri olmak üzere birtakım sosyal etkinlikleri, müzik aktiviteleri, konserleri, sergileri, fuarları yapılıyorken, şimdi bu etkinliklerin özellikle Taksim ve Beyoğlu civarında yapılmasının yasaklanmasıyla, bunların yerini İslami grupların yasal izinli kitap fuarları, sosyal etkinlikleri, hatta protestoları, mehter marşı ve ilahili konserlerinin alması sonucu; Aynı şekilde ne Gezi parkında ne de Galatsaray-Tünel'de hiçbir muhalif etkinliğe izin verilmediği için, muhalif gruplar hala gönülden bu mekanlara bağlı olsa bile zorunlu olarak buralardan uzaklaşmak zorunda bırakıldılar. Yani sistem tarafından kasıtlı olarak bu mekanlardan uzak tutulmak istendiler ve tutulmaktalar da. Sosyalleşme mekanlarına hala gidilse bile mücadele mekanlarının yasaklı olması sonucu bu mekanlar eski misyonlarını şimdilik yitirdiler. Yarın koşullar müsait olduğunda bu mekanlar eski değerlerini yine kazanacak ve eski günlerine dönecektir. Ben bundan eminim. 1 Mayıs gibi özel günlerde hala bunun mücadelesi sürdürülmektedir. Çünkü Taksim Meydanı, 1 Mayıs'ta toplumsal muhalefet için, yeri başka hiçbir şeyle doldurulmayacak derecede özel bir anlamı olan simgesel bir mekandır ve her 1 mayısta işçi sınıfı bu mekanda toplanma talebinden hiçbir zaman vaz geçmeyecektir. İlk koşullar oluştuğunda da adeta vuslata eriyormuşçasına mekanına sahip çıkacak ve kucaklayacaktır.

Beyoğlu'nun yaşamış olduğu kültürel-sosyal değişim, kendi dinamiklerinin ötesinde; Türkiye toplumunun son 20 yıldaki kültürel yozlaşmasının bir yansımasıdır. Bu yönüyle organik olmayan, gelip geçici bir kültürel atmosferdir.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı):

Mülakat tarihi:18 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 11

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Bu soruyu olumlu cevaplandırmak isterdim fakat ne yazık ki bahsettiğiniz mekan kriterlerine uygun ortak bir alanın halihazırda olmadığı kanaatindeyim. Bu ölçütler dikkate alınarak yeni bir mekan vücuda getirilmek isteniyorsa kesinlikle Karaköy, Söğütözü, Kağıthane sahilleriyle birlikte taksim meydanı dikkate alınmalıdır. Belki bundan daha önemlisi bize miras bırakılan mimari yapılarla bütünleşen bir ortam oluşturulmalı: camiler, sebiller, kütüphaneler, medreseler...

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Herhangi bir mekanın benim için sosyal ve kültürel açıdan önem arz etmesi temelde iki noktaya bağlı:

İnancım: İnsani ve ahlaki değerlerimle çatışmamakla beraber mahremiyet sınırlarımı da muhafaza eden bir ortam.

Doğayla iç içe yaşama ihtiyacımı karşılayan ve hislerime hitap eden bir ortam.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Değişimin anlamlı olabilmesi için kalıcı unsurların çok titizlikle belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla burada gelecek her nesli kucaklayan, onların da mekana katılımını sağlayan açık uçlu bir ortam gerek. Bunun paralelinde ise kaç kuşak geçse de unutulmayan ve bize kim olduğumuzu hatırlatan kalıcı unsurlar şart.

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Mülakata Konu Olan Araştırmanın Adı: Kentsel Hareketler ve Mekânsal Dönüşüme Etkileri

Araştırmacının Adı/Soyadı: Cumhur OLCAR

Kurum: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Amaç ve Kapsam: Bu araştırma Beyoğlu ilçesinde kentsel hareketlerin tercih ettiği mekânları ve bu mekânların kentsel hareket katılımcıları tarafından nasıl kullanıldığını tespit etme amacındadır. Ayrıca tercih edilen bu mekânların zaman içerisinde katılımcılara göre nasıl değiştiği ve dönüştüğü incelenecektir. Bu amaçlar doğrultusunda Beyoğlu ilçesi sınırlarında kentsel hareketlere ev sahipliği yapan veya besleyen mekânların ve bu mekânların dönüşümünü gösteren her türlü bilgi ve data araştırma kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.

Ad Soyad (İsteğe bağlı):

Üye olunan dernek/ler (İsteğe bağlı):

Mülakat tarihi:18 Temmuz 2020

Kod: Katılımcı 12

Soru 1) Beyoğlu semti içerisinde endişelerinizi dile getirdiğiniz, tartışma ortamı bulduğunuz ve şikayetleri dile getirmek istediğiniz mühim mekânlar nerelerdir?

Evet 11 Ekim elele eylemi karaköy ve beşiktaştan ilerlemişti, onu Beyoğlu sınırlarından saysak da kişisel olarak Beyoğlu'ndaki hareketleri, Özgür düşünce hareketleri olarak tanımlayamıyorum.. Beyoğlu deyince, Karşı fikirlere tahammülsüz, sadece kendi fikirlerini dayatan toplulukların hareketleri geliyor aklıma.

Soru 2) Sizce mühim olan mekânların sizin için sosyal ve kültürel değerleri nelerdir?

Sosyal hareketler, ihtiyaca binaen ortaya çıktıkları İçin, başörtüsü yasaklarından dolayı Cerrahpaşa'nın avlusu ya da İstanbul üniversitesinin Beyazıt meydanı gibi, okullarına alınmayan başörtülülerin doğal olarak dışarıda kalıp biraraya geldikleri mekanlarda doğmuşlardır..

EK 1.(devam) Mülakat Yapılan Kişilerden Elde Edilen Bilgiler

Soru 3) Sizin için değerli ve mühim olan mekânların zaman içinde değişimini nasıl görüyorsunuz? Şayet bir dönüşüm mevcutsa size göre bunun sebepleri nelerdir?

Cerrahpaşa tabii ki büyük emeklerle, gayretlerle kazandığımız, insanlığa faydalı olduğumuz hekimlik mesleğini öğrendiğimiz, aynı zamanda kadına şiddetin, ayrımcılığın en ağırlarından biriyle karşılaştığımız kapı önüne konduğumuz, hakarete uğradığımız, mekan.. bugünlerde ise yıllara yenilmiş, çoğu binası yıkılıyor ve yenileniyor.. sağlık sektöründe olduğu İçin, hastanelerin, depreme dayanıklı olması, temizlik ve hijyen şartlarına uygun olması gerekiyor. Bu nedenle yıkılması, yenilenmesi çok da anormal gelmiyor..

Bizlere travma yaşatılan mekanlarda bundan sonra güzellikler yaşanması, insanlığa ve insanlara sağlık, mutluluklar getirmesi, sadece beden sağlığı değil ruh, zihin ve beden sağlığını bütüncül olarak değerlendirecek bir sağlık anlayışını getirecek bilginin, bilgeliğin, hikmetin öğretileceği mekanlar olması dileğim..

ÖZGEÇMİŞ

Personal Information

Cumhur OLCAR

Uğur Mumcu Mahallesi FSM. Bulvarı AFADEM No: 304/6 Yenimahalle/Ankara

+905320588013

cumhurolcar@gmail.com

Sex male | Date of birth 13/08/1986 | Nationality Turkish

Work Experience

17.03.2017 – present

Research Assistant

Amasya University, the school of architecture, AMASYA/TR

10.08. 2019-18.10.2019

Visiting PhD Student, Scuola Normale Superiore

21.03.2018 – 06.10.2018

Landscape Architect / Farmer (Organic Farming) in Kadirli, Osmaniye

01.11.2016 – 13.03.2017

Director

Hhb expo organisation, Smart Cities and Smart Grid

07.01.2015 – 04.09.2015

PhD Researcher

TU Delft (Technology University of Delft), the school of architecture, Delft/NL

12.02.2014 – 21.12.2014

Research Assistant

Ondokuz Mayıs University (19 Mayıs University), the school of architecture, Samsun/TR

14.07.2010 – 01.09.2010

Urban Designer Intern

Atlantic Investors Group, Atlanta, Georgia/USA

Education And Training

07.01.2015 – present

PhD

TU DELFT / TODAIE/ HBVU

02.2012 – 08.2013

Master of Science Built Environment Studies

The University of Greenwich, London/UK

09.2007 – 06.2011

BA Urban Design and Landscape Architecture (with scholarship)

The Bilkent University, Ankara/TR

09.2006 – 01.2014

BA Public Administration (2 years defer enrolment)

The Anadolu University, Eskişehir/TR

Additional Information

World Conference on Transportation Research 2016, “Resilient Transportation Planning for more Affordable Tickets.”

Unutulmuş Hazine Karatepe, locally developed youth planning projects. TRT (Turkish Television, Radio Channel). Ankara. 2005.

Forgotten Treasure, Karatepe (Unutulmuş Hazine Karatepe). EU Youth Action 3 project in the Kadirli, Osmaniye/Turkey by the group so-called Children of the Hittite Storm (2004-5)

Locally developed EU Youth Projects. Osmaniye, 2004-2005

Importance and impacts of Karatepe archeological site on youth development, Kadirli, Osmaniye, Mersin, Hatay and Ankara, 2004-2005.

LAUD Söyleşileri, Global Experiences. Bilkent University, Ankara, 2010.

I rewarded with “Survey and Cost Training and Bidding Documents Preparation” issued by TMMOB (The Chamber of Landscape Architecture), 2014.

“The Green Building Professional Certification” issued by WGBC (World Green Building Council) and TGBC (Turkish Green Building Council), 2014.

I rewarded with “Action 1 – Youth Exchange Education Programme” issued by the Centre of EU Education and Youth programmes. 2005

Leadership of the group called “Children of the Hittite Storm” to conduct an EU Youth Action 3 project in the Kadirli, Osmaniye/Turkey so called “Forgotten Treasure Karatepe”. 2004

Representative of the Kadirli district on TRT (Turkish Radio-Television Channel) for locally developed planning projects.

